Supracoperta şi coperta de *Petre Vukănescu*

.... -r *O* I'

liOi/

TUDOR ARGHEZI

9

H 5

PROZE

EDITURA PENTRU LITERATURA

OCHII MAICII DOMNULUI

POEM

Povestirea vieții lui Vintilă e copilărească. Ea începe cam de pe la patru ani, cînd frumosul băiat nu era mai mare decît atît. . . Nasul i se lovea de marginea mesei şi ca să şid puie deasupra să vadă, neastîmpăratul trebuia să se ridice pe vîrful picioarelor durde, muncind şi zmucindu<se din călcîie. Şi se întîmpla că, alunecînd, el se prindea cu mîinile de velință, şi tot aluneca. Venind pe spate cu fața de masă cu tot, ghiveciul cu flori venea peste el. Nesimțindu*se însă vinovat sau nu atît de mult pe cît îi erau de mari suferințele şi grămădit dedesubtul lucrurilor răsturnate grele, Vintilă da un țipăt de şobolan încolțit şi aştepta să fie scos, nu totdeauna prea teafăr, din asemenea împrejurare.

Maică«a, Sabina, sărea de la maşina de cusut în ajutorul « bărbățelului » ei, cum îl dezmierdase, căutîndud toate părțile dureroase ale trupului dolofan şi suflînd în ele răcoare. Negreşit că locul cel mai încercat era acela, de care Tile se ținea cu amîndouă palmele, după ce se ridica de jos. Tile cădea greu ca un burduf, nici pe o latură nici pe alta, ci drept în locul care trebuia să i se turtească şi săd doară. Usturimea era destul de adîncă şi de îndesată, dacă te gîndeşti că ori cădea el pe scînduri, ori că i<ar fi sărit scîndurile în spate şi bar fi bătut ele, nu era deosebire.

Cînd era mai mic, Tile nu se lăsa aşa de repede biruit. Dacă îl ridica în braţe mama şid săruta pe toate vînătăile, punea şi el mina pe cîte ceva lung şi croia în pardoseală. A învăţat a se feri să mai dea asemenea pedepse. Băţul, de pildă, pe cared ridica furios, ca să se răzbune, greşindu*şi drumul, îi cădea lui în cap. începuse să se uite la podină cu mirare şi respect şi cu teamă, ca întrmn lac în care ar fi căzut. Noroc că nu era apă; Tile s*ar fi putut înneca înnainte de *a>şi* fi trăit pînă la capăt viaţa, dată copiilor, şi frumoşi şi urîţi, ca mînzului sprinten, dator să ajungă cal şi gloabă bătrînă. Aşa e făcută viaţa, că te îmbătrîneşte. Şi, mai întîi, te dă cu bărbia de scînduri, ori că te căţări ori că nu te agăţi.

Mama trebuia să*şi lase lucrul şi să*şi dezbrace băieţelul, care avea cîte o «bubă» peste tot, la spinare, la genunchi, la coate, la toate îndoiturile lui bucălate, şi care nu îndrăznea să se ridice singur de jos şi să umble, că rămînea şchiop ori i se rupea ceva. Frica lui de sînge era şi mai mare decît de vînătaie. I se părea totdeauna că trebuie să se fi umplut de el şi ştia că pe la sînge ies şi maţele. Nud venea nici să se lase uşor dezbrăcat, ca să nu şi le piardă pe toate şi să rămîie gol ca o dami* geană, adică fără nimic, să nu mai poată vorbi, să stea mut şi să nu se mai poată juca. Fireşte că de vorbit vorbea aşa cum se pricepea el; nu era nici cine ştie ce orator, nici cine ştie ce grămătic, dar scîlciind cuvintele şi regulile sintaxei, şi chiar ale propoziţiei simple, limbajul lui, careţi plăcea Sabinei ca o limbă nouă, cu predicate fanteziste şi cu acorduri inedite, descoperită odată cu chinu* rile vieţii şi cu gingaşele tragedii ale maternităţii singuratece, avea un gust neasemuit. Tile vorbea mai cu seamă liric. El îşi rezervase, dintrmn dicţionar inexistent al sensaţiei, onomatopeea mădularelor strivite, răcnetul, zbieratul şi toate

urletele, în care punea, ca să le dea un sens neîn* tîrziat, accentele înnalte de dincolo de solfegiu şi o voce de primadonă avîntatăm tril peste gamă. Cunoscînd efectele geamătului şi ale stridenţei, el se silea să le dea o amploare nemărginită, căci cu cît chihotul era mai original, cu atît sperietura mamei era mai precipitată. Ea întrerupea tighelul brusc, arunca lucrul din mînă şi da fuga. Fără să se supere, fără să mustre, Sabina se înfricoşa de complicaţiile monstruoase, din care nu puteau să lipsească sfărîmarea oaselor, ficatul, coastele sau bolile infecţioase. Copilul ei era tot ce avea tinereţea Sabinei pe lume: ale lui erau nopţile ei albe, muncite pînă la pieirea văzului, ale lui inima, gîndul, toată carnea şi tot sufletul ei.

La dezbrăcarea pe pat şi la examinarea cu de*a măruntul a tuturor mădularelor lui fermecătoare, ciocnite din cădere, hoţul, ca să fie încă o dată răsfăţat şi pipăit la încheieturi, tras de degetele picioarelor, sucit şi răsucit, se plîngea de lovitu; rile mai vechi, care mai fuseseră mîngîiate şi săru* tate şi din care mai rămîneau semnele, ca un abur gălbui. Transparenţa petalelor şi fildeşului îmbu* jorat, din care fiinţa lui fusese frămîntată, era suflată cu brumă, ca un idol de porţelan învelit cu zmalţ. Măicuţa îl vindeca numaidecît. Medicina sărutării încă nu dăduse greş. Semnul tămăduirii era rîsul făpturii lui, cutremurată de o bucurie cared făcea să se strîngă şi să se cocoloşească. Mîna maicii îi mai depărta un zuluf de pe ochi şid da drumul băiatului prin casă. Şi iar pornea maşina de cusut, purtată de gleznele fine ale Sabinei.

Tile nu înţelegea anume, pentru ce lucrurile sînt rele şi pornite împotriva lui, care săd zgîrie, care săd turtească. Dacă închidea o cutie, îl prin*

dea capacul de un deşti. Se da în leagăn, agăţat de clanţele uşii, şi călărea pe dunga ei: uşa îl apuca de piele. Tăia cu foarfecă o poză dintrmn jurnal: foarfecă îl muşca. Şi nici creionul nu ţinea în mîna lui, de rău ce era, cînd voia să umple cu el o literă şi o figură. I se rupea vîrful albastru şi roşu numaidecît. Dar nici el nu se lăsa şid da Sabinei, la maşina de cusut, să id ascută, ori de cîte ori se frîngea ciocul, pînă la coadă. Cu toate că un creion de vopsit era scump, Sabina îi cum* păra mereu, împuţinînd paralele puse deoparte pentru nevoi mai mari; dar putea să fie o nevoie mai mare decît un creion, care anima fizionomiile şi împrumuta cucoanelor din jurnalele de modă ale mamei feţe verzi, violete şi cărămizii ca ardeiul? Operaţia cerea un singur minut de boiangerie: obrajii, părul şi mantalele doamnelor, puse în pagini ca nişte păpuşi, se făceau de o singu* ră ştofă sinilie sau ca duminicile din calendar. Dar găsea putinţă să fie rău şi jurnalul, înţepîndud cu înseilătura de sîrmă de la cotor. Şi se ţineau de el toate din casă, ca săd jerpelească picioarele, săd rupă un crîmpei din spate, săd ciupe de undeva, ca scăunelul. Cleştele de la sobă a sărit de cîteva ori pe el, colţurile dulapului bau ciugulit, şi însăş furculiţa găsea pricină să se răzvrătească. Tile îşi pierduse încrederea în toată gospodăria. Cîteodată el sta multă vreme dinaintea unei unelte, la pîndă, ca să o prindă mişcîndu*se din loc şi venind către el săd împungă, săd taie şi săd zdrelească, dar afurisitele de lucruri nici nu voiau a se clinti atîta timp cît se vedeau spionate. Lucrurile au ochi dedesubt, băgaţi înnăuntru, umblă ca rîmele şi sar fără picioare. Fac cioc, boc, în dreapta şim stînga, necăjite de cine ştie ce, şi farfuriile.

După observaţie şi chibzuială, Tile s*a hotărît să stea de vorbă cu ele, că lucrurile au şi urechi

ascunse, cu care te aud. Pare că începuse să meargă ceva mai bine. Geamantanul lui, în care Tile îşi transporta menajeria de bumbac şi de mucava, dintr<o odaie într*alta, şi în care culca fiarele la rînd în cearşafuri de foiţă, parcă se mai cumin* tise de cînd cu băgare de seamă ba mîngîiat pe burtă, cum făcea măicuţa cu el, şi i*a spus cîteva vorbe la ureche. Geamantanul ăsta, grosul şi rotundul ca un bursuc, numai că începea să fugă sau să o ia în sus, cînd îl pregătea de culcare, şi nu se potolea pînă ce nu punea şi măicuţa mîna ei îmblînzitoare. Şi pe cît erau animalele de blajine, pe atît era geamantanul de arţăgos. A! într*o zi, pe care Tile nu putea să o mai uite, tocmai după ce îşi culcase tigrii, mieii şi gîştele la un loc, şi le urase un somn uşor cu vise plăcute, şi tocmai cînd le închidea dormitorul, ultimă muncă a unei zile întregi, — închipuieştexţi, prostul de geamantan i*a înghiţit două degete, care bau durut atît de tare, că Tile a leşinat. Geamantanul voia săd mănînce de tot. Şi cînd s*a deşteptat de îngrijirile măicuţei, Tile nici nu s*a mai uitat la mîna lui un ceas, plîngînd căd lipsesc două degete boante întregi şi neştiind ce*o să se facă fără ele. Nu încăpea nici o îndoială: el a priceput foarte bine că mama le#a scos din geamantan şi că i le*a lipit la loc. El a simţit chiar locul unde se făcuse lipitura, pentru că îl mai durea rădăcina.

Dar, în sfîrşit, ciocanul, cleştele, cuiele, lemnele, care trebuiesc profesiunii de băiat, s*au mai deprins cu el şi s<au supus cu încetul graiurilor lui linguşitoare. De unde se întovărăşiseră ca săd dea afară din casă şi săd puie pe drumuri, mic şi neputincios cum era, lucrurile au început săd înţeleagă şi săd asculte, şi Tile se simţi intrînd în stăpînirea foarfecului, crocodilul casei, domesti* cind acul vioi ca o viespe, îndulcind gingiile

rînjite ale deştelor, hotărînd cuiele să stea mai puţin strîmbe, şi ciocanul să nu nimerească numai în unghiile lui, — şi trecînd biruitor prin basmul uneltelor fioroase la domiciliu, el se pregătea să intre într*alte basme mai mari, să le străbată şi pe ele, toată viaţa lui nefiind altceva decît un basm, întocmit din sute de basme, care dau unul întnaltul şi se desfac şi se deosibesc, asemănătoare întno privinţă cu sculele, şi mai ales cu maşinile cu dinţi. Lucrurile rămîn aceleaşi, numai că mai crescute şi cu nume schimbate şi lovindu*te mai cu neîndu* rare.

Sabina îşi petrecea trei ore pe zi numai cu băiatul ei, fără să socotim că toată ziua, toată, era tot a lui, de la începutul pînă la sfîrşitul săptămînii. Un ceas întreg dimineaţa, Tile dormea cu o mînă îngropată în sînul ei şi se deştepta. Un ceas întreg la prînz, măicuţa îi da să mănînce cu linguriţa, şi un ceas întreg seara, măicuţa îl dezbrăca şid aşeza în pat, culcîndu*se lîngă el şi aducîndud somnul catifelat şi sculîndu*se pe jumătate adormită ca să lucreze peste noapte tot pentru el.

Baia de seară, la culcare, repeta zilnic specta* colul copilului Madonei. După o perdea se ascun* dea unul din colţurile curate ale camerei de dormit, alăturată de camera gospodăriei active, unde Ma* dam Berta, manechinul, juca întrmn picior cu şurub, în faţa maşinii de cusut, pe Venera fără pînă la subsuori.

Baia era poezia cotidiană a micii căsnicii a unei mame tinere, legată pe viaţă şi pe moarte de unica dragoste şi de unicul scop. Bălăceala în apă caldă a copilului, sprinten ca veveriţa şi cuminte ca un cîine cu ochi negri mari, ţinea cu zbegul ei o bună jumătate de ceas. Scufundat în apă şi clăbuc,

el cerea Sabinei să joace pe Baba, pe Moşul, pe Qrtiţa şi se ruga de ea, hotărîtă să cedeze de la cel dintîi îndemn peltic, dar făcînd să dureze aştep* tarea pînă să se lase înduplecată. Ea îşi umfla atunci o spinare de Babă cu surcelele în cocoaşe şi se apropia sprijinită de bătrîneţe pe o găteajă: o mătură sau o umbrelă. Baba îl întreba ce caută în gîrla ei, căd opreşte moara de măcinat cafea, şi venea spre el săd pape. Cînd zicea: «Stai, că te mănînc», Tile ştia ced aşteaptă: o mîncătură adevărată. El cădea răsturnat, gîdîlat înnainte de a fi fost atins şi apărîndusse cu picioarele, cu săpunul şi cu aruncăturile de apă. Moşul purcedea, dimpotrivă, pîntecos şi lăsat pe spate ca un unchiaş gras, făcîndu*şi barba, ce trebuia săd ajungă la cingătoare, cu degetele încîrligate şi rîzînd cu hohotul burţii. Moşul era satisfăcut că a găsit într*o scorbură de iepuri pe pajul Pielicică, fugit într*o după^amiază gol după fluturi şi rătăcit prin împărăţia lui Tata Noe. Uite, sacul e gata: intră în el, Drace împieliţat!

Măicuţa îl lua atunci întrmn cearşaf, îl tăvălea prin pat ca o cocă de cozonaci, îl făcea învîrtit şi dezvîrtit, îl îngrămădea întno perină, îl întindea, îl dădea tava şi îl făcea scăpat, cînd fătul, nemai* putîndu*se ţine de rîs, se da bătut, zicînd: « Lasă* mă, mamă, că*mi vine pişuca».

Apoi, începea gimnastica suedeză, prin răstig* nirea lui, cît era de scurt şi de gros, în cele patru colţuri ale patului. Măicuţa îi lua un picior, de vîrful degetului mare, id ducea la speteaza urnă* rului şi id aducea .la loc. Lua o mînă şi o încru* cişa cu un picior, la locul oului genunchiului, cu oul cotului. Lua două picioare şi i le întorcea peste cap. Lua două mîini, le încrucişa şi le trăgea peste piept în lături. Şi la fiecare figură spunea cîte ceva: «Băiatul mare! gata.» « Cuţu cîrnu!

uited.» «Puiul mamei, una» « Flăcăiaşul, două! »
Şi versuri improvizate:

«A venit sticletele
Şba pupat borfetele.
Vine cumetrită
Şi îi ia gurița.
Uite vine cîrtița
Şi îi papă tîrtița.»

Şi cînd sta din cîntec, Tile zicea «mai! », fiindcă îi plăceau vorbele desfătătoare tot atît cît şi jocurile şi «giminastica», zicea el. Apoi, măicuța îl arunca, prins, ca la luptă, de şale, cu fața în jos, şid spunea să stea țeapăn, şi el se înțepenea pînă ce se înmuia. Şi aşa țeapăn îi apuca « muşichii » repede şi le da drumul, ciupind cu mîna întreagă cîte o jumătate de om şi cîte o pulpă întreagă. Şi la urmă, îmbrăcat în cămaşe proaspătă şi încheiat cu nasturi de sidef, pieptănat în părul lui negru şi des şi cu o şuviță plină, culcată din creştetul frunții mari şi albe, măicuța zicea cu el Tatăl Nostru şi îl închina cu mîna ei deasupra ochilor, în numele « Tatului», la mijlocul pînte* cului, şi al «Fiiului», pe umărul drept, şi al Sfîn* tului «Duc», şi la umărul stîng, unde zicea Amin.

Tile nu înțelegea din rugăciunea lui mai ales cîteva cuvinte, pe care Sabina, rostindude, rămînea îngîndurată. Ea zicea şi el repeta cît putea după ea:

— « Dă*mi, Do*amne, mie sănătate şi norocul pe care nu ba avut măicuța. Dăd măicuții răbdare şi putere pentru mine. Dăd şi ta*tii, acolo unde ar putea, pozate, să fie, liniştea mare a sufletelor care uită ». . .

Nedesluşit, în mintea lui această rugăciune părea să spuie mai mult decît celelalte, şi căznin» du*se să se gîndească, el adormea cu ursul în brațe. Avea un urs alb care pierduse, în patru ani de munci, un ochi, o ureche, tot părul lui de fiară fioroasă şi îşi pierduse şi echilibrul, că nu mai putea să stea decît culcat. Tile nu s*a putut des* părți nici o noapte, niciodată, de ursul Iui, şi la vîrsta de bărbat ursul îl va însoți încă în drumurile lui, cînd nopțile nud vor mai fi aşa de dulci, nici patul atît de fraged şi de curat, nici perina odihni* toare capului, lovit de lucruri mai uşoare, însă mai grele decît în copilărie.

într*adevăr, patul lui Tile era mai înflorit decît al tuturor copiilor de seama lui şi lumina aşter» nutului îl înconjura cu norul ei alb îngereşte, între maica lui şi el nu se strecura mîna streină care strică fecioreasca mireasmă, nici uitarea: Copilul părea născut din spuma horbotei şi a inului cared păstrau puritatea candidă, şi Sabina, maica lui, făcea parte din aceste pînzeturi clătite cu apă rece şi zvîntate pe frînghie. în zarea lămpii aprinse din odaia de lucru, teritoriul albu* riu al patului de odihnă se deschidea ca începutul unei împărății, continuată în cerurile depărtate, albite şi ele de rufăriile argintii ale lunei. Era ca un cuib al stelelor lăsat pe pămînt, în odaia de lîngă manechinul fără brațe şi cap, idol al unor credințe ale trunchiului, retezat de ceea ce visează şi de ceea ce minte, statuie a virginității şi a unui ideal orb.

După adormirea copilului, pe scripete şi păin* jenişuri de raze şi pe mărgele de cleştar, patul aluneca lin în văzduh, dus prin zodiac. Cînd măicuța îşi purta pruncul lipit de sîn, se petrecea un act de puritate fără altă păreche decît cea povestită întristării omeneşti de naşterea lui Dumnezeu cel mic dintno Fecioară nenuntită.

în serile de ploaie, cu alicele delicate, de sticlă, ale vîntului aruncate în geamuri, culcuşul şi somnul aveau pentru Vintilă îmbierile pantelor dulci pentru pîraie. El se vîra subt pătura cafenie, căptuşită cu un cearşaf cu nasturi, ca într*o

lume de bucurii mai mari decît în celelalte zile şi seri. Şi mîna măicuţei, care îşi uita uneori degetarul pe o falangă îngheţată de neîncetatul contact al metalului, strînsă de palmele lui mici pe inimă, sfinţea bucuria de a se ascunde, pe cînd vîntul, ziua cenuşiu şi noaptea negru, da tîrcoale casei, din grădini.

Tile ştia că între patru perini şi pe o saltea de puf începe visul numaidecît, cu o lume cum o gîndea capul lui cu zulufi şi care n*ar fi dorit să se mai întrerupă: basmul viu şi trăit. O pătură de ceaţă legănată îl apuca pe dedesubt şid ducea unde vroia el, prin văzduh, cu o iuţeală coman* dată de nerăbdarea să vadă repede şi mult. El sta de vorbă cu toate pasările şi animalele, îmblîn* zite şi supuse lui. Din sîn îi zburau porumbiei şi stoluri de fluturi, ca nişte bilete desfăcute în aer şi ca nişte timbre. Veneau să se lupte cu el de*a joacă iepurii cu urechile lăsate pe spate ca nişte frunze de catifea, mişcîndu*şi nasurile ca şi cum le*ar fi mirosit urît, numai ca săd facă să rîdă pe Vintilă, alesul tuturor vietăţilor, de la cămile pînă la cărăbuşi. Girafele însă, cu căpăţîna dusă la cer, păreau de lemn şi mergeau rigide pe rotile. Peştii scoteau capul şi făceau la el cu ochiul. Vintilă se lua după ei prin apă, înnota ca o plătică şi nici n*avea nevoie să înnoate, căd duceau apele singure, aşa, pînă la fund şi pînă la suprafaţă, la stînga şi la dreapta, învîrtit ca în căluşei de nori şi stele, lăsîndud cîteodată pe nămol să dea din mîini şi să vrea să prindă morunii cît cotoii şi crapii cu mustăţile molatece, de gelatină. Şi tocmai de colo, de departe, se iveau şi melcii de gumilastic cu ace cu gămălie în creştetul capului şi care încremeneau vertical, gata să se facă nevăzuţi în cuiburile tîrîte cu ei.

Ce minunată descoperire! să mergi cu casă cu tot şi cu tot calabalîcul din odăile ei. Stai cît vrei la uşe şi te strîngi. Ai închis uşa şi te*ai încuiat în odăile mobilate pentru somn, de jos. Atîta doar că, închipuindu«şi că fuge, melcul stă şi străbate o viaţă un metru pătrat. Vintilă ar fi dorit şi pentru el un tub, o teacă, o tabacheră şi o facultate fizică retractilă. Să iasă şi să intre şi, înnainte de a ieşi, să scoată, pentru încercare, nevăzut, un deget subţire pe gaura uşii, cu un ochi în vîrf. Dar dacă s«ar face melc ar trebui să rămîie singur, ca melcii, şi să cotrobăiască la întîmplare prin frunze şi bulgări de pămînt. Si se deştepta şid părea bine că măicuţa era lîngă el, chiar dacă urechea lui nedumerită îi auzea suspinul, pe care Sabina, cînd izbucnea neaşteptat din tăcerea lucrurilor, se silea să şid amorţească.

Cîte un vis se întîmpla să supere pe Tile. El tremura şi buzele spuneau, adormite, cuvinte care dormeau şi ele, fără glas. I se frămînta toată figura pe dedesubt, îi tresărea o pleoapă, un obraz. Veneau hoţii după el, într*o pădure mare, în care se rătăcise, şi, fugind prin iarbă din răsputeri, Tile cădea, ca în viaţa de toate zilele, cu nasul de pămînt. Trezit pe jumătate, el se întorcea pe ..îp-^partea cealaltă, unde visul oferea bomboane şi îngheţată. Mingile şi sforile îl obsedau în vis cu atîta stranie neînţeleasă semnificare, încît îi ajun; seseră antipatice şi ziua. Mingile i se iveau singure subt picioare şi creşteau împrejurul lui cît nişte pepeni, cît nişte dovleci şi cît nişte baloane, pînă în fundul lumii, şi nu mai era nimic decît mingi şi gheme de sfoară, peste tot locul, ca şi cum pămîn* tul ar fi fost ocupat de broaşte*ţestoase lipite unele lîngă altele, şi peste care trebuia să umble dormind Tile, ca un explorator pierdut.

Odată, el s*a deşteptat, urmărit de pitici, de o mie, de zece mii, de o sută de mii de pitici care voiau săd prindă şi strigau: «Pune mîna pe el! » Parcă din toate mingile şi ghemele ieşise

cîte un pitic, ascuns ca săd sperie sau ca săd apuce mai iute. întorcînd capul să vadă unde au mai rămas moşnegii de o şchioapă cared urmăreau, el îi vedea cîştigînd distanţa şi îşi îndoia puterile de fugă, fără să izbutească să fugă destul. Dar cînd au ajuns în dreptul unui şanţ adînc, piticii nu au putut săd sară şi au rămas pe malul din partea lor, cu bărbiile în coate, şi Tile a fugit şi a tot fugit pînă acasă şi pînă a căzut în pat şi s*a deşteptat, bătîndud inima ca un clopot. Şi Sabina suferea şi de aceste mari evenimente, petrecute în somn şi pe care băiatul ei nu putea să i le explice, din pricină că avea cuvinte puţine şi nici pe acelea întregi şi desluşite. Dar fiind bărbat, lui îi plăceau şi evenimentele primejdioase, făcîndu*şi proiecte de luptă pentru alte evenimente viitoare, care nu se repetau însă niciodată în acelaş fel şi îi aflau strategiile şi hotărîrile încurcate. Căci între realităţi şi vis îndoielile Sabinei se deprinseseră, alimentate de amărăciuni şi decepţii şi rafinate de o inteligenţă balansată între mistere, să lege punţi şi să deschidă poteci, teritoriile celor două aspecte ale vieţii găsindu*se în contiguitate şi căutau limbajul concret care să poată da pe înţe*leşul zilei trăite versiunea nopţilor pierdute între simbole şi enigme. Deşteptat într*un miez de noapte cu strigăte, Tile fusese cotropit de furnici, îi venise să zgîndărească în somn un muşuroi şi nu ştia cum să se mai scape de el. Toate furni*cile din toate muşuroaiele lumii îl asaltau ca un şuvoi imens de păcură şi funingini, şi dacă măicuţa nu intervenea, el ar fi fost desfăcut în bucăţele şi dus pe sus în sute de mii de direcţii. Dar Sabina, care ajunsese să accepte şi deochiul, a interpretat visul lui Tile ca prevestirea unei epidemii, şi abandonîndu«şi atelierul şi*a ţinut copilul în pat două zile şi a veghiat la căpătîiul lui pînă ce foamea şi pofta de joc bau silit să calce prescripţiile

şi să iasă din plapumă în mijlocul odăii, cu picioarele goale.

Din acele, timpuri i»a rămas lui Vintilă, pe toată viaţa, această bucurie, pe care o învie toamna, la umbrirea ferestrelor şi a oraşului şi la bătaia ploii. Cu braţul subt perină şi subt cap, cu pla*puma trasă pe ochi şi peste toată lumea, şi cu ursul, dar fără maica lui, el va retrăi cîte o secundă dintr*o copilărie care a fost pe lume o singură dată.

La prînz se făcea « Una data » şi « Hopa. . . ». Aşezată lîngă Tile, Sabina îi ţinea lingura şi i*o deşerta în gură, mînjită cu supă pînă la nas. Da şi el o mînă de ajutor, aplecîndu*se în farfurie, cu şervetul legat subt bărbia grasă şi înnodat la ceafă cu două urechi, dar scăpîndud degetele, prinse stîngaci pe tacîm, în fiertură. îmbucînd din pîine şi zeamă cu o poftă de purcică, el sufla între dumicaţi, sforăia de bucurie, sorbea tot atît de harnic cu ochii, ca şi cu buzele. Pe şervetul schimbat de dimineaţă culorile cafelei cu lapte, ale gălbenuşului de ou ras cu linguriţa din toată găoacea lui ca de hîrtie, cu o conştiinciozitate industrială de obiect finit, se împestriţau cu pică*turile roşii de vin, din care pliscul lui suav sugea un pahar cît coaja oului golit. Ca să nu piardă nimic, după tăiţeii cu lapte se ştergea pe obraji cu limba, dînd un oftat de istovire şi care arăta că deocamdată s*a săturat. «Hopa» şi «Una data » se petreceau pe masa netedă şi lunecoasă.

«Hopa!» însemna suirea pe masă, şi «Una data!» încă o dată. «Mai una data» însemna pentru ultima oară, şi chiar de cîte încă două, trei şi cinci ori, după ce « Hopa » şi « Una data » fuseseră repetate în serie aproape neisprăvită şi cînd măicuţa, uitîndu*se la ceas, vedea că lucrul ei întîrzie peste program. Tile, zicînd « hopa! », se întindea pe masă pînă la buric şi se silea să

escaladeze. Ca să apuce să se urce, îi trebuia genunchiului un sprijin, spetele fiind grele şi burta plină. Măicuţa îi pironea mîinile odată, şi el putea să se tîrască deasupra mesei întreg. Simţindu*se sus, aluneca pe lustru şi îşi da drumul drept pe partea opusă, căzînd adeseori, dar ridi* cîndu*se degrabă pentru a ocoli pătratul mesei şi a repeta «Hopa una data». De patruzeci, de cincizeci de ori, Tile se suia şi se scobora în gol, plăcîndud primejdia ocrotită şi riscul asigurat.

De cînd rămase singură cu copilul ei, Sabina şi*a închinat viaţa exclusiv lui, de la douăzeci şi trei de ani, cu cîţiva ani mai vîrstnică decît el. Tinereţea ei fragedă era şi ea o copilărie, şi în slăbiciunea de mamă se păstra sentimentul pentru păpuşi. Bucuria că se putea juca în sfîrşit cu o păpuşe vie, care nu se va mai învechi şi nu se va mai rupe, care cugetă şi gîngăveşte, se scoală şi merge singură şi pe care nu mai putea nimeni să i*o fure, o făcea să uite cu o inconştienţă feri* cită suferinţele plătite acestui drept de proprie* tate, şi zicîndud băiatului «bărbăţelul meu» ea nu era departe de realitate, căci, alături de copil, nici mama nu era mai mult decît o păpuşe niţeluş mai mare. Părul ei roşcovan şi zulufii lui negri, ochii ei albaştri şi imensa lui privire adîncă, mîinile palide ale mamei şi degetele groase ale copilului, o frumuseţe stranie ca de cocor şi o frumuseţe ilustrativă de figură văzută în recla* mele colorate pentru săpunuri şi bombonerie, întocmeau un tablou de contraste aliate delicat, multiplicat în tot atîtea tablouri, gravuri şi schiţe cîte mişcări împărechiau şi despărechiau grupul unei tinereţi suave şi al unei copilării integral exprimată.

Toate acţiunile mărunte ale acestor doi soţi în interiorul modest dar suficient înzestrat cu

mijloacele care civilizează apucăturile şi mani* festările naturii, cercetînd ceea ce cuprinde regre* tabil şi brut, deveneau ca nişte opere de artă în mediu! curat de faianţă, de oglinzi şi lemn ripolinat al căsniciei. Din averea ei de fată bogată, dintr*o provincie, de unde plecase ca să*şi ascundă cu mîndrie o greşeală, de care nu a ţinut*o nimeni de rău, i*a rămas un mobilier sumar, dar de o eleganţă sobră, patru geamantane de piele strînse în harnaşamente luxoase ca nişte cai de curse, pături de păr de cămilă, un pled cu două feţe scoţian, un şal greu de moliciunea mătăsii, cîteva covoare de catifea, încăpute într*o jumătate de cufăr, bibelourile ei de domnişoară şi cîteva cărţi. Avea rufărie şi albituri pe cîţiva ani, ciorăpărie, flacoane de cristal, tacîmuri, şi, într*un cufăr* dulap, o garderobă, croită cu simplicitatea care deosibeşte cucoana de parvenită. Cîteva bijuterii, pe care nu le*a purtat niciodată, erau închise în crestăturile de pluş ale cutiilor ascunse, şi un singur inel, la degetul ei, purta lacrimile mamei şi ale părintelui ei, Marta şi Constantin Voinea.

Sabina îşi trecuse bacalaureatul şi, motivînd continuarea studiilor în străinătate, plecase, de ani de zile, într*o zi brumoasă de noiembrie. Educaţia pe care o primise făcuse din Sabina o jumătate de băiat, şi personalitatea ei stăpînă pe sine îi dădea prestigiu şi inspira o încredere neobişnuită. Petrecîndusşi vacanţele departe de casă, conducîndu*şi maşina pe mii de kilometri, singuratecă şi deprinsă cu viaţa aspră a călătorului întovărăşit de o voinţă, Sabina îşi construise un moral, şi apariţiile şi dispariţiile ei subite, dacă mîhneau pe mamă şi turburau principiile tatălui, nu erau riguros dezaprobate. în definitiv, viaţa nu e nici atît de lungă nici atît de sigură pentru

a fi constrînsă să reproducă în toate generaţiile un model şi nu este zis că cine se emancipează de tradiţia care din fete face neveste şi din băieţi bărbaţi trebuie să dea greş neapărat.

« Lumea nu mai e niciodată aceeaş, se gîndea Constantin Voinea, căsătorit cu o femeie cu mult mai tînără decît el. în douăzeci de ani s*au petre*cut în existenţa tineretului mai multe fenomene îngrămădite decît de la Iisus Hristos încoace, şi anul actual e mai încăpător decît veacul de odini*oară. Bine face fata mea că lasă pianul amorţit şi casa fără sindrofie. Decît treizeci de boieraşi grupaţi în jurul ei, ca să o distreze în vederea unei căsătorii de căpătuire, mai bine o maşină pe drumurile mari ale pămîntului. »

« Lucrul cel mai rău ce i se poate întîmpla, Doamne fereşte, răspundea fiinţa lirică a gîndu*lui din depărtare, ar fi să intre cu motorul într*o stîncă sau să alunece în prăpăstiile de piatră, înghiţită în gîtlejele munţilor. Ele cer din cînd în cînd sînge de om. între o moarte de şoim, Constantin Voinea, şi una de diabet, nu este de ales. »

Apoi, doamna Marta, maică*sa, cu mult mai tînără decît Voinea, ce fel de viaţă a petrecut lîngă soţul ei, om foarte cumsecade, dar fantastic şi gelos? Creşterea ei îngrijită i*a rezervat, în mijlocul unei mari averi de proprietăţi, rolul intendenţei, supraveghierea veniturilor, trecerea cîştiurilor la Bancă, semnarea contractelor de arenzi şi închirieri şi un pat lîngă patul soţului ei, mai mult respectat decît iubit. O reprezin*taţie la Operă şi una la teatru, cîteodată, nu puteau să facă să varieze monotonia unui trai lipsit de neprevăzut şi în care marţea trecea ca miercurea, şi duminica reproducea vinerea întoc*mai, cu ierni asigurate, cu veri îndestulate, în belşugul dulce şi plat al anului întreg. Buni părinţi

amîndoi, din punctul de vedere al fiecăruia, ei aveau să*şi ascundă un zbucium şi o suferinţă de ochii prea apropiaţi ai celuilalt, şi între nişte părinţi întîlniţi ca nişte drumuri orientate deose*bit, s*a putut strecura fata lor ca un al treilea drum, despicat din încrucişarea lor şi ducînd şi el în*tr*altă parte.

Trei luni de vară şi vacanţele de Paşti şi Crăciun, Sabina îşi împărţise timpul între costumul de şofeur, ca un ciorap cu buzunare, şi sacul de alpi*nist. Demontînd şi remontînd cauciucurile, pom*pînd cu braţele, salahoreşte, aer, strîngînd piuliţele pe dedesubtul maşinii, ajustînd tijele, evacuînd carburatorul, curăţînd bujiile, Sabina era pricepută ca un mecanic în manipularea celor cîteva mii şi sute de piese şi articulaţii din care este construit un automobil. într*o dumbravă la cîteva sute de kilometri de casă, oprită pentru răcirea radia*torului şi întinsă în iarbă, Sabina răsfoia cărţile tehnice pentru care avea o atracţie magnetică. Ea nu a citit o carte de literatură. Poezia scrisă o supăra, şi pentru roman avea repulsia mîncării cu rîntaş. Citea însă Biblia, cartea ei de repaos, moştenită de la mama protestantă. Armonia inte*rioară a valorilor şi limbajul cifrelor* derivate unele dintrsaltele răspundeau cerinţelor ei estetice, şi viaţa privită printr*o plasă de unghiuri îi da satisfacţii de geometrie. Şi mai mult decît artele o interesau sculele, a căror putere precisă permite mîinilor gingaşe să se folosească de ele pentru stăpînirea oţelului şi a caloriei. Degetele subţiri, cu o carnaţie de floare, orientau forţele năvălitoare ale maşinii prin contactul delicat al mînuşii, iar vîrful pantofului trezea, atîngînd acceleraţia, ca o pedală de clavecin, un vîrtej de **ioo** de cai, şi toată mecanica se supunea pipăitului ei pentru un efect înmiit. Nici o altă activitate şi acţiune nu aveau răspunsul instantaneu, egal şi invariabil

al maşinii de străbătut lumea într*un ceas, — iar inginerii şi constructorii care au născocit*o şi o fabrică în rînduri, ca pe nasturi, la îndemîna orişicui, au realizat, păstrînd pentru elite subtili*tatea şi delicateţea gîndirii, ceea ce nu pot să ambiţioneze toate artele şi filosofiile laolaltă, în*mulţind concesiile, democratizînd ideile şi căzînd în popular. Maşina concepută de geniu o poate utiliza şi bruta, fără săd scadă nobleţea şi să o trivializeze, abstracţia aparţinînd creatorului, şi funcţiunile executantului, şi amîndoi putînd să scoată dintrdnsa un maximum de iluzii.

Realizînd motorul, civilizaţia nouă a lăsat în obscuritate toate frumuseţile antice, păstrate ca nişte modele de oseminte. Motorul activ, în ser*viciul omului permanent, echivalează cu desco*perirea monoteismului indiferent: el poartă acelaş leat mental. Revoluţia exploziei organizată pentru echilibru. Geamătul motorului, strigătul electri*citaţii, vaietul văzduhului comprimat în pneuma*tic. O arătare cu ochii de văpaie albă străpunge întunericul. Un zgomot scurt, de coasă, cînd motorul a trecut.

Sabina visase o viaţă independentă de asupririle sexului, şi, atîta timp cît a vorbit singură mintea, ea străbătu noviciatul voinţei, îndreptîndu*se că*tre idealul unui tip de carne neutru şi de simţire voluntară. Nu i*a rezistat nici înnălţimea, nici distanţa, şi trăind în afară şi de timpul normal cronometrat, ea părea asigurată să înfrunte viaţa cu o suliţă înnaltă şi să treacă printrdnsa ca Fecioara din Orleans, cu sînii împietriţi dedesubtul unui pieptar de metal. Instinctul sigur al inventatori*lor, solidari în linia unică de exploatat pentru mişcare şi transformare, izolînd curba din uni*vers, a introdus*o în durata limitată a orei şi a secundei, perfecţionată pînă la existenţa aceluiaş ritm de coincidenţă a universului cu învîrtitura

axului unui dinam, combustibilul slujind ca o gradaţie a uneia şi aceleiaş puteri propulsive, şi cursa lungimii fiind paralelă cu evoluţia roţii terestre. . .

Trusa cu chei şi cleşti a fost cutia de podoabe feminine a Sabinei, şi apartamentul ei de fată ate*lierul, care era şi şcoală şi salon de primire şi bibliotecă. Şi sala de consultaţii a bolnavilor din împrejurimi. Un medic, angajat la moşie, da duminica, asistat de fată, sfaturi şi leacuri. Mîinile ei au purtat pe tablă tibişirul, au răsfoit cărţile de studiu, au ajustat, au strîns menghina şi au spălat rănile plugarilor, fără scîrbă, emoţionate de varietatea suferinţei şi de numărul imens de feluri cum putrezeşte viaţa. A cunoscut durerile cărnii tinere, îmbătrînite şi abia născute, purtată pe picioare, în genunchi şi pe brînci, semeaţă şi încovoiată, dîrză şi smerită, scrîşnită şi obedientă; lancea sufletului şi papura lui. Material provizoriu şi totuş continuu şi multiplicat pentru chin, pentru purice, pentru bubă, pentru muşiţă şi demenţă, carnea — ştofă miraculoasă şi inutilă, iscată pentru jocul de aparenţe şi pentru teatrul devorării în forme desinate, elastic, — a trecut pe dinaintea ei, interpretată şi niciodată identică, într*o nuanţă biblică, dantescă şi de patologie. A văzut gangrena liniei, mucegaiul plămînului, rugina osului, împietrirea şoldului, puroiul încheie*turii, tărîţarea călcîiului, orbirea neagră, muţenia gurii şi nesimţirea urechii, cocoaşa, talpa turtită, mersul dansat de un diavol interior, pasul tîrşit caricatural, ochiul curmeziş, rînjetul strîmb, frica, furia. A văzut perfidia privirii, lichelismul atitudinii, lacrima falsă, laşitatea braţului. A ascultat ipocrizia glasului, tînguirea minciunii. A văzut taurul prins în plasa agoniei, învîrtit de coarne în jurul pămîntului, sucit din grumaz şi prăbuşit. A văzut turbarea cîinilor, căpierea oilor,

tifosul porcului, viermele, omida şi căpuşa. Au murit pe prispă, dinaintea inimii şi a mîinilor ei neputincioase, copiii. De pretutindeni, drumuri* le aduceau duminica, la conac, bolnavii în căruţă, uitaţi de Dumnezeu, întnun aşternut, schilodiţi prin întuneric şi săgetaţi dintr*o stea necunoscută. In şoapta conspirativă a bolnavilor, colportată de telegrafia zvonului, Sabina avea puterea tămă* duitoare a Sfinţilor*fără*de*arginţi; era de ajuns ca paraliticul să se obosească pînă la atelierul ei, ca să se însănătoşească. Vindecarea venea numai din căutătura ei înflăcărată şi milostivă.

Aspectul universalei convulsiuni pentru moarte nu a contribuit cu puţin la refugiul Sabinei în mediul lucrurilor cu descompunerea mai puţin evidentă şi legată numai de un sentiment cere* bral. Un ax frînt nu evoca o durere, şi misterul suferinţei moleculare, la oţel şi aramă, era de apreciat după noţiuni matematice. O cifră se absorbea într*alta fără să moară, şi o putere me* canică se transforma şi nu pierea şi, în sensul sporit, decesul unei cantităţi însemna o renaştere şi o împrospătare. Cadavrul unui cilindru de fontă era numai o schimbare de formă, substanţa rămîf nînd nevătămată. De la ştergerea unei lacrimi alunecată pe un obraz putrefact pînă la lustruirea cristalului de la parbriz era o deosebire ca de la o planetă de sînge la o planetă de cvarţ. De o parte stîrvuri şi de o parte metale; materie con* ruptă şi materie virgină. Şi certitudinea stăpînită precis a creaturilor zămislite de constructori.

Forja înflerbîntă fierul şid înmoaie strămutat în mîzgă de jar. Singură forja are o frumuseţe de crepuscul înviat în cărbune şi temperatura ei echivalează cu soarele şi cuptoarele vulcanice. Zmulsă din rug şi fasonată pe nicovală, zmîntîna de foc ia încovoierea, muchiile şi suprafeţele voite, şi le păstrează. O potcoavă dă un cuţit, o frigare

o spadă, şi măduva vergelei, toarsă violent prin filieră, dă fuiorul de sîrmă: el scapără scînteia reminiscenţei minerale. Piuliţa strînge şi ferecă bulonul. Burghiul rumegă punctul hotărît alge* bric, nitul eternizează încheietura, cleştele bont prelungeşte degetele şi le dă dexterităţi. O lamă fină, dinţată, retează oţelul, şi pilele, tăbărîte pe pîrghii ca nişte omizi, le rod pînă la măsură şi eleganţă. Baioneta rotativă străpunge munţii din şes în şes cu o albie subterană pentru trecerea locomotivelor din mitologia industrială. De mii de ani ciocanul bătătoreşte poteca de suit la cer şi caută emanciparea provizoriului către durabil si etern.

întîmplarea, cu inițiativele^ spontane şi revo* luționare, i*a răsturnat şi natura şi existența, amin? tindud douăzeci de ani de ştiință şi biruință. Era la Saconnex, lîngă Geneva, în sanatoriul de convalescență al doctorului Marc Gauthier, tatăl Marcelinei, cu care legase prietenie la Muzeul Rath, dinaintea unui tablou ciudat. Pictura înfă* țişa fabula populară a unchiaşului cu bonetă, călă* rind cu palmele deschise, prinse de un deget în subsuorile jiletcei, un măgar dus de căpăstru de copilul lui ostenit. Nişte spălătorese dădeau cu tifla din marginea drumului, la trecerea unchia* şului, aşezat comod şi ironic. Mişcarea şi coloritul tabloului şi accentul figurilor scoteau foarte departe această pictură din convenția atitudinilor clasice placide, în care, concepuți ca semizeii, oamenii ocupă situații anatomice de eternitate monumen* tală, ca ilustrațiile unei capacități de artă pentru cimitire.

Reținute de aceeaş impresie care dovedea simili* tudinile aceleiaş sensibilități, fetele s*au pomenit vorbind în comentarii, şi, după un timp de jude; căți şi aprecieri schimbate, s*au împrietenit, cum se împrietenesc doi vecini de stai la un concert, — şi de la această dată, de cîte ori tri* stețile o copleşeau, Sabina îşi aducea aminte de rietena ei din Saconnex şi pornea din porum* urile îngălbenite ale şesului dac către lacurile

lui Wilhelm Tell, oglinzi liniştite ale Alpilor stîncoşi.

Parcul spitalului purta cîteva sute de ani pe trunchiurile lui înnalte, îmbrăcate în iederă şi coaje plumburie. Gustul şi moda cîtorva gene* rații figurau neatinse în compoziția pajiştilor de iarbă, a drumurilor şi a potecilor ascunse subt plocate de frunze şi ramuri. Brazii ridicau vîr< furile în dreptul săgeților fostului castel al unei seniorii defuncte, şi de*a lungul veacurilor, desina* te în aer cu catarge de molifți, suiau, printre brațele lăsate ca nişte pînze negre, veverițele vioaie, pînă la spicul din creştet. Sau întrerupîndu*şi suişul brusc, ca să sară dintrmn pin întnun stejar şi să se întoarcă de pe o ramură legănată întrmn desiş apropiat de o bancă de piatră, pe care trecuseră crinolina, peruca, tunica de mătase, pelerina, marchiza şi muşchetarul, flacăra cără* mizie cu coada vîlvoi şi cu ochii scăpărători venea pînă la umăr, cu o intenție de zbeg, şi fugea în* napoi. De sute de ani sprinteneala ei de clovn mi* nuscul se furişa în umbră şi izbucnea într*o lumină, ca o arătare fermecătoare adevărată şi neadevărată, şi Sabina tînjea de dorința să ție o veveriță la sîn, să o mîngîie pe spinarea încovoiată, săd dea drumul şi să o cheme, ațîțată şi tristă, în acelaş timp, că şopîrla îmblănită nu se va lăsa niciodată dezmier* dată de mînă de om. Tocmai sus, întrmn fag, se ivea un cîrd de asemenea jivine, veverițele cu puii lor, ca nişte broaşte flocoase, ieşite la gimnas* tică pe crengile cele mai depărtate de pămînt, iepuri şi poponeți ai ramurilor pădurii. Omul poate să trăiască zeci de mii de ani jignit lîngă un şoarice care îl refuză şid nesocoteşte, nesimțitor, în salba* teca lui frumusețe, nici la blîndețe, nici la dragoste, nici la slugărnicie.

Un orologiu în turnul cel mai înnalt deştepta singurătățile parcului adormit în singurătăți mai

vechi, şi acestea înnecate în singurătăţi mai adinei. Timpul se învîrtea rostogolit în iazurile lui cu mai multe funduri şi apărea o secundă la chemarea ceasornicului din vîrste, ca un cadavru de fantomă, încremenit, cu ochii cenuşii şi învelit într*o cămaşă de undă albă. Apoi se seu; funda din nou departe, pînă la ceasul cinei.

Sabinei îi plăcea acest putregai subtil din parcul de la Saconnex, în care personalitatea ei aparentă, aparentă şi pentru sineş, se desfăcea pînă la sche*letul adevărat, şi ore întregi către seară se lăsa pîngărită şi invadată de molia venită tiptil şi înmub ţită, din întuneric. Ea nici nu se mai putea recunoaşte. La douăzeci de ani Sabinei i se părea viaţa în parte deodată goală. în vălmăşagul cărţilor din care se trezea, ea se compara cu o carte. Din cartea ei, pieriseră literile toate, mistuite ca de lumina căutată sau urmărite şi ucise de întunericul de unde s*au ivit: se mai simţea, în scoarţa fără titlu, cuprinsul material, foi şi pagini, textul şi semnificarea pierind. Un duh de clor trecuse prin ele şi le gonise de pe feţe în interiorul hîrtiei sau dincolo de foi, ca pe nişte roiuri de furnici topite. într*o carte goală Sabina nu putea citi nimic, şi cartea ei nu<i era de nici un folos, ca să o mai rabde, purtată cu ea. Stîrvul unei litere e minu*scul, şi gîndurile rămase fără suflet, plutesc sticlind în bătaia soarelui şi coboară ca nişte confeti microscopice ale unui bal de molecule. Din această carte imaterială ea va să facă totuş o carte ca toate cărţile în care fusese îngropată.

în ceasul cînd avea nevoie de un pas îndrăzneţ, de o încredere în sine generatoare şi de prezenţa orgoliului de atac în actele ei, ea ducea o viaţă interioară decolorantă, în care se alternau formele, liniile şi tonalitatea. Frunzele şi florile îi creşteau lîngă o apă de vitriol şi se desfoiau în oglinda ei acidă, unde, putrezind numaidecît, se topeau ca un abur în lumina vînătă a unei oglinzi. Pustie*tatea vastă mirosea a miasme, evitată şi de berie, ale căror picioare portocalii arseseră în undele galbene crepusculare. Nici norii nu mai treceau prin ea cu fulgii lor îngereşti. Douăzeci de rîuri pe o singură albie îşi strecuraseră apele în nisipul dezolat. Erau anii trăiţi şi isprăviţi, parcă izvorîţi din netimp şi pierduţi în el. Se isprăvise odată cu anii şi matca, iar lacul se micşora cu otrăvurile umbrei din unde. Un nămol îi catifela ceea ce s<ar fi putut spune că era sufletul ei, o pulbere de rămăşiţe, o drojdie de ceaţă, măcinarea corpului realităţilor consumate. Trecea parcă o fiară de pe un mal pe celălalt: putea să fie cîinele sau luna, şi mai departe părea să fi trecut un şarpe. Dar fiara n*a putut ajunge la mal, carbonizată înnot şi dizolvată. . .

Ea încerca o luptă dintre delicat şi brutal şi îşi analiza starea sufletească şi imaginile corespun*zătoare. Total general: neant. I se părea că umblă prin regiuni cojite, prin lucruri dărîmate, prin tencuielile risipite ale unui maidan imens, prin cenuşă, prin funingini, prin rumeguş, la o perife*rie de oraş, unde încep cimitirele tuturor oşemin*telor şi cîmpul cioburilor aruncate, cutiile strivite, cristalele şi porcelanele amestecate cu un gunoi universal; ceea ce s*a spart, s*a stricat şi s;a răscopt. Fără să ştie, Sabina ajungea la marginea ei însăş, ieşise din lăuntrul ei dincolo, în afară de sine, în zona asemănărilor din specia nul. Materialele inutile se mai tîrăsc moarte, ca şi cetăţile, o bucată de timp la suprafaţa pămîntului sterp, după ce au fost uzate. Praf şi ţărînă, şi spicul vegetal ieşit ca dintr*o sămînţă minerală. S*a surprins în orizontul de firimituri tîrînd după ea, de o sfoară încîlcită, o copaie, ca un copil desculţ o, jucărie săracă, şi a putut să*şi dea seama că toată activi*tatea ei slujise la prefacerea vieţii în scrumuri

şi la strămutarea scrumului, drept orice rezultat, mai departe.

Totul se descompunea incurabil, de un morb ascuns, de o carie care mănîncă şi fluierile şi mădu* va. Se deslînau pietrele, se scămoşau şi se făceau pulbere în tendinţele unei modalităţi de a deveni viaţa cîlţi, tărîţe şi risipire. Ca în lama unui briceag se jerpeleau penele frumoase şi se jupuiau ramurile verzi. într*o noapte, o căţea a fost împuşcată de oamenii răi şi îngropată întrmn mal de pămînt roşiatic. O auzea întorcîndu*se pînă la gardul de sîrmă ghimpată şi lătrînd cu botul întins către turle, necutezînd să mai intre şi neputînd, din pricină că nu mai făcea parte din lumea asta, lume cu două funduri şi cu două capace. Cu cămaşa de ţărînă se îmbrăcaseră pomii, plopii, care clătinau din vîrfuri, ca nişte cai de dric, şi stelele se scufun* dau în cîteso pungă cernită, ca să lucească mai puţin. Plumburiul intra în toate luminile, şi părea murdar pînă şi albul. între gol şi umbră medita* ţia căuta ceva inexplicabil, cu un fel de dorinţă de/a nu găsi nimic, lucrurile viitoare sau închipuite părîndud*se cunoscute şi pe trei sferturi trăite.

Atîta vreme cît i s*a impus un efort, Sabina ba dus la sfîrşit cu o disciplină motrice inconştientă, înhămată poverii, ea a tras la ele cu o neutralitate de cal, care, în raport cu oamenii nu, cugetă şi nu vorbeşte, retranşat în insul lui de pămînt şi răbdînd greutăţile orbeşte. Ea a putut să trans* porte de la un capăt la celălalt al anului toate carele la care a fost pironită, fără să i se pară les* pezile mai grele decît paiele. Se socotea în servi* ciu şi se împiedica să sufere sau să dorească. Pentru ea nu exista un sentiment al diferenţei şi al preferinţei. Putea să muncească mult şi să muncească puţin, fără să se simtă mai obosită sau mai mulţumită. Carne de rob, această stă* pînă nu bănuia că i se cuvenea ceva .sau că tre* buia să se aştepte la o împrejurare bună, — şi nici nu se gîndea la asta. Lăsată cu sine, ei nud trebuia nimic şi ar fi putut trăi o viaţă întreagă închisă într*o odaie, tot atît de aptă să lucreze biruitor şi să zacă biruită, fără nici o idee vie în mintea ei. Ea putea să stea zile întregi cu ochii întrmn părete, la un acoperiş de casă văzut în geam, sau cu ei închişi.

Oamenii pretind că trăiesc şi utilizează cuvîntul viaţă cu un sens de plenitudini. Simt ei într*ade* văr că trăiesc, ori sînt victimele unei clasice sugestii moştenite? Cum simte omul că trăieşte? Cum simte el acest lucru, pe care tu te sileşti săd încerci şi nu izbuteşti? Cînd te doare fizicul parcă ai simţi ceva, dar cînd nu te doare eşti ca un mineral fără sensibilitate, egal cu silexul şi cu calcarul, participînd la compoziţia inertă.

O stea răsărea sticloasă în perdeaua plopilor, ca un păianjen de lumină. Vîntul cînta în muchiile conacului. Ploaia presăra, pe auzul ei amplificat, alice. Asta era viaţa? A trăi este poate a fi un martor al meteorologiei şi al cîmpului şi a lăsa mărturie că le*ai văzut. Este a trăi: a te ospăta şi a cădea greoaie între perini? a strînge avere, a te folosi sau a nu te folosi de ea? este a trăi: a gîndi? Sau a trăi înseamnă a suporta asaltul semenilor tăi? Şi ce este şi a gîndi, dacă a gîndi este a trăi? A gîndi în orice fel, pe răspunderea ta, a gîndi organizat sau anarhic, a gîndi după alţii sau singură? A gîndi nu este o stare, e un accident; a gîndi are cîteva sensuri. Nu este gîn* direa ca o curgere către vale a rîurilor şi ca o ridi* care a bradului în pisc: ea lucrează pe un motiv existent, ca oglinda sau ca măsurătoarea: e un reflex. Pui în cîntar o greutate şi o marfă şi le cumpăneşti: cîntarul gîndeşte ca şi tine, fără să simtă nici că gîndeşte nici că trăieşte. Viaţa trăită, marfă cîntărită; de ce a trăi vrea să însemne mai

mult decît a gîndi, dacă nu*ţi dai seama nici că trăieşti nici că gîndeşti?

Oamenii se socotesc fericiţi şi nefericiţi, după cum şi gîndesc, legaţi de o izbîndă sau de o înfrîn*gere materială. Ai vrea gîndirea să fie o stare în afară de lucruri, şi fericirea de asemeni. Dar îţi vine un gînd, strecurat în tine nu înţelegi de unde, nu ţid recunoşti: se joacă cineva cu tine şi*ţi spune la ureche lucruri care vin din gura lui în urechea ta.

Eşti prost de multe ori, şi cîteodată inteligent. Nu înţelegi nimic sau, dimpotrivă, înţelegi lim*pede şi poţi exprima uşor tot ce înţelegi. Te culci inteligent şi te deştepţi confuz. Ce s*a petrecut în mine, fără să ştiu, de unde s*a petrecut, unde am umblat în somn, de nuam întors năucă şi nehotărîtă ? Aş vrea să fiu ca maşina mea, pe care o găsesc după odihnă în punctul în care i*am lăsat organele seara. rVbam muncit să fiu o maşină şi să*mi comand o neîntreruptă mişcare circulară. Nu mă pot izola într*o singură funcţiune, care ar fi într*adevăr un fel de fericire, excluzînd din mine orice altă funcţiune cu tendinţa de a ieşi din circomferinţa unei roţi mari angrenate. Atunci mă descopăr că gîndesc, făcînd critica mişcării circulare şi a evoluţiei mele, impusă maşinii. Rădăcinile pe care le credeam fixate, se răscolesc, o fibră tresare, o gîndire nevăzută roade ascuns. Gîndurile, dacă sînt gînduri, sînt muşitele, coro*pijniţele şi viermii hotărîrilor mele. In fiece zi m*am biruit fără spor şi imam lăsat în voia soarelui şi a întunericului, cum or vroi să mă poarte. Sînt martoră şi pui mărturie despre cele ce am văzut.

Dar ce am văzut din toate la cîte m*am uitat? Mă uit şi nu văd, şi văd fără să mă uit. Viaţa, dacă este, se petrece fără mine, şi nu mă simt vieţuind, ca să pot vorbi de lucrurile trăite. Nu le*am trăit cînd am trecut prin ele şi nu mai mi le amin*

tesc, goale, ca nişte sticle din care nu a curs nimic.

De jurîmprejurul sufletului broboada grădinii învechea şi acolo o singurătate tăcută, o veche grădină pe o margine de zmîrc, închisă, de cîţiva ani şi sălbătecită. Fluturii licăreau din crîmpeie de mătase de bucuriile florilor pestriţe. Aşternu*turile de bălării şi ierburi, neumblate parcă, de evuri, decît de fluturi, de albine şi ţînţari, erau năpădite. în zilele de arşiţă se aude ca o coardă de sfoară vocea şuierată a lăcustelor şi clopotele, scufundate în unda de cositor, ale broaştelor de baltă. Sunetul, rar şi adînc înnecat în heleşteu, are evocări înnăbuşite, inexplicabile din necunoş*tinţă, şi, în tihna de eternitate a peizajului, Sabina era strămutată ca într*un vis.

—Mademoiselle Sabine! Mademoiselle Sabine!. . .

Sunase clopotul. O chemau la masă.

Parcă din limbajul sufletesc al Sabinei lipsea un verb, care să facă vorbele active şi să le poarte cu cîrdul. Ea făcea înconjurul lucrurilor şchiopă*tînd. După un rînd lung de paşi se intercala o pauză. Urmărea compoziţia nedesluşitului, ca în*tr*o zugrăveală de biserică, figurile măcinate de tencuială. îi lipsea un cuvînt, de vreme ce cuvin*tele ei celelalte cădeau cu sensul mărginit în si*labe, fără să trezească o viată care să le ridice. O vorbă trebuise spusă, şi ea nu fusese spusă. Subt lumina lămpii aprinsă într*un conac din imenşi*tatea cîmpiei Argeşului, vorba i*a fost ascunsă, cînd vacile rumegau si oile se îmbulzeau păzite de cîini. Această vorbă nu a fost spusă vara, cînd tatăl Sabinei se întorcea călare din cîmpul lui de două mii de hectare. Nu a fost spusă la seceriş, la treier şi nici în noaptea sătenilor, răzimaţi cu bărbia în ramurile furcilor, ca nişte oameni cu

coarne din Walhala şi care veneau să ureze boie* rului sănătate, să ospăteze şi să bea, la sfîrşitul bucatelor, trei zile şi trei nopţi. Vorba nu a fost spusă în nici un an. Zilele de ploaie au trecut vinete, iernile s*au aşternut cenuşii, vînturile au colindat cu şuier, jeluind în streaşini şi pătule. Parcă uneori a sugerata vorba crivăţul, gîngâv în lătratul ogrăzii. O ştiau vorba oamenii din curte, o ştia cîntecul, însă pe dinafară. Au ştiut*o sătenii, proprietarii, preoţii şi învăţătorii, dar nici unul nu a spus*o, din sfiială, crezînd*o neaşteptată şi supărătoare. N*au spus*o Pastile, de înviere, şi a tăcut*o Crăciunul, la naşterea Pruncului. Desti* nul e pecetluit jurîmprejur cu tăcerea tuturor oamenilor care nu pot să grăiască.

în schimb, Pierre, unul din grădinarii parcului sanatoriului, un gîngâv inspirat, nu putea să înţe* leagă că vorbeşte papagalul. Sanatoriul avea un papagal, pe Coco, un uriaş de puf alburiu, cu irizări printre pene, roze, încălţat cu dantelă şi purtînd coiful de culoarea scrumului, al cameliei şi al daliei de fildeş. Ciocul lui cu o unghie înco* voiată, ca un al şaptelea deget, ajuta pasului să se isprăvească şi lui Coco să se mute de jurîmpre* jurul cuştii şi pe zăbrelele bolţii, ca o mînă care măsoară cu palma şi calcă notele orgii. Capul lui de mîţă, cu o gheară încovoiată la nas, se des* chidea ca un cleşte curb, pivotînd pe ochiul încon* jurat de o şaibă galbenă ca un nit, şi, din profil, ştofa în care era mascat fusese ţesută cu un meşte* şug uimitor şi cu materiale extrase din agată textilă şi din vată de aur, răsucite dintr*un caier, la lumina lunii, pe un fus de cristal. Pleoapele erau încon* deiate cu pensule fine, înmuiate într*un verde şi albastru cît poate să tîrască boaba de rouă de pe frunze, cu o virgulă gălbuie a lacrămii heliantei, şi cîteva urme, rărite pînă la guşă, indicau punctele unde fuseseră pensulele pestriţe şterse la isprăvit.

Cuşma capului semăna ea cu un coif răzvrătit, dar penele care întocmeau acest moţ, ca o ţăcălie de creştet, erau zmulse din crizanteme, schiţele de la început şi rămase neterminate ale unui proiect de papagal cu un singur picior de barză.

Dimineaţa Coco îşi ţinea discursul din fereastra balconului de la intrare, împiedicat să se prăbu* şească de un lanţ de argint. Sedentar şi evoluat în afară de individualitate, el uitase să zboare, fără să înveţe să umble, şi singura mişcare, la care fusese redusă în libertate dinamica lui, era căderea de sus. Privind grădina de*a curmezişul, Coco striga sentinţa lui de filosofie cared rezuma doctrina, ca un preot: «Amen!», învăţată de la Marc Gauthier, un mare medic şi*un latinist. El cînta ***Metamorfozele*** în original, pe*o bancă din parc, însoţindu*se din ghitară, savant niţeluş detracat prin contactul cu bolnavii lui atinşi de confuzie şi halucinare.

Ultima oară, Sabina a stat şase luni la doctorul Gauthier, neputîndu*se dezlipi de atmosfera cas* telului şi de viaţa cu reguli organizate a sanatoriu* lui, unde fiecare pensionar, inofensiv şi blajin, era atins de o particulară originalitate. Doctorul primea să trateze numai formele surde şi placide ale neurasteniei, subt nivelul dublei personalităţi şi a iluziei orgolioase, mucegaiurile şi frelatările sufleteşti, ţîcnirile relative, întorsătura de spirit, melancoliile, sentimentul lucrului ştiut şi văzut subiectiv, surmenajul molcom, presupusul, impo* sibilul, speranţa nedeterminată şi frica nemoti* vată, frica de sine mai ales; adică oamenii de fapt sănătoşi, însă din acei sănătoşi fără vanitate, care îşi dau seama că s*a strecurat în ei un abur străin, că ceva s*a ştirbit, că ceva ca o suprafaţă de cristal s*a zbîrcit în ei sau a pleznit, invizibil. Aceştia îşi văd îndeobşte de treburile lor, impri* mînd actelor şi vieţii o tonalitate, un zigzag, o

şerpuire, şi chinuind lumina zilei în sitele cu care o cern.

Toţi oamenii de subt autoritatea acestor bob navi suferă de o umbră care li se lipeşte de suflet, şi de care nu se pot curăţa. Cînd, obser* vînduose şi identificîndu*se într*un tic, începeau să vadă limpede, ei se duceau la doctorul Gauthier şi erau supuşi unui examen eliminatoriu, într*o cameră de confesional, o convorbire lungă a mei dicului cu clientul. Clientul trebuia să răspundă, să susţie, să argumenteze şi să*şi facă toate mărtu* risirile provocate de medic.

— Domnişoară, îi zise într*o zi grădinarul, apropiindu*se de banca Sabinei, cu şapca în mînă, vreau să vă întreb ceva. Aţi văzut? avem un papagal. Ce este, domnişoară, un papagal?. . . O să*mi spuneţi: o pasăre. Nu. Papagalul nu e o pasăre. E altceva. Aş vrea să ştiu ce e şi nu pot afla. Domnul doctor, dacăd întreb, mă trimite Ia infirmerie. « Mai treci cîteodată pe la domni* şoara Gruss, zice doctorul, şi mai cered o lingură din acel sirop albastru din dulapul din stînga, pe care ţi bam mai recomandat, şi vezbţi de treabă, nu te mai uita la papagal. »

Dar sînt obsedat, domnişoară. Caricatura asta misterioasă, zise grădinarul, rostind în şoaptă şi cu mîna la gură calificativul, nu e ceva obişnuit. Credeţi dumneavoastră că vine de la Dumnezeu? Eu nu pot să cred, dar măcar dacă aş putea să o clasific. îl vedeţi? zise grădinarul, arătînd pe subt frunze un balcon. E de peste patru sute de ani în localitate, şi stă aci dinainte de tratatul din Westphalia, aşa neclintit, nici bătrîn nici tînăr, singuratec. Auziţi, domnişoară, singuratec, de peste patru sute de ani! Aţi mai văzut dumnea* voastră pasăre, dacă ziceţi că ar fi pasăre, fără părechea ei, fără cocoş dacă e găină şi fără găină dacă este cocoş? întîi am fost preocupat de proble* ma asta, dacă este papagal sau papagaliţă, şi am ajuns la concluzia că jivina nu este niciodată nici bărbat nici femeie, fiinţă ambiguă şi fără gen. Dacă a decorticat o pungă de seminţe, e mulţumit, altceva nici nud trebuieşte. Şi nici nu bea apă niciodată! Noi îi punem apă fiindcă aşa credem, că cine mănîncă trebuie să şi bea. Ăsta nu are înghiţitoare de apă şi nici nu ştie ce e aia apă, parcă ar fi vitriol. Şi vedeţi, al dracului, cît e de curat? Cum vă explicaţi asta? De peste patru sute de ani poartă în spinare penele astea şi parcă au fost spălate şi călcate azi*dimineaţă. Ştiţi ce mă exaspera, domnişoară? Că nu o să moară niciodată şi că nici nu s*a născut. . . A venit aşa, şi e de la început. De la început, domnişoară! E fenomenal!

Ştiţi la ce concluzie am ajuns, domnişoară? Că este Buda. îmi pui mîna în foc că e Buda. Sînt sigur că şi dumneavoastră o să vă convingeţi că e Buda, dacă reflectaţi mai bine la această chestiune. Să vedeţi că el e aşa făcut că nu trebuie să se mişte, că trebuie să stea încremenit. Credeţi că, aşa greoi cum e, cu o mitră în cap, cu picioare* le noduroase, el e făcut să ia parte la viaţă? De unde! El trebuie să asiste şi atîta tot. Şi de ced este ciocul întors în jos? E pecetluit ca Sfinxul, ascultaţi ce vă spui. Că atunci cînd o spune ceva, să fie o sentinţă definitivă, de fatalitate. El nu zice «amen» degeaba: ne îngroapă pe toţi, cum a îngropat pe toată lumea de la Carol Temerarul încoace. E mai bătrîn decît vă spui, trebuie să aibă cel puţin şase sute de ani, de nu*o avea cumva o mie, două mii, poate că trei mii, mai ştiu şi eu! Cînd a murit Wilhelm Tell, el descojea seminţe şi, ca şi acum, nu vroia să bea apă. Dacă vreţi să mergeţi odată în pivniţă, o să vă arăt toate coliviile lui stricate, de pe timpuri: sînt vreo douăzeci.

— Te turbură atît de mult papagalul, Pierre? întrebă Sabina. Nici n*ar trebui să te gîndeşti. Am văzut că ştii să faci flori frumoase, şi domnul doctor mba spus că de zece ani cauţi trandafirul negru şi că eşti aproape săd reuşeşti.

— Cine o găsi mijlocul să facă trandafirii negri, domnişoară, e ştiut de toţi grădinarii că nu mai moare. . . Dar nu mă lasă Coco, domnişoară. Mă gîndesc la el şi mă zăpăcesc. Nu e lucru curat papagalul. Să ştiţi că nu e lucru curat. Papagalul însă sînt sigur că nu e o pasăre. Nu se poate să fie o pasăre. Este exclus.

Metoda doctorului Marc Gauthier, de vinde? care, era întotdeauna mentală şi, vindecătoare a sătenilor ei, Sabina a urmărit*o cu interes. O parte din bolnavii ei se simţeau mai bine numai dacă porneau spre conac şi, mai puţin suferinzi pe drum, la « curte » le trecea uneori boala de tot.

Terapeutica lui Gauthier era cuprinsă între două axiome. întîia axiomă: « omul e o ciupercă » şi, a doua axiomă: « omul este un animal nebun ». «Ciupercă» arată fragilitatea cărnii şi impor* tanţa fiziologică derizorie a omului, egală cu această băşică a pămîntului, născută subit şi lăsînd, scufundată dintr*odată, un cadavru mai consi* stent decît corpul viu, dar şi faptul că maladiile se pot prinde numaidecît de pasta lui fragedă şi puhavă. Maladiile ciupercii sînt incurabile şi se rezolvă prin putregai rapid sau instantaneu. « Ani* malul nebun >> vroia să însemneze că în el germi* nează, ca un ferment imponderabil şi ca o funin* gine translucidă, şi bolile morale, acestea vinde* cabile.

Gauthier se dezinteresa de « ciuperci », rezer* vîndu*şi «animalul nebun», şi din seria ani* malelor nebune pe cele blajine, străpunse de un stilet liniştit sau înnecate sufleteşte cu un ac. în cîteva cărţi, pe care Sabina le citise la apariţie, doctorul studiase, pentru public, mijloacele de vindecare prin concentrarea voinţei, prin închi*

puirea binefăcătoare şi prin puterea magnetică a indivizilor înzestraţi cu o aşamumită influenţă personală. Toată problema fiind crearea unei stări sufleteşti înnainte de toate, pe care ştiinţa preciziunilor materiale o dezamăgeşte şi o împie* dică să se nască tocmai atunci cînd e nevoie de ea, metoda îi era doctorului indiferentă, pe calea căreia se capătă starea sufletească, — rugăciune singuratecă, rugă colectivă sau în cor, ridicarea intelectului peste sine şi abstracţia, sau pipăitul unui profet, care atrage bolnavul, şi bolnavul e mîntuit. Omul vine cu iluzia lui, de cele mai multe ori falsă sau falsă în raport cu individualitatea lui: nimic mai favorabil decît substituirea iluziei lui cu iluzia dumitale, operaţie de simplă mecani* că, înlocuind întrmn gîtlej cu ghevint un bec de **2j** de waţi cu unul de **ijo,** acelaş suflet fiind în stare de mai multe însufleţiri şi de tensiuni treptate. Toate metodele sînt valabile, omul e de obicei invalabil.

Gauthier îşi alegea bolnavii după gradul de impresionabilitate şid instala pe fiecare din ei într*o odaie a castelului, cu geamurile deschise peste spectacolul azurului mat. Camera albă, mobilierul alb, rufăria albă, fără un punct de altă culoare, şi ambianţa de minuţioasă şi ireproşabilă cură* tenie dădeau întîia impresie. Omul e un animal urban. Bolnavul trebuie să stea culcat şi să se uite, — şi i se da îndeletnicirea unei băi personale îndelungate şi luxoase şi un confort de padişah, cu sclave care îl ungeau cu mirodenii alese în flacon, în conformitate cu mirosul bolnavului, de obicei atras de lavandă, de busuioc, de cimbru şi, în majoritate, de leuştean, a căruia sorbire cu sufletul aduce o primă stare de sănătate.

— Am scos, prin urmare, bolnavul din mediul lui şi ham transportat într*o lume de sensaţii, nouă. De două ori pe zi muzică depărtată, zvo*

nuri de ghitară, într*un salon, corespund miro* surilor de leuştean şi lavandă.

Bolnavul mănîncă bine şi trage un somn: ani* mal urban în cearşafuri de olandă. Dacă ţi*aş afirma că l*am însănătoşit numai cu spectacolul curăţeniei, poate *-că.* nu m*ai crede. Şi totuş e adevărat. Nici nu*ţi închipui cît îi place anima* lului leneş murdăria intimă, şi totuş cum renaşte cînd bai spălat radical şi bai făcut să*şi miroasă singur făptura. Pe oamenii cu barbă îi rad, şi se simt atît de fericiţi încît îi găsesc întinzîndu*se în pat şi rîzînd ca nişte copii. Cîrpa puturoasă a mustăţii şi otrepul bărbii, cu zăcăminte necontro* labile, învăluiesc pe animal într*o aureolă de hazna pe care o bea cu nasul perpetuu. Şi rasul e general, toate subsuorile şi podoabele lînoase fiind radical şi imediat stîrpite.

Mulţi bolnavi părăsesc sanatoriul după trei zile de baie şi de somn, întrebîndu*se de ce au mai venit dacă se simţeau atît de bucuroşi. E nede* licat să le răspunzi că i*ai învăţat să se spele şi să se culce într*un aşternut cu miros de soare şi aer. înţelegi că întîia condiţie e să dai din spital afară mirosul de spital şi din latrină mirosul de latrină. Mirosurile locale n*au voie să existe în higiena şi terapeutică.

Bolnavii nevindecaţi de cadru, rămîn bine dis* puşi pentru conversaţiile ce vor veni. Doctorul Gauthier făcea o vizită ceremonioasă fiecăruia şi sta o jumătate de oră de vorbă cu el. Albul şi azuriul din odaie şi din ferestre se continua în cuvintele lui, şi, pe cînd încă vorbea, ghitarele sau orga aduceau şi ele un derivativ din depăr* tarea camerei de concert. El recita cîte o poemă, din antologia lui, compulsată printre poeziile line şi pure, sau le făcea o poveste, sau le vorbea de un animal din natură, de o floare, de o călă* torie, în păduri, în munţi, pe gheţuri. Cerul vizi*

bil intra adeseori în conferințele lui întrerupte de dialog.

— Am vindecat bolnavi, zicea Gauthier, cu o lecție de gramatică sau de calcul și cu cîte patru* cinci lecții de cosmografie, de limbă latină sau de limbi moderne. Starea sufletească pe care mă silesc să le*o provoc este pe de o parte mistică, și pe de alta copilărească. Am făcut, fără să se gîndească ei, o mulțime de latiniști dintre oamenii mental dezorganizați. De nouăzeci de ori la sută, cele mai remarcabile rezultate le dă studiul unei anu* mite chestiuni, pe care oamenii rău construiți într*un program, n*au avut vreme să o satisfacă și au găsit vremea la mine. în orice caz, diminuez valoarea noțiunilor curente, care ațîță și încaieră oamenii, și sînt un adversar, pentru fiecare bob nav de*al meu, al setei de înnavuțire, și pe cei bogați îi ajut să micșoreze prestigiul aurului și idolatria bogăției. Vreți să vă arăt cîțiva bolnavi? a întrebat doctorul. îmbrăcațbvă cu halat alb și puneți o garoafă roșie la butonieră.

— Bucuros, răspunse Sabina. Caut această plă* cere de mult.

— Să mergem întîi la madam Alin'? Caz interesant. Doamna e o fostă profesoară: are vreo cincizeci de ani și o să observați fizionomia ei proaspătă, cochetăria ei sobră și o ușurință de a se rușina, de fetiță căreia au început săd încob țească sînii. A rămas în ființa ei ceva din vîrsta copilelor de doisprezece ani, pe care le*a învățat să croșeteze și să gîndească gramatical. Doamna Alin' a avut o dragoste nenorocită. A iubit un ofițer de cavalerie, care a murit în epoca logodnei, și cum iubirea personalităților e una și singură pe toată viața, bolnava s*a îmbrăcat în negru și a rămas credincioasă demnității sentimentului ei. Doamna Alin' e o personalitate. O să vedeți, o păpușă de cincizeci de ani. Citește mult. Are

o proprietate cu albine și struguri la Bellegarde, locul ei de reședință.

O cunoșteam, pe cînd era profesoară. Venea din cînd în cînd la noi la masă. Odată și*a adus logodnicul să nid prezinte, un sublocotenent inteligent, instruit și foarte distins, dintr*o familie străină, stabilită îrr cantonul nostru acum vreo patruzeci de ani. Tatăl înființase o Bancă.

Nu o mai văzusem cîteva luni. într*o noapte se refugiază la noi înspăimîntată. O bătaie vio* lentă de pumni în porțile de afară și un țipăt: «Ajutor!». Doamna Alin', într*o ținută dezor* donată, și murdară de noroi pe fuste, pînă la genunchi, venea de la Bellegarde pe jos. Pălăria îi atîrna pe o ureche și părul încîlcit ieșea de subt pălărie ca paiele unei sperietori de ciori. « Ascun* deți*mă, ne ruga doamna Alin', și dacă vine poli* ția spuneți că nu sînt aici. » Bătrîna logodnică era subt apăsarea teroarei, o teroare de imagi* nație. Licăririle subite ale privirii incendiate afirmau tot adevărul. Am făcut semn să i se pre* gătească o cameră și un grog.

Asta s*a întîmplat luna trecută, în noiembrie: ploua cu frig.

« Stați liniștită, doamnă Alin, i*am spus. Aici poliția nu vine. Dar aveți ceva subt pelerină. . . Puneți pachetul jos, scoateți pelerina și duceți*vă în cabinetul de toaletă, să vă aranjați puțin la oglindă. » Ea purta subt pelerină ceva voluminos, ca spălătoresele. Atunci, apăru un coș de braț, cu capac. Din coș miorlăi o pisică. «Scoateți mîța din coș, doamnă. » Un pisoi de toată frumusețea și de un volum impresionant ieși la iveală, inti* midat, de o culoare uniformă, vișinie*violetă. «E salvatorul meu, zise prietena noastră. îi sînt datoare viața și libertatea mea. » Dar odată cu pisoiul sufocat, venea din coș o duhoare neîn* chipuită. Doamna Alin' luase de acasă și un

cadavru de cocoş pe jumătate descompus. Am trimis coşul cu cocoşul la gunoi, în ţipetele dez* nădăjduite ale vizitatoarei. Ea voia să doarmă cu cocoşul.

Tulburarea părea foarte gravă la o persoană atît de îngrijită de sine. Am de<a face cu o nebunie pură şi definitivă, mbam zis. Nebunia începe atunci cînd ţi*ai parcurs tot personajul şi ai intrat întrmn personaj de fantezie, care mai totdeauna e contrariul personajului tău. în fantoma de care, în stare normală, te«ai ferit din răsputeri, te îmbraci întreg, ca întrmn costum de bal mascat. Nebuniile propriu<zise nu sînt tratate la noi, dar. . . era Madam Alin', nu puteam săd refuz ospitalitatea. A trebuit să o bruschez, după ce bam aruncat cocoşul. Patru oameni au luat*o pe sus şi, pentru că ţipa şi strica liniştea castelului la o oră tîrzie, a trebuit să i se puie mîna la gură.

Acum e aproape vindecată, aş putea să spui că e aproape vindecată, dacă n*ar rămîne enigma cocoşului. Celelalte lucruri lesam explicat: se îndîrjeşte cînd vine vorba de cocoş, cade în melan* colie taciturnă, face ochi de taur şi nu mai răs* punde la nici o întrebare. E punctul de care mă tem. Asta e nebunia, un grăunte, un fulg, un atom. Ţi se pare adeseori, întrmn ospiciu, că stai de vorbă cu un om sănătos, un domn în toată puterea cuvîntului, ba ţi se pare că ai greşit şi că domnul nu e un client, ci unul din medicii ospiciului. Totul merge mulţumitor pînă ai zis « muscă » sau « harmonică », sau « Ludovic ». . . Imediat bolnavul se schimbă, ca şi cum ai întors o tavă cu fundul în sus. El e numaidecît altul, i se schimbă pînă şi asemănarea, şi parcă deodată i*a crescut o barbă, i s*a modificat nasul şi vocea, în cuvîntul « muscă » stă diezul lui.

Doctorul bătu în uşă.

— ***Entrez!*** răspunse din odaie Madam Alin', recunoscînd în bătaie nodul degetului mijlociu al doctorului Gauthier.

— îmi permiteţi să vă prezint pe noua mea asistentă, zise doctorul, intrînd şi împiedicat de pisoiul care i se înfăşură de picioare.

— Miau! răspunse pisoiul, înnaintea doamnei bolnave.

— Am rămas credincioasă lucrurilor mele vechi, zise doamna, ascunzînd cu stîngăcie ulti» mul număr al revistei ***La Rgvue des deux Mondes,*** subt perină. Sînt abonată de treizeci de ani. . . Doctorul mă ironizează, pretinzînd că sînt actuab mente alte publicaţii mult mai interesante, cu fotografii. Nu m*a convins.

Domnul Gauthier strînse pe Sabina de mînă semnificativ. Logodnicul fusese unul din abonaţii revistei, şi Madam Alin' îşi ascundea exemplarul dintrmn scrupul delicat. La numele ei de Aline Ducroc adăogase, ca un omagiu şi ca o speranţă defunctă, numele sublocotenentului Dalcroz, şi revista îi sosea pe numele de Aline Ducroc*Dab croz. Numele ei trăia alături de numele lui, şi tiparul adresei îi da o consacrare oficială, stabil lind o stare civilă de publicitate, din care ea scotea, negativ, satisfacţia că este văduva soţului pe care nu ba avut. Şi dispăruse din dreptul numelui ei de domnişoară şi titlul***Mademoiselle*** înlocuit cu ***Madame.*** Ea putea să*şi producă un gol artificial în memorie şi să se bucure, în mîhnirea ei, că şba împărţit viaţa şi tinereţea cu bărbatul pe care ba iubit şi care e decedat, după normele oamenilor căsătoriţi, în căsnicia lor.

— Sper că domnişoara doctor va fi mai puţin indiscretă decît domnul Marc Gauthier, zise surîzînd bolnava. Vă previn că acest domn, atît de politicos şi de bun, are o tenacitate de analist înfiorătoare. Te judecă, te purecă şi te extrage,

te suge ca un păianjen. . . Nu luaţi loc ? Dumneata fă*mi plăcerea şi şezi aici, pe pat, lîngă mine.

— Acesta e pisoiul doamnei Alin', zise profe* sorul Gauthier.

— A început să se vorbească de tine şi cînd nu eşti de faţă, Mathieu, zise bolnava către pisoi, simţind din tonul doctorului că Sabina fusese informată.

Domnul Gauthier aruncă Sabinei o căutătură. Mathieu era numele logodnicului.

— Pisoiul despre care v*am vorbit, domnişoară, preciza doctorul, introducînd pe doamna Alin' între bolnavii recunoscuţi şi discutaţi în cancelarie.

Doamna Alin' îşi muşcă uşor buzele şi se roşi, într*adevăr ca o fetiţă. O candoare pură i se ivi pe obraji, făcuţi şi mai naivi de ochii bizar alba* ştri în părul alb, răsucit, în creştetul capului, către frunte, de o pieptănătură înnaltă.

— Mathieu ar fi salvat viaţa stăpînei lui, într*o situaţie complicată, zise domnul Gauthier. Cel puţin aşa pretindea doamna Alin' cînd a venit la noi, într*o noapte. Vă amintiţi, Madam' Alin'? A trecut de atunci oarecare timp, în cursul căruia vsaţi schimbat, cum era şi logic, punctul de vedere. Nu este aşa?

— S*a luptat cu mine, de pe scaunul pe care îl vedeţi că stă, cîte două şi trei ori pe zi, ca să*mi demonstreze că nu poate să fie adevărat şi că a fost o iluzie. M*am lăsat învinsă, ca săd dau satis* facţia că nu greşeşte, dar mbam rezervat părerile mele. Ştiţi, domnişoară, că un savant se simte vexat cînd nu i se oferă verificarea gratuită a metodelor lui. Eu sînt de felul meu generoasă.

— E un răspuns polemic, domnişoară. Doamna Alin' v*am spus nu numai că are un pisoi extra* ordinar, dar că este o persoană foarte inteligentă.

— Sînt nevoită, domnişoară, săd mulţumesc. N*o prea fac fără martori. Să spuie doctorul,

dacă poate, tot ce a auzit de la mine între patru ochi.

— Vai! foarte adevărat, domnişoară, zise docto* rul. Doamna Alin' a mers pînă la insultă. Mi se pare, dacă nu mă înşel, că mi*a dat şi cu o perină în cap, adaose el rîzînd.

— Nu^mi mai aduceţi aminte acest incident penibil, pe care bam regretat şi de care mi*am cerut scuze pe loc. De ce insistaţi? Nud de cel mai autentic Gauthier ceea ce faceţi acum.

— Nu o să mă credeţi, domnişoară, zise doc* torul, care se găsea în plină desfăşurare a metodei sale persuasive. Doamna Alin' avea convingerea că este o anarhistă periculoasă.

— Vai! ce mincinos, domnişoară. Să mă ierţi că zic, doctore.

— Ca să vă fac dovada afirmaţiei, vă pot spune că doamna era urmărită pas cu pas de poliţie. Era spionată în tot ce făcea, şi poliţia plătise pe toată lumea din jurul domniei*sale ca să stea cu ochii aţintiţi.

— Am putea schimba subiectul, doctore, zise doamna Alin' contrariată.

Dar doctorul se afla în plină aplicare a trata* mentului, nu se mai putea face nimic.

Un geamăt moale, pe al zecilea plan al murmu* rului, se întoarse în gîtlejul bolnavei, ca în somnul unui om adormit şi care se visează chinuit. Ea se supuse descripţiei, pierzîndu*şi voinţa.

— Nud adevărat? Adică, nu era adevărat? Acum nu mai e adevărat, dar a fost adevărat.

— Nu pot spune că n*a fost niciodată adevărat, răspunse doamna Alin', speriată ca de sineş.

— Băiatul fermierului vecin cu proprietatea doamnei, umbla prin pomii livezii lui în bluză albastră. Bătea vîntul, şi bluza albastră se umfla. El se făcea că cercetează calitatea roadelor, însă în realitate spiona pe doamna Alin'. Stînd în

pomi, el scotea un carnet şi lua note cu creionul. Nu era creionul chimic şi nud înmuia Edmond în gură? şi nu baţi văzut şi limba, care căpătase o culoare de cerneală violetă?

— A fost, a fost, oftă doamna Alin', dar nu mai e nimic din toate aceste lucruri. Parcă n*aş fi fost eu. . .

— Şi ticălosul de Edmond umbla prin pomi, de preferinţă seara, cînd doamna se dezbrăca de culcare. . . Persienele dinspre grădină prezintau în partea de sus a ferestrei intervale, prin care nu s*ar fi putut zări decît din pom. Odată vecinul a văzut*o goală de tot în faţa oglinzii. . .

— Te destăinuieşti medicilor... zise cu o voce ca dintr*o broască de uşă, apăsată pe clanţă, bolnava.

Stînd în pat, cu mîinile prinse pe pătura albă, doamna Alin' părea că se roagă într*o rugăciune a conştiinţei, pe care buzele o silabiseau fără glas, şi parcă degetele depanau nişte metanii de lînă. . .

— Asta s*a întîmplat de mai multe ori, zise doctorul. Edmond se ducea cu notele la poliţie şi raporta cu de*amănuntul tot ce văzuse. N*a putut totuş ascunde că doamna Alin', surprinsă în intimitate, era o femeie frumoasă şi avea, la vîrsta domniei*sale, un corp zvelt şi desinat, ca de douăzeci de ani. . .

Doamna Alin' zîmbi.

— Nud adevărat? crestă doctorul întrebarea.

— Nu ştiu ce trebuie să fie adevărat, întrebă doamna Alin', închizîndud*se ochii pe jumătate, că eram frumoasă, sau că Edmond a raportat la poliţie?. . .

— Amîndouă lucrurile sînt adevărate?

— Mi se pare că au fost amîndouă, consimţi doamna Alin'.

— Asta însemnează, analiză doctorul, domni*şoară, doamna Alin' fiind infinit de nuanţată şi de

subtilă, că unul din aceste două lucruri mai este şi acum adevărat. . .

— Dacă nu ar fi însurat şi n*ar avea şase copii şi dacă nu am fi prieteni dintrmn timp cînd putea să*mi facă puţină curte şi nu mba făcut, domnişoară, răspunse "doamna Alin' cu un surîs de beatitudine, aş zice că domnul Gauthier a întinerit. . .

— Dar poliţia nu s*a mărginit la recrutarea vecinilor doamnei Alin'. Poliţia şba păstrat şi iniţiativele personale. . . zise doctorul cu groso*lănie.

Doamna Alin' se posomori subit.

— Agenţii s*au strecurat pînă în parterul domiciliului domniei*sale.

— Dragă doctore, e de ajuns! zise doamna Alin'. îţi interzic.

— Pardon! sînt în toate drepturile mele, răspunse doctorul. De altfel, nu ne aude nimeni. . . Agenţii au dat, cu burghie mici, găuri în tavanul parte*rului, drept în odaia de dormit a doamnei, unde doamna îşi făcea de obicei şi toaleta. . . De jos, ei o urmăreau trecînd, cu ochiul de la o gaură la alta, de*a lungul şi de*a latul dormitorului, cared o încăpere vastă. Nemulţumiţi să fie văzută nudă de sus în jos, ei aveau impertinenţa să o privească şi în ***raccourci. . .*** Şi toţi detectivii erau numai bărbaţi. Poliţia nu a însărcinat cu această misiune, deosebit de gingaşe, măcar nişte agenţi feminini.

— Tot nu s*a terminat, doctore? zise vioaie dar descurajată bolnava.

— Vom termina numaidecît, doamnă Alin', în acest moment intră în scenă pisoiul, domni*şoară. Vom vedea că Providenţa ba însărcinat să joace un rol, pe care nici un cotoi, niciodată, nu ba mai jucat.

Pisoiul îşi înghesuia capul ca un pumn, îmbol*dind picioarele domnului Gauthier. Se încovoia

căutîndu*şi poziţia cea mai satisfăcătoare, se lăsa să alunece pe coapsă şi pe spinare, de*a lungul, pînă la terminarea cozii, şi îşi acorda singur mîngîierile, înnainte şi îndărăt, cu o stăruinţă demnă de un scop mai puţin meschin.

— Fiindcă îşi adora stăpîna, Mathieu înţelegea să o apere după puterile lui. El astupa una după alta toate găurile sfredelite prin tavanul de jos în parchet. Cum credeţi că proceda Mathieu ca să le astupe? Puind în fiecare gaură ceva din fiinţa lui. Aşa s*a făcut că, exasperată, poliţia se pregătea să recurgă la mijloace violente, să prindă pe doam*na Alin', să o lege, să o aresteze, să o dea în jude*cată. Şi nu numai pe doamna, ci şi pe pisoiul Mathieu, complice. Este adevărat?

— Da, este adevărat, răspunse bolnava înnă*buşit. Dar nu mai era nevoie.

— Şi mai e ceva adevărat, domnişoară. Ştiţi cared pricina acestor fantezii ale doamnei Alin'? Doamna a făcut vin mult în toamna trecută şi ba băut singură pe tot. . .

— Asta nud adevărat, domnişoară! Domnul Gauthier mă calomniază. Am respins de la început această învinuire tendenţioasă. . .

— Două butoaie întregi de vin nou, nu e glumă, domnişoară! Am făcut o anchetă la faţa locului. Doamna şi*a luat o vacanţă lungă, s*a claustrat în vila domnieiîsale şi, zi şi noapte, a băut butoaiele, pînă la doagă. Ştiţi ce se întîmplă. Vinul alb are efect asupra unui anumit temperament. . .

— Resping şi această acuzaţie «a unui tempera*ment». Nu sînt «un anumit temperament». Sînt domnişoara Alin' Ducroc, normaliană şi profesoară!

Madame Alin' sărise din pat mîniată, într*o atitudine de jandarm descălecat, cu mîna prinsă de căpăstrul calului călărit. Sabina se aştepta la o irupţie de palme şi la cîteva picioare de congediu

forţat. Dar doamna Alin', care făcuse un efort peste puterile ei, căzu pe canapea, cu fruntea obosită şi plîngînd.

— Sînt mai ales o femeie nenorocită, domni*şoară, nenorocită, nenorocită. . .

Făcîndud semn săd. urmeze, Sabina ieşi în vîrful picioarelor, închizînd uşa cu luarea*aminte cu care închizi un cavou şi lăsînd pe Madame Alin' sfîrşită de accentul ei teatral. Metoda de vindecare a savantului nu i se păru încă definitiv pusă la punct, şi Sabina manifestă oarecare temeri indirect.

— Poate că nu era foarte nimerit săd mai aduceţi aminte nişte lucruri fără importanţă din punctul de vedere al rezultatelor.

— Face parte din metodă, zise doctorul.

— A vexat*o mult episodul cu vinul. . .

— Este esenţial. Bolnava nu va fi complect vindecată pînă ce nu va căpăta tonul conştiinţei necesar ca să se recunoască, se pronunţă doctorul.

— Nu există nici o îndoială în această privinţă? mai întrebă Sabina.

—• Absolut nici una şi de nici un fel! Domeniul certitudinii a crescut simţitor în ultimii ani.

— Cînd credeţi că poate părăsi bolnava sana*toriul?

— Cînd se va produce acel ton al conştiinţei. . . Aţi văzut terapeutica mea. Nici medicamente, nici băi: numai conversaţie. . . Apăsat de medic, bolnavul începe să iasă din ceaţa lui şi să se recunoască, şi, cînd s*a recunoscut complect, e vindecat: s*a «surmontat», şi*a recăpătat fiinţa anterioară, amintirile accidentului rămînîndu*i ca nişte amintiri de lectură. . .

— Vreau să vă arăt acum pe doamna Elizabeth Marden, o englezoaică bogată. Cazul ei e cu totul deosebit. La anumite ore din zi, se crede împresu*rată de porumbiei. . .

— Lăsați, altă dată, domnule Gauthier, zise Sabina. Continuați*vă vizitele singur. De cîteva zile mă țin cu gîndul să mă duc la broaștele» țestoase. . .

— E o colecție care într*adevăr merită să fie văzută. Are și ea cîteva sute de ani, ca papagalul. La revedere. . .

Rămasă singură în umbra parcului, ca statuia Sarei, Sabina își simți ochii fierbinți ca de lacrimi, cu un sentiment de solitudine universală, pe care nud mai simțise pîn*atunci cu aceeaș intensitate. Domnul Gauthier îi pricinuise o decepție de descurajare. Părea un om de inimă, și nu era nici el decît tot un profesional, al profesiei care dizolvă și falsifică omenescul. Mai înstreinată decît era, umbra de seară a parcului o făcea să se simtă întrmn continent situat la o distanță de o eter* nitate de porumbiștea tristă dar sinceră de acasă, își va face geamantanele și se va întoarce, cu toate că acasă o vor aștepta iarăș bolnavii, cărțile, neliniștea, și antagonismul, nemărturisit ei, glacial, dintre părinți. Ridicînd topografia vieții întregi, rămînea harta unui gol întins, un gol care mergea cu inginerul lui, ca o mare cu corabia ei, fără hotare, fără margini.

Broaștele*țestoase ale castelului trăiau într*o grotă temperată de un calorifer și prevăzută cu confortul mediului naturii, imitat pe o suprafață variată de lagune mici, paradisuri și plante.

în sanatoriul de convalescență trăia de douăzeci de ani un adept al biologiei. Fiind foarte avut și venind să se odihnească o lună, el a rămas pe loc, fermecat de proprietate, și devenise de fapt unul din proprietarii domeniului. De cîte ori doctorul Gauthier se găsea în «jenă financiară », pensionarul îi împrumuta cîte o sumă de bani,

în schimbul căreia drepturile i se sporeau. El ajunsese să*și rezerve o parte din parc pentru experimentarea doctrinelor lui personale, deduse din Jeandacques Rousseau și Horace de Saussure. Soția lui avea un cult pentru filosoful care urmă* rea perfecțiunea omului pe cale de animale. De altfel, vechii proprietari ai turnului cu orologiu, văzut din toate satele de la două poște și auzit din toate locuințele regiunii, căpătaseră încă din timpuri gustul naturii, și într*o grădină vastă cub tivau animalele indiferent de specie și de selecție, și pasiunea actuală a domnului Sandoz se altoia pe o ambianță existentă. Cînd le*a venit în parc un arici, le*au plăcut aricii, și cînd s*a ivit o broască* țestoasă au căutat săd facă o păreche. Vrăbiile primeau o subvenție generoasă; parcul avea mierie negre cu ciocul portocaliu, .bufnițele erau ono* rate ca niște păstrătoare de atitudini în blazon, și cuiburile artificiale, reprezintînd :corburi, întoc* mite de un tîmplar și mascate cu coajă de copac, atîrnau pretutindeni în pomi. în apartamentele improvizate în ramuri, pensionarii parcului găseau provizii orînduite pentru intemperii. Aristocratul care locuise castelul organizase pe proprietatea .lui un rai animal, visînd măcar pentru dobitoace stima reciprocă și înfrățirea universală, și pentru pasări o flanelă sau un cojoc.

Marchizul nu putuse să primească ideea că omul și animalul nu s*au născut buni și miloși de la începutul lumii. El lua pildă puii și copiii, a căror naivitate pură documentează mai bine decît orice argument tendențios aluatul sentimen* tal din care a fost frămîntată natura. Numai un accident, cu care Sfînta Scriptură împovărează persoana lui Adam, izgonit pentru fărădelegile lui din grădinile feciorelnice ale Edenului, a putut să învîrtoșeze inimile, începînd cu omul și sfîrșind cu gîngania. Marchizul fusese autorul și

al unei tîlcuiri a schimbării raporturilor clin natură, aflată în manuscris şi pe care domnul Sandoz şba însuşite, negăsindud nici o lacună şi amplificînd*o cu observaţiile şi concluziile sale personale.

Cînd a fost gonit Adam, odată cu el au trebuit să părăsească şi animalele grădina, şi, trecerea de la o viaţă dulce la o existenţă amară, le*a făcut să nu mai uite pe adevăratul vinovat, cu care, drept judecind, argumenta marchizul, nu putea să aibă, dinaintea unei acuzări obiective şi perfect imparţiale, decît o complicitate cel mult de con* vieţuire paralelă sau de contemporaneitate. Fia* rele bau urmărit de atunci pe Adam ca săd sfîşie, şi nici pînă în ziua de azi răzbunarea nu a fost uitată. In Paradis, ele nu erau silite să caute să se ospăteze şi, desigur, jivinele de care ne*am obişnuit să ne temem dormeau inocente şi neturburate, tolănite Ia soare. Girafa mînca bananele fără să se scoale de jos, şi ea slujea, cu gîtul ei lung, fără îndoială, de distribuitoare la distanţă a fructelor coapte, desprinzîndude din ramuri pentru toate celelalte făpturi culcate împrejurul ei. în orîndui* rea iniţială a biologiei probabil că era o girafă la cîte o sută de animale, o trăsură de unire vie între materia primă şi masticaţie şi un fel de telefon cu gîtlej. Nici şarpele nu a putut să fie rău şi veninos de la început de tot, şi el a fost creat, în marea grije a Făcătorului*a*toate pentru făpturile lui, ca să fie o sfoară la transportarea merindelor în snopi, de la origină în cuprinsul întreg al teritoriului, şi tocmai mai tîrziu, foarte tîrziu, cînd a început să se înrăutăţească lumea, a fost el folosit ca un bici. Armonia începînd să se strice, era nevoie de un gîrbaci.

Dacă vom pune animalele în aceleaşi condiţii de mulţumire, nu se poate să nu le îmblînzim şi să nu reînfiinţăm zilele bune, cînd iepurele dor*

mea la sînul lupoaicei, şi porumbieii se jucau cu ereţii. Foamea adamică a introdus în lumea ani* maielor sperietura şi spaima, şi exemplul şoricelu* lui şi al pisicii se reproduce pe toată scara imensă a zoologiei.

Neavînd însă fiare propriu*zis la îndemînă, filo* soful din vechiul Saconnex s*a mărginit să aducă pe domeniul lui jigăniile inofensive şi să expe* rimenteze fiinţele blajine, luînd parte la bucu* roasa lor înmulţire şi încredinţat că leul şi tigrul, în atmosferă, în loc săd mănînce, se gudură şi ling mîna binefăcătorului, ca în povestirea în care vînătorul, zmulgînd din laba leului un ghimpe, a dezinfectat şi a pus pansament.

El nu pricepea de ce dobitoacele, în loc să se respecte ceremonios în pădurile lumii, se îmbucă unele pe altele. Ar fi voit un Lafontaine realizat prieteneşte, lupul să renunţe la gîlceava cu mielul, şi, trecînd în sensul apei, săd salute în versuri şi proză. Tigrul ar fi trebuit să rămîie o pisică mare, bucuroasă de*a fi gîdîlată cu degetul subt bărbie, şi, într*o natură bine ordonată, toată animalitatea ar fi trebuit pusă la regim pacific şi ierbivor. înţeleptul ar fi mers şi mai departe şi le*ar fi disci* plinat prin cultură. Doctorul Gauthier păstra în arhiva castelului manuscrisele, pline de un suav interes, ale studiilor întreprinse de castelan asupra « limbajului zoologic », cum îl numise. El notase la cîini un vocabular care mergea pînă la treizeci de cuvinte, figurînd cu ajutorul unei notări speciale şi rostirea corectă şi dînd şi regulile de sintaxă canină. înnainte de ceea ce crease Pasteur pen* tru discernămîntul bacteriilor invizibile cu ochiul liber, nobilul gînditor căuta compunerea unui aparat pentru perceperea cuvintelor microscopice la făpturile aparent lipsite de voce, dar care pe scara lor auditivă echivalau cu mugetul boului şi cu basul profund uman, ca scoicile şi peştii, al

cărora vocabular de nuanțe rămînea neînțeles, ca şi la oameni, la limita speciei.

în cîte feluri se exprimă un scatiu, nici nu îşi poate închipui cineva care nu a studiat aprofundat chestiunea. Vulgul crede că de cîte ori pune cocoşul trîmbița la gură, apelul lui are aceeaş semnificație. Sînt tot felul de nuanțe de voce şi de sens. Domnul Sandoz, cum se numea înțeleptul, făcea demonstrația vocală a fiecărei afirmațiuni, lansînd la masă, între felurile de bucate, ilu* strativul «cucurigu» al cocoşului, documentul « bbbbbl » al curcanului, « cotcodacul » găinii, « vaietul » de pustietate al păunului, « ilaritatea » rățoiului, şi îşi fabricase o seamă de fluiere, tăiate în oasele de la picioare ale găinii, cu care îşi dovedea asertiunile în conferințele ținute din cînd în cînd în castel. Ca în limbile cu rădăcini slave, se observa o mare abundență de consune succesive, neîndulcite şi nefixate de nici un interval vocalic. Idealul domnului Sandoz era, pe de o parte, să fixeze elementele lexice ale făpturilor animale, iar pe de alta să găsească o metodă uşoară de învățat limbile respective, pentru ca să se poată produce penetrațiunea omului în lumea lor misterioasă. Viața culturală cîştiga un teren nou, omul putea să afle ce gîndeşte bibilica, sentimentele cucului, dorințele tăinuite ale calului şi reflecțiile insectelor. Cultura ar cîştiga enorm să se ştie precis şi opinia animalelor despre om. Este el în ochii lor perso* najul onorabil care se socoteşte de cîte ori ia ton şi face profesie de credință? Acest mare animal s*ar putea modifica şi corecta, dar, cel puțin în viața practică, încolțit de muşte sau de cîini, el s*ar explica şi ar cădea la învoială cu adversarii lui într*o împrejurare dificilă. Cît priveşte litera* tura, impresiile şi judecățile zoologice i*ar da o colaborare neaşteptată şi s*ar putea promova va* loarea psihologiei analitice a romanului pisicii.

Dar omul se va putea folosi şi de organizarea albinelor şi a furnicilor, destăinuită în detaliile secrete, tip de republică naturală încă necon* ceputâ de mintea uniformă şi stagnantă a omului politic şi social.

La castel, domnul Sandoz îşi instalase un labo* rator complicat, unde strigătele şi vorbirea anima* lelor erau înregistrate şi reproduse. Organistul bisericii zwingliste din localitate lucra o parte din zi la confecționarea după ureche, în labora* torul lui, a instrumentelor, ajustînd fluiere de trestie pe vocile din aparat, ca nişte flaute minia* turale cu una şi mai multe supape. Deocamdată, lumea vrăbiilor îi era asigurată. Cu un țignal foarte subțire şi cu un pumn de mei şi firimituri, stolurile mobile ale acestor viețuitoare cenuşii veneau pînă în laboratorul savantului, întemeie* torul unei ştiințe noi, ca nişte îngeri omagiali.

— Domnişoară, religia acordă numai omului suflet, ca să nu se încurce în socotelile ei despre cele două vieți şi mai ales despre cea viitoare, unde nu mai era loc pentru un al doilea Infern şi un al doilea Paradis.

Povestindud Sabinei ideile lui despre lume, domnul Sandoz, fermecat de prezența unei vizita* toare frumoase între animalele lui, vorbea ca un deputat profetic al regnului animal necuvîntător, şi nu era nici o intenție de irespect față de schisma din care făcea parte credința lui religioasă. Un suflet al pasărilor şi al dobitoacelor ar fi făcut caduc argumentul revelațiunii, şi trebuia găsită o formulă complicată pentru introducerea vietă* ților cu coadă sau cu cioc în viața morală, rezer* vată cu gelozie semenilor noştri, singuri în stare să contribuie voluntar la mîntuirea lor.

— Omul îşi iubeşte cîinele, însă refuză să intre cu el în viața viitoare, unde, în dorința lui de membru plictisit al unei familii, ca să rămîie sin*

gur, renunţă totalmente la forma de viaţă care ba decepţionat pe pămînt şi pronunţă un divorţ general. Dacă soţia lui, cu care a trăit o existenţă, sau un copil al lui ar veni săd vadă în lumea ceea*laltă, el ar răspunde că nu e acasă şi ar indica o inscripţie care se află pe toate tăbliile cerului, că vizitele şi durata lor sînt interzise. După ce s*a emancipat de materie, sufletul omului uită tot, şi legea morală, — şi fiecare pămîntean, indb ferent la profesiunea şi la talentele lui personale, devine preot şi cîntăreţ, ocupat exclusiv să cînte gloria Creatorului şi să nud supere cu nici un hiatus vocal. Le*ar fi fost greu organizatorilor credinţei, sinceri şi entuziaşti în gîndirea lor religioasă, să compuie coruri de dihănii în slava Celui*de*Sus, — şi vederile lor s*ar fi verificat artificiale.

Aproape că nici femeia nu are dreptul la mîn*tuire şi la fericirea viitoare, demonstra domnul Sandoz, la preoţia cerească fiind autorizaţi, ca şi la cea de aci, numai bărbaţii, singurii autori ai congreselor de organizare ale bisericilor de orice rit şi nuanţă. Numai doamna Boot, soţia fonda*torului «Salut*Army»*ei, a putut să*şi facă loc printre bărbaţii care trec în grupuri dintr*o lume în ceealaltă, pentru că, soţul ei fiind profet şi creator de doctrină nouă, şi*a permis această familiaritate cu prefecturile cereşti; şi chiar dacă doamna Boot ar fi silită să aştepte la o poartă a lumii viitoare, congedierea de la guvernarea instanţelor, a riturilor catolic sau ortodox, numi*rea «Armatei Mîntuirii» sau a unui alt rit protestant în locul lor, ea este sigură că va coincide cu pătrunderea femeii în cîmpiile fericite.

Dacă luăm de bun aspectul viitorului vieţii propus de religii, animalele pe care le vedeţi, broasca*ţestoasă, veveriţa, cocoşul, pitulicea, cucul, calul, şi celelalte simpatice lighioane, stau de mii de ani si se înmulţesc, cu toate sosirile zilnice la

periferia fericirilor interioare, în mizerie şi întu*neric.

Nu pricep ce jignire îi poate aduce episcopului de Canterbury prezenţa în jurul sufletului lui personal, cu tîrcoale, a sufletului pisoiului care i*a dormit şi a tors pe odăjdii. Nu mai valorează viaţa viitoare nimic, dacă, odată cu plugarul obosit, intră cu el, în regiunile Bibliei, calul beteag şi cinstit, care i*a arat petecul de pămînt, asudînd amîndoi pînă la spic şi ştiuleţi?

Nu, graţioasă domnişoară, animalele astea toate ori au un suflet ca şi noi, ori el ne lipseşte şi nouă. Şi, vedeţi, acest lucru nu pot săd cred. Ce*o fi, ce n*o fi sufletul, el este ceva.

— Pis, pis, pis, pis! zise domnul Sandoz.

Un mare număr de mîţe s*au precipitat la che*marea lui, măgulite că sînt chemate şi ocolindud cu catifeaua lor şi clipind din bijuteriile ochilor ridicaţi spre el.

— Vedeţi? M*au auzit şi m*au ascultat şi sînt mulţumite că le dau satisfacţia dezinteresată pentru ele a delicateţei. Nu sînt acestea bucurii sufleteşti?

Domnul Sandoz chemă fluierînd cîinii. Cîinii se îmbulziră.

— Aţi văzut că la pis*pis vin pisicile, şi la fluier cîinii. Cu ce se înţelege această deosebire? Nu cu coada! Nu, domnişoară, bietele jigănii au suflet în ele, şi ce suflet! Uite cîtă bucurie scînteiază în ochii lor ridicaţi în ochii mei. Sînt amestecaţi cîinii de rasă cu cîini ţigăneşti: să nu vă închi*puiţi că aceşti cîini fără acte şi absenţi din reper*toriul canin sînt mai puţin valoroşi decît ceilalţi şi mai puţin simţitori. Un suflet aristocratic a sălăşluit în acest cîine urît, pe care îl vedeţi. Mă înţeleg cu el mai bine decît cu un rector şi nu mă slăbeşte un pas. Seara mă duce pînă la uşa apartamentului meu, şi, cînd o închid şi îl las pe

treptele de afară, el suspină. Are suflet, domni* şoară. Nu ştiu ce se face cu sufletul lui, cum nu ştiu nimic — se risipeşte? se adună? — dar e cert, are suflet. Spuneţi<mi drept, domnişoară, v»aţi gîndit vreodată la acest lucru, la sufletul nostru? E o vorbă de duh a proştilor, care zefle* misesc preocuparea esenţială a omului, de sufletul lui. Sînteţi preocupată de el? Da, desigur. Aici e toată chestiunea, şi interogatoriul nostru interior începe cu el în fiecare zi.

Te*ai gîndit dumneata ce este gîndirea? Nu e ceva foarte ciudat, foarte grav, foarte dramatic, foarte extraordinar? Se aseamănă cu ceva acest fel cu care ne pomenim înzestraţi, de*a fi gînditori? Vezi că gîndul nu are nici o asemănare cu par» fumul şi culoarea, cu sunetul şi nici chiar cu lumina, cu care parcă se găseşte în analogie. Ati văzut cîinii şi pisicile mele? Se uită la cap: ştiu oare ceva, că aici e gîndirea şi că din gîndire vine prieteşugul meu, din suflet? Pasările nu ştiu acest lucru şi sînt lipsite şi de facultatea de a se uita fix şi adînc, afară de vulturi, care ţintesc în zare. Pasările se ridică fizic, cu aripele. Numai animalele lipite de pămînt zboară cu intuiţiile: speranţa de dezlănţuire. Pămîntul e frumos, domnişoară, dar te tîrăşte: sufletele, sus. Religiile au în această privinţă dreptate: totul e sus, în pomul cu stele.

Mă turbură adînc, domnişoară, cîteva lucruri — mi se pare că am vorbit, în prezenţa dumitale, odată, în sala de spectacole a sanatoriului. Lasă*mă să mă dezvăluiesc de tot, chiar dacă aş risca să mă repet.

Domnişoară, întrebă domnul Sandoz, scoborînd vocea la nivelul unui murmur şoptit. Domni» soară! Omul stă în picioare. . . E un mister, fnnălţimea lui ar trebui să fie o lungime, omul ar trebui să se tîrască pe coate. Sau să sară pe

şezut. Se şi tîrăşte o dată în viaţa lui, cum poate că s*a tîrît odată toată viaţa, cînd era şi mai lipit de ţărînă. Ai văzut cum se ridică într*o zi de pe brînci copilul, cum biruie echilibrul şi fugind fericit de această întîia lui .înnălţare? Două tălpi îl tin ridicat pe palme. Dar nud ţin numai tălpile, domnişoară! Omul e suspendat de sus. Capul lui planetar face parte din acea ciudată îmbrăţişare universală, care indică în sîmburele nostru o forţă de plutire. Domnişoară, cînd moare, omul se prăbuşeşte: de ce nu mai stă în picioare, ca un lemn? Aici este ceva care trebuie reţinut. Articulat în zgîrciuri: una, două, trei, patru, cinci, şase înnădituri verticale, încheiate pentru frîngere, pentru cădere şi încovoiere; omul stă drept, din şase bucăţi puse unele peste altele şi cap în cap. Asta nu e fiziologie, e altceva, nu ştiu ced, dar e sigur ceva. Şi ca să rămîie pur, în acest «nu ştiu» nu trebuie să punem nimic. Nu sînt eu omul care să hotărăsc căd stă mai bine locului împlinit cu închipuirile mele infailibile, decît gol. Ca să scap din teroarea neantului, mie îmi e de ajuns să constat realitatea locului, existenţa lui goală, şi sînt mulţumit. E credinţa mea fără corp, mai adevărată decît un corp al unei credinţe de vînt. în amfora mea mbe totuna, e beznă sau e lumină, vorba e să fie amforă. Mi se pare că este. . . Nu vreau să afirm brutal, mi se pare. . . Umple*se de mirodeniile pe care nu le cunosc! Amfora mea e cît o ceaşcă de ceai, cît o coaje de ou, cît o jumătate coaje de alună: fie cît o celulă de ceară, de stup.

Dar ce părere aveţi dumneavoastră despre creier, domnişoară? Cunoaşteţi dumneavoastră un material mai straniu? O materie care produce imaterialitate? O să*mi pomeniţi cu drept cuvînt zgomotul, dar zgomotul e pasiv ca umbra, şi, ca şi ea, identic totdeauna cu sine, invariabil. Funcţi*

unile creierului nu sînt nici materiale, nici meca* nice, nici uniforme. Creierul e mic şi nemăsurat. El face şi desface şi comandă, afirmă şi tăgăduieşte, constată şi scrutează şi se poate tăgădui şi pe sine, înzestrat cu o putere de elasticitate stupefiantă. De el se teme sfîntul, cînd se fereşte de diavol. El ştie prin presimţire şi construieşte din nimic, ca Dumnezeul Scripturii. Vede dinainte şi cu aceeaş înlesnire cu care clădeşte şi dărîmă. Puterile lui sînt inexplicabile, domnişoară, fără să admiţi în el o prezenţă în afară de cunoscut. Laboratoarele au individualizat cîteva centre şi regiuni în cutele lui întortochiate, şi la disecţie se verifică exact tot ce s*a spus pe seama constituţiei lui fizice. E altceva el decît o măduvă? Nu. Cum poate îm* părechia şi despărechia, deosebi şi asemăna, despica şi împleti: cum poate gîndi o materie pur şi simplu? El calculează, întocmeşte, leagă lucrurile şi le subliniază. Tot ce s*a făcut, el a făcut. Lasă că e un instrument practic precis pentru vehicularea şi organizarea necesităţii, ceea ce constituie o admirabilă telefonie, cores* pondenţă şi cumpănire, dar funcţiunea lui e în aceeaş măsură abstractă şi dezinteresată şi preocu* pată, peste viaţa vizibilă, de sensul dedus. El gîndeşte peste timp şi peste interese şi este în stare să ia atitudinile aparent nenaturale, contrarii instinctului de conservare, şi o idee scăpărată în el supune inconsistentelor lui corpul şi viaţa. Cînd omul se trîndăveşte, cînd societăţile zac, cînd timpurile se decolorează, intervine el, cu con* stanţa voinţă a resurecţiei, şi salvează lumea din puroiul personalităţii. El strigă din temniţă şi din mormînt, ameninţă şi pedepseşte. El trezeşte datoria, mîhnirea, părerea de rău şi ruşinea, îngerul alb, veşnic prezent. Niciodată o epocă nu poate să cadă atît de greu încît să nu dea la lumină blestemul şi strigătul profetului. Ce e asta, domni*

şoară? electricitate? Nu ştiu, dar este ceva pe care nud ştiu. Vedeţi că în privinţa unui rost al omului şi al animalelor în lume nu trebuie să deznădăjduim: el nu se controlează pe schemele religioase, — dar avem cuvînt să fim optimişti. Facem parte dintno chibzuială voită sau întîmplă* toare, nu ştiu, nu pot să ştiu, cine pretinde că ştie, minte, măscărici sau inconştient; facem parte dintr*o solidaritate, în care şi întîmplarea este organizată. Nu se naşte nimic fără noimă, şi fiecare fiinţă nouă vine încărcată cu lanţurile universului ei complect.

M*am silit să fiu ateu, şi nu am izbutit. M*am silit să mă alătur de o credinţă definitivă şi consa* erată, şi nu am izbutit. Sînt incapabil şi să tăgă* duiesc, ca un om de ştiinţă superficială şi dezorga» nizator al inefabilului, şi să mă satisfac cu o ere* dinţa care organizează inefabilul, strămutînd în el lupta de brută a omului social cu oamenii sociali. Negaţia scepticismului şi fanatismul ere» dinţei îşi corespund. Realitatea e în altă parte, nu ştiu unde şi nu m*aş folosi să ştiu.

Iată de ce mi*a venit gîndul unui al treilea Testament, pentru desluşirea celorlalte două, sau, mai ales, al unei credinţe care să anexeze Scripturile ca material de meditaţii. Este adevărat că mirarea, uimirea, imposibilul real al vieţii se vor trecute într*o stare sufletească permanentă de asociaţie smerită cu necunoscutul. Nu aş putea lega această stare extatică fără scop, de alt interes decît sufletesc. Corespondenţa dintre nor şi creaţie se dovedeşte aglomerată de haruri. Aş admite rugăciunea care nu cere nimic, sau care, deşi cere, trece de conţinutul verbelor şi al complementului direct. Şi, ca să fim în linie, nu aş vorbi, m*aş gîndi. Trebuie să mărturisesc: religia pe care aş voi să o sugerez este religia mea reală. Niciodată nu mă simt mai bine ca atunci

cînd mă gîndesc la inefabil, la delicat. Mă raportez cu gîndul la criteriul meu şi am impresia că şi criteriul meu se gîndeşte la mine. . . Căci, vedeţi, nevoia de refugiu e omenească: nu putem fi atît de siguri de noi, încît să vieţuim izolaţi şi neînlăn*ţuiţi. Noi, şaptezeci de ani, figurăm un animal de sine stătător şi anarhic, dar restul timpului, vecia, îl vieţuim în criterii, difuzaţi în conţinutul sensului. Trebuie să ne rugăm, trebuie să cugetăm, trebuie să ne găsim alături şi de acord cu secretul care regentează fenomenul admirabil şi trist al existenţei, trist fiindcă individul sfîrşeşte, — şi cu această certitudine că participi la tot şi la animarea universală aş face religia mea pentru toţi oamenii care nu cer nimic decît o stare sufletească şi aş mărgini*o la un cult simplu, de imnuri şi lecturi, într*o slujbă de poeme şi de idei. Aş da afară din credinţa mea sancţiunea, pedeapsa şi recompensa. M*aş referi, în moralitatea vieţii, la satisfacţiile sufletului meu particular. Am o carte de rugă*ciuni, domnişoară, pentru acest cult al meu.

Doctorul Ax din Harpigni, apartamentul IV, urmărea de douăzeci de ani problema întineririi pe o cale nouă. Concepţia că viaţa individuală este destinată fatal decrepitudinii şi morţii i se părea contrazisă de imensa capacitate de viaţă a naturii, care creează neîncetat forţele istovite paralel. Ce i*ar putea păsa ei că face o sută de gene*raţii de şaizeci de ani, sau numai o singură gene*raţie de şase sute de ani? Este exclus ca în proiec*tele ei să intre ideea puerilă a finalităţii indivi*duale şi, foarte probabil, natura crede că şi astăzi trăiesc şi că vor vieţui de*a pururi fiinţele zămislite acum cîteva mii de ani şi în continuă zămislire. Dacă s*ar cunoaşte o posibilitate de a informa natura asupra jalnicelor rezultate ale magnificelor

intenţiuni, este sigur că ea s*ar opri din lucrul pe care îl împlineşte neîntrerupt şi ar remedia odată descompunerea organismelor şi încetarea lor. Un mijloc de informaţie foarte indirect nu ne lipseşte, şi nici naturii facultatea de ad înţelege, dovadă toleranţele ei şi sprijinul pe care îl dă chirurgului, cînd intervenţiile acestuia modifică faptele de distracţie ale naturii. Ea ne va ajuta întotdeauna, dacă ştiinţa, cared o verificare logică a vieţii, va cere de la ea o soluţie conformă cu natura.

— Numai că omul trebuie să îndrăznească, zise doctorul Ax, neîncremenit în superstiţia ne*putinţei, aşa cum a îndrăznit şi ea, desfăcînd, din materia stagnantă, materii independente şi vietăţi, care nu au cu pămîntul, cu silexul şi cu argila lui decît înrudiri de sinteză. Un organ nu trebuie să îmbătrînească, lîngă izvorul de tine*reţe, nestingherit. Să nu vă închipuiţi că ne*au fost acordate sublimele funcţiuni ale inteligenţei în scopul suspinului cu braţele încrucişate. Atît mai ridicul pentru noi dacă nu ştim săd dăm întrebuinţare. Natura procedează cu noi întocmai ca un cultivator de cartofi: face groapa, afinează pămîntul, pune tubercule, astupă şi pleacă. Tu*bercula noastră este pusă ca să rodească. Nu e ploaie? Horticultorul o aduce cu stropitoarea. Creierul nostru nu primeşte nici o îngrijire, şi, dacă nu sîntem vrednici de el, ne părăseşte.

Să nu ne halucinăm: viaţa noastră stă concen*trată în creier. El e soarele nostru particular, lumina şi puterea noastră particulară. El e şi leacul şi otrava, — nu vă duceţi mai departe. Omida devastatoare şi viermele putregaiului sînt în rădăcini şi suie către vîrfuri: urmăreşte morbul cu gîndul şi ajunged şi incendiazăd cu gîndul: nimic nu vine din afară fără să se supuie legilor dinăuntru.

Doctorul Ax era, în ce priveşte prelungirea infinită a vieţii individului, optimist.

— Odată şi odată omul are să pună degetul pe punctul esenţial, împrejurul căruia se învîrte pînă la ameţeală şi moarte. Să nu vă închipuiţi că ştiinţa, care a dat o dată greş din pricina entuzias* mului pripit al cîtorva savanţi, orbiţi de adîncimea tezaurului descoperit, va primi situaţia falimen» tară decretată de alţi entuziaşti pripiţi, ai fatali* taţilor determinate. Oamenii credinţei în sine şi ai zeilor desfăcuţi de lume socotesc profană ştiinţa, streină şi opusă unui cer închipuit inuman şi dezinteresat. Nu se poate eroare mai groasă şi amăgire mai funestă. Dacă vrem să ne exprimăm bisericeşte, ştiinţa e religia personală a lui Dumne* zeu. înţelegînd natura, poţi lucra fără teamă cu el, asociatul apropiat şi colaboratorul. Biserica e un colţ în laboratorul chimistului şi al fiziolo* gului, şi cîntecul clopotelor înviorează, duminica, inima savantului cu ochiul în microscop.

Timp de zece ani doctorul Ax fusese obiectul de dezgust al vecinilor lui. Asistent al Institutului de medicină legală, el îşi continua lucrul la domb ciliu, refăcînd inventariul anatomiei şi revizuind dexterităţile clasificate ale fiecărui detaliu organic. O dată la trei luni, furgonul institutului îi aducea acasă un cadavru nou preparat, transportîndud pe cel « isprăvit » înnapoi, pentru înmormîntare. In consternarea locatarilor obişnuiţi cu morţii care pleacă, cadavrele doctorului veneau. Ele luau locuinţă în apartament, ca nişte oameni vii, scoborîţi în cufere lungi din vehicule negre şi urcaţi pe patru umeri de uniforme cu nasturi de metal. Furgonul lua cadavrul precedent, frag* mentat cu bisturiul în sute de bucăţi. Doctorul, — un blond cenuşiu cu barbişonul de cînepă şi pur* tînd în frunte un val de păr creţ ca o creastă de cacatoes, — aştepta pe trotuar, neliniştit că întîr*

ziază şi frecîndu*şi mîinile cînd zărea trăsura neagră înnaintînd cu patru şepci turtite la rînd pe capra vizitiului. însoţind convoiul îngreuiat în spirala scă* rilor înguste, doctorul Ax dirija grupul cu poveţe:

— Băgaţi de seamă, băieţi, la stînga. Ţineţbo pe lîngă părete. Cei din faţă aţi ridicat prea sus. . .

într«adevăr, cadavrul ar fi putut să apară, de subt capac, locatarilor înşiraţi cu bărbiile de*a lungul rampelor de la etaje, şi un bocanc greşit pe marginea unei trepte ar fi putut săd răstoarne şi să scandalizeze moralitatea morţii şi respectul opiniei publice.

Odată cu cadavrul se prezintă buletinul lui de stare civilă: «abandonat», «sinucis» sau «acei* dentat», — şi recipisa de primire. Pentru că situaţia materială a medicului, care dispreţuia comerţul profesional în clientelă, nud permitea să plătească mai mult decît o cameră, modestul om de ştiinţă inventase o mobilă compusă cu două funduri mobile pe arcuri şi scripet. în timpul zilei, cadavrul era ridicat la lumină, şi noaptea el se scufunda dedesubtul saltelei cercetătorului, culcat ca pe un mormînt. în majoritate studenţi, locatarii camerelor din coridor ştiau cînd se culcă şi se scoală medicul după ţipătul fierăriei. El dormea foarte puţin, ochii îi intraseră în fundul obrajilor, şi capul Iui era foarte antipatic, atît din pricina cadavrului, cît mai ales dintwa îndelet* nicirii asupra cadavrului prizonier. Un miros de sală de disecţii, de formol şi de tutun, îngreuia întunericul coridorului, înghesuit între uşi nume* rotate: Doctorul Ax pretindea că, fără o ţigare permanent aprinsă la cheotoarea gurii, studiul ar fi cu neputinţă.

Legenda povestea ispràvile de fachir, de strigoi şi de profanator ale medicului, închipuite de ima* ginaţia locatarilor, dar toate denunţurile şi destăi* nuirile se loveau de indiferenţa Parchetului, unde

doctorul Ax era notat ca un mare savant. Era o regulă ca să nud salute nimeni şi să murmure de cîte ori se încrucişa, pe scară şi în vestibul, cu el. Locatarii cu temperament bar fi aruncat cu dragă inimă de la etaj, şi copiii lor bar fi pus bucuros o piedică între picioare, dar acest om viu, care trăia în odaie cu un mort şi cu patru morţi pe an, intimida prin prestigiul misterios şi înfricoşător al felului de viaţă. Apoi el avea un zîmbet şi o bunăvoinţă în ochii lui atît de iertă*toare, încît nimeni n*a cutezat, în zece ani, să ia iniţiativa actelor proiectate în apartamente, unde se punea la cale izgonirea lui din imobil. Ceva mai mult, el scăpase de moarte cîţiva copii din casă şi lecuise pe mai mulţi chiriaşi de bolile prea evidente de care se ciocnea doctorul pe scară. Antipatia de care se bucura din partea tuturor nu împingea pe nimeni să*şi aducă aminte, în ceasurile de boală subită, că un medic locuieşte la al treilea. El bătea, de la sine, într*o uşă, unde simţea că se petrece o dramă de sănătate, vecinii îl lăsau să intre cu frică, îl urmăreau cu groază, şi « Doctorul » îi înspăimînta şi mai mult după ce bolnavul se tămăduia. în mijlocul nopţii, el alerga la farmacia institutului şi aducea leacurile tre*buincioase gratuite. Duhoarea cadavrului îl însoţea pretutindeni şi, ascultîndud cu urechea lipită de spinarea lui sau cu bătaia degetelor deasupra coastelor, bolnavilor li se usca gura de panică şi scîrbă, un hohot de disperare şi vomitare le zguduia conştiinţa. Şi, ca o dovadă diabolică împotriva medicului gratuit al bolnavilor incurabili, se ivise zvonul calomnios că el învie şi morţii. Ultima legendă pretindea că fiecare cadavru îi slujea numai Ia experimentarea acestei facultăţi vrăjite şi că morţii erau aduşi de la Facultate în odaia lui, ca săd scoale pe picioare, să Ie dea suflet, şi, noap*tea, pe nevăzute, să plece cu ei de braţ la petreceri.

Unii spuneau că bau şi văzut însoţind asemenea personagii înviate, care probabil plăteau atît de mult acestui sinistru avar, încît el îşi putea per*mite, pentru îmblînzirea spiritelor, servicii gra*tuite. Raţionamentul era dintre cele mai simple:

« Te rade un bărbier şi trebuie să îl plăteşti, dar un medic care te caută şi îţi mai aduce şi medicamente gratis? E suspect.»

Doctorul Ax cercetase între timp problema reeditării dentare şi capilare. înlocuirea dinţilor şi a măselelor cu proteze de cauciuc şi metal i se părea un mijloc de chirurgie rizibilă şi o cîrpeală nepermisă unei ştiinţe adevărate, un petec de mu*şama la o pelerină de atlaz. Trebuie excitat proce*deul naturii, care dacă dă două rînduri de dinţi, nimic nu se împotriveşte, decît ignoranţa noastră, să dea trei şi mai multe. Şi dacă părul continuă să se reproducă şi să crească pe restul corpului, ca şi unghiile, de ce n*ar putea creşte din nou pe craniu? Pentru cap, alţi dentişti au găsit peruca.

Dacă nu moştenea o neaşteptată avere conside*rabilă, doctorui Ax rămînea la cercetările dintr*o cameră de student, şi probabil că revenirea din*ţilor şi a părului era, pînă la data cînd povestim, descoperită, şi o importantă ramură a chirurgiei definitiv ruinată împreună cu industriile aferente. Scopurile lui ştiinţifice au sporit. Decît o renovare foarte parţială şi de simplă toaletă a omului, mai bine o reîntinerire generală. Toată problema trebuia refăcută şi construită pe baza mare. Cerce*ţările fură reluate de la început, şi doctorul Ax se găsea într*al douăzecilea an de experienţe, o chelie vastă îl luase în stăpînire, şi, pe furiş, dinţii lui cunoscură proteza cauciucului, a fii*desului artificial şi a platinei plastice. Expu*nîndud Sabinei vederile lui asupra materiei şi a morţii, caninul lui de aur licărea în colţul gurii ca o ţigare de aramă.

— Am observat, povestea doctorul Ax, că trupul omului, din creştetul capului pînă subt şira spinării şi abdomen, prezintă o cusătură care ar permite teoretic deschiderea lui în două jumătăţi, ca ouăle de ciocolată cu marginea circulară mascată de o panglică strînsă de jurîmprejur. Dacă aţi examinat vreodată un schelet, aţi băgat de seamă că osul cutiei craniene se înfăţişează secţionat în sectoare dinţate, intercalate ca nişte pieptini. Este acolo o aplicare a mecanismului utilizat în industrie la încheierea hermetică şi descheierea prin tragerea unei clapete, a şoşonilor noştri. O nervură invizibilă comandă sudarea şi desfa*cerea părţilor componente ale cutiei creierului. Nu v*aţi întrebat pentru ce această precauţiune din partea unei naturi deprinsă cu construcţia dintr*o singură bucată masivă acolo unde nu e nevoie de articulaţii? O să vă răspund imediat. Natura s*a gîndit că din cînd în cînd creierul să fie desfăcut şi dezinfectat dimpreună cu corpul. . . Aţi mai observat că în interiorul nostru este întuneric, cel mai mare întuneric? Cîteodată această beznă trebuie spălată cu lumină şi aerisită. Şi nu numai cu lumină, dar şi cu peria moale, cu puţin clăbuc de săpun, şi clătită cu un torent de apă caldă. Ştiţi dumneavoastră cîte putregaiuri se adună şi dospesc în pîntecul unui animal uman? E de neînchipuit. Treceţi prin labora*torul meu şi vă veţi îngrozi cîte asfalturi şi noroaie aglomerează flaconul nostru miraculos şi opac. într*o staţie de sănătate streină se obiş*nuieşte ca primul tratament la care este supus orice bolnav al nutriţiei să consiste într*o cură*ţire interioară de cincisprezece*douăzeci de zile de post. Cantităţile de cerneală pe care le leapă*dă corpul sînt imense. într*a douăzecea zi abia devine negrul cenuşiu şi, ca să fie bine spălat, un bolnav ar avea nevoie de treizeci de zile întregi,

dar dacă tratamentul ar fi aplicat riguros, pacien*tul n*ar mai avea vreme să se facă sănătos şi ar sucomba prin inaniţie. Metoda e bună, dar necom*plectă, — şi durează prea mult, fără să atingă perfecţiunea. Eu, preciza doctorul Ax, tai omul în două, pe masă, şid scufund măruntaiele în cîteva bazinuri; pui totul la loc şi cos. în cîteva zile, sudura e refăcută şi omul întinerit. Maşinăria întreagă capătă putere nouă şi totul mai durează douăzeci de ani. în trei veacuri cel puţin, cît poate să mai trăiască omul, făcut pentru viaţa de veci, ajung cincisprezece spălaturi. . . Evident că în drumul acestei mari sterilizări se repară toate micile neajunsuri organice ivite în cîmpul chirur*giei şi se pot înlocui şi organe întregi cu altele noi, conservate în borcanul cu lichid adecvat şi depo*zitate în magazia operatorului. Ştiţi că provenienţa viscerelor nu are nici o importanţă, din punctul de vedere al existenţei; e o diferenţă numai de caii*tate, ca la şeviot sau la hîrtia de tipar: se întîmplă ca un intestin de găină să fie mai puţin rezistent ca unul de porc, şi poate că ar trebui să fie înlocuit mai înnainte de cei douăzeci de ani hotărîţi pentru periodicitatea sterilizării substanţei. Via*ţa trece orişicum, ca trupele: pe un pod, pe o punte, pe o scîndură sau înnot: e de ajuns de stabi*lit continuitatea. Ca la curentul electric, printr*o sîrmă, preferată de aramă dar posibilă şi de fier. O să vie un timp, domnişoară, cînd ne vom schim*ba trupul ca încălţămintea şi ca geamantanul. Toată chestiunea este ca schimbarea să se facă încet, pentru păstrarea individualităţii, adaptată treptat la noile materiale. N*ai putea să strămuţi, de pildă, un suflet într*un corp cu care nu este învăţat. Sufletul nici nu poate fi prins, el se pă*strează pe loc, refugiat în mădularele intacte şi aşteptînd acolo prilejul să circule, în voie, într*o regiune întreruptă.

E o metodă care se pipăie şi se cuprinde, preciza doctorul Ax, pe cînd metodele abstracte ale lui Sandoz să*mi dați voie să vă afirm că vin din de* mentă. . . Immaterie fără materie nu poate să existe. . .

Plimbîndu*se prin depărtările parcului, Sabina se întîlni cu un grup de bărbați înnalți, care păreau că dansează de la mijloc în sus. Ei purtau cu toții barbişonul muşchetar şi mustața lungă a păpuşilor de porumb. Mergînd alături, ei se uitau unii la alții cu un sentiment de dezgust, marcat cu exage* rare pe fizionomiile compuse, şi îşi întorceau capul cu groază, ca de la nişte oameni care s*ar hrăni, scoţîndude din buzunar şi ducîndude deasupra gurii, ca nişte macaroane, cu viermi. Umerii le jucau în ritm aderent cu brațele, care se apropiau de şolduri şi se depărtau, coatele se frîngeau în cadență, mîinile cu degetele deschise păreau că prind ceva şi căd dau drumul. Se opreau odată şi se lăsau cu bărbia lîngă pămînt, înțepeniți din coapse. Apoi se lăsau pe stînga, se lăsau pe dreapta, mişcați uniform, ca de o gimnastică socotită. Unul ținea în mînă o carte de joc cu birlicul roşu.

Sabina se temu de această ceată de lungăreți, apăruți din ceața unei împăduriri cu salcîmi, dar ei trecură fără să o bagem seamă, scufundați în ritmica lor mută şi în sila unuia de toți ceilalți, cînd apăru şi doctorul Gauthier, care o căuta. El puse diagnosticul acestor convalescenți, admişi în sanatoriu după ce stătuseră şapte ani internați întrmn ospiciu.

— Ştiam că în sanatoriul dumneavoastră. . .

— Nu se primesc nebuni, vreți să spuneți. . . Nebuni ar fi inexact: accept epitetul «cretin». Cîteşpatru sînt frați gemeni, născuți cîte doi.

Au venit pe lume cu aceeaş idee: că sînt păian* jeni, că se mişcă în cuprinsul unei pînze de ațe şi că trebuie să prindă muşte. Metoda li se aplică dificil. Ei refuză să răspundă, afirmînd cu tăcerea lor că păianjenii nu pot să vorbească, dar sînt puşi într*o situație delicată cînd îi inviți să facă mătase şi să o construiască. Asemănarea lor, cum ați observat, este ridicul de absolută: dimensiuni identice, şi chipuri identice, pînă şi aceleaşi ticuri. în repaos şi mişcare, din față şi din spate, sînt la fel. Ceea ced cu totul neobişnuit. Şi vocea le e identică. Ca săd deosebim, poate ați remar* cat, le*am pus la braț cîte un manşon de altă culoare. Ar fi fost idiot să şi audă la fel aceşti patru frați şi să vie toți cînd strigăm galbenul sau albastrul. în primele timpuri s*au ivit confuzii. Ele au dispărut după ce ne*am hotărît să le coasem manşoaneîe: bănuiserăm că, fiind cu copci, ei şi le*au schimbat de cîteva ori. Pe urmă, şbau schimbat şi hainele, dacă sînt exact de aceeaş înnălțime şi de aceeaş îngustime. Să nu vă mire: cîntăresc şi acelaş număr de kilograme. Şi, ați observat, sînt toți blonzi, de aceeaş nuanță de blond, bam culcat cu mare greutate în patru camere deosebite, — tot ca săd deosebim. însă am constatat că ei se confundă şi între dînşii, în sensul că fiecare poate să creadă că e unul din ceilalți trei. S*a întîmplat şi acest fenomen: s*au culcat într*alte odăi, fără să*şi dea seama nici unul exact de odaia lui.

înțelegeți că tratamentul, totuş deosebit, deve* nise cu neputință. începusem săd individualizăm cu termometrul, fiecare prezintînd o temperatură cu cîteva zecimi în minus ori în plus, pînă ce şi temperatura ne*a trădat. La urma urmelor, caii* tatea maladiei lor fiind aceeaş, cu variante, le*am administrat un tratament uniform. Şi s*ar părea că de la unul la ceilalți trei există aderențe strînse,

o urzeală aeriană, căci cînd se zgîrie unul, suferă toţi, exact în acelaş punct. Cînd şi*a scrîntit Ver* dele un picior, au suferit toţi pînă la vindecarea antorsei. Sînt convins, zise doctorul Gauthier, că din toţi unul singur e adevărat bolnav, şi că ceilalţi sînt bolnavi prin simpatie. Care să fie şi ca săd numesc pe culoare? Vindecîndu*se acela, se vor vindeca toţi patru. Viaţa noastră, fie ştiinţifică, fie animală, e legată la fiece pas de o problemă insolubilă, — nu înţeleg cine a putut să născocească noţiunile de ordine şi de clari» tate. Bănuiesc că acest spirit mare a fost un spirit plat. Căci, să mai vedeţi ce se petrece; acest lucru este într*adevăr extraordinar. L*a descoperit asis* tentul meu, Furmann. Ei se numesc fiecare Filip. . . Ceva mai mult, prezintaţi la noi ca două părechi distincte de fraţi gemeni, mai tîrziu, la examinarea actelor acestor bolnavi, ne*a izbit lipsa de dată a naşterilor, buletinele lor purtînd, în dreptul cuvintelor tipărite, o rosătură. Ne*am gîndit, — într*o casă de sănătate toate gîndurile vin de la sine şi fără obstacol, — neam gîndit că poate să avem de*a face cu un singur Filip în patru trupuri aparente, adică toţi patru făcînd unul singur. . . Unicul argument fizic împotriva acestei concepţii, şi la îndemîna oricui, este că primim, Ia începutul lunilor, o taxă egală cu patru taxe, din partea familiei, pe care, este drept, nu putem afirma că o cunoaştem prea bine. Ei plătesc pensiunea cea mai scumpă, şi, în fiecare lună, casierul instituţiei, care este un om foarte normal, ieşit cu o clasificare eminentă dintr*o şcoală superioară de comerţ, încasează o sumă importantă; în această privinţă nu este posibil dubiu: banul se numără şi se pipăie, şi pipăitul degetelor nu dă loc la controversă, nu poţi vorbi despre pipăit ca despre o însuşire a sufletului, ştirbită de imponderabil: buricul degetelor nu

e înzestrat cu inteligenţă şi supus, prin urmare, fanteziei: el se comportă ca un băţ automat.

S*ar părea că toată povestea celor patru fraţi e ciudată. Ei ne*au fost aduşi într*o seară, întrmn automobil închis. A cerut să ne vorbească un preot, un oarecare Olivier, călugăr cordilier. Era tot atît mister în această împrejurare ca în cazul unui copil morganatic al unui prinţ, care bar trimite, noaptea, în pensiune la o văduvă întno pădure. Familia internaţilor noştri locuia, după indicaţiile destul de vagi ale însoţitorului, un mare castel în regiunea Gex, scoborînd dintr*o veche aristocraţie. Nu ştiu, drept să spui, nici pînă azi ced adevărat în basmul lui. Am căutat să ne punem în legătură cu familia, ca să lămurim, în interesul bolnavilor, cîteva date încurcate, — şi, slavă Domnului, sînt destule, — şi n*am putut. Ne*am transportat în districtul semnalat, fără succes. «Ştiţi ceva? le*am spus colaboratorilor mei. S*o lăsăm baltă. De vreme ce pensiunea se plăteşte cu atîta regularitate, restul nu intere* sează, — şi nu putem spune că plata e mică, dim* potrivă. » Nu a fost greu să cădem de acord. Sanatoriile care pun mîna pe un bolnav serios nu sînt dispuse săd dea drumul pentru motivul curiozităţii nesatisfăcute, — şi noi sîntem o instb tuţie care facem, — lucrul ăsta se ştie, — tot binele în toată gratuitatea, cînd sîntem solicitaţi.

O să vi se pară inexplicabilă din partea unui om de ştiinţă opinia mea, dar eu cred, domni* şoară, totul cu putinţă în lumea asta, care nud o lume normală, cum o socotesc nişte oameni vulgari. Nimic nu e normal, adică mijlociu şi timorat, nici de dreapta nici de stînga, dar nici negru nici alb: nimic nu e nici cenuşiu şi medio* cru în viaţa care nu iese din mintea obtuză a unei clase de oameni înnămoliţi în tabietele con* fortabile ale inteligenţei.

E de ajuns prezenţa tragediei în viaţă ca să înţelegi că sînt miliarde de tragisme şi miliarde de stiluri de a fi şi a trăi. Am văzut oameni normali, adică semitîmpiţi, dar nu am văzut viaţă normală, fără interes. Omul devine spirit normal întno profesiune în care şba aranjat un venit egal şi crede că poate ocupa catedră şi croi reguli pentru alţii. Mi*e oroare de oamenii normali şi de aşa* zişii oameni cinstiţi, — nu poţi imagina tîlhari mai adevăraţi. Eu aş admite că cei patru Păian* jeni Filip nu s*au născut din nici o familie şi că nici nu s*au născut. . . Daţi un exemplu de lucru absurd şi imposibil: eu îl admit, m*am învăţat să nu elimin din viaţă nici o extravaganţă, nici un caricaturism, şi nici o ***îngerie,*** aţi auzit? Eu cred mitologia cu putinţă, şi nimic nu*mi excită negaţia. Un bolnav de al meu îmi povestea în fiecare dimineaţă, la vizită, că a fost vizitat într*o noapte de Diavol: să nu credeţi că am rîs de el. Nu. Am ascultat toate povestirile lui. îmi spunea că Diavolul îi da tîrcoale pe la picioare, sau bîzîind ca o muscă, sau venind ca un vînt închis întrmn rotogol. într*o noapte, Diavolul s*a aşezat pe patul Iui, ca un bivol greu. Era păros ca un urs, şi bolnavul ba apucat de blană şi i*au rămas şi cîteva fire din lîna lui între degete: mi le*a arătat. Cînd aud o istorie de asemenea calibru, îmi spun, cu simplicitate, că nu e cu neputinţă. Un alt bolnav îmi spunea că are gîngănii în cap, şi bam crezut: de ce să nu ad* miţi? Aţi cunoscut pe inginerul Jean Robert. Ei bine, în fiece zi venea la clinică şi scotea din buzunarul jiletcii un mineral de forma mucurilor arse de luminări. Recunoşteam poate, în mate* rialul demonstrativ al unei boli imposibile, o zgură albastră din turnătoria pe care o dirija. Mi*a spus că o găseşte în oala de noapte şi bam crezut. Totul e posibil, mi«am zis. Aţi văzut acum

cîţiva ani pe acel nenorocit care, intrînd în loca* luri, mînca, dinaintea spectatorilor, pahare, far* furii, sfărîmîndude în dinţi, cu voluptate. înghiţea cioburi, furculiţe şi linguri, şi cui nu credea în realitatea isprăvilor lui îi da voie săd bată cu mîna pe pîntec şi să audă zgomotul de sticlărie. Eu bam crezut. Anul trecut, cînd a murit de pe urma unui sifon de un kilogram, pe care ba mîncat pe tot, dimpreună cu mecanismul de plumb, am scos din stomacul lui o ladă de mărunţişuri.

Unul din vechii mei pensionari se chema Omul Natur şi umbla iarna şi vara întrmn capot de astrolog. într*o seară, extrem de aspră, din ia* nuarie, pe un ger cumplit, ba cuprins pasiunea de propagandă şi mi*a cerut voie să se ducă în centrul oraşului în costumul lui şi încălţat în nişte sandale romane, fără ciorapi. El voia să ţie, la răspîntii, o conferinţă, încredinţat că, la auzul predicii lui pentru metoda « Omul Natur », cîteva sute de oameni îşi vor lepăda paltoanele şi blănurile şi îl vor urma în cămăşi. Mi bau adus a doua zi împietrit, ridicat cu targa din zăpadă, şi nu ştiu nici pînă în ziua de azi cine a fost, cum s*a chemat şi dacă în seara predicii apucase să înceapă a vorbi sau a murit înnainte.

Un om, după opinia normaliştilor foarte normal, era directorul general al unei mari Bănci din localitate, care, la rîndul ei, era una din cele o sută de filiale ale unei Bănci imense. Hermetic, riguros şi distant, acest puternic financiar nu era cunoscut funcţionarilor lui decît din fotografia publicată uneori de ziare. Era un venerabil personaj cu barbă albă, elegant ca un cîntăreţ de operetă. într*o dimineaţă, plecînd de Ia dornici* liu către Bancă, se opri întîi la un pălărier, de unde îşi cumpără o beretă şi o puse*n cap, lăsîn* du*şi pălăria la casă, şi apoi trecu pe la o librărie, îşi cumpără o placă de piatră, un condei de piatră,

un burete şi un abecedar, cerînd librarului săd atîrne de placă buretele cu sfoară. Voind săd puie marfa în hîrtie, el răspunse: « Nu e nevoie, că mă duc de*a dreptul la şcoală ». Şi ieşi din librărie sărind întrmn picior. Consternat, publb cui, care îl cunoştea, se da deoparte dinaintea lui. Directorul nu mai răspundea la salut, fiindcă se petrecea în el sentimentul copilăriei odată cu al uitării, şi intrarea în Bancă şba făcut*o sărind cîte trei trepte odată, şi rîzînd cu placa şi cu abe* cedarul subsuoară. în stupefacţia valeţilor şi a ser* viciilor, el străbătu, ca niciodată, toate biurourile şi se destăinui fiecărui funcţionar: « Sînt un şcolar foarte cuminte. Mama mi*a făgăduit un cal de lemn. » Unuia dintre directorii lui subalterni ba luat condeiul din mînă şi i ba tras, cu dosul peniţei înmuiat în cerneală, pe buza rasă, pe subt nas. Casierului, carş număra aur, ba dat peste mînă, risipindud moneta. A scos limba la toate ghişeurile şi le*a dat cu tifla, şi omul acesta al limbajului ceremonios, corect şi academic, nu mai ştia decît să repete injuriile şi cuvintele murdare, ostentativ.

Mi*a fost adus cu pantalonii scurţi şi în bluză de marinar, cum ceruse să fie îmbrăcat. Nume* roasa lui familie, — băieţi însuraţi, fete măritate, magistraţi, profesori, — îl însoţea cu un alai în* spăimîntat. Mi*a spus şi mie că e un copil foarte cuminte şi că o săd cumpere mama lui jucării. Dar cînd a mai pomenit cuvîntul mamă, direc* torul general izbucni în lacrimi. « Nu cred că o să*mi mai cumpere calul, zise directorul plîngînd. Mi se pare că mama a murit aznoapte. »

Familia mă ruga: « Scapă*nid, doctore », adăo* gînd, ca nişte oameni normali, moştenitori ai unui om care a fost şi el normal: « Plătim ori* cît, nu ne uităm la ce costă ».

Niciodată bancherul nu fusese atît de fericit. El redevenise copil, şi familia voia săd facă la loc: om bătrîn şi cu prestigiu. E cu putinţă să devie cineva copil? Totul e perfect cu putinţă, să nu vă îndoiţi. Tot ce*ţi poţi închipui este cii putinţă. . . Eu mă aştept la toate extravaganţele şi surprizele, şi de aceea sînt foarte atent şi respectuos cu viaţa. Fiinţele şi lucrurile sînt nişte zugrăveli, dedesubtul cărora se ascunde cîte ceva. Pămîn* tul cîntă şi pietrele vorbesc şi cocoşul doamnei Alin' nu era numai un simplu cadavru de cocoş.

Sabina simţea că nu mai poate să rămîie în atmosfera de aproximaţii şi de fracţii din Sana* toriul Saconnex, fără primejdii pentru justa func* ţiune a înţelesurilor ei, şi vechimea delicată a castelului şi a parcului, pe care le dorise atît de mult în ţară, începea să o turbure. Căzuse într*o lume atinsă de morbul complicaţiei şi parcă i se justifica în spirit şi morbiditatea ascunsă. O crimă tocmai se petrecuse, de un gen înspăimîn* tător: tăierea în bucăţi a unui cadavru de femeie şi îngrămădirea lui întrmn cufăr lăsat într*o gară. Identitatea femeii, o foarte tînără femeie cochetă, care purta la jartieră un diamant, fusese desfigurată cu acid sulfuric repetat. în castel şi parc timpul mocnea în ceaţă, şi oamenii trăiau descentraţi, dincolo de sensuri, tîrîţi de cîte o cometă sufletească dezorganizată, prin spaţiul neclintit al legilor simple. Noţiunile curate ale Sabinei erau caricaturizate de cinismul profesiei şi al experienţei. Se vedea căzută întrmn lagăr de sensibilităţi evocatoare de spectre, de incubi şi sucubi, într*o fumărie medievală. în orele de seară, privind iederile care îmbrobodeau donjonul şi descompunerea norilor pe dinaintea unei luni învineţite, i se părea că poate exista o căptuşeală

de mucigai a sănătăţii naturii, că există şi Dracul, şi că rolul lui ar fi fost să strecoare otravă în oameni şi în viaţă, să zgîndăre tihna, să zădărnicească elanul. Vicleimul religios începea săd pară o realitate şi i se zugrăveau, în obscuritatea sensa*ţiilor, panourile imense ale luptelor de îngeri. Dacă ar fi avut douăzeci de ani mai mult, Sabina ar fi căzut poate în superstiţie pînă la înnec şi ar fi început să viziteze bisericile şi preoţii, să sărute icoanele şi odăjdiile, să i se pară lucrurile, în opoziţie cu viaţa, sfinte şi să evolueze între păcatele mici şi păcatele mari.

Fiica doctorului Gauthier o asculta, între suro*rile ei, cu privirea ei zăcută şi placidă, macerată, cu carnea obrazului puhavă în umbra castelului şi solidară cu toate lucrurile de acolo, — cu bazinul încărcat de întuneric, cu zidurile din fundurile grădinii întunecate de buruieni agăţătoare, cu halatele bolnavilor.

Un cîine bătrîn o însoţise pe Sabina în plimbă*rile ei, legănîndu*se pe picioare şi ridicîndu*şi ochii istoviţi ca să o asculte, povestindud de cîinii ei de ţară, de acasă. Şi numai cîinele a ştiut cînd a plecat Sabina din castel, cu un geamantan în mînă mic. Ar fi voit poate să o urmeze şi el, obsedat şi el de strigoii parcului, însă cuminţit de vîrstă şi simţind că trebuie să moară acolo, între uluci. S*a oprit în mijlocul porţii şi s*a uitat după Sabina, pînă ce sprintena siluetă s*a pierdut. Şi cînd tre*buia să dispară la o încovoiere a perspectivei, ea s*a mai întors o dată ca să salute cîinele cu o mînuşă albă. Şi cîinele, care uitase de vreo doi ani să latre, şi*a regăsit o voce groasă tărăgă*nată, din vechile lui zdrenţe de glasuri, strigînd înnăbuşit şi rar: hau! hau!. . .

Povestea Sabinei începe ca orice viaţă de om, de mai multe ori. în vagon, dincolo de Ouchy. Din compartimentul elegant al trenului electric, privea pe fereastră un ofiţer răzimat în cot. La intrarea Sabinei, el s*a sculat, din locul în care sta răsturnat, în picioare. Pentru întîia oară ea se simţi confuză dinaintea unui bărbat respectuos şi, nepricepînd atitudinea călătorului, s*a sfiit că întîrziase să dea bună ziua, şi trecu un timp în*nainte de*a se aşeza.

— Aţi crezut, probabil, compartimentul neo*cupat. Poate că doriţi să rămîneţi singură, zise streinul, într*o limbă aproximativ corectă, înce*pînd să*şi adune lucrurile răzleţite de pe cana*peaua lui. Sînt foarte puţini călători în tren, şi locuri libere destule.

Sabinei, de obicei neintimidată de prezenţa unui bărbat, i se păru că dacă bar răspunde numaidecît, glasul ei ar fi trădat o emoţie, care trebuia ascunsă. Intr*adevăr, îşi pierduse niţel cumpătul în momen*tul de*a fi păşit în compartiment, şi un sentiment străin de experienţa ei i*a dezechilibrat brusc pendulul moral. Enervată pe cît şi interesată de acest fenomen, ea continua să*şi mute şi să*şi întoarcă geamantanul, în plasa de deasupra cana*pelei, în toate felurile, ca săşşi acopere o proce*dare nepoliticoasă cu pretextul unei preocupări, îi trebuia o soluţie instantanee, pe care nădăj*

ctuia să o găsească înnainte de a se întoarce cu fața la ofițer şi de ad da un răspuns. Ar fi putut să se zmulgă din nehotărîre, să*şi ia geamantanul şi să treacă într*alt compartiment, — şi nu putea. O presimțire inexplicabilă o instruia nelămurit că trebuie să rămîie, şi se simțea parcă prinsă într*o temperatură care o învăluia cu un fior delicat însă ineluctabil. Aşa umblă pribeag leo* pardul bolnav prin jungla pustie şi, dinaintea unei plante înnalte de o palmă, îngenuncbie şid roade floarea cafenie. I se părea că s*a petrecut fenomenul pe care nud înțelesese niciodată, al suavei întîb niri, mai presus de voință, de prudență şi de inte* rese, un fenomen irizat ca lumina dintnun oval de opal în Buna*Vestire a Măriei, rămas obscur pentru grosul lumei creştine.

«S*a isprăvit! îşi zise Sabina. Am înțeles. ,,Bucurase, Mărie. . . ". »

Cu o nouă stăpînire de sine, Sabina se întoarse francamente către strein şi s*a uitat adînc în privirea lui verde. Figura lui era gravă, ochibi erau naivi. Nu fusese un banal prilej de intrat în vorbă. Omul spusese ce gîndea. O carte despicată cu degetul îi sta în mîna stingă. După coperta neagră şi după aurul cotorului din ca^e atîrna o panglică de zăloagă, Sabina recunoscu\o ediție flexibilă a Bibliei. Constrastul dintre cititorul înnalt şi spătos şi bijuteria de hîrtie din mîna lui licărită de un bob mare de briliant, era indicativ. Oamenii citesc Sfintele Scripturi numai în temniță şi în Marea Singurătate.

— Vă rog, şedeți, zise Sabina, familiarizată prin sensibilitate.

— Mulțumesc. . . zise ofițerul. îmi dați voie să mă prezint: Căpitanul William Horst din marina britanică.

— Domnişoara Sabina Voinea.

El îi sărută mîna fără să bo prindă, cum ar fi sărutat o mînă de statuie.

Pe fața ofițerului nu se ivise nici una din acele indicații de transfigurare vulgară, care caricaturi* zează fizionomia unui bărbat. O zbîrcitură vertb cală a frunții între sprîncene bo împuternicea cu un accent.

— Aveți un timp de călătorie frumos, domni* şoară. Mă uit la piscurile acestea albe de gheață. Anul trecut le*am văzut de sus.

— Din avion?. . .

— Da. Nu sînt prea înnalte. . . Numai vîrful Mont Blanc are vreo patru mii de metri.

— îmi dați voie, domnule căpitan, pentru o întrebare. Unde vă simțiți mai bine, pe apă, sau în văzduh?

Vioaie ca un copil:

— Nu vă e frică? Golul acela, care începe ***imei*** diat după pămînt. . .

— Nu e mai mult gol în sus decît în jos, domni* şoară. Ba mi se pare că mai puțin. E un gol men* tal, al închipuirii, nu e un gol propriu*zis. E ca o problemă de algebră, de care te*ai temut înnainte de calcul. Toate lucrurile au golul lor aparent. Nu sînt goale, domnişoară. Lucrurile sînt masive.

— Golul fizic nu există dedesubt? Cînd cade aparatul. . .

— Nud adevărat, domnişoară. Aparatul cade atunci cînd se întoarce cu tăişurile în jos, — şi nu cade; se înfige. Aerul e tare ca untul pe care cuțitul stă cu lama culcată. Greşeala e a noastră: n*ar trebui să cădem. Un bun aviator trebuie să zboire, şi cu barca, pe două lopeți. . . între apă şi aer e diferența dintre pămînt şi apă.

— Nu vă temeți, cînd zburați, că poate să muriți ?

— Murim de fiecare dată. Nici un marinar si

nici un aviator nu crede că se mai întoarce viu. Dar se întoarce şi mai cîştiga o viaţă.

— Speranţa implică întristare.

— E punct de vedere şi punct de vedere, şi se schimbă. Doctrina mării şi a văzduhului este cerească. Nesam deprins cu dispariţia şi cu nece* sitatea ei şi nu mai simţim. E un lucru dobîndit. Murim «în afară» şi «peste»...

— Şi cîteodată carbonizaţi...

— E singurul lucru într*adevăr dezagreabil. Ars, mori şi pe pămînt, la bucătărie. Numai că se isprăveşte iute, şi toate suferinţele fizice se concentrează în cîteva minute. Cele morale sînt de totdeauna.

— Am văzut spectacolul unui aviator rîcîit cu lopeţile din locul în care căzuse. O mocirlă de sînge. . .

— Sîngele ar fi fost o mare descoperire a naturii, dar cred că e o descoperire greşită. Ar fi trebuit să fie înlocuit cu praf de talc sau netransformat din ţiţei, materia lui primă.

— Satira senină e în firea poporului dumnea* voastră. Dar nu cumva sîngele e materia primă a ţiţeiului, ca să urmez gîndirea dumneavoastră?

— Sîngele face murdărie şi infectează planeta. Prea mult sînge! Fiecare om, animal sau pasăre poartă, ca un bidon de sine transportabil, o cantb tate din acest ulei roşu misterios. Sîngele e un mare mister, nu este aşa, domnişoară? M*am gîndit numai la el zece ani şi n*am avut nici o literatură pe bord. Oamenii de ştiinţă nud cunosc şi oamenii de idei şi de acţiune îl varsă cu nesocoteală. Apre* ciez cantitatea sîngelui viu al planetei la cincizeci de milioane de tone, şi nu cred să fie volumul oceanului cu mult mai mare. Cinci milioane de cisterne. . . Şi apa e tot un sînge şi un mister. . .

— E ceva nemisterios în lume, domnule căpitan ?

•— Nici eu nu cred să fie. Dar şi punctul de întrebare e misterios. Aţi văzut cum mişună punctele de întrebare pretutindeni, ca nişte furnici, şi cum sar de pretutindeni ca nişte gre* ieri şi ca nişte lăcuste? Bacteria bacteriilor. . . Şi omul a făcut o mare descoperire, a îndoielii şi a întrebării. Ştiţi, indiferent de răspuns. Parcă răspunsul va fi o descoperire mai insignifiantă.

— Aţi cunoscut pe lordul Kitchner? zise, pentru similitudine, Sabina.

— Aveam optsprezece ani cînd a murit, torpilat în război. îmi făceam gradele pe un Dreadnought.

— A fost un om atît de pur şi de trist, cît mi s*a spus?

— La cincizeci de ani a murit virgin. . .

— Prin urmare este adevărat!-

— Perfect adevărat, domnişoară. Şi să nu eres deţi că a fost un om bolnav. Grumazul puternic, capul puternic, statuia corpului puternică nu apar* ţineau unui invalid. Dar ochii lui erau prea alba* ştri şi vedeau prea din depărtare. în cincizeci de ani nu a venit nimeni din depărtări pînă la el. . .

— Lordul era un om de curte şi un aristocrat, şi femeile dumneavoastră din turnuri sînt cele mai frumoase din lume. . . Nu ba ispitit nici una? Cum vă explicaţi?

— într*o noapte, regele Ludovic al Iblea de Bavaria era să fie sărutat cu de*a sila de o actriţă, cu care se plimba într*o luntre. V*aţi explicat de ce s*a zmuls de lîngă dînsa şi de ce i*a dat un brînci în lac, de s*a înnecat?

— Era frumoasă?

— Una din cele mai frumoase femei ale timpu* lui. îl iubea pe prinţ cu excluzia tuturor bărbaţi* lor şi a voit să fie al ei. Nefericita femeie judecase numai cu carnea. . .

— O femeie trebuie să judece cu mintea? puse Sabina întrebarea ei.

— Nu. în dragoste nu judecă nimeni şi nimic. Dragostea este alt mister. Ea se împlineşte cum se face aurul şi sarea în pămînt, în neştiinţă şi cu colaborarea harurilor convergente.

— E adevărat, zise Sabina cu un dulce oftat. Dragostea e rugăciune.

— Numai rugăciune şi har. . . Mărturiseşte un marinar, care n*a găsit harul decît în talaze şi vînt.

— Şi o confirmă o ţărancă, zise Sabina, care, ascultînd viorile frunzelor de păpuşoi, a străbătut lumea fără să o găsească. . .

Ei tăceau, dintnun timp, amîndoi, ca într*o biserică, ascultînd fiecare în inima lui un pas şovăitor şi un sunet moale, ca al unei cădelniţi. . .

— Unde aţi ajuns? întrebă palidă Sabina, ară*tînd Biblia şi unghia cititorului îngropată în foile ei.

El deschise cartea, unde zălogea briliantul din inelul lui, şi, cerîndusşi voie cu ochii şi primind din ochii ei îngăduinţă, veni pe canapeaua din faţa lui, lîngă ea.

— Vedeţi unde ajunsesem.. . Numai mistere, pretutindeni mistere. . .

Pe foaia desfăcută apăru tresărind ca un titlu de film ***Cîntarea Cîntârilor.*** Ei citiră amîndoi în gînd.

Sărutaimiar gura lui, mai gustoasă decît vinul. Mireasma lui îmbată, numele lui se desface ca un parfum. Nwl iubesc fetele în deşert. Iaimă cu tine şi dw-mă.

— E o versiune interpretativă a unui poet, zise Horst. Nu vrei să*mi zici pe nume, Will? în Scriptură « domnule căpitan » sună urît.

— Nici cuvîntul « domnişoară » nu e nicăieri. Nici « dumneavoastră », nici « dumneata », şi

Dumnezeu se numeşte «tu», zise Sabina. Spus ne*mi Sabina, Will. . .

. . .O vioară dureros de fermecătoare era întîb nită în inima ei, curmeziş pe coarde, cu pipăitul unui arcuş de borangic. Se deştepta un cîntec, care, în stare de larvă, nu mai fusese cîntat. Gama lui nu ştie să dea greş, notele lui nu pot să poarte tonul fals. Dintr*odată, preciziunile lui sînt pline. . .

Sînt neagră însă frumoasă. Şi corturile din Kedar şi steagurile lui Solomon sînt negre. Nu te uita la pielea mea arsă de soare. Fraţii mei vitregi miau urît şi miau trimis la viile lor, să le păzesc.

« . . .Nu e numai cîntec. Sufletul cîntă, şi peştera lui răsună, catedrala lui pornită să murmure la ţipetul modelat al viorii. Mintea nu mai întreabă: „Aici" sau „unde"? Era nevoie de un drum atît de lung şi învîrtit, ca să ajungi la înnălţarea simplă şi senină a mătcii din ştiubeie? . . . »

— Spunetmi, iubit al inimei mele, pe unde îţi paşti oile, tu, şi unde ţi le odihneşti? De ce aş mai rătăci după turmele tovarăşilor tăi?

— Dacă încă nu ai aflat tu, cea mai frumoasă femeie, iaite cu caprele după urmele oilor noastre şi paşteiţide pe lîngă staul.

<< Dacă nu te*ai jertfi şi ai îmbătrîni nejertfită, la ce ai fi folosit? Floarea desfăcută cu încredere din grăunţele mic îşi deschide o rădăcină prin pămînt şi o rădăcină în cer, şi trăieşte fără să ştie că petalele ei au tremurat şi au căzut şi că secera de sticlă a lunii a trecut prin tulpinişul ei. . . »

Te<am asemuit cu mînza înhămată la carul îmi părătesc. Dedesubtul bărbiei grumazul ţi-,e înjuruit de rîuri de mărgăritare. O să.ţi fac şireaguri de aur cu încolţiiri de argint.

« Mîna lui oglindeşte cinstea şi lumina frunţii. »

Iubitul meu e un mănunchi de flori şi un ciorchin culcat între sînii mei.

« Ochii lui au răsărit şi au rămas în frunzele mele, ca nişte stele. »

— Cît eşti frumoasă, iubito! Ochii tăi sînt ca nişte porumbiei.
— Cît eşti, iubitule, de frumos! Aşternutul nostru e verdeaţa ierbii. Stîlpii pridvoarelor noastre sînt cedrii, şi pereţii noştri sînt căptuşiţi cu cipri.

«O pasăre cu ciocul de chihlimbar străbate ţara noastră, şi vîntul mătură nisipul cu marginile mantiei de fir. Cîmpiile de zmalţ primesc soarele alb, aşternut cu pojghii de sidef. Ce aşteaptă cerul şi pămîntul? »

Iubita mea e între fetele deto vîrstă cu ea ca un crin între spini, şi ca un pom cu mere întno pădure de tufe este iubitul meu. Am tînjit după umbra lui şi roadele lui mitau fost în gură dulci.

« Cum *sta* iscat iubitul meu? Din trestie, din papură, din spice, din cremene, din pulberea ridicată de turme? Cînd s«au încrucişat firele de iarbă ale vremii, ca să prindă făptura rostogolită în rouă, a bobului de mărgăritar? Luna seamănă lacrimi. . . »

Daţitmi struguri şi mere, să mănînc şi să mă întăresc; bolnavă sînt de dragostea lui. Puiesşi mîna stîngă subt capul meu şi strîngâimă şi aduneimă strînsă dreapta lui lîngă el.

«După cîntarea împăratului, cine asemuitei dragostea cu păcatul, ca să o mîhnească ? »

Rpgwmă vouă, fetelor, frîntă, în numele ciutelor şi căprioarelor, nu aţîţaţi dragostea mea la netimp.

« Lăsaţbo să tremure cu izvoarele şi cu frunza, şovăitoare. Dragostea mea umblă goală şi încre* zătoare, cu talpa picioarelor încălţată în argint, ca să nu i se strivească mugurii degetelor şi pier* sica din călcîie. »

Ai auzit glasul iubitului meu? Vine. Vine sărind peste prăpăstii, aruncîndwse din munţi. A venit ca un ied de căprioară. Uited aci, în spatele zidului meu. Sta ***uitat pe fereastră.*** Sta ***uitat prin gratii. Auzi ce ţiia spus el? Scoalăite, iubito, scoalăite, frumoaso. Iarna*** sta ***isprăvit. Ploile au stat. Au răi săritfhrile. Soseşte timpul să cîntăm, şi gunguritul turturelei*** sta ***auzit. Smochinii sînt îmbălsămaţi, şi floarea podgoriei e bine mirositoare. Scoalăite, iui bito, şi vino cu mine.***

«Munţii lui sînt nădejdile mele. Rîpele sînt chinurile. Iedul de căprioară e inima mea. Feres» trele îi sînt ochii lui, şi gratiile genele de fier. Voi merge cu tine unde voieşti, şi dacă s»or isprăvi şi florile şi miresmele şi pămîntul, voi merge ***îm*** nainte, dincolo de isprăvituri. »

Porumbiţă ascunsă în stînci, aratăimi ochii tăi şi spuneimi glasul tău.

«Ochii ţi bam mărturisit, glasul ţi bam şoptit. »

Iubitul este al meu şi eu sînt a ***lui. Turma lui paşte în crini. Pînă nu se va crăpa de ziuă şi pînă ce umbra nu piere, întoarcette la mine, ca o căprioară şi ca un ied al ciutei, peste munţii ridicaţi între noi.***

« Toate turmele lui au venit încoace, la mine. Mioara îmi aduce mirosul pajiştilor prin care au trecut picioarele ei gingaşe şi de care i s*a frecat lîna. Căprioara intră între turme, şi iedul s*a dus să sugă laptele mieilor înţărcaţi. »

h/iiiam căutat în aşternut iubitul, ham căutat şi nu Uam aflat. Mă vei scula şi voi da oraşului ocol, pe uliţi şi pe la răspîntii. îmi voi căuta iubitul. L,;am căutat şi nu ham aflat.

Am întrebat paznicii: Mtaţi văzut voi pe acela pe care inima mea îl iubeşte? Şi numaidecît bam şi aflat. Liiam ***apucat de mîini şi nu ham dat drumul pînă la casa mumei mele şi pînă la odaia în care m>a născut.***

«în ţara mea, unde te voi duce cu mine, nu sînt nici căprioare de Hebron, nici rodii, nici smo* chini şi cedri. Acolo săcara dă bob cenuşiu ală* turi de mărgelele de cucuruz. Ovăzul sună din clopoţei de catifea, şi răchitele gheboase, îngenun* chiate, deseîntă apele să îmbătrînească. în prid* vorul casei vrăbiile şi rîndunicile şbau făcut cuiburi, şi berzele, moi din aripi tărcate, şbau ales din acoperişuri creasta neadăpostită. Vino să vezi fumurile înnălţate din bordeiele noastre seara. »

Ce vine din pustietate ca nişte stîlpi de fum, între aburi de smirnă? E tronul Regelui, purtat de oameni, şi de jurîmprejurul lui, cu săbii la şolduri, păşesc şaizeci de viteji pricepuţi la luptă.

« Tronul nostru va fi un car cu fîn, înnalt pînă în luceafăr, tras lin de boi înceţi. Deasupra tri* foiului şi mohorului mirositor e loc pentru împără* ţia lumii, depănată de sus, o noapte întreagă. Boii mei sînt înjugaţi la coviltirul ceresc şi duc zodiile cu ei, în spinare. O să auzi glasul dulce al cîinilor din zare şi graiurile noastre vor fi întrerupte de strigătul bufniţei din codru. »

Părul tău se despleteşte ca ***o turmă de capre pe muntele Galaad. Dinţii tăi sînt*** ca ***o turmă de oi tunse, care se întorc de la adăpătoare. Toate duc în pîntec gemeni şi nu e stearpă nici*** *una.*

Mîna Sabinei acoperi seînteia ochilor lui Will, şi el, desfăcîhdu*şi(o de pe pleoape, o duse la buze şi o sărută încet.

— Mai citim? a întrebat Will ca întrmn vis.

— Să o citim pînă la sfîrşit, Will, a răspuns cam somn Sabina.

Buzele talerii sînt ca un fir de păr de mătase cărat mizie, şi gura ţiieste vrăjită. Obrajii ţi'-s ca nişte jumătăţi de rodie dedesubtul unui văl.

— Poate că era mai bine să întrerupem, zise Will, stăpînit. Tu te îndrepţi către răsărit, şi eu mă duceam spre apus. Să nu avem vreo părere de rău. . . încă de cînd msam mutat lîngă tine sînt rînd pe rînd exaltat de o bucurie şi posomorit de o suferinţă. Ce caut eu aci, cu talazele mele? Imensitatea m*a îmbolnăvit, şi sufletul meu e un răspuns al vînturilor care pustiesc coastele de subt ecuator. Toate vinele mele sînt scufundate cu capătul în ocean, şi inima bate cu marea. Ţisar sta bine un om de pe pămînt, întoo grădină şi întrso casă cu zăvoarele închise.

[mi furi inima, logodnica mea, mito furi cu o căutătură, mito furi cu zimţii mărgelelor de la gît. Cîte farmece în dragostea ta, surioara mea, logodnii ca mea! Vinul nu e ca dragostea ta. Aromatele nu sînt ca mirodenia ta. Buzele tale fac miere, logodnica mea.

— Mai este timp, Sabina. întrso gară va trebui să ne scoborîm amîndoi şi să intrăm în oraş amîn* doi şi să rămînem amîndoi. Mise frică, Sabina! Mi*e frică pentru tine. Eu am văzut insule scufuns date, corăbii înnecate, morţi, mulţi morţi. Sînt îngrozit. Şi de cîte ori s*a răsculat pămîntul meu din mine, ca o ţărînă în care taurul scobeşte vijelios o groapă cu copitele îndîrjite de o nălucă, iiam poruncit să cadă şi să zacă: m*am îmbarcat

şi miam scoborît spre sud, căutînd pustietatea apelor şi negura lor. Un noroc diavolesc m*a scăpat, cu o tenacitate duşmănoasă, de catastrofele la care am participat. De astă dată fericirea mea e atît de aproape, încît mă tem ca de un incendiu. Lasă*mă să mă dau jos, Sabina, la prima staţie şi să plec spre sud.

Sabina îi luă mîna de pe genunchi şi bo sărută femeieşte.

— E prea tîrziu, Will. Profeţiile s*au împlinit. Simt că orice act de voinţă e de prisos. Crezi că nu msam gîndit? Am şi eu oarecare filosofie şi sînt şi eu un om de mecanică şi de spaţiu. Cînd tu străbăteai apele, eu alergam uscatul. S*a isprăvit. Aşa cum roşul este roşu şi nu se mai poate schimba.

Dormeam, dar inima mi** se **deşteptase. Glasul iubitului, iubitul meu bate la uşă. Deschide, surit oară, deschide, porumbiţă. Rpua nopţii** mia **udat, părul mite umed.

Eu îmi scosesem veştmintele: când să Iernai îmbrac? îmi spălasem picioarele: cum să le mai murdăresc? Iubitul meu sita strecurat mîna pe fereastră, şi măruntaiele mele au tresărit.

*Miam **sculat săd deschid. Din mîinile mele a curs parfum pe zăvoarele uşii.** Itam **deschis iubitului meu. Dar iubitul meu nu mai era. Cînd îmi vorbea, îmi pierdusem firea.** L,tam **căutat: nu** Itam **mai găsit.** Ltam **chemat:** nta **mai răspuns.***

— Poţi tu urma un om de mare? Poţi tu impar* tăşi cu el din viaţa lui numai o zecime?

— Voi fi. cu tine, răspunse Sabina.

— Toată viaţa. . .

— Toată viaţa. . .

Rpgwvă, fetelor, în genunchi. Cînd îl veţi mai vedea,** ceto **săd spuneţi iubitului meu? Că de dragoste** miam **îmbolnăvit.

— Ai văzut? zise Sabina. Nu se mai poate. Stai, te rog, şi nu*ţi mai ajusta geamantanul. N*ai auzit că a sunat ceasul?

— Tocmai că bam auzit, şi bătaia lui mă răsco* leşte. L*am auzit prea bine. Nu e un ceas ca toate ceasurile. Cadranul lui e tocmai în lună. rVbam ferit de el la toate latitudinile şi în toate climatele, şi el a bătut tocmai acum. Cît sînt de fericit şi de nenorocit, Sabina. . .

*Miam **scoborît în grădină, subt nuci, ca să văd valea mea verde, via cît a crescut, pomii dacă au înflorit.***

— întoarcette, Sulamita. întoarcette la noi, să ne uităm la tine.

— Dacă ai pleca, zise Sabina, îmi rămîne o singură mîngîiere.

Aproape distrată, Sabina, deschizîndu*şi geamăn* tanul, scoase un revolver de buzunar.

— Pînă azi bam păstrat pentru alţii. . .

Will se sculă în picioare, emoţionat şi brav.

— Atunci, pe viaţă şi pe moarte?

— Pe viaţă şi pe moarte, hotărîtă.

— Orice s*ar întîmpla?

— Orice s*ar întîmpla.

— Sabina! strigă Will.

- Will! răspunse Sabina.

— Atunci ne socotim logodiţi, zise Will cu solem* nitate.

— Logodiţi şi căsătoriţi, zise Sabina.

în picioare, subt lampa compartimentului, îşi strînseră mîinile în faţa nopţii, închinîndu*se ca dinaintea unui altar, şi se îmbrăţişară.

Trei funcţionari ai căilor ferate, în uniformă, aşteptară, nevăzuţi, să se împlinească toată cere* monia. Când Will dete cu ochii de ei în cristalul portierei, puse mîna puternic pe clanţă, o zmunci şi îi pofti să intre.

— Cuget cinstit, sau cuget ticălos? întrebă Will apăsat. Am pentru ambele împrejurări remediu.

Dinaintea atleticului ofiţer, ei nu ştiură ce se poate răspunde, şi poate că nici nu înţelegeau.

— Să vă lămuresc, domnilor, zise Will. Intîi, mă numesc căpitanul William, din marina majes* tăţibsale britanice. . . Al doilea, m;am căsătorit acum cu domnişoara Sabina. . . actuala mea soţie, doamna Sabina. . . Aţi fost martorii noştri. Vă mulţumim.

Funcţionarii salutară.

— Sînteţi nişte bărbaţi cinstiţi ca şi noi. Vă felicit. Will dete mîna cu fiecare, — şi întinse biletele de tren.

— Acum, trebuie să primiţi de la noi cîte un dar de nuntă. . . Vă rog, nu se refuză, zise Will. Dumneata ţine ceasornicul meu. . . Dumitale îţi dăruiesc tabachera mea. . . Băgaţi de seamă că amîndouă poartă insignele suveranului.

Funcţionarii salutară cu mîna la cozoroc.

— Iar pentru dumneata, mi se pare că?ţi vine, te rog încearcăd, inelul meu cu safir. îţi vine. Era făcut pentru dumneata.

Will zise Sabinei:

— îvbai întrebat dacă am cunoscut pe lordul Kitchner. . . Inelul era de la el.

Oprindusse trenul pentru scoborîrea tuturor călătorilor, Sabina şi Will, urmaţi de hamali, străbătură strînşi de braţ peronul, aducîndu*şi aminte stihurile ***Cîntării.***

Cine vine din pustietate, sprijinită pe braţul iubii tului ei?

Puneitnă pe inima ta ca o pecete, pe braţul tău ca o pecete. Căci dragostea e tare ca moartea. Flăcăi rile ei sînt nemistuite. Mici potopul nu le poate nici stinge, nici înneca.

Rămaşi singuri, după căsătoria din tren, şi legaţi prin taina sărutării, ei au străbătut peronul gării strînşi de braţ, însă împleticiţi. Cu fiecare pas, făcut ca în hipi^ză, se apropiau de un început şi de un deznodămînt . . O viaţă nouă li se deschidea ca prin lentilele unei lunete, dinaintea ochilor, cu niveluri inegale, şi ei nu ştiau cum să calce întrdnsa, copilăriţi deodată amîndoi, deopotrivă de tulburaţi şi de naivi. Li se părea că au pus mîna pe clanţa de fier a unei uşi închise şi se sfiiau să apese, pipăind metalul rece prin mînuşa şovăielii. Cuibul în care trebuiau să intre, consacrat de datini, li se înfăţişa ca un edificiu exagerat, cu turnuri acoperite de ceaţă şi care îşi înmuiau vîr* furile, prin întuneric, în CaleasLactee. . . Cîte scări vor trebui să urce sau să scoboare prin întune* ricul dinlăuntru, clădit în sus ori săpat în adînc, şi unde va duce treapta de care se fereau? Dacă nsar fi fost împreună, ei s*ar fi simţit mai puţin singuri în singurătatea personală. Asaltul întuneri* cului începea.

Urmîndu«şi fiecare sfiiala lui personală, şi corn* plicaţi în temeri şi nehotărîri, umbletul lor se făcea din ce în ce mai încet, şi hamalii care înso* ţeau din spate această păreche ciudată de tineri neobişnuit de tăcuţi întrso localitate de refugii sportive şi sentimentale, sonore de zgomotul optimismului internaţional, îşi lăsau, obosind în drum, geamantanele pe asfalt. Dintrmn punct de vedere totul putea să fie permis, aspectul şi calitatea bagajelor mărturisind originile şi tarifînd bacşişurile pe măsura serviciului tărăgănat. Voioşi, oamenii cu şapcă şi cu bluză albastră îşi dezmor* ţeau degetele duse la gură. Se putea înţelege că se petrece un lucru excepţional, şi excepţia se plăteşte.

Cuvintele pieriseră cu desăvîrşire. Singură stringerea braţului mai improviza un limbaj

mecanic vag. Aripa brațului spunea: « Ce bine e! ». Neputînd nici să vorbească nici să ima* gineze, emoția lor trecuse de linia culminantă și se transforma în amintiri, activitatea secretă a sufletului trebuind să fie alimentată orișicum, măcar din resturi și diferențe. Ei n*au observat că ieșiseră din gară și din cuprinsul ei, n*au putut auzi invitațiile șofeurilor, n*au văzut strălucind limuzinele din dreptul lor și valeții ceremonios echilibrați în picioare lîngă portiere. Nu cunoșteau orașul, dar n*au simțit nevoia nici unei informații; nu știau măcar numele locului înnecat în aureola electricității multicolore, în care se scufundau. De cînd piciorul lor s*a pus pe piatra înghețată a gării, amîndoi uitaseră tot. Mergeau fana* inte, sprijiniți unul pe altul, ca întrmn baso* relief prelungit cu o caricatură, cu șase hamali după ei. Mergeau dormind, obosiți de o istovire interioară.

Singura lor conștiință era că nu mai știau să vorbească și, în sine, atît Sabina cît și Horst, se siliseră să găsească un motiv și o frază. Dar toate frazele cu care trebuia tăiată tăcerea erau departe de o idee și sunau, în lupta lor cu încîlcirea, gol. Le trebuia o limbă scrisă și ca săpată*n piatră, animată de ritmuri gîndite, demnă de opera monumentală pe care o trăiau numai în inspirație.

într*o piață cu cinci bulevarde convergente, Sabina își găsi un glas.

— Unde sîntem, Will?. . . Parcă nu sîntem nicăiri și parcă am mai fi totuș undeva. Parcă aș fi murit. Mai trăiești tu, Will? Nu știu ce se întîmpla cu mine. Poate că visez.

— Nu știu, răspunse Will. Mă gîndesc și eu la ceva foarte imprecis. Și, extraordinar, pentru întîia oară în viața mea mi*e frică. . .

Dar fiindcă în dragoste cuvintele au alte sem* nificații, ca salcîmii altă umbră, dacă îi lumi*

nează luna dintr*altă parte, și niște semnificații consimțite, Sabina le*a înțeles.

— Cineva misa pus în mînă o vioară, și nu știu săd fac strunele să grăiască. Mbe parcă teamă.

— Vorbește încet, zise Sabina. Se țin după noi niște oameni, bam simțit de la gară.

Desfăcîndu*se de brațul Sabinei, Will se întoarse atletic. Și surîse. . .

Hamalii scoaseră șepcile la piept. Grupul umbla tîrîș de un ceas și se găsea întrmn cartier de vile și grădini desfrunzite. Will căuta să se precizeze, stîngaci și confuz.

— Sînt oamenii cu bagajele noastre, zise Will. Ai înghețat. . .

— Care bagaje? zise Sabina.

— Cu care am călătorit.

Sabina nu*și aducea deocamdată de nimic aminte, și grimasa ei întrebătoare îl făcu și pe Will să se îndoiască dacă într*adevăr aducerea lui aminte era exactă.

— Ești Sabina. . . zise Will.

— Nu cred să fiu Sabina, răspunse Sabina. Sau dacă am fost, nu mai sînt. Par altcineva.

— Ești Sabina Horst, logodnica mea, soția mea.

— Asta poate să fie adevărat! răspunse Sabina, Will.

Și, atunci, ea întrebă, ca toate femeile îndră* gostite și ca toți bărbații îndrăgostiți, — întrebare ilogică și ridiculă, în care se ascunde o spaimă atavică neanalizată:

— Mă iubești, Will?

— Dar tu, mă iubești, Sabina?

Ca și cum vorbeau acuma întîia oară și ca și cum s*ar fi întrebat unul pe altul cum îi cheamă și de unde vin. întrebări fără obiect și fără răspuns.

— Totuș, nu putem rămîne pe stradă toată noaptea. Oamenii, cînd călătoresc, au nevoie de hotel. . .

— E adevărat, Will, mi se pare.

Cuvîntul hotel o făcu să tresară. într*altă parte nu se puteau duce, nu erau acasă, şi nici nu se puteau despărţi.

— Trebuie să fii şi foarte obosită. Şi trebuie să*ţi fie şi foame. . .

— Nu mă simt obosită. Nu mbe foame. Aş merge aşa, înnainte, răzimată de braţul tău, fără să mă mai opresc nicăieri. . .

— Cu trei hamali după noi, toată viaţa, mur* dari de tren şi cu funingini la colţurile gurii. E iarnă, Sabina, şi ai să răceşti.

— Opreşte două automobile şi ducețbne la hotelul cel mai bun din oraş, porunci hamalilor căpitanul. Este în oraşul vostru un hotel Baur?

— Este, răspunseră hamalii. Dar nu ştim dacă primeşte.

Rezervate prinţilor şi guvernanţilor în călătorii anonime, hotelurile Baur aveau un statut inte* rior medieval şi nu făceau publicitate, adevărate castele, construite pe un tipar stilizat, primind oaspeţii cu telegrame.

— Nu vreau deocamdată să ne ducem. . . Să intrăm întrmn local, zise Sabina.

Horst dete o carte de vizită cu toate titlurile lui şi trimise bagajele la Baur.

— Să ni se pregătească două apartamente, zise Horst, pe când suiau hamalii bagajele întrmna din maşini. . . Restaurantul cel mai bun, zise şofeurului celeilalte maşini, urcîndu*se în ea cu Sabina. Să ne duci acolo.

Sala Picadilly se înfăţişa ca un teatru vast, cu patru ganguri, automobilele străbătînd un spaţiu electric şi debarcînd în restaurant pe o galerie de trotuare de marmură şi cristal interioară, dinaintea unei intrări somptuoase, cu trepte de Parlament.

— Să mă scuzaţi, zise şofeurul, virînd în curtea de cristal. Acest restaurant e numai pentru invitaţi. . .

— Sîntem invitaţi, zise Horst. Opreşte la intra* rea principală.

Lacheii în mare ţinută, care făceau de gardă, se precipitară şi, înnainte de a scoborî, Horst scoase legitimaţia, un carton pătrat, şi o trecu prin fereastra automobilului primului servitor, costumat Louis XVI.

— Picadilly e rezervat invitaţilor străini. Citeşte invitaţia noastră.

Sabina zări inscripţia: Lord William Horst. . .

— Sînteţi invitatul nostru perpetuu, zise lacheul, coborîndu*şi capul pînă în dreptul dantelei de la piept.

— Ştiam! zise Horst. Luîndu*şi nevasta de sub* suoară, trecură amîndoi prin două rînduri de marchizi de vestibul.

Unul din ei dispăru pe o uşă laterală, urcînd treptele de*a fuga, şi, cînd ajunse în prag, părechea fu întîmpinată de un costum şi mai ceremonios, indicînd în ierarhia localului un rang.

— Venim de la drum, zise Horst, ceea ce se cunoaşte după ţinuta noastră. Am vrea să nu fim văzuţi de nimeni şi să petrecem cîteva ore cu o prezenţă aş putea să zic absentă. Şi ca să nu dau loc la comentarii, trebuie să te lămuresc. Sînt cu soţia mea. Nu cred că se întîmpla acelaş lucru cu fiecare din nobilii dumneavoastră « invitaţi » de astă*seară. . . După cît înţeleg, ne aflăm în unul din acele localuri închise, pentru uzul discret al milionarilor şi aristocraţilor cu temperament.

— Exact! răspunse personajul îmbrăcat în mă* tase, cu un accent de matematician. Puteţi rămîne la noi cîteva ore, cîteva zile şi cîţiva ani. Avem tot necesarul.

— Detailează! zise Horst. Te pomeneşti că o să ne pară rău că ne>am trimis bagajele la hotel.

— Desigur, alteță, răspunse tehnic directorul valeților. . . Sălile noastre de divertisment sînt pe categorii. în toate se cîntă şi se dansează, mai mult sau mai puțin provizoriu, pînă la miezul nopții, pînă la ziuă sau toată săptămîna. V*am fi putut recomanda sala de alabastru, cu aparta* mente, şi v*am fi putut rezerva un mic aparta* ment. Un coridor duce în loja afectată aparta* mentului, şi alt coridor întno cameră de fumat cu ferestrele în Piața Alpilor. Patru camere, sală de baie, bibliotecă, şi ascensor individual. . .

— Chiar îmi pare rău, Joseph, zise Horst. Nud aşa că te cheamă Joseph?

— E indiferent, zise Joseph, deşi mă numesc JeansPierre. . . Pot să ştiu la care hotel v*ați trimis bagajele?

— La Baur. . .

JeansPierre surîse semnificativ.

— Voi da ordin să vi se transporte bagajele aci. . . dacă vă place apartamentul. E acelaş patron. . . adică aceeaş Societate.

Horst dete un hohot de rîs:

— Nu ***miaş*** fi aşteptat.

— Necesitățile comerciale şi criza au impus mari transformări instituțiilor de ospitalitate. — JeansPierre vorbea ca un rector care ar dicta o telegramă. — Distinsa clientelă a hotelului, întine* rită, a găsit şi ea stilul vechilor noastre hoteluri cam monoton, şi acționarii au întîmpinat ofensiva concurenței creînd aceste localuri Picadilly, unde confortul şi curățenia sînt exemplare.

Slujindusse de covoare automate urcătoare, oa* spetii ajunseră la sala de alabastru, dintr*al treilea etaj, dinlăuntrul căreia, ca dintrmn stup vast, de gărgăuni şi viespi, izbucneau muzica şi dansul unei populații selecte în delir. Miorlăitul omenesc al saxofonului îndurerat şi grotesc, schița, ca un oftat, un alfabet de melancolii în ritmul compus al gălăgiei.

— E curios, zise Sabina, că pe dinafară localul părea pustiu, şi adevărul e că pînă acum nu ne?am întîlnit nici pe coridor cu nimeni.

— Intrarea propriu*zisă a rămas mult în urmă, zise JeansPierre, alegînduşşi termenii. Coridoarele nu corespund cu intrările şi cu sălile decît prins trsalte coridoare, indirecte, unde dansatorii pro* priuszis mau ce căuta.

îngrijorată la început că a nimerit întrso magni* fică speluncă internațională, cu bandiți cinemato* grafici, cu escroci de geniu, cu cocote şi asasinate, Sabina se reculese în atmosfera dulce a coridoarelor impecabil organizate. Pasul ei, îngreuiat de oboseală şi amorțit de frig, călca în preşurile adînci, lene* vitoare, cu voluptate, şi trebuia făcut rar, piciorul adîncindusse treptat în moliciunea lor, ca întrmn drum de perini şi saltele de puf. Pereții de catifea mată purtau din cînd în cînd medalioane şi tablo* uri oblungi, şi un chenar de forma unei jumătăți de canapea acoperea unghiul drept al covoarelor cu un soclu de tapiserie, pentru modificarea rigb dităţii geometrice. Un miros curat, de dulap cass nic, împacă sensibilitatea Sabinei.

— Nu ştiu de ce mă simt atît de bine aci, Will! Parcă n*aş mai putea să plec.

Apartamentul propus călătorilor le plăcu numai* decît. Eleganța lui minuțioasă şi bogăția cu care erau montate cele patru camere mari, împreunate cu vestibule scurte, nu ar fi putut să fie întrecute de luxul unui domiciliu privat. Mobilierul scump se continua cu covoarele scumpe. Draperiile, perdelele, velințele, țesăturile, pielea fină şi măta* sea, întocmeau, cu cristalul oglinzilor, cu lemnăria, cu lustrul, cu marmura, cu bibelourile, o atmos» feră leneşe, de linişte şi de plăcere, aproape de bucurie.

— O întrebare, zise Sabina. Cîte zile se poate sta aici, în regulă generală?

- Cît veţi binevoi dumneavoastră. Dacă vă place, într*adevăr, cum îmi permit să observ, răspunse directorul, puteţi sta şi zece ani. . . Cînd vreţi să întîlniţi pe cineva, îl întîlniţi. Cînd nu, nici nu simţiţi că locuiţi întrmn teatru. . . Intrările sînt aşa întocmite, încît pe unele săli se circulă mult, iar pe altele deloc, şi între ele nu există trecere decît cu cheie. Serviciul are coridoare deosebite şi uşi deosebite. Iar păreţii, foarte groşi, capitonaţi şi izolaţi, sînt complectamente insonori. Mai auziţi jazzml? Nu. El e în păretele din dreapta.

— Am uitat, Will, să*mi scot un mic pulveri*zator ced aveam în geamantan. Eram atît de emoţionată!

— Dacă«mi este permis să aud, zise directorul, cu stilul unui adevărat servitor, aţi ii avut nevoie de unul din geamantanele dumneavoastră. Baga*jele sînt alături, în camera*garderobă.

Will şi Sabina rîseră odată amîndoi.

— Geamantanele sînt aci de zece minute.

— E cu neputinţă, răspunse Will consternat. Nu era timpul material. . .

— Vă înşelaţi, excelenţă. Sînteţi la noi de o jumătate de oră.

— Cum ai făcut? N*am băgat de seamă nimic. Şi nici nu ştiai dacă ne convine apartamentul.

— E secretul serviciului nostru. Prezenţa dum*neavoastră ne*a fost semnalată încă din staţiile precedente, şi automobilul care v*a dus bagajele e proprietatea noastră. Şi mai ştiam precis că apartamentul va fi pe gustul excelenţelor*voastre.

Directorul darnic de titluri, trase o perdea de velură verde şi deschise o uşă.

— Pulverizatorul de care aveţi nevoie este în camera aceasta.

într*adevăr, orînduite pe două mese, geamăn*tanele erau de faţă.

— înnainte de a mă retrage, excelenţă, îmi veţi da voie să vă arăt şi camera de mîncare, pentru două persoane. Se serveşte în vasele antice de la Baur. Aveţi două bufete. La orice oră telefonul e în legătură cu restaurantul, şi serviciul se face pe uşa din stînga. Regula noastră este ca la patru minute, cel mai tîrziu, după ce telefonaţi, toate articolele cerute să fie în sufragerie, dimpreună cu valetul respectiv. E calculat timpul de pus telefonul pe furca lui, de sculare din jeţ şi de trecere, prin patru încăperi, în sufragerie, preciza directorul cu o satisfacţie de inginer de aliaje.

— Mi*e, drept să*ţi spun, o foame de lup, zise Horst.

— Mi s*a făcut şi mie foame, răspunse Sabina, dragul meu, cu o recrudescenţă de sentiment şi cu o încredere vioaie în soţul ei.

— Dă*ne o reprezintaţie de celeritate, domnule Jean*Pierre. . . zise Will.

— Bucuros, răspunse directorul.

— Eu aş lua deocamdată un ***pate de foie gras,*** o duzină de stridii, o prepeliţă, caviar şi o sticlă de vin alb. . . Dar dumneata, Sabino?

— Eu aş mînca din porţiile tale. . .

— Comandă din tot ce ţi*am spus o porţie dublă.

Jean*Pierre dete ordinul telefonic şi puse tele*fonul la loc, în vreme ce Sabina, trecînd în camera de baie, îşi spăla mîinile şi obrazul.

— Acum, fiindcă ne găsim, pe neaşteptate, la noi acasă, zise Sabina, vin la masă fără pălărie, îmi lipseşte numai un buchet de micşunele.

Bucuroasă, ea îşi aşeza un scîrlionţ pe frunte.

— Micşunelele sînt în dormitor, zise Jean*Pierre, înnainte de a se retrage. Dar aţi întîrziat, excelenţă, şi să nu vă fie prea tare foame. Masa e servită de cinci minute. . .

— « Eşti ciracul gol », zise Sabina pe româneşte. Credeam că e numai un fel de a vorbi la figurat.

— Vă rog verificaţi, zise JeamPierre.

— Spuseşi adineaori ceva şi nu am înţeles.

— « Eşti dracul gol »*1*

— Aşa ceva.

— E o intraductibilă vorbă de admiraţie.

Soţii se îndreptară spre sufragerie, de braţ, urmaţi de director.

O lumină mare înneca odaia de mîncare, căzînd peste masa pregătită, şi, înmînuşat, un fecior ire* proşabil, depărta scaunele de masă.

— Eşti extraordinar, JeamPierre!. . . zise Will. Acum, uraţbne amîndoi poftă bună şi vedeţbvă de treabă.

Rămaşi singuri, Sabina şi Will se aflau pentru întîia oară cu totul singuri şi definitiv.

— Aş vrea să încep, zise Will, şi nu ştiu cu ce să încep şi de unde. Sînt scufundat în varietatea atîtor lucruri plăcute — şi iar mă simt dinaintea ta nătîng. E de ajuns să rămîn cu tine ca să*mi dispară individualitatea. . . Căpitane Hoţst, nu eşti un brav, după cum te credeam!. . . Ba da! Voi începe prin a încuia toate uşile, să nu vie nimeni şi să ştiu că nu mai poate nimeni intra. . .

în prezenţa bărbatului pe cared iubea, Sabina se descoperi subit gospodină, cu instinctul sigur al femeii lui Adam. Ea trecu şervetul prin farfu* riile de porţelan, prin pahare şi peste tacîmuri, mutîndude din poziţia lor, alături, pe aceeaş latură a mesei, şi puse paharele unul lîngă altul, cu circonferintele de cristal tangente.

— Le*am încuiat absolut pe toate, şi pe cele dinăuntru. Horst era un om foarte brav si îndrăz* neţ, zise Will, şi acum e un fricos. . . fi e frică de pămînt şi de ziduri, şi toate lucrurile sînt le* gate de pămînt şi de ziduri, pînă şi noi. . . Numai groaza de ele m*a împins în talaze. Nu ajungea ghiuleaua lui atîrnată de aripi: mai trebuia clă* dită şi temniţa. . .

— O temniţă de catifea, cu masa pusă subt o lumină calmă, la o căldură dulce. . . o temniţă pentru doi.

Bolnav de singurătăţile vaste ale mării, ca un sfinx cariat de vînturi şi nisipuri, Will se simţea înfricoşat de singurătatea nouă, cu martor, şi pe cît îl dogorea dragostea tovarăşei, pe care şbo alesese din fuga pămîntului prin faţa geamului unui compartiment, pe atît îl înttrzia să se uite pe sine o sensaţie de regret. I se părea soldatului mării că lipseşte de la o datorie şi că e pe cale să săvîrşească o trădare. Dar analizîndu*şi sensaţia, care totuş dura, şi găsinduoşbo nemotivată, se silea să se dezbare de ea, sculîndu*se violent din fotoliu şi trîntindu*se înnapoi, ca un om care vrea să rupă o plasă lipită de trupul lui cu zalele fine de oţel şi să scape. El trecea, rînd pe rînd, printrmn cerc de lumină, urmat de un cerc de întuneric.

— Nu ştiu dacă se poate înţelege ceva din starea mea de acum. Parc«aş fi nebun, prins pe uscat în tangajul mării şi*n ceaţă. Orizonturile mele insta* bile se dezvelesc şi se acoperă, se micşorează şi cresc. Steaua cînd e lîngă mine, cînd nu mai e. Uite, aşa joacă lumea. . .

Se turbura toată zarea, ca de invazia insinuantă a unui element mohorît.

Sabina avu ca un gust de fatalitate. Un păian* jen mare, pe care nud văzuse pînă atunci, scobora pe un fir deasupra ei, cu o sensaţie pînă în carne, că laba lui de umbră păroasă i se îndreptează spre ceafă, şi un şarpe de lînă i se încolăceşte, leneş, pe corp. Se zmuci în lături, uitîndusse în tavan. Suspenda de o rozace un candelabru de nichel

cu o constelaţie orizontală de lumini. Ziua dra* gostei începe cu ziua biblicului chin.

— Will, vreau să fiu fericită. . . Vreau acest lucru de mult, de cînd miam dat seama că nu sînt. Ca să mai pot să trăiesc, trebuie să fiu fericită. Astăzi este cea din urmă scadenţă.

— Crezi că eu am părăsit uscatul fără motiv paralel? Mă uit la tine ca la un vis împlinit şi nu am curajul săd cred împlinit. Mi se pare că nu se poate şi că îmi este interzis.

— Eu am putut să cred că la mine lipsa de încredere în speranţă şi frica de împlinire ar fi putut să vie din obîrşii. Strămoşii mei au fost bă* tuţi cu bicele şi înjugaţi, şi mbam zis că în mine au întîrziat suferinţele nelecuite. Dar tu ieşi din cîteva generaţii stăpînitoare şi ai deasupra capului tău, cînd te uiţi îndărăt, împărăţia lumii. Linia încovoiată a veacurilor fuge peste viaţa poporului din care vii. Tu de ce nu poţi fi fericit?

— Ba mi se pare că sînt, însă mi se pare că nu*mi este permis.

— Poate că nud este permisă nimănuia fericirea, Will, poate că e vorba de un cuvînt superficial şi scămos pe care nid însuşim pentru alţii, ca să se mîngîie cu el. S*a lăudat vreodată cineva că este fericit ?

— Sînt suflete, ca unele blănuri, care nu fac molii.

— Povesteşte o legendă de la noi că unui arhitect, însărcinat cu zidirea unei biserici dom* neşti, i se dărîma peste noapte tot ce clădea în timpul zilei. . .

— Există Ia voi această legendă?

— Pentru că trebuia îngropată de vie, în te* melii, o femeie.

— Simţeam de mult acest adevăr inexprimat. Aşa se capătă, mi se pare, şi fericirea, amestecînd sîngele cuiva cu cimentul. O asemenea legendă, dacă e a voastră, mă pune pe gînduri. Noi n*am avut răspicarea tragică a existenţei constructo* rului. Pe noi ne interesează dacă se scumpeşte livra de slănină cu un farthing.

— Şi biserica nu s*â putut, într*adevăr, ridica pînă ce însăş mireasa arhitectului n*a fost zidită de vie în temelii. . .

— Ah! Nu se poate ceva mai adevărat. E marea muncă a zămislirii. . .

— Dar a fost zidit în temelii şi copilul arhitec* tului. . . Femeia era însărcinată.

— Admirabil! zise Will. ***Cîntarea Cîntârilcr*** e numai o palidă introducere. Ea făgăduieşte fericirea muncitorului care are de lucru opt ore pe zi şi care îşi încasează, sîmbăta, săptămîna, la prînz.

— Meşterul arhitect nu s*a mai scoborît de pe schele, şi, după ce ba fost biserica gata, s*a aruncat din turla cea mai înnaltă.

— După ce ba fost biserica gata!. . . Adevăr subtil. Trebuie să mergem în ţara ta. Vreau să cunosc oamenii care s*au ridicat cu gîndul atît de sus. Vaporul meu n*a dat în drumurile lui niciodată de ei.

— Dar tu mă mai iubeşti, Will, nu este aşa? Nu au trecut încă o zi şi o noapte de cînd neam cunoscut şi ne*am căsătorit. . .

— Te iubesc atît de mult, încît aş voi să mor ca să nu te pot iubi mai mult. . . Mergem. . .

Agresiv şi sălbatec faţă de sine, Will sări de la masă în picioare.

— Mergem în sala de dans. Trebuie să jucăm şi să bem! Şi să nu mai vorbim nimic.

Din balconul în care apartamentul răspundea printr*o ramură de vestibul, putea să fie văzută toată sala, bîlci versicolor. Privirilor uimite ale

soţilor întristaţi de dragoste şi stîngaci unul de altul şi paradoxal, li se înfăţişa un carusel de părechi imens, învîrtit de animările profunde şi exaltate ale unui jazz, care mecaniza dansatorii ca un motor cu zece ritmuri în dezordine. Instru* mentele, adunate din toate epocile, înteţeau sara* banda într*o cacofonie de sunete şi de contraste de vijelii, aliate cu înseninarea. Tonul comic se inter* cala în intervalul grav, şi rîsul de turturea, ciocnit de lacrima muzicală, schiţa un arabesc dramatic. Harmonica populară, împletită cu harpa, căpăta, în grindina mandolinei şi transfigurată de viori cu ghitare, o semnificare sufletească intensă. Numă* rate cu ochiul, pianul, clopotele, tobele şi tuburile se despersonalizau, pentru ureche, întrmn tumult de melodii de agonie şi extaz. în mijlocul acestui miracol innenarabil şi viu, sufletul, inima nu mai îndestulau. Participau la geamăt şi entuziasm corpurile, ca nişte figuri de ceară cu plastica mobilă ale unor intuiţii interioare. Torentele se revărsau dezlănţuite în cataracte, şi subt picioarele catalep* tice ale dansatorilor zvîcnea pămîntul. Părechile păreau torturate de o bucurie peste puterile lor, şi ochii închişi pe umărul partenerilor afirmau o suferinţă egală cu o fericire, duse ca de un înnec, cu capetele purtate de o apă clătinată.

Emoţia era atît de sinceră şi de abstractă în abandonarea trupului la cifra şi fracţia ritmului, încît se părea că gloatele frămîntate în circul somp* tuos al sălii rotunde, de oglinzi, săvîrşeau o litur* ghie, participînd la transformarea reală a vinului în sînge şi a pîinii în carne şi în conture. Femeile erau cum nu fuseseră niciodată de frumoase, zugrăvite pe figuri cu o iradiere amoroasă, sfîntă, şi bărbaţii de lîngă pieptul şi coapsele lor, scrise, prin mătasea fluidă, cu o caligrafie de majuscule de pergament, brutali în vigoarea lor halucinată. Ei păreau că mor şi că învie necontenit, şi o trepb dare uriaşă, ca la chemarea Sfîntului Spirit, bătea tactul orchestrei, care nu se mai auzea ca o melodie, ci ca o chemare, ca o izbîndă cu pră* buşire.

Fiecare grup, scufundat în masa agitată molcom, trăia deosebit, şi dacă ar fi căzut, ca o ploaie de luceferi, bijuteriile din urechile şi de pe grumazele aplecate, mărgăritarele, briliantele, inelele şi agra* fele care înstelau aprinse cu furnicare de scîntei aglomeraţia supusă cîntecului şi pulsaţiilor lui; dacă ar fi căzut unele după altele ştofele, mătăsu* rile, dantelele, albiturile, şireturile şi elasticele, şi dacă ar fi rămas goale şi palide corpurile, nimeni n*ar fi şovăit să danseze înnainte şi nici nu s*ar fi băgat de seamă că între piepturi şi sîni şi între pîntecele strînse şi strivite s*a petrecut apropierea galopului păcatului sacru. Dansatorii păreau că împlinesc un rit şi că s*au împărechiat numai ca să treacă, intrînd printr*o boltă şi ieşind printr*altă boltă din faţa ei, şi străbătînd între două bezne mari un spaţiu de muzică şi lumină.

O ameţeală aţîţa părechea care venea să se dizolve în ambianţă, şi Sabina cu Will au intrat în vîrtejul sălii ca două pantere sculate în picioare şi îmbrăţişate, faţă în faţă, ca întrmn blazon. Făptura lor înnaltă se împleti cu spasmul lent, marcat la pupitru, şi în curînd ei nu mai erau ce fuseseră pînă atunci. De la călcîiul zvelt la ge* nunchi, şi de la genunchiul strîns pînă la întări* tura rotundă a şoldului dinapoi, aşezată foarte sus, ca un sîn de fecioară, linia feminină, ales echili* brată a Sabinei, se încovoia sprintenă şi amoroasă în braţele marinarului, care purtau, simţită în elasticitatea palmei şi aderentă, făptura dură a unui nud cu perfecţiuni supranaturale. Faţa lui arămie şi puternică se aplecă pe umerii ei frînţi. Fulgerul ochilor lui Will scapără în fulgerile negre

ale Sabinei. Pasional, a viaţă şi moarte, gurile lor s*au prins şi nu s*au mai despărţit, duse de valsul orchestrei, dansînd, pînă în camera nupţială a două virginităţi.

Sabina putu să fie fericită, şi visul ei şba putut găsi înţelesul. . .

— Povesteşte*mi ceva, Maică Pulcheria, se rugă Sabina, culcată. Spune^mi ceva frumos. Cînd te chema Păuna, ştiai tot felul de lucruri, pe care nimeni nu le mai ştia.

— Nu mai ştiu nimic, domnişoară, de cînd imam călugărit. Dumneata să spui lucruri frumoase, că vii de departe.

— Vreo rugăciune. . . Spune o rugăciune. . . şi fă lampa mică de tot.

— Dumneata vrei nişte rugăciuni de care nu sînt.

— Ce bined în chilia ta, Maică Pulcheria! Taromi plac păreţii tăi albi, duşumelele astea de brad, ţoalele aşternute pe jos.

— Ca la o călugăriţă săracă, domnişoară.

— Dar nu ***mbai*** spus: ce ţba venit să te călugă*reşti, Păuno? Nu era bine «la noi. . . »?

— O să spui altă dată, maică, mai pe larg. Cum să nu fie bine la dumneavoastră? Dar după ce ai plecat matale şi vedeam că nu te mai întorci, mi s*a urît. . . S*a schimbat, nu ştiu ce să zic, şi boierul. . . înnainte îi mai era ruşine de dumnea*ta. . . Se ducea călare pe moşii, cîte trei*patru posti, şi se întorcea mîniat... A venit de două ori cu capul spart de ciomege, şisa zăcut. . . Să mă ierţi, domnişoară, dar părea că se ţîcnise. . . Umbla după fete mari, şi, cînd nu putea să plece călare, le căuta prin bătătură. . .

Sabina avu un oftat.

— Nu puteai să găseşti un loc întrsaltă parte?. . .

— Nu se mai putea, domnişoară. . . Am îmbăs trînit în casa dumneavoastră.

— Asta se cheamă bătrîneţe, Păuno ? Nu tesai uitat în oglindă?

— Păi, dacă ne gîndim bine, eu tesam ţinut pe genunchii mei. Sînt de vreo două ori mai mare ca dumneata. . . Parcă te văd micuţă şi gingaşe. . . Ştii că întîia oară, cînd ai început să mergi, ai plecat din poala mea?. . . Zău, domnişoară. . . Zbîrlită, zulufată şi neastîmpărată. . . Tare mai erai neastîmpărată. Eu stam ici, cu dumneata în braţe, şi cum e colea sta o păpuşe. Ai vorbo şi tesai dus singură să ţiso iei, cu picioruşele matale. Ai dat un chiot de bucurie şi ai bătut din palme şi tesai întors la Păuna tot pe picioare. . . Nusţi mai aduci aminte. Cum săsţi mai aduci aminte?

— Mai spunesmi ceva din copilăria mea. . .

— Spusei şi eu ce mbam adus aminte.

— Şi desatunci stai numai la mînăstire?

— Păi, unde altundeva? Eu niam pe nimeni. Nu ştiu de mamă, nu ştiu de tată. Ştiu că au murit unul după altul, ştiu că am rămas mică şi mai ştiu că avea tata oi şi capre, pe care lesa luat naşul, şi că mama avea ţesături multe, pe care lesa luat naşa. . . Şi*am plecat din sat cu fota în legătură şi cu picioarele goale. . . Am crescut şi am îmbătrînit în casa dumneavoastră. . .

— Eşti tînără şi frumoasă şi acum. . . De ce nu tesai măritat?

— Cu cine?. . . Cu cine aş fi vrut eu nu era de nasul meu. . .

— Va să zică, tot simţisem eu bine.

Maica Pulcheria nu mai putea de ruşine. I se roşi toată faţa, ca un borcan cu apă în care a căzut o pensulă cu vopsea.

— Nu era o mare obrăznicie din partea mea? zise Maica, biruindusşi emoţia. Dar inima e tîmpită, domnişoară, nu ţine socoteală. Tocmai la domnul Alexandru trebuia eu să mă gîndesc?

— Unchiul Alexandru a simţit ceva?

— Ba msa şi înfruntat odată, aşa de urît, după plecarea domnişoarei, că aş fi intrat în pămînt. . . De ce să mai vorbesc?

— De mine nsai ascuns niciodată nimic, Păuno. Ssa întîmplat ceva?

— îmi vine să plîng, cînd mă gîndesc.

Maica se uită repede la fereastră, dacă nso aude întunericul. Mînăstirea era cotropită de vînt. Şi scoborî vocea.

— După ce ai plecat, a mai venit din cînd în cînd domnul Alexandru la noi, ca de obicei, cîte vreo douăstrei zile, şi, ducîndud odată cafeaua cu lapte, misam mai căutat de lucru prin odaie. Msa întrebat: «Ce cauţi, Păuno? ». Am răspuns: « Nici eu nu ştiu ce caut. . . Parcă msam zăpăcit » şi msam uitat poate că mai adînc în ochii domnului Alexandru.

— Ştii ce ssa întîmplat? adaose plîngînd Maica Pulcheria. Msa dat afară. . . şi misa tras şi două palme. Şi misa zis: «Curvă», domnişoară, zise Maica. Mai puteam să stau eu acolo şi mai puteam să stau în lume?. . .

— Vino să te sărut, Păuno, zise Sabina. Ce neruşinat!

— Inima slugii nsare dreptul, de la boieri, să iubească, domnişoară. . .

— Biată fată! zise Sabina. . . cuminte, cinstită şi inteligentă! Unchiul Alexandru a fost întots deauna un dobitoc trufaş. Tesînţeleg şismi pare rău. Dar nici la călugărie nsaveai ce căuta.

— Altfel, trebuia să mă otrăvesc. . .

— Tot otravă e şi aici, Păuno, numai că te otrăveşti cu aghiasmă şi te otrăveşti încet.

— Şi dacă msaş fi măritat şi aş fi dat de un ticălos ?
— Esadevărat şisaşa, zise Sabina. In tot felul e fals şi în tot felul esadevărat. . . Nici nu ştii ce mai trebuie să crezi, Păuno. . . Cînd am primit scrisoarea ta, la Saconnex, din mînăstire, am fost foarte turburată. Misam închipuit că ssa întîmplat ceva şi că ssa rupt ceva la noi acasă, ca să pleci. Din pricina asta am întîrziat mereu întoarcerea mea. Mocnea o furtună veche. . . Cînd mă gîns deam acasă, începeam să nu mai văd bine casa şi mi se părea, în gînd, că se înnegrise.

— Şi nici nsai mai scris. . . Au tot aşteptat boierii o lună, două, un an. Boierul ssa schimbat aşa de tare pînă întrsun an, că nu mai semăna deloc cu omul care fusese. Bătea slugile cu furca, trăgea cu puşca prin curte, pleca noaptea călare, cum ţbam spus. Se scula de la masă şi trîntea farfuriile. . . Iar de la moartea cucoanei. . .
— Păuno! dete un ţipăt Sabina, a murit mama ?
— Credeam că ştii, domnişoară. . . Cum? nsai mai fost pesacasă?
— De ce nu misai spus de cînd am venit? Cînd a murit?
— De mult, domnişoară. . . foarte de mult. . . nu mai ştiu. . . nusmi mai aduc aminte. . . Că asa murit aici, a murit la Bucureşti. . . Boierul ssa întors, cînd ssa întors, fără cucoana. . . Cred că lipseşti de vreo patru ani, dacă nsor fi cumva cinci. . .
— Mamă! strigă Sabina, ca şi cum cucoana era de faţă, nu tesam iubit niciodată îndeajuns. . .
Lacrimele Sabinei alunecau lin pe obrajii şi pe mîinile mamei sale, pe care o vedea cu ochii închişi.
— Ceea ce mi ssa părut totdeauna ciudat în casa dumneavoastră, era că vă iubeaţi unii pe alţii fără să vă spuneţi. Parcă ar fi fost un păcat. Boierul zicea să nu îţi dea nas; cucoana, că părinţii nu trebuie să se arate copiilor cum sînt. Cînd nsai mai

fost, a rămas moşia pustie. . . şi boierii ssau luat la ceartă că dacă tesai făcut mare tesai răcit de ei din pricina lor. Pînă să înceapă sso apuce pieziş, boierul a cicălitso pe cucoana zi şi noapte. Ea tăcea şi slăbea de la un timp, şi a tot slăbit. îşi da seama că greşiseră amîndoi şi că părerea de rău era prea tîrzie.
— Mama nici nu prea iubea pe tata, zise Sabina, reflectînd cu batista la buze. Şi nici tata nso iubea prea mult. Ssau chinuit unul pe altul fără nici un înţeles.
— Şi ceea ce iarăş msa turburat mult, a fost că boierul nici nsa purtat doliu după cucoana. Ba o înjura şi moartă. . . Boierul ţipa: «Tu îţi făceai unghiile, şi de ea vedea englezoaica ». Şi cucoana răspundea: «Tu îţi petreceai nopţile la club. Pacostea misa adusso în casă.» Amîndoi tăbărau pe Miss Thwer.
— Biata fată, dacă nsar fi fost nici ea. . .
— Ar fi fost Păuna, domnişoară, care tot a fost ceva. . . Misera şi mie necaz pe cocostîrcul ăla de profesoară.
— De ce, Păuno? Era o fată bună. . .
— Fiindcă vorbeaţi numai amîndouă cînd tesai făcut mai mare, şi ce vorbeaţi nu pricepea nimeni. Şi nici nu semăna a fată, scoaba aia de Miss. Da toată ziua cu ciocanul, umbla cu cleştele şi fuma cu luleaua, ca un meşterslăcătuş. Dacă nu era ea, nu mai ajungeai o pribeagă. . .
Dinaintea calificării făcută de o femeie simplă, Sabina tresări. Era exact. în definitiv, ea învăţase multe lucruri, dar nu se folosise de nici o învăţăs tură. «Pribeagă» însemna, pentru sensurile ei cultivate, « ratată ». Păuna fusese numai o femeie de casă, se gîndea Sabina, dar a voit ceva şisa realizat o voinţă. . . Jalnică sau nu, situaţia ei era o situaţie, clară ca o cifră. . . Ea putuse sfida şi poruncile naturii şi se călugărise. . . Păuna a voit

să se jertfească şi s*a jertfit, a putut să*şi înco* voaie viaţa după un tipar hotărît. Se gîndea Sabina că nouă sute nouă zeci şi nouă de oameni la mie făcuseră ca Păuna, că Ia ora în care ea aude şi înţelege, într*o mînăstire, că e o aventurieră, ei şi<au luat o răspundere şi o păzesc. . . Imaginile muncii şi ale sărăciei consimţite se urmăreau dinaintea ei ca între foile întoarse ale unui alma* nan. Minoritatea compusă din acel cîte unul la mie, care rămîne pe dinafară, pribegeşte, străină şi cu axul pierdut. . . Sabina îşi dete seama că e mai uşor să fii o eroină literară şi să inaugu* iezi, întrmn suflet gol, un scepticism de panică, decît să te supui îndemnului obscur al suferinţei şi datoriei. . .

în mînăstirea unde alergase sîngerîndă, după ce fiara din întuneric năvălise peste dînsa şi o muşcase de grumaz, subt bărbie, ea trebui să afle ceea ce nu s<a găsit în cărţi, în viaţa de călătorie şi hotel, grăbită să acopere distanţele rapid şi să*şi hră; nească starea de vag sufletesc exclusiv cu distanţe şi spaţii. întrmn viscol al personalităţii se clătină trecutul ei ca o catapeteasmă fără icoane. Ultimul vifor îi trecuse prin suflet ca o cireada de sfincşi. Jazzml amintirii şi dansul din seara nupţiilor îi colindau sufletul cu murmurul lor funebru. După moartea lui Will, pierdut în Mediterană, accidental şi enigmatic, Sabina nu şi<a mai adus aminte, din tot trecutul ei răscolit de nămoluri şi alge, decît de Păuna, din poalele căreia a coborît pe pămînt.

— Am venit de*a dreptul la tine, Păuno, ca să mă mîngîi şi să mă odihneşti. Am mare nevoie de dragostea ta blajină, de chilioara ta. . . Să mă strîng lîngă tine, ca atunci cînd ploua la conac şi mă înveleai, să*mi fie cald, cu marginile păturii subt saltea. Atunci nu mă temeam de nimic, de nimic, dar acum mi*e frică, Maică Pulcherie. . .

— Nu trebuie să te temi de nimica, fata maichii, zise Păuna. Ce s*a petrecut cu dumneata? Domni* şoara mea cea vitează, care nu şi^a plecat ochii şi capul niciodată, flăcăul nostru teafăr de la moşie, domniţa bună şi dreaptă, nu se poate! De ce ar putea să<ţi fie frică dumitale?

— Mi*e frică de mine, Maică, de sufletul meu, de întunericul din el. Ca întrmn zmîrc negru, bălăcesc adînc în el nişte făpturi urîte, de mocirlă, alunecă unele peste altele şi vor să iasă de acolo, şi cad şi iar se ridică. Dă*mi o mînă de ajutor. . .

— Biata noastră domnişoară, fetiţa mea, puica mea, mititica mea. . .

— Zi*mi aşa, că*mi face bine, mîngîie*mă cu mărgele, spune«mi vorbe mici ca dudele şi fă*mă mică, dă*mă înnapoi, încet, încet, ţine*mă pe genunchi şi în poală şi învaţămiă încă o dată să merg, ca să mă duc să*mi iau păpuşa. Vreau să mă scol din nou, vreau să merg iarăş, Păuno, dar pe alte picioare. . .

Maica îi luă capul frumos pe genunchi, scăr* mănîndun dulce, prin grosimea părului creţ, cu buricele degetelor, pielea capului catifelată. 14 legănă încet, cîntîndud ca odinioară:

Nani, nani, puiul mamii,
Puiul mamii, nani, nani,
Moţăie în fulgi şi pene
Şiîi e şi foame şi lene.
O să*i dau, cînd şi*o deschide
Ciocul, zahăr şi stafide,
Şi, ca să prindă putere,
Turte mici unse cu miere,
Şi smîntîrtă cu migdale
Şi zeamă de portocale.
Nani, nani, nani pui,
Mi se pare oo să<ţi pui
La sculare poftam cui. . .

Un surîs deschise încet pleoapele Sabinei:
— Tu eşti fericită, Păuno, eu n*am putut să fiu.
— De ce? fiindcă mă canonesc?
— Fiindcă vrei să te canoneşti şi poţi să te canoneşti. Şi fiindcă tu crezi în ceva! Eu nu mai am nici o credinţă... Nu fiindcă nu vreau, fiindcă nu pot.
— Se poate săd spui aşa Păunei, care te*a închi* nat în fiecare seară de trei ori la culcare, peste pat, şi care te*a învăţat Tatăl Nostru? Nud mai zici?. . .
— Ba îl zic, aşa cum bam învăţat de la tine, şi cu greşelile cu care bam învăţat. îmi place mai mult aşa, greşit. . . Cînd ziceam Tatăl Nostru, în genunchi pe pat, şi greşeam, ochii mei se uitau la păpuşile înşirate de<a lungul păretelui. Dacă zic greşit, le văd tot acolo, şi dacă nu aş greşi, nu aş mai vedea nimic. îmi place să păstrez «*fie* împărăţia ta» şi «nu ne duce pe noi *întno* ispită». Tatăl Nostru, incorect. . .
Sabina apucîndud şi mîngîindud o mînă, Mai< ca se zmuci cu spaimă.
— Lasă»mă să ţi<o sărut. . . Miroase a sacîz. . . *şitmi* face bine. . . Te sperii că stăpîna ta vrea să ţuo sărute. . . Nu mai sînt stăpîna ta.
— Orice aş face, tot servitoarea domnişoarei rămîi.
— Eşti, cum ţi*am spus, fericită, Păuno. Tu ai putut să ai un stăpîn, ai putut săd găseşti. Eu am umblat mult şi mior£ trebuit unul. N*am dat de el. Oricine are nevoie să fie servitorul cuiva, dar al cuiva mai tare decît el. Sînt mai slabă decît tine, am nevoie de tăria ta.
— Nu te mai închini deloc, domnişoară? *înt* trebă Maica Pulcheria.
— Ba da, cîteodată, şi atunci fiindcă m<apucâ dragostea de mine din copilărie. Dar vorbele pe care le zic în rugăciune însemnează altceva decît zic. îmi plac fără să le ştiu. Le spui ca un descîntec, şi nu mă gîndesc la vorbe.
Maica Pulcheria nu înţelegea nici ea vorbele Sabinei, şi avu ca o părere că ele, vorbind tot un grai, vorbesc două graiuri deosebite, care nu pot fi tîlmăcite unul întnaltul.
— Vrei să*mi răspunzi, Păuno?... zise Sabina. Ce simţi tu, cînd te rogi?
— Mă simt bine, domnişoară, şi împăcată.
— Şi vezi ceva, cînd te rogi?. . .
— Nu m*am gîndit pînă acum. Poate că văd ceva, dar parcă n*am văzut.
— Atunci la cine te rogi tu?. . .
— Mă rog lui Dumnezeu. . .
— Cum e Dumnezeu, Păuno?
— Nu ştiu, domnişoară. Mi se pare căd văd în rugăciune şi că pe urmă îl uit. . .
— Şi cum te rogi tu? îi ceri lui Dumnezeu săîţi dea noroc?
— Nu mai am trebuinţă, domnişoară. Nu cer nimic. Mă rog aşa. . .
— Ştii tu ceva, Păuno?... întrebă surîzînd cu sfiială Sabina. Sînt însărcinată. . .
Mărturisirea sună în urechile Maicii Pulcheria ca un lemn cu care ar fi fost lovită în cap.
— Nu se poate, domnişoară. . . asta nu se poate. . .
Maicii i se umplură scînteile ochilor de umezeală.
— Sînt în patru luni, Păuno. . . Nu se cunoaşte. Am iubit un străin, care s<a înnecat, şi am rămas singură cu copilul meu. . . S*a spus că s*ar fi înne» cat prin accident. . . Eu cred că s*a omorît de părere de rău că m*a iubit. . .
— Acum înţeleg de ce ai lipsit atît de mult de acasă.
— Temşeli. Am lipsit pentru că nu*mi mai venea să mă întorc, şi nu nvaş mai fi întors nicio* dată dacă nu rămîneam văduvă.

-J

— Cum văduvă? zise Pulcheria. Văduvia vine după o căsătorie. . .

— Am fost căsătoriţi. . .

— Da? răspunse cu satisfacţie Pulcheria. Dar te*ai căsătorit fără să întrebi părinţii?

— Fără. Nici naş fi avut vreme. Neam căsă* torit în tren.

— Nu înţeleg. Cum, în tren?

— Uiteaşa: neam cunoscut în tren şi neam căsătorit în tren. . .

— Asta numeşti dumneata căsătorie?

— Da. Căsătoria e un legămînt între soţi. Doi oameni îşi dau mîna şi rămîn uniţi. Tu crezi că trebuia un preot şi un notar. Nam simţit aşa trebuinţă. Aveam însă la noi pe Dumnezeu în forma lui cea mai curată: Biblia. Citind Biblia, neam sculat de pe canapeaua trenului, neam strîns mîinile şi neam căsătorit cu Biblia în mînă. Dacă doi oameni care se iau se iubesc, Dumnezeu dă binecuvîntarea lui. Orice judecată e de prisos. Am venit la tine pentru că am nevoie de prietenia ta. . . şi trebuie să mă ajuţi să nasc.

— Boierul nu ştie nimic?

— Nu ştie şi nici nu va şti nimic. Miam pus de gînd să*mi schimb cu totul viaţa. Viaţa nu mai e a mea, ci a copilului care va veni. Pe tata nam săd mai văd niciodată. El aştepta să se întoarcă acasă o fată biruitoare şi nu vreau săd aduc o fată bi* ruită. Nici iaş putea explica. întîiul lucru ce ar trebui să fac ar fi săd explic împreju* rărea, şi împrejurarea mea trage după ea iertarea. Naş putea să rabd această umilinţă şi nici nu aş avea dreptul să mă bucur de foloasele ei. Lovi* tura pe care ar încerca*o tata ar fi mai mare decît presupunerea că aş fi pierit într*o aventură sportivă.

—• Sărmanul domnul! El trebuie să fie acum prin Elveţia, în căutarea dumitale.

— Şi tata, după ce se va obişnui cu situaţia, nu va primi în ruptul capului să păstrez un copil « din flori ». îl cunosc: voi laţi cunoscut numai la suprafaţă. E alt om decît îl ştie lumea, aspru şi necruţător. îi fac cinstea să cred a şti că el rabdă mai bine pieirea decît sarcina mea. O să cheme un doctor şi o să mă silească să avortez. Dacă aş fi acceptat ideea acestei fărădelegi, miar fi fost uşor să mă întorc din străinătate fără *el*. . . Nu, Maică Pulcheria, îl iubesc. . . ca pe lumina ochilor. El e scuza mea că mai trăiesc după dispa* riţia soţului meu, şi el va fi mîntuitorul meu per* sonal. Dacă aş rămîne cu pîntecul gol şi nu laş avea pe el în braţe naş mai putea trăi o secundă. De altfel, pentru că nu miam făcut o suferinţă pînă azi, o suferinţă de răscumpărare a unui trai nesocotit şi stupid, suferinţa mea trebuie începută acum. Am înţeles toată şubrezenia vieţii dea gata şi sînt hotărîtă să intru în lumea celor care suferă chinul rău răsplătit al muncii, ca să*mi pot întemeia o conştiinţă şi o însufleţire. Vrei să*ţi spun drept? Averea tatii mă jigneşte. Din ziua în care am simţit aşa, nu iam mai cerut nici un ban, ruşinată că mai trăiesc şi azi din resturile risipei de odinioară. . . Tata nu munceşte, au muncit pentru el robii de pe moşie, — şi mam deprins să nu mai am nici un respect pentru averile adu* nate nu se ştie niciodată bine cum. Vreau să îmbră* ţişez, ca şi tine, cinstita sărăcie, numai că nu în călugărie. Averea mea m*a neliniştit şi umilit întotdeauna, întîlnindu*mă cu ochii lumii sărace. Am trecut cu săracii, Păuno! Şi nu vreau să ies din rîndul lor, pînă ce vor mai fi săraci.

— Dacă te sfiieşti să dai ochii dea dreptul cu boierul, mă duc săd caut, şi vorbesc eu cu el. De cînd mam călugărit mă primeşte altfel decît înnainte, şi parcă se teme de mine. Vorbesc eu cu el, domnişoară. . .

— Nu mă înţelegi deloc, biata mea Păună. Eu nu caut mişelia unei tocmeli. Dacă ăsta mi*ar fi gîndul, crezi că mi*ar fi greu să mă duc la tata, care ştii cît mă iubeşte, şi să*l cîştig? Nu. Nu mai pot fi tovarăş cu el: asta pentru nimic în lume.

— Bine, domnişoară, dar eşti moştenitoarea lui! Cine să se folosească de atîta avere, dacă nu dumneata? Chiar pentru copilul de care vor* beşti. . . cu toate că mie nu*mi prea vine să cred.

— Uite, chiar acum a mişcat!. . . zise Sabina, cu lumina emoţiei pe faţă. Am crezut că nu voi fi fericită niciodată. . . Mi*am găsit fericirea mea, Păuno, de ce mă îndemni să o calc în picioare?. . . Cînd îl simt că mişcă, zise Sabina şoptind, mă cuprinde o beţie a speranţei, neînchipuită. E aci în mine, Păuno, subt ţîţa mea. . . auzi tu? De cînd ham simţit întîia oară, nu mai sînt a mea, sînt a lui. Am pentru cine să trăiesc, şi a trăi adevărat pentru el, este a munci, Păuno: drago* stea fără jertfă nu e dragoste, e ticăloşie. Pune mîna şi tu, ca să vezi. . . L*ai simţit? Nu*i aşa?

— Bată*te să te bată, domnişoară! zise Maica Pulcheria.

— Şi ştii cum o să*l cheme? Vintilă! Ştii că morarul nostru şchiop avea un copil pe care i ham botezat aşa. . . Trebuie să fie mare. . .

Pulcheriei nu*i veni să spuie că a murit.

— Trebuie să fie mare, spuse ea. Nu ham mai văzut. Ea zise « nu ham mai văzut » din scrupulul de a nu minţi, căci într*adevăr, fiind mort, ea nu*l mai văzuse.

— Cînd se mişcă, se întoarce. . . îi ostenesc picioarele aşezate întrmn fel, şi le aşează altfel. Dar o să fie un băiat şi jumătate, îl simt de pe acum.

— Dar de unde eşti atît de sigură că are să iasă băiat?. . . Poate să fie vreo fată. . . zise Păuna cu amărăciune.

•—De asta nici nu mă îndoiesc: este băiat! Nu vreau fată. Fetele pat ca noi, Păuno, se călu* găresc sau rămîn însărcinate. . . Tile maică, se rugă Sabina, uitîndu*se în jos, nu te mai zvîrcoli, că o doare pe măicuţa. O să ai timp să te joci cu ea. . . După toate socotelile, zise Sabina, se naşte în april. . . între **20** şi **2j. . .**

— Trebuie să fie bine să ai un copil, zise Pulcheria . .. suflet din sufletul tău. . .

— Tot ce*ţi pot spune, dragă Păuno, este că de cînd m*am simţit plină de harul lui, nu mai sînt aceeaş femeie. . . S*a luminat ceva şi cred că am un rost pe lume. Mă simţeam ca o actriţă chinuită de gîndul unui rol pe care ar vrea să*l joace, fără să ştie în ce fel de piesă va juca, în* tr*o comedie caraghioasă, într*o dramă sau într*o poemă. . . zise Sabina ca pentru ea. Am adus cu mine întrmn cufăr tot felul de pînzeturi. . . Ajută*mă să le croim. Stai să ţi le arăt.

Din vestibulul chiliei, amîndouă femeile trans* portară pe masa de subt lampă cîteva teancuri de ştofe, cartele de nasturi de sidef, mosoare, juru* biţe de aţă şi de mătase.

— Hăinuţele i le fac albastre, şi scutecele albe. . .

— Mi se pare că nu trebuiesc hăinuţe. . .

— De ce? Pieptăraşele nu sînt hăinuţe?. . . Am ştofă pentru douăsprezece. Căiţele le*am cumpărat gata, de la Paris. Deschide cutia. I*am luat şi mantaua gata, ciorapii şi pantofii.

Dintr*o cutie mare şi turtită ieşiră toate acestea.

— E din cel mai fin molton. Ia pipăied. . . Avem şi glugă, ce crezi dumneata, Păuno? zise Sabina, ca din partea lui Vintilă, stropşind cuvintele şi diminutivîndude pe toate. Cînd te gîndeşti că aici încape un căpşor! adaose Sabina, îmbrăcîndu*şi pumnul cu o scufie de dantelă.

Ridicîndu*şid către lampă şi asemuind un copil, Sabina îşi îmbrăcă braţul cu mantaua de molton şid jucă.

— Atîta va fi de mare omul meu cel mic. Aici e guşa pe care bo pupă mama, aici e nasul pe care id suflă mama, aici e burta pe care s*o gîdîle mama. .. Uite şi nişte tăcioare mici de tot, pentru tîrligi. . .

De pe o margine de fereastră Sabina luă un vas cu flori uscate, de la Sfîntul Munte. Scoase mănunchiul de flori din el. Culcă urciorul pe mijlocul unui pătrat de pînză şid înfăşură cu trei colţuri peste pîntec, lăsînd colţul al patrulea slo* bod, pe subt o ceafă închipuită.

La vîrsta de douăzeci şi doi de ani, în singură* tatea unei camere dintr*un ultim etaj, Vintilă se uita la ursul din copilărie, aşezat pe masa lui de lucru, prietenul şi amintirea concretă. Dinaintea umărului deşuchiat şi a ochiului de sticlă rămas intact, el îşi rînduia şi amesteca, încă o dată, viaţa, ca un joc de cincizeci şi două de cărţi, ***pasenţa*** lui obişnuită, neputînd înţelege cum unele lucruri durează şi altele se isprăvesc într*o armonie de şchiopătare şi dezamăgire constantă. îi părea rău că nu se lăsase în voia vocaţiei creionului şi a pensulei de şcolar, înzestrate, între degetele lui sîrguitoare, cu darul liniilor vii şi al culorilor miş* cate. Căci minţii lui de matematician încă nu i se înfăţişau, nici după ultima lui diplomă, sche* mele existenţei în cifre şi formule, cu toate că dîndu<şi seama de realitatea lor sintetică şi ex* tractivă. Văzul domina intelectul, ca ochiul inu* zabil şi auriu al ursului de lînă camera întreagă; din toate împrejurările îi rămînea o imagine, şi toate sentimentele şi ideile erau ca legendele epi* gramatice ale unei gravuri.

înnainte de a încăpea în viaţa detaliului impab pabil şi de a şi le face proprii minutele, orele şi zilele celorlalţi, în urzeala cărora firul lui deosebit era ameninţat să se ţeasă, să se răsucească, să se încurce, să se rupă şi să se înnoade treptat; înnainte de a*şi suprapune geometria personală pe figurile

clasice şi curente în plan, cu suprafeţele cuno< scute şi calculate, Vintilă simţea nevoia vîrstei lui, de un contract personal cu lumea sau de o pravilă nouă, nehotărît între o filosofie de împă* care şi o concepţie de răzvrătire, şi sedus deopo» trivă de amîndouă, dar ţinut încă la o distanţă de fiecare din ele, de un delicat scrupul de vulgari* tate. Personalitatea lui morală şovăia între tăgadă şi abdicare, amîndouă cerînd neapărat un capital de bravură şi o atitudine conformă pînă la capăt.

Perspectiva de care se temea inteligenţa lui critică era drumul mijlociu, unanim recomandat în manuale şi de către oamenii concesiei, favorabil succesului şi parvenirii, dar iritant. Oamenii vin în viaţă cu urnele pline pe umerii drepţi. Atitudi* nea are ţinuta eroică statuară, comună piscurilor înnalte şi molifţilor din dreptul lui Dumnezeu. Pasul lor calcă puternic şi biruitor, şi tinereţea le e bine primită de pămîntul care cunoaşte piatra şi fierul şi preţul lor şi, dezgustat de stîr* vuri, se clăteşte noaptea în rouă şi dimineaţa cu aşternuturile de albituri ale zărilor copilăreşti, candide. Dar urna cu mirodenii pure se pleacă la fiece poartă, plecîndu«se umărul să intre. Pe fiece prag depăşit, încheietura gambei, sprintenă şi dură, trebuie să se scoboare mai jos decît a însemnat*o frămîntătorul de inimi, de vîrfuri şi de mîndrii, ca să poată trece statuia, şi la fiecare prag s*a vărsat o lingură de sînge parfumat din urna de onix. Şi dacă ai trecut de poarta întîia, se iveşte poarta următoare, o nouă scară şi o nouă poartă. Cine apucă drumul uşilor nu se mai poate întoarce şi nu mai poate ieşi din cuprinsul templului idolului din criptă. Şi părînd că suie pînă la o zare, porţile scoboară. Toţi cîţi au stră* bătut curţile luxoase şi înşelătoare au lăsat scris că idolul e o iluzie şi că treptele şi porţile duc în gol. Poţi avea bărbăţia să fugi neademenit de

strălucirea pragului în care ţi se încovoaie lancea şi genunchiul?

Un dascăl de cifre al lui Vintilă îi spusese într*o seară, întrmn oftat:

— Am venit, băiatule, întraripat, încărcat de aripi imense şi grele, întinse pe orizont. Ţi le doresc, fără a ţi Ie povăţui. Atît mai bine dacă năpîrleşti de la sine, ca să te prezinţi fără fulgi. . . Un vultur chel e primit ca o găină, şi, ciugulind mei şi porumb, i se modifică şi ciocul. Eu a trebuit, ca să intru, să mă retez cîte niţel. Am cio* pîrţit vîrfurile, am zmuls penele tari, şi pe urmă a trebuit să*mi intru cu foarfecă în carne. Azi sînt uşor şi pot să încap şi pe gaura uşii, — dar nu mai fac două parale, învăţat şi ilustru cum sînt. Numai eu ştiu cît mă costă înnălţimea batjocoritoare la care mă găsesc suspendat în vînt cu o sfoară. Ai să dai de visurile mele pe papura de şters picioarele, pe care o scutură servitorul în uniformă, dimi* neaţa, şi de sîngele meu în scuipătoare. Ai văzut cum dispar azurul şi carminul din tuburile de pictură? Prin strîngere de mijloc.

Vintilă s*a plimbat pe dinaintea porţii înnalte de bronz şi mînerul unui clopot muzical atîrna pe marginea ei din dreapta, deasupra inscripţiei «Sunaţi». El ştia că poarta se va da în lături numaidecît, alunecoasă şi dulce. întinsese de cîteva ori mîna pînă la coada de aur şi zmalţ a vergelei verticale, şi tot de atîtea ori a renunţat, strîngîndu*şi pumnul şi vîrîndu*şid strîns în buzu* nar, ca un bolovan cu care ar fi voit să arunce.

O diplomă nefolosită luase loc în spatele ursu* lui de lînă, şi Vintilă zăbovea să o utilizeze, amî* nînd de la o zi la alta vizita oficială, care trebuia săd aşeze la locul meritelor lui, certificate negru pe alb. Porţiile i se făceau tot mai mici, şi banul lui

degenerase într*o monetă redusă la puncte, li treceau pe dinaintea mesei de lucru, ca întrmn abur, rînduri de figuri ale foştilor lui colegi, rămaşi la jumătatea unui drum, întîrziaţi de un viciu sau prăbuşiţi de un alunecuş, cîteodată numai de un scuipat. Funcţionari prost plătiţi şi acceptînd o viaţă de mucegai, lentă şi garantată, într*o urne*zeală construită, sau împlinind un rol anonim în gazetărie, dormind pe mesele murdare de cer*nealǎ răsturnată şi lîngă pensulele de cocă mîncată de şoareci ale personalului de expediţie, vaga*bonzi ai incertului şi ai fumului, măguliţi cu amărăciuni impertinente. Idealul tuturora se distri*buia între aperitivul de prînz şi aperitivul de seară, între serii de ţuici si de mezeluri. Camarazii

inteligenţi de Ia matematici, litere şi fizico*chimice s*au pierdut în această inexpresivă boemă, tîrîtă între cafenea, birt şi hotel, în romantismul ei de expediente şi perversităţi, cu tocmeli şi diminuări, refuzate disciplinei dar acordate chel*nerilor, slugilor de la bucătărie, portarilor şi femeii de la privaţi, ciupită din cînd în cînd de un pol împrumut.

Profesorii lui şi de la alte facultăţi vroiseră să anine însuşirile lui de temeinicie la opera lor începută sau absentă, şi spiritul lui s*a amuzat cu o înhămare energică la munci din specialităţi necunoscute, egal de teafăr şi de clar pentru dificultăţile contradictorii. A cunoscut savanţi cu o reputaţie făcută cu o conferinţă scrisă de un student muritor de foame, şi repetată cu presti*giul intonaţiei severe timp de cincisprezece ani; a descoperit secretul studiilor laborioase în cîte cinci volume, necitite, însă riguros necesare biblio*tecilor dintrmn paragraf de buget, şi a cunoscut, pe la lipitură, jucăriile lustruite, de tinichea, individualitatea adevărată a unui cîrd de aristo*eraţi ai marelui învăţămînt. Un profesor, care

ba ales săd fie secretar, ba trimis în piaţă după un kilogram de peşte, lăsîndud tramvaiul în sar*cina lui.

Repudiind boema prin educaţia dreaptă şi curată a Sabinei, care s*a întovărăşit cu muncile, cu sensibilităţile şi cu gingăşiile lui timp de două*zeci de ani, Vintilă întîrzia să se plaseze, din pricina aceleiaş educaţii, învecinată cu activitatea profesională pe latura demnităţii.

«Trebuie să intru? trebuie să trec înnainte şi să rămîn pe dinafară?» se întreba Vintilă. Poarta din dreptul treptelor îl invita: «Sunaţi», şi literile inscripţiei păreau că la fiecare nouă trecere pe dinaintea intrării cresc nemăsurat, pînă la căpătarea unei voci imperative şi seducătoare.

Povestea cu aripile şi cu sîngele a profesorului, pe care îl iubise mai mult, se potrivea şi cu şoimii, dar şi cu vrăbiile şi porumbieii. Nici o aripă, fie cît de scurtă, nu putea să zboare pe deasupra porţii, căci pasările cerului, venite de, sus, nu găseau nici streaşină slobodă pentru cuib. Un servitor cu o prăjină dobora de două ori pe an improvizaţiile de paie şi fulgi cu ouăle rîndunicii. Zburătoarele trebuiau să intre ca tîrîtoarele, pe jos.

« în societate s*a întemeiat o elită a mijlociului, creată pe linia contrastului dintre negru şi alb, se gîndea Vintilă, ca un tînăr care nu poate păşi înnainte fără o stabilizare de principii. Dacă asta e criza tinereţii, nevoia de a hotărî extrema sau mijlocia în care să te edifici, sînt în plină criză şi temperatură. Cei care nu mai caută pe Dumne*zeu în pubertate, ca să*l afirme fervent sau săd hulească, sînt în căutarea unui chip sufletesc foarte apropiat de el. îmi trebuie o credinţă, şi, ca orice credinţă, ea nu se face cu ouă, ca un cozonac, şi*mi trebuie o jertfă.»

Vintilă se găsea de acord cu toată generaţia lui, născută dintr*odată, prin fenomenul inexpli*

cabil al strămutării, cu o pasiune pentru gîndul crud şi pentru adevărul urmărit cu prinzătoarea şi cu săgeata. Ea nu mai cerea nimic, respingînd autoritatea dreptului de a împărţi gradat şi limi* tat şi socotindu*se aşezată deasupra cîntarului în funcţiune pentru drămăluirea miligramului de licărire interioară. Vroia să înlocuiască lumea gă* sită la cîntare, grătare şi site, cu lumea ei, pri* ceputâ să discearnă şi să cumpănească. Asta nu era o credinţă, siguranţa în preciziune? Ba da! în orice caz, un drum de umblat pentru descoperirea unei credinţe. Generaţii eroice, fără frica zilei de mîine şi a ceasului de azi, voinici negri sau albi, care nu vor cere vieţii săd facă şchiopi, cocoşaţi, obezi şi laşi, nici albi, nici cenuşii, inco* lori şi neutri, cu surîsul lat, cu mîna moale, rahi* tici sufleteşti şi ologi fericiţi.

« E un noroi adînc, de maţe şi bojoci, se gîndea Vintilă. Nu se poate umbla pe deasupra lui: primejdie de înnămolire. în mocirla cimitirului dezvelit nu mai avem ce căuta. . . Şi problema se pune acum, la douăzeci şi doi de ani, nu mai tîrziu. Peste cinci ani plecăm la băi, ca să ne căutăm de rinichi, peste cinci ani năravul s*a făcut şi vom ajunge să apărăm scuipătoarea şi latrina.»

Portretul Sabinei se uita la el din rama de lemn de pe masă, cu ochii aceia ciudaţi cu care te urmă* resc portretele de jurîmprejurul lor, — ceea ce înseamnează că în portret intră totdeauna ceva din model şi se păstrează nealterat. El îi spunea că Vintilă gîndeşte drept şi că jertfa ei se găseşte în jertfa lui, pe care este dator s*o ducă la capăt. Şi de vreme ce trăise o viaţă întreagă sculat împo* triva destinului, a se strecura pe o potecă a dru* mului drept, ocolind viforul şi arşiţa, însemna să*şi piardă semnul şi accentul şi să suporte o mulţumire de sine torturată, o stare sufletească slută.

— Mamă! şopti Vintilă cu lacrimile pe obraji, sigur însă şi dezamăgit că, dacăd vede, ea nud mai poate auzi. Martor şi el, ursul, căruia i se întorsese capul din sforile grumazului ostenite, îşi arăta partea oarbă a feţei, din care căzuse ochiul de sticlă încă din timpul copilăriei lui Vintilă.

Lîngă portretul Sabinei sta pe masă, cu gura în jos, singura bijuterie ce*i mai rămăsese mamei lui: un degetar de fier, inelul ei de alianţă nezdrun* cinată cu copilul. Vintilă îşi puse degetul mic în sfînta lui încăpere. Aproape douăzeci de ani un deget al mamei lui trăise acolo, muncindu*se să întovărăşească acul la fiece împunsătură. în ciutura minusculă a degetarului, Sabina şi*a scos, picătură cu picătură, sîngele, pe care ha turnat ca un mir în viaţa lui Vintilă.

— Nu mai e viu nimic pe lîngă mine!

Şi era în seara Nopţii Sfinte de Crăciun. O pîh pîială ca de mătase, care se culcă şi se ridică, îşi pierdea flacăra şi şi*o regăsea în vatra sobei. Colin* de mari de vînturi, vînturi strînse la depănatul zăpezii, alunecînd în bumbace groase prin războa* iele viscolului de la fereastră, cîntau un psalm al morţilor şi al demenţei zguduind păreţii. Vintilă asculta chiotele lungi şi mugetele de buhai ale dezordinei, simfonie cu tropote şi valsuri, îndulcite cîteodată pe o singură strună de lied, repede ruptă de un horcăit de arcuş uriaş. Arătările vechi ale lumii se uneau cu corurile slăbănogilor, ale nebunilor şi ale strigoilor, ca să cînte sau să plîngă, să rîdă în hohote sau să se vaiete. Diavolii spîni, viermii văzduhului, Lucrul*cel*ce*umblă* prin*întuneric, dihania, ispita, jivina, ţapul negru, jigăniile vrăjite, dimpreună cu toţi cîţi se cano* nesc de două mii de ani în Iadul răcit, în fierbin* ţelile lui nesuferite, de un îngheţ, aveau învoire să li se dezlege lanţurile, să fie aruncaţi din ruguri

şi din fierturi afară, în uragan, ca să petreacă o noapte de aţîţaţi şi de orbi.

Geamurile ferestrei înfloriră deodată şi, făcîns dufse întuneric, acantele şi finicii sticlei înviau trandafirii în căderea şi ridicarea flăcării din foc, în agonie.

«Astă*seară, venea Moş Crăciun», îşi aminti Vintilă, simţind în sufletui lui un leşin de prunc, căruia Unchiaşul nud aduce în traistă nimic.

Din tumulturile gîndului, îl trezi o zgîrîiturăm uşe, care se repeta, şi un scîncet. Deschise uşa în golul scărilor ce scoborau spiral în frig şi întune* ric. . . Un căţel intră sfiios în odaia lui, păşind cu băgare de seamă, cu ochii ieşiţi din cap ridicaţi spre ochii lui.

— Cine te*a trimis, Cuţscuţ? întrebă Vintilă cu vocea blajină, care merse la inima cîinelui. Mama, sau Moş Crăciun?

Gonit pe străzile oraşului de bicele troznite şi de pocnetul vîntului, cîinele îşi căutase un adăpost în turlele scării, şi, mirosind întunericul de subt uşi, ajunse la lumina pragului lui Vintilă. Zăpada îngheţase pe blana lui derizorie, măruntă, şi coada îi atîrna ca un băţ de gheaţă, greu de ridicat cu o singură articulaţie slabă. Se scutură de toată zloata lui topită, care curgea vînătă de*a lungul picioarelor. Era un căţel alb, de mahala, fără naştere şi fără figură. Un cîine bătut de toţi cîinii, alungat de la toate brutăriile şi măcelăriile, lovit cu picioarele, croit cu stinghiile, şi care, dacă poate trăi o iarnă întreagă, îl duce foamea şi pati* ma firii lui de a găsi stăpîn, din curte în curte, din gunoi în gunoi, în gunoaiele sărace ale sărăcimii, unde proprietatea murdăriilor aparţine cîinilor tot atît de flămînzi însă mari şi înzestraţi cu o falcă mai lungă, cu măsele mai tari şi cu labele mai grele. Desfăcută de povara ei de noroi înghe* ţat, o coadă ca de tingire se legănă a bucurie.

Încă o sforţare, şi ea îşi regăsi elasticitatea, urcîn* du*se în aer încovoiată.

— Urît mai eşti, măi băiete! îi zise Vintilă. Şi te uiţi saşiu. . . Şi tare ai suferit pînă să ajungi la mine. O să te botez Mocăţun. Iţi place? Tot ai tu ceva de Moş Crăciun. Şi ţi*o fi şi foame?

Vintilă îi dete merindele rezervate pentru o cină frugală, pe colţul mesei, între urs şi degetar. Şid puse apă într*o farfurie de scrum. Şbi zise:

— Te*am adoptat.

Mocăţun se puse să latre ostentativ.

— Să nu fii gelos, zise Vintilă. Nu e cîine, e urs. . . E ursul meu, pe care te rog săd respecţi, ursul meu din copilărie. E artificial. Ca să mă crezi, na: miroased. Ai văzut? E de bumbac şi lînă. Şi n*are sex. în casa asta nimeni nu are, afară de tine, după cum te văd. Şi mai ţine şi haina asta şi pune*te să dormi. De cînd mei fi dormit, sărăcane!

« Cred că mbaş exprima mult mai bine şi mai plin gîndurile şi simţirile, îşi zise Vintilă, cu pensulă şi vopsele. . . Hîrtia e petecată, pana prea mărunţică, cifrele sînt mecanice, şi cuvintele trebuiesc aprinse pe dedesubt, ca să poţi vedea înlăuntru cu un ochi închis. Aş începe cu viaţa, pe un panou mare, în care obiectul poate să fie văzut din faţă, dintwodată. . . Oameni în trecere pe o cîmpie lungă, singuratecă, unul pe lîngă altul, ca într*o noapte de Paşti, cînd se întorc de la înviere. . . Cel care vine îşi aprinde crîmpeiul lui de ceară de la cel care se duce, şi înmulţeşte lumina. . . Cîmpia e plină de luminile ce umblă şi călătoresc, şi oamenii nu se mai văd din întunec ric. . . Buretele negurei i<a băut ca pe nişte fiinţe vaporoase. . .

Ca să nud trezească pe cîine, care dormea, cutremurat de visul de fericire şi teroare al cîinilor, Vintilă, închizînd lumina, ieşi pe vîrful picioarelor şi întoarse cheia în uşe, cu băgare de seamă.

— Domnule Voinea, zise brusc doamna Şileriu, sculîndu*se pe un cot între perini. Persoana dumh tale poate ai văzut că mă interesează. . . De ce dai atît de rar pe la noi?

Vintilă puse pe masă cărţile pe care i le aducea, de citit, luînd loc lîngă bolnavă.

— N*aş putea să răspund, sărut mîna. Poate că teama să nu vă « deranjez ».

— Un verb care nu se găseşte în vocabularul meu. Aş fi voit să te mai văd.

Nici lui nud plăceau cuvintele obligatorii. Vintilă deschise foile unei reviste ilustrate şi, întorcîndude pe cotor, întinse revista cu pagina de la mijloc dată peste cap.

— Vreau să vă arăt o expoziţie de păpuşi de Crăciun. Nu ştiu ce să zic, dar parcă meşteşugul cîrpei a lăsat în urmă arta bronzului şi a pietrei. . . Uitaţi*vă puţin la figura din dreapta, de sus. Un maimuţoi necăjeşte un iepure roşu. încă n*am văzut ceva atît de caracteristic. . .

Vintilă surprinse încă o dată, pusă pe el, căută*tura neliniştită a doamnei Şileriu. Se simţea stîn*gaci. Bătrîna îşi ajusta ochelarii cu acea mişcare de rafinament a mîinilor, care adaogă la specta*colele rapide ale gestului o variantă expresivă.

Maimuţoiul şi iepurele puteau într*adevăr să inspire o teorie şi să dea naştere unei controverse de atelier, dar doamna Şileriu, care aştepta pe Vintilă nerăbdătoare, de vreo trei săptămîni, nu avea timp să atace concepţiile clasice ale sculpturii.

—• Ia uită*te în ochii mei, domnule Voinea! zise doamna Şileriu.

Susceptibil şi pus ca în faţa unei bănuieli, lui Vintilă i se aprinse obrazul.

— Vrei să te scoli puţin de pe scaun ?. . . Fă cîţiva paşi spre uşe. . . Rămîi niţel aşa. . . Şezi, te rog. . . Vrei să ridici puţin bărbia?

Vintilă era contrariat, ca de un ochi de fotograf, de croitor şi de antropologist. . .

— Dacă mai daţi un ordin, zise Vintilă, daţhmid să plec. . .

Lui Vintilă îi trecu prin minte, într*o secundă, o sumedenie de posibilităţi, acordate cu fantezia ilogică şi obscură a omului cu care s*a întîmplat să stai de vorbă într*o zi. Se gîndi şi se simţi prostit să nud fi rămas bretelele atîrnate, să nud fi căzut un ciorap, să nu i se fi umflat o ureche, să nud fi ieşit pe undeva o gîlcă. Dar un surîs lupta pe figura bătrînei ca o văpaie instabilă de candelă în întu*neric, cu o vîlvătaie neagră. îşi cercetă într*ascuns şi cu stîngăcie ordinea costumului. îşi aducea aminte, cu tenacitatea şi insistenţa imaginilor amare şi obscene, din copilărie, că un doctor, chemat în grabă la patul lui cu zăbrele, venise descheiat, şi că pe cînd îşi făcea grav lecţia de sănătate, emiţînd principii de circumstanţă, prestigiul ştiinţific era ridiculizat de un cocoloş alb de cămaşă ieşită din pantaloni.

— Extraordinar! zise bătrîna.

— Ce poate fi atît de extraordinar, doamnă Şileriu ?

Doamna Şileriu nu mai răspundea, obsedată, ca în descifrarea unui text de demult.

— întoarcere niţel de profil. . . Prea mult. . . Aşa! Stai aşa. . .

— Doamnă Şileriu, am impresia că joc întrmn film şi că mă cîrmuieşte un regizor satiric. . . Am făcut ceva?

Bătrîna căzu cu ochii în palme, ca o ghicito* rească, şi făcu o mişcare, scoţîndu*şi faţa din mîini, de spălare cu apă rece.

— Nu. Nu. Cred că e o eroare.

— Hotărît că e o eroare, doamnă. Nu mă ştiu vinovat de nimic.

— E cu neputinţă!

— Desigur că nu e cu putinţă, doamnă!. . . Cum s<ar putea să fie cu putinţă!. . . Aproape că nici nu m*am mişcat din casă în ultimele săptă* mîni.

— Iartă*mă, domnule Voinea, sînt torturată de halucinări. Ar fi de necrezut. Nu, domnule Voinea, nu se poate. . . Nu este aşa? Căci dacă ar fi aşa. . . O, dar nici nu mă pot gîndi. . .

— Vedeţi, mă ţineţi de rău că viu prea rar pe la dumneavoastră, şi mi se pare că vin prea des, stimată doamnă.

Doamna Şileriu părea că naude nimic, pietrb ficată într*o atitudine fixă.

— Mama dumitale a murit, — nu este aşa? — abia de doi ani, zise bolnava.

Vintilă înlemni. Nu se aştepta. îi veni să plîngă, să rîdă, să strănute şi să se loveascăm cap cu pumnii, — toate odată, întrmn fior de alienaţie mintală conştientă. Abia putu răspunde:

— Da, de doi ani, doamnă. . . Şi se mai căzni să dea şi acest răspuns de revoltă: Dar nu văd, să mă iertaţi, nici un raport.

— Nici nu s*ar putea să fie vre unul. . . E cu totul exclus. . . Natural, domnule Voinea, na*tu* ral, dommude Vobnea, răspunse cu goluri între silabe doamna Şileriu, cu căutătura înţepenită pe mîinile cu degete lungi, subţiate, ale lui Vintilă.

Ridicată din spate între perini, mai mult de o însufleţire decît de puterile fizice istovite, bătrîna se clătină palidă, şi Voinea sări din scaun să o ţie.

Dar simţindud mîinile pe umeri, doamna Şileriu zîmbi cu ochii închişi. îi reţinu o mînă în mîinile ei uscate, mîngîindud*o pe deasupra.

— Rămîi puţin aşa. . . zise bolnava. îmi face bine. . .

Şi cînd se întîlniră de aproape ochii ei cu scăpă* rărea umedă a ochilor lui Vintilă, ea şid strînse, dete un ţipăt şi căzu în nesimţire. Vintilă îi duse la buze paharul cu apă de pe masa de noapte. Deşteptîndu*se bătrîna, din ceea ce păruse că a fost un înnec, mîna ei slabă netezea lin părul lui Vintilă. Două rîuri de lacrimi alunecau, pe subt ochelari, pe maxilare, pînă în dantela gulerului cămăşii de noapte.

Vintilă făcuse cunoştinţă cu doamna Şileriu prin fiul ei, un magistrat, într*o librărie, unde cititorii, cunoscuţi şi necunoscuţi, răsfoind cărţile, zîmbesc unii la alţii, ca între florile unei grădini copiii, jucîndu*se cu cercul şi mingea. Prieteniile sau nu se fac niciodată sau se impun subit, prin intuiţii ca de metempsihoză, care compun doi oameni numaidecît şid leagă, după ce*şi aprind ţigările unul de la altul, să plece la braţ şi să*şi vorbească în regimul singular. Rezervat şi distant de obicei, Vintilă se simţi atras de judecătorul Ştefan Şileriu, un tînăr de vîrsta lui, cu aceeaş simpatie instan* tanee care îl împinsese pe judecător către el. Ei se loviseră cu aripile, ca doi bondari întno floare de heliantă, opriţi odată dinaintea unui exemplar al ***Gîndirilor*** lui Pascal. Cu scuzele politeţei se prezintaseră unul altuia. Coincideau în preferinţe şi gusturi, şi ieşiră din librărie împreună, străbă* tînd cîteva străzi înnainte şi înnapoi, prinşi într<o

convorbire care îi împrieteni cu fiecare pas mai mult şi făcea despărţirea dificilă.

— Aş vrea să te cunoască şi mama, propusese Ştefan Şileriu. O femeie extrem de inteligentă şi care o să te farmece. Vino şi prînzeşte la noi. Ea nu o să poată participa la masă. Biata femeie, parali* zată din mijloc, stă în pat de la moartea tatălui meu, pe care ba iubit neobişnuit de mult. Ai s*o găseşti înconjurată de cărţi. Citeşte zi şi noapte şi are o luciditate intelectuală excepţională. Pascal e pentru ea. Vream de mult să id dau într*o ediţie ca asta.

Magistratul văzuse bine. Bătrîna doamnă Şileriu 1 s*a revelat lui Vintilă ca un mister admi* rabil. Distincţia ei de mare cucoană şi simfonia ei sufletească bau cucerit atît de puternic, încît Vintilă nu se mai putu despărţi uşor de orele petrecute cu bătrîna şi care deveniseră o supremă nevoie. Infinit informată, numeros documentată, doamna Şileriu era şi miraculos de just tîlcuitoare. Primei vizite i*a succedat a doua, sentimentele şi nuanţele au corespuns, bătrîna preţuia pe Vintilă. Dar doamna Şileriu şi*a pus în convorbirile cu Vintilă ochelarii pentru întîia oară în ziua de după Crăciun, cînd fiul Sabinei, ducîndud urările lui de Anul Nou, i*a izbit încă o dată şi decisiv atenţia cu o intonaţie de voce revelatoare. El ieşi precizat din ceaţa în care îl zărise pînă atunci abia, privirea focoasă şi totuş stinsă a bătrînei.

A doua zi de Crăciun era liniştită ca o bibliotecă, şi după*prînza — întinsă ca o pustietate, în care doi prieteni fac drum împreună prin buruienile înflorite. Masa sfîrşise şi Ştefan Şileriu plecă de acasă, lăsîndu*şi mama cu prietenul de vorbă.

— Sînt nevoit să fac o vizită şi vă las, zise tînărul Ştefan, roşindu*se, pe cît era de mare şi de spătos, ca o fată mică, prinsă cu o cireaşă în gură.

— S*a logodit de Sfîntul Niculaie, explică bă* trîna, pe cînd frumosul ei băiat, o figură clară şi o privire onestă, închidea uşa. . . E un băiat bun şi curat şi*mi place şi fata: teafără, binecrescută şi frumoasă. . . Aş fi vrut să nu se însoare de pe acum, dar m*am gîndit mai serios: tinereţile trebuiesc împletite la timp, şi simpatiile împiedi* cate să se izoleze. . . Şi, pe urmă, dacă dispar eu, n*aş vrea să las după mine dîre de lacrimi. . . Dragostea de mamă se strămută în dragostea de soţie, şi pierderea ei lasă golul mai mic... Dacă aşa e viata?! zise doamna Şileriu, simţind suspinul stăpînit al lui Vintilă.

Vintilă se simţea moralmente transfigurat în fotoliul doamnei Şileriu şi dinaintea peizajului ei sufletesc, şi ar fi stat toată viaţa să*i asculte bătaia inteligenţei, ca maşinăria unui ceasornic de turn. Scufundat ca într*o baie caldă, tonificat în toată făptura lui şi macerat ca o rădăcină sălbatecă în fundul unui vas de cristal, întrmn alcool parfumat, el trăia o descompunere leneşe şi dulce, de nori albi, dintr*un cer albastru, ca în ambianţa unei vieţi viitoare, emancipată de contact.

Dialogul ha intrigat peste măsură, neputînd şti la ce anume trebuia săd refere.

— Să nu vă mai emoţionaţi aşa, doamnă Sile* riu. în situaţia dumneavoastră este singurul lucru care trebuie sistematic evitat. . . Vă simţiţi mai bine? Mai luaţi o sorbitură de apă. . . Şi să vor* bim de Pascal, cu toate că mi*aţi rămas datoare o explicaţie. . . Credeţi, de pildă, că se poate ca un copil să descopere la doisprezece ani geometria euclidiană, aşa, fără studiu şi fără ajutor? zise el, ca să schimbe orientarea.

Doamna Şileriu îşi urma necontenit ideea, în> treruptă de leşin.

— Mi*a fost rău: te rog să mă ierţi. Nu*mi place să dau reprezintaţii, dar m*apucă uneori în mijlo*

cui vorbei. Aş mai fi vrut să te întreb tocmai ce fel de Voinea eşti dumneata. . .

Doamna Şileriu nădăjduia că bănuieliled se; crete nu vor primi confirmare.

— N a ş putea să precizez prea mult, răspunse Vintilă. Chestiunile în legătură cu originile noa? stre turburau atît de vizibil pe mama, încît am înţeles că trebuiau evitate. Am iubit»o afară din cale de mult şi i am respectat susceptibilităţile cu dea măruntul. Totuş, m am întrebat. Am *caut* tat o urmă. . . Pot să vă vorbesc deschis: e una din suferinţele mele gingaşe. Nu ştiu nici pînă azi exact cine a fost mama. Ea una pus de foarte multe ori pe gînduri, şi n aş voi s*o jignesc nici în suvenire dacă aş afirma impresia ce m i a rămas. Parcă m i a ascuns totdeauna ceva. . .

— Dar tatăl dumitale?. . . dacă^mi este permis.. . întrebă doamna Şileriu, tot nedumerită, şi cău* tîndu*şi un echilibru în nedumerirea ei, încă încîlcită.

— Zicînd « originile », leam adunat pe toate la un loc. . . Despre mine personal aş putea răs* punde, cu legitimaţiile Noului Testament, că sînt fiul lui Dumnezeu. . . Nu mă prea mîndresc cu această mistică genealogie. Ba aş mai mărturisi că dacăd iubesc în taina sufletului meu pe Iisus, atît cît îl iubesc, este pentru căd asemăn cu mine. E singurul meu punct de sprijin, fratele şi sfîntul tuturor copiilor fără tată. . .

— Crezi în Iisus? zise doamna Şileriu, căutînd la rîndul ei un derivativ.

— Cum să nu cred? Viaţa noastră e un tumult de reflexe de asemenea oglinzi. Cu cît este mai de necrezut, cu atît crezi mai mult. Vezi şi nu ştii.

Doamna Şileriu bar fi pus capul pe genunchii ei şi bar fi păstrat lîngă ea, ţinîndud mîinile înfă* surate pe frunte.

ţ

i

\

j

;

— Dă*mi niţeluş mîna, maică. . .

Era săd zică « mîna ta ».

Doamna Şileriu privi adînc în palma lui, o întoarse şi privi unghiile, deschizătura degetului mare răsturnat, şi, dedesubtul călcîiului stîng de la mînă, din prelungirea degetului mic, dedesubt de tot, la încheietura palmei, descoperi, tresărind, o aluniţă. . .

— Avea şi mama. . . dumitale o aluniţă aci?

Bătrîna se aştepta să nu*şi mai aducă aminte, pentru ca echivocul să dureze.

— Da, o avea şi mama, cît un bob de linte. Ei îi sta frumos. . .

Bătrîna închise încă o dată ochii şi încă o dată şovăi.

— Nu, nu e nimic. . . Un mic înnec fără însemnătate, maică, zise bătrîna.

Vintilă sărise din nou de pe scaun, scoţîndu<şi mîna din mîinile doamnei Şileriu.

Ameţeala îi aduse iarăş rîurile de lacrămi pe faţă. îi tremura buza de jos.

— Cred că e momentul să mă duc, doamnă, zise, sculîndu*se, Vintilă.

— Vrei să te duci. . . Bătrîna se uită la el resem* nată, dezolată, ca o amantă.

— O să*mi permiteţi, doamnă, să*mi iau un pachet, pe care bam pus deoparte în sufragerie. . . Mă aşteaptă acasă un căţel flămînd.

— Un căţel!. . .

Doamna Şileriu avu un involuntar zîmbet de bunătate.

— Sa prezintat în noaptea de Crăciun, pe viscol, şi m i a bătut în uşe. Şi bam primit. Corbul lui Allan Poe vorbea. Căţelul meu tremura de foame şi plîngea de frig. . . Trebuie săd duc ceva să mănînce.

— Dar ai să te întorci, nu este aşa?... se învioră doamna Şileriu.

— Cînd veţi binevoi să mă mai primiţi, voi veni bucuros. . .

— Astăzi!. . . zise bătrîna, deodată botărîtă.

— Astăzi, însemnează să mă duc şi să mă întorc. . . Se face seară şi mă tem. Vă obosesc prea mult. Odihniţhvă pînă mîine.

— Numaidecît! răspunse doamna Şileriu. Te rog. . . Nu mai pot să stau singură de*aci nainte.

De*aci nainte! De ce de*aci nainte? Vintilă simţi ca o scînteie de întuneric străbătînd, mută, din odaie prin el.

— Du*te, dă*i căţelului să mănînce şi întoarce*te. . . Ştii ceva? Adu şi căţelul cu dumneata şi lasăd la noi. Să stea lîngă mine şi să*mi ţie de urît. . . Eşti bun să suni de trei ori?

Apăru slujitoarea, o femeie măruntă, slabă, negricioasă, legată la cap, ca dintr*alte timpuri. De cum deschise uşa şi dete cu ochii de lumină, ea făcu o jumătate de pas înnapoi, fascinată. Se fîstîci, se învîrti o dată de*a*ndaratele, ca şi cum vroia să plece înnainte de*a intra. Se mai întoarse o dată cu spatele şi faţa, bîjbîind şi câpie, în crăpă*tura uşii. Clipi de cîteva ori exagerat şi caricatural, cu toată pielea obrazului şi cu toată fruntea, o*dată cu pleoapele, ca o mască. I se lipeau ochii şi se silea să şid dezlipească, zmuncindu*şi fiziono*mia şi ciulind. Şi rămase cu gura atîrnată de buze, uitîndu*se la Vintilă.

— Am auzit că s*a întors maşina, porunci doam*na Şileriu. Spuned, Catinco, şofeurului să ducă pe domnul în oraş. O să se întoarcă tot cu dom*nul. . . Adu şi un pacheţel din sufragerie.

— Vă sărut mîinile, doamnă, dar nu trebuia, zise Vintilă.

•— De aci înnainte o să m*asculţi, cînd îţi voi spune ceva, şi pe mine. Du*te acasă şi vino cu căţelul.

— Maşina e gata, zise Catinca. Poftiţi.

După plecarea lui Vintilă, Catinca se întoarse în camera doamnei Şileriu.

— Cuconiţă! strigă, ca de o descoperire, Catinca. Cuconiţă! Cum seamănă conaşul cu domnişoara Sabina!

— Hai, Mocăţun, mulţumeşte frumos doamnei Şileriu. . . «Am mîncat, doamnă, cît şapte şi am făcut, să mă iertaţi, o burtă!. . . Nu vă uitaţi prea de aproape: sînt urît şi caraghios. îmi atîrnă capul, că e prea mare şi greu, dar am o inimă de înger. . . Tocmai cînd muream de oboseală şi foame, am nimerit Ia domnul Vintilă Voinea, doctor în ştiinţele matematice, str. Fîntînii, nr. 7, etajul VI, ***tout â l'egout,*** electricitate şi parchet, — şi se pare că mam nimerit*o aşa de prost. . . Atîta prieten mbam făcut şi eu în lumea asta: un om, care nici el nu e om de tot. »

Căţelul înnainta pieziş, împiedicat de mădulare contradictorii de coropijniţă, şi ochii lui cu pleoa* pele roşii, parcă bolnave de o fostă oftalmie, se uitau în lumina mare a odăii, strînşi ca de o miopie intelectualizată.

— «Mocăţun e un derivat canin al lui Moş Crăciun. . . Sînt un fel de pui de unchiaş şi am venit la domnul ăsta de Crăciun. Ah! Ce ruşine mi»e de coada asta cît o prăjină. . . Dar ce pot să fac? Starea civilă mbe foarte încurcată. Tata o fi fost de un soi şi mama de altul şi m<oi fi născut pe cine ştie ce maidan. »

Prin coatele doamnei Şileriu trecu un fior, cared strînse coltucele de corp.

— Am pregătit pentru dumneata perina asta, la piciorul patului... Vinomcoace, Cuţ*cuţ...

N»ai să te mai muţi de aci pînă nu m*oi muta şi eu... zise bătrîna. Domnul **Vintilă** o să vie în toate zilele să te vază, **n***o să«ţi fie prea mult dor de el.

Mocăţun rămase nehotărît în mijlocul odăii şi intimidat ca un şcolar dinaintea unei comisiuni.

— Fără autorizaţia mea expresă cred că se simte dator să ezite, zise Vintilă. Cîinii aceştia lipsiţi de rasă au o concepţie morală complicată. . . Ia*ţi în posesie culcuşul, tinere, nu mai sta la gînduri.

Vintilă bătu încet perina de creton cu palma, dîndud să înţeleagă ce avea de făcut, şi cîinele se culcă. **în** mai puţin de un minut nu se mai auzi decît sforăitul lui infantil. Căţelul îşi luase rolul în primire.

Partenerii, unul din pat şi celălalt din fotoliu, se contemplau ca la un joc de şah invizibil, aştep* tînd care din doi mută întîi. Se petrecea o tăcere de panică şi de concentrare. Gîndul personal ab* sent părea să aparţie obiectelor şi umbrei dintre ele, emanat ca o miasmă din încetarea vieţii.

— Te rog aprinde lampa mea de citit şi stingede pe cele de sus, zise doamna Şileriu.

Becurile plafonului eliminate, conul de lumină al lămpii, de pe masa cu flacoane a bolnavei, măr» ginit în pîlnia unui abajur opac, dădea interiorului o atmosferă difuză, cu funinginişuri de stampă.

— N«ai vorbit niciodată de trecutul dumitale. . . şopti, cu un accent venit din turburările sufletului, doamna Şileriu, şi ca şi cum bar fi cunoscut de patruzeci de ani şi i*ar fi imputat o datorie.

Era o voce de mamă, asemuitoare cu o voce de rănit şi cu vocea unei amante. Vintilă scrută patul, ca un mormînt. Simţea în jurul lui ceva enigmatic. I se părea că auzul îi mai fusese atins de sunetul acestor şoapte ca de flaut.

— Viaţa mea, doamnă Şileriu, nu poate fi nu* mită un trecut. Dacă ar avea vre un înţeles, îl are numai pentru mine. . .

•— Ţi*aş răspunde că e cazul tuturor vieţilor noastre. Vreau să o cunosc cu de*amănuntul pe a dumitale.

— Am încercat să mi*o retrăiesc în scris. N*am izbutit. Lucrurile pe care le*am trăit autentic au rămas, în cuget, intacte, dar se pulverizează îndată ce apropii, ca nişte linguriţe, cuvintele de ele, sau se multiplică spumegate şi dau pe dinafară. Nu cred că e vorba numai de o inaptitudine personală, trebuie să fie şi altceva. Este foarte probabil că nimeni nu utilizează în scris, nici chiar Jean*Jacques, materialele personale nealterate cu imagi*naţia, care le conferă valoare publică şi le trece dincolo de sine. In loc de viaţă iese biografie. . . Poate cineva să vadă în sufletul şi în viaţa lui pentru alţii?

•— Să mă căznesc să te ajut şi eu. . .

— Nu var interesa, de pildă, anul naşterii, data uscată, cifra anonimă.

— Ba dimpotrivă.

— Una mie nouă sute.

— Fiul domnului?... strecură în limbaj de grefă, dar foarte atentă, doamna Şileriu.—Avea nevoie de date.

— Ţineţi să insistaţi?. . . Parcă **viam** spus. . .

Doamna Şileriu voia o confirmare cu litere scoase dintrmn act oficial, a certitudinii, încă de» viată de o speranţă.

— Şi al doamnei?. . . rosti precis doamna Şileriu, cu un ton zgîriat, ca de diamant pe sticlă.

O pudoare care făcea din sentimentele lui nişte religii, opri răspunsul lui Vintilă. Numele mamei îl păstrau sufletul şi pămîntul şi era o a opta taină a lui personală.

— E singurul meu bun adevărat. . . Mi se pare că, scoţîndud din întunericul şi prestigiul lui, haş micşora şi bas pierde. Sufletul ce iubeşte ascunde.

Doamna Şileriu ar fi preferat stării de con*fuzie în care o scufunda din nou tăcerea lui Vintilă, descoperirea unei realităţi dramatice.

— Dacă te*aş întreba cum era mama dumitale, aceeaş căinţă te*ar împiedica să răspunzi?

Vintilă rămase gînditor. Acest «cum» i se părea vast şi înmiit şi nu ştia cu ce diviziune a lui putea să înceapă.

— Aş răspunde, ca pictorii, cu mîna, într*o linie prin aer: Frumoasă!

— Vorbeşti de mama dumitale? zise doamna Şileriu.

— De cine aş putea să vorbesc?

— Era aşa de frumoasă?

Doamna Şileriu închise ochii un moment.

— Uzat de toate corvezile, cuvîntul nu îndestu*lează forma cu care îl însărcinezi să se îmbrace. Gura, ochii, mîinile, corpul, sufletul, predesti*nează femeile unei singure ostilităţi şi biruinţe. . . Mama nu a semănat cu nici o femeie din cîte au fost şi sînt şi nici viaţa ei nu putea să semene cu viaţa nici uneia din ele: viaţă ferită de bucuriile şi suferinţele comune, substanţă din tot ce se găseşte risipit şi fragmentat în realitatea variată a existenţei cunoscute şi visate.

— A fost doar mama dumitale! zise cu femini*tatea ei doamna Şileriu.

— Aţi putea crede că e multă literatură în cele ce vă povestesc. . . E o strictă şi zdrobitoare reali*tate. Sînt covîrşit şi anulat, — şi e toată mulţu*mirea mea că respir exclusiv în golul pe care mi ha lăsat Ea. Nu e numai mama mea, e toată iubirea mea, tot gîndul meu, idolul meu total. . . Vă rog să mă credeţi cît nu se poate mai sănătos organizat pentru viaţa animală. Nu o trăiesc însă, nu o pot trăi. . . De cînd a murit, vieţuiesc, ca şi pînă în secunda în care nu ham mai văzut ochii lucind, cu mama; nu cu mormîntul ei, cu

viaţa ei. Na suferit niciodată, nu sa plîns nicio* dată, nu sa desfătat niciodată, nam văzut*o măcar dormind. . . O singură dată. . . atunci cînd a murit. Dar eu cred că nici nu a murit. Poate muri cineva . căruia aparenţă de aspect e compusă din tot ced mai pur şi mai nefinit? Dar mama nici nu a îmbătrînit, doamnă Şileriu. Bănuiesc că am înmormîntat numai hainele Ei şi că Ea se aflâ şi azi undeva, evadată dintre oameni. O caut. . . Trăiesc cu visul că o s*o găsesc şi că o să»mi ceară iertare. O să se întoarcă acasă, să ducem viaţa înnainte amîndoi. . .

—Unde aţi trăit voi?. . . întrebă doamna Şileriu, retractînd imediat familiaritatea.

— Puteţi foarte bine zice «voi», doamnă Şileriu. . . E şi mai frumos. Am trăit aci, în oraş.

— Vaş fi văzut. . .

— Cum să ne vedeţi şi cum neaţi fi deosebit? O cucoană cu un copil de mînă, şi mai tîrziu o cucoană cu un tînăr de braţ. . . Asta se vede des. Fiind student, camarazii mă credeau însurat. Ea venea şi mă lua de la universitate, asista la unele cursuri. Profesorii au crezut că eram fratele Ei. La optsprezece ani ai mei, ea părea de şaisprezece.

— Dar ce bine sa conservat! zise ca pentru sine bătrîna, cu cochetărie.

— Eu cred că era mai tînără cînd a murit decît atunci cînd mam născut eu. . . Ceea ce îmi lipseşte cumplit e sărutarea ei din pragul uşii, de la plecare, îmbrăţişarea ei de la şcoală, după cursuri. De patru ori pe zi îmi lipseşte şi nu mă pot deprinde. . . La despărţire, nu ne puteam despărţi, . . Ne ţineam de mîini. . . Ne spuneam o grămadă de nimicuri, pe care uita* serăm să ni le spunem cînd îmi încheia pardesiul şbmi aşeza cruciş fularul la piept. Ah, doamnă Şileriu, nimic nu e mai suav ca nimicul acela, proaspăt şi inedit.

Parcă uitam mereu ceva, ca să mai rămîi o secundă, sigur că uitasem ceva. «Am uitat amîndoi o picătură pe batistă, răspundea Ea, şi da fuga în casă.» Mama avea din călătoriile ei cîteva flacoane cu parfum, care au lăcrimat toate în batistele mele. . .

— Eadevărat, călătorea mult, oftă doamna Şileriu.

— Vorbea la perfecţie cîteva limbi. . . văzuse toată Europa. . . Şi era o persoană foarte culţi* vată, zise animat Vintilă.

Doamnei Şileriu îi venea rău din cînd în cînd.

— Nu e nimic. . . se corecta bătrîna. înnecul meu. . .

— Mă ajuta la lucrările de matematici mai bine ca un profesor savant. . . Era atotştiutoare. Nu exagerez, doamnă. Parcă ar fi petrecut, ca Iisus, un timp în pustietate şi ar fi învăţat acolo, sorbind din izvoare şi scăldată în lumină, miezul din sîm* bure al lucrurilor din cer şi de pe pămînt. Căpri* oara mea!. . . zise exaltat Vintilă. Cînd venea la şcoală, mi se părea că nu ne văzuserăm de mult, îmbrăţişarea era lungă, privirile ochi în ochi. îi sărutam ca un nebun mîinile, un deget după altul, şi mi le săruta şi Ea. . . Eram aproape de aceeaş vîrstă! Nu era Ea cu doi ani mai mică decît fiul Ei? Să nu credeţi că ne*a fost viaţa atît de grea, pe cît eram de săraci.

— Aţi fost, întradevăr, atît de săraci? întrebă cu un spasm doamna Şileriu.

— Păi, dacă m*a crescut mama cu acul? Şi dacă eu dam lecţii? zise Vintilă rîzînd.

— E îngrozitor! zise doamna Şileriu. Nu mbaş fi închipuit. . .

Lacrimile porniră lin din ochii bătrînei.

- D e greu, a fost destul de greu, dar nu îngro* zitor, doamnă Şileriu. Nu s«a cunoscut niciodată că nam avut întotdeauna tot ce trebuia pe masă. . .

— Ați suferit și de asta?. . .

— Nu. Am dejunat uneori cu franzelă și apă. . .

— Doamne, Dumnezeule! se văita doamna Și* leriu.

— Dar nud așa rău să ai franzelă și apă, doam* nă Șileriu. Mai ales că farfuriile noastre erau de Meissen, paharele de Baccarat și tacîmurile de argint. . . cîte două de cap. Le am șhacum întrmn cufăr.

— Cum s*a putut hotărî ea, zise doamna Șileriu, la o muncă atît de penibilă, cu creșterea și cu averea ei?

Vintilă nu simți, în entuziasmul liric al reminis* cenței, că, fără voie, doamna Șileriu se identifica treptat cu subiectul și că personagiile lor intrau unul într*altul.

—- Tocmai, răspunse Vintilă, resortul moral schimba gustul sărăciei șid da o aromă care săraci* lor le lipsește, ca și celor avuți, de altfel. Mama renunțase de bunăvoie la o avuție, care mi se pare că nu i*a lipsit, și mi*a comunicat și mie disprețul ei de bani. «Banii sînt furați ! », mi*a spus mama.

— Cum furați? întrebă cu severitate doamna Șileriu. Nu cred să*ți fi spus dumitale, mama dumitale, asemenea lucru. Adu*ți aminte bine.

— îmi aduc aminte perfect. Nu cred că era vorba de un furt anume al cuiva, doamnă, ci de un sistem. Mama nu acuza originile avuției ei, ci ale tuturor avuțiilor în genere. Ea spunea că « cine strînge bani, fură ».

— Nu mă mulțumește definiția dumitale deloc, domnule Voinea, zise bolnava, devenind brusc proprietăreasă. Economia e baza vieții sociale.

— Să nu uitați familia, zise Vintilă, pe negîn* dite crud.

Doamna Șileriu își mușcă buza puțin, ca de o aluzie voită.

A

— Mama era protivnică averii din cap, nu averii personale. Ea credea că averea trebuie ștearsă din minte și dintre scopuri. Spunea că averea implică un secret, care în general ne oprește să stimăm fața vizibilă a secretului și că lumea se ticăloșește numai din pricina lăcomiei. O avere este ca o rușine. . . Sînt cuvintele ei. . . Nu adaog nimic. . . O avere ostentativă e și o insultă.

îi mai rămăseseră lucruri de preț, niște bijuterii. Le*a vîndut. Și a împărțit prețul căpătat pe ele. Și cînd și*a cumpărat o mașină de cusut și un manechin, pe care le mai păstrez în odaia mea, ea mai avea mobilierul riguros necesar unei vieți de interior decente. Mama a intrat pe de*a*n* tregul și hotărîtă în lumea săracilor, cu obligația să*și cîștige și să*și merite pîinea în fiecare zi.

— Biata fată! zise doamna Șileriu întrmn hohot.

— Admirabilă fată! doamnă Șileriu. De ce biata fată?

— La urma urmei, poate că, dacă ne gîndim bine, judecățile aspre sînt judecățile drepte.

— Cred că dacă ați fi cunoscut*o pe mama, v*ați fi înțeles și am fi astă*seară trei, și poate că v«ar fi fost de mare utilitate. Ziceam adineaori, cînd mă întorceam la dumneavoastră: «Dacă trăia mama, doamna Șileriu nu mai era bol* navă . . . ».

— Poate că dacă trăia nici nu mă mai găseam aici, zise, prin scăpare de vedere, bătrîna.

Dar atenția lui Vintilă lipsea din detaliile con* vorbirii. Și continuîndu*și ideea:

— Ea vă făcea sănătoasă . . . zise el.

— Cum mă făcea sănătoasă?

— Avea un dar inexplicabil și o putere de infiu* ență care au umilit*o toată viața. Punea mîna și trecea. Dar o punea foarte rar, cînd nu venea de nicăieri nici un ajutor. Se temea să nu cheltuiască un har care stia că nud al ei. . . Ca de un abuz

de încredere. în mahalaua noastră, nu o să mă credeţi poate, atîta timp cît am stat, nu a murit nimeni. Pîmatunci mureau cîte dobtrei tubercu* loşi pe zi. « Pe urmă » iar au început să moară. . . însă locuitorii n*au băgat de seamă. Vă par halu* cinat, zise Vintilă, surîzînd dinaintea căutăturii fixe a bătrînei. O să vă mai par aşa, doamnă, dar o să vă înşelaţi. De ce credeţi că sînt atîtea limbi pe faţa pămîntului? Este acest lucru materiab mente normal? O gură la fel, cu buze la fel, cu cinci vocale şi cu douăzeci şi cîteva de consune identice vorbesc în trei sute şi cîteva limbi, fundamental deosebite. Latinul îi zice apă, ger* manul Wasser, slavul vodă, unuia şi aceluiaş lucru, cu unul şi acelaş instrument. Dacă mi*ar fi povestite, asemenea posibilităţi mbar părea absurde şi fanteziste. . . Mama vindeca bolnavii! doamnă Şileriu, de la distanţă. . . Ar fi înviat şi morţii, dacă încerca. . . Iisus ba înviat cu adevărat, nu încape îndoială. Vă aduceţi aminte, cînd a înviat pe Lazăr? Lazăr era mort de trei zile şi începuse, după mărturiile scrise, să miroasă. E adevărat. Astfel de amănunte nu se pot născoci.

— Mă sperii! zise doamna Şileriu.

— Poate că aveţi de ce, stimată doamnă; eu msam obişnuit.

Căutătura doamnei Şileriu se muta încet prin sita întunericului îndulcit de ceaţa lămpii. Tăcerea pauzelor, neîntreruptă de nici un zgomot din afară şi nemişcată, se făcuse adîncă.

— Aţi auzit vreodată, zise Vintilă, de o femeie din popor, o anume Jeny Veb, o franţuzoaică?. . . N*aţi auzit. Mama a cunoscut*o la Paris, umblînd prin cartierele sărace învelită cu un şal, din casă în casă, în casele cu copii nevîrstnici. O femeie cu ochii plumburii, mi*a povestit mama, şi curmezişi, ca de mîţă, şi foarte alăturaţi de nas. Dacă te uitai mai de departe, ochii se prelungeau unul printnaltul ca într*o păstaie, şi părea că femeia avea un singur ochi la mijloc, ca o cutie de scrisori, dedesubtul frunţii, cu două lumini cenuşii. . . Fusese chemată de patru ori la Parchet, de patru ori instruită şi de patru ori pusă în liber* tate. Jeny Veb era acuzată că ucide pruncii. Jeny Veb nud ucidea, ea lua sufletul copiilor şi pleca din casa părinţilor cu el. Ea nu ştia căd ucide. Sta lîngă leagăn şi pat şi îi sorbea în trupud incolor. Fără să*şi dea seama ce face, ca o simplă hîrtie sugătoare pxisă în contact cu o pată de cer* neală, ea simţea însă o voluptate care, făcîndud bine şi exaltîndud fiinţa, trebuia repetată cît mai des. A ucis, pînă să afle mama de ea, vreo două sute de copii.

Cînd s*a luat mama după Jeny Veb şi a in* trat după ea în casele oamenilor săraci, influenţa ei a încetat. Asasina slăbea, nemaiputîndu*se hrăni cu magma sufletească a copiilor, care o alimenta în felul tulburimilor şi albuşurilor uşoare ale apei peştii. Ea a simţit că prezenţa mamei îi dezechilibrează influenţa şi i*o anulează şi s*a rugat de mama să nu o mai urmărească. Jeny Veb a fost internată întno casă de nebuni, unde a şi murit, încarcerată, pe documentele mamei, de procurorii care o instruiseră de mai multe ori. Arestarea s*a operat în flagrant delict, chiar în momentul cînd porii Vebei băuseră pînă la jumă* tate, ca nişte ventuze spirituale, sufletul unei fetiţe. Mama avea facultatea inversă, în raport cu a femeii Veb: da din sufletul ei. . . Fetiţa şi*a recăpătat sufletul întreg.

— Mă înfricoşezi, domnule Voinea, zise doamna Şileriu, cu ochii scufundaţi într*o negură mai mare decît întunericul odăii.

— Atunci, să vă povestesc ceva din trecutul meu, cum baţi numit, — şi ceva mai amuzant. Vreau să zic din trecutul ***nostru.***

începînd Vintilă să*şi pregătească episodul, cîinele se sculă din aşternutul lui, ridicîndu<se treptat, ca şi cum stătuse la pîndă, urmărind cu nasul întins un personaj invizibil, pînă în mijlocul odăii imense a doamnei Şileriu, cît un salon de primire. Se opri şi dete din coadă, persoana nevă* zută oprindu*se probabil şi ea. Se înnălţă în două picioare, puindu*şi labele dinainte pe ceva, ca şi cum ar fi fost chemat şi mîngîiat pe cap. Rămase aşa, sucinduîşi grumazul de plăcere şi evident răzimat concret de un corp nevăzut. Umbra, dacă era o umbră, se deplasa. Umbra veni la patul doamnei Şileriu. Dovadă cîinele. El nu mai sărea înnaintea cuiva, cum făcuse, ci sta în aşteptare, în spatele umbrei. între cîine şi doamna Şileriu se afla cineva, cu faţa către pat.

Doamna Şileriu avu o sensaţie.

— Cîinele ţine ochii închişi, zise doamna Şileriu pe şoptite. Ce este asta?

— îl observ, de cînd s*a sculat, că umblă cu ochii închişi.

— Mhe teamă să*ţi spui. . . şopti foarte încet bolnava. Parcă ar mai fi în odaia asta cineva. . . care nu se vede. . .

— Nu m*aş mira să fie mama, zise Vintilă cu o linişte înspăimîntătoare.

— Ah! făcu doamna Şileriu.

Ea se gîndise la acelaş lucru, gata să leşine. Un zgomot se interpuse şid izbi urechea. Cîrja doamnei Şileriu, răzimată oblic de un dulap, căzu cu o sonoritate haotică pe duşumeaua lustru; ită si cîinele deschise ochii. El ajunsese în drep* tul uşii. Confuz între contraste, clipi repede din pleoape, ca şi cum ar fi voit să se controleze. . .

— V*aţi emoţionat! zise Vintilă, a căruia mînă apucată de doamna Şileriu şho simţi sărutată.

— Ce faceţi, doamnă Şileriu? pentru numele lui Dumnezeu!. . .

— Sufletul meu! Copilul meu! gemu bătrîna, înnăbuşindu«se cu mina lui.

Vintilă, făcîndud*se milă de bolnavă, o mîngîie cu degetele pe frunte, aşezîndud perinele mai bine subt cap.

— Ce bine îmi face! zise surîzînd ca dintrmn cer depărtat doamna Şileriu.

— Cîinele ăsta e somnambul, zise Vintilă.

Pînă la vîrsta liceului, Tile nu şha părăsit scaunul şi masa mică de lucru de lîngă manechin. O dată pe an, Sabina ha dus la examene, el a trăit două; trei ore în publicul agitat al copiilor şi s*a întors acasă mulţumit. Lucrul lui mergea laolaltă cu al mamei, şi în recitarea ca din Coran a versetelor lui Pitagora bătea cadenţa maşinii de cusut, învîrtită ca o tocilă. Mosoarele se depanau ca nişte sfîrleze, aţa fugea pe furcile maşinii şi se îngropau pier* dute în marginile de pînză şhn ştofele croite. A doua minune după ceasornic, care povestea, subt perină, şoapta lucrurilor misterioase şi neghicite, o prelungire şi un răspuns. în ritmul maşinii de cusut s*au petrecut toate luptele lui Vintilă. El a străpuns găoacea dură a cinstitei şi simplei anima* lităţi cu ciocul de piatră, de plumb şi de metal al sculelor celor mai grele şi mai uşoare, mai făgă* duitoare şi mai perfide. Spărgînd silabele ca bolo* vanii, rupîndude cu unghia hăşchiile, desfăcînd literile ghimpate, el ajunsese să le facă la loc, să le urzească din nou, să le reîmpletească, rănit şi sîngerat, în podul palmelor, cu cerneală. Ca să poată plini un pas, trebuia oprit întîi alunecuşul potecii, pe care scapă talpa, cade genunchiul şi se împleticeşte, semănat cu scamă de piatră şi de fier. El nu putea să înceapă priceperea lucrurilor dintr*odată, şi ochiul lui era tot atît de greu de alungat din natură şi de îndreptat pe cîmpiile

artificiale de hîrtie, ca o mîţă sau ca un pelican, supuşi instinctului virgin de ignoranţă.

Totul în el trebui siluit şi constrîns. Degetele lui trebuiau înnodate pe uneltele obositoare conduse uniform pe o linie trasă şi disciplinate de un model convenţional. Avînturile trebuiau încetinite şi întîrziate. Căutătura trebuia învăţată să stea pe un punct şi săd deosibească. Mintea trebuia împiedicată să adoarmă. Simţea că se rupe din el cîte ceva cu fiecare nou semn trecut prin condeiul rebel, nu cuteza să afirme unded doare, şi preferinţele lui pentru dulcea lene erau înnăbuşite întrmn oftat.

Avea de adunat în cap, lăsat în voia lui cîţiva ani, nu mai puţin de patru alfabete de litere şi un alfabet de cifre. Ca să complice dificultăţile, oamenii, nemulţumiţi cu litera mare de tipar, hau adăogat litera mică, litera mare de mînă şi o literă de mînă, mică. După ce a învăţat să zică ***trei*** şi ***cinci,*** Vintilă a trebuit să le scrie: trei şi cinci. Atît nu a fost de*ajuns. El mai trebuia să le înveţe semnele rapide şi să scrie dintr*odată **3** şi dintr*oda* tă ***j.*** Pe urmă, trebuia să le adune, să dizolve pe **3** în ***j*** şi pe j în **3,** umflîndud pe fiecare şi ***j*** digerîn* dud pe **3** sau **3** mîncîndud pe j. Trebuia din cinci să se facă opt şi să nu se facă nici mai mult nici mai puţin, şi trebuia să înveţe cine e 8 şi cum este 8 şi că opt nu e totuna cu j şi cu **3** şi că unul este mai mic decît altul sau mai mare. Trebuia să scoată pe **3"** din 8 şi pe **3** din j şi trebuia să rămîie ceva, totdeauna **3** şi totdeauna doi. Trebuia săd bată pe **3** cu j sau cu 8, ca o bucată de săpun cu pensula, şi să dea clăbuc, spumînd pînă la **13",** pînă la **24** şi pînă la **40,** şi asta se chema înmulţire. Era de neînţeles că **3** înmulţit cu ***j*** dă obligatoriu **IJ,** nu **14** nici **16,** care se înmulţeau cu alte numere ca să dospească. Şi mai trebuia învăţat semnul crucii răsturnate, care nu avea acelaş înţeles ca o cruce dreaptă şi pe un singur picior şi care nici ix nu era. El trebuia să«şi facă loc în mintea îndurerată, lîngă linia scurtă care scade şi lîngă două puncte, puse unul peste altul şi care mai dau lui **3-,** lui **3,** lui *IJ,* lui 8 şi lui **40** regula să se mai şi împărţească.

Sabina trebuia să iasă înnaintea confuziilor şi nedumeririlor lui Vintilă, cu o metodă pe măsura lui. Arătînd un covrig, ea zise:

— ***O.*** Muşc din covrig o dată şi rămîne C. Scot îmbucătura muşcată, ho lipesc covrigului la buza de jos: ***G.*** Am rupt tot un covrig în două şi am pus cap în cap bucăţile de*a*ndaratele: ***S.*** Am luat o jumătate din covrigul rupt în două: ***U.***

— Dintrmn covrig fac trei litere mari, zise Sabina.

Acum, scamatoria cu un chibrit, cu două chibrituri, cu trei şi cu patru chibrituri:

— Un chibrit: /. Două chibrituri cap în cap în vîrf, vîrfum sus: ***A,*** vîrfum jos: ***V.*** Lipesc cap în cap ***A*** cu ***V: X..***

Am trei chibrituri: îi dau lui V lin baston:***M.***

îi pui cîrji subsuori: ***M.*** îl scol pe N şid pui pe doaga lui: ***Z.***

Patru chibrituri: Fac un fierăstrău în picioare: ***E.*** Iau chibritul de jos şid arunc: ***F.*** Iau chibritul din mijloc şi întorc: ***L.*** Culc un chibrit în capul celuilalt chibrit: ***T.*** îi rup gămălia şi ho mut dede* subt: ***Ţ.*** Fac din trei chibrite un gard: ***H.***

— Zece litere! zise Sabina.

Scamatoria cu două burţi: Popa are două burţi: ***B.*** Sare cingătoarea şi rămîne toată burta mare: ***D.*** Las singură burta de sus: ***P.*** ham pus un şorţ: ***1{.***

— încă patru litere! zise Sabina.

Un băţ cu cîrlig: ***J.***

Şi mai am un briceag cu două limbi des» chise: ***K.***

— Acum să vedem literile mici: Patru, cinci muşte: una cu coadă merge tîrîş: ***a.*** I s*a rupt capul: ***o.*** S;a ridicat în trei picioare: ***m.*** A rămas în două : ***n.*** Şba scos musca limba: r.

Două copci: ***s*** şi ***ş.***

Trei cruciuliţe: ***t, ţ, f.***

Cinci chei cu coadam sus: ***b*** descuie beciul, ***d*** întoarce ceasul, ***h*** e la dulap, ***k.*** s*a stricat şi cască, / e ca un cui.

Două chei cu coadam jos: Una atîrnă de gaura ei: ***j;*** alta s<a rupt în broască: ***p.***

O furnică: ***g.***

Pe ***i*** s*a murdărit o muscă şi a fugit.

S*a rupt un lanţ de la gît şi au căzut trei zale de sîrmă de argint: una spartă: ***c,*** alta îndoită: e, şi alta ruptăm cap: ***u.***

O molie: ***v.*** Un greiere: z. Un ţînţar: ***x.***

Zece semne numere:

Doi melci. Melcul este ***6. p:*** melc întors.

O gaură: ***0*** (zero). Două găuri una peste alta: ***S.***

7 . .. şapted ca o coasă. Secera e /.

} are două ghebe.

2 are o cocoaşă şi o sanie.

4 e*o troiţă ruptă.

Punctele: boabe de mac.

Virgula: un viermuş.

Semnul de întrebare: tot cocoaşe are.

Semnul de mirare: un ac cu gămălia în vîrf.

Punctul şi virgula: a ieşit un vierme dintrmn bob de mac.

După o sumară învăţătură a literilor, Sabina şi*a verificat elevul cu ghicitori improvizate:

— Cine vine mîndru şi călare
Şi nici cal măcar nu are? ***(Ai)***

- Urechile au crescut
Pe măgarul nevăzut. < ***V)***

• Ce borţos şi ce fudul
Şi niciodată sătul! ***(B)***

O să*ţi fac o întrebare,
Cined gol, rotund şi mare? ***(O)***

Ca să rămîie peltică,
ba rămas limba mai mică. ***(F)***

Mba venit de la părinţi
Un pieptene cu trei dinţi. ***(E)***

Are la buză un glonţ
Sau un păr cu scîrlionţ. ***(G)***

Fuge după coadă
Şi n*o poate prinde. ***(C)***

Cine seamănă din voi
Gun căţel de usturoi? ***(D}***

Deşelat, răscăcărat,
Spune, cum te*am botezat? ***(H)***

îi atîrnă de căldură
Pînăm praf limba din gură. *(R)*

Rîma o literă ştie
Şi numai pe ea o scrie. ***(S)***

Aţi văzut cumva să stea
Băţul drept, fără proptea? ***(I)***

Cobiliţa din spinare
îi stăm cap şi nici nud doare. ***(T>***

Vine şchiop, dar umblă bine:
Aşa şchiop nud orişicine. *(M)*

3 s*a*ntors de»a*ndoasele
Să*şi numere oasele. (£)

Ca să nud rămîie goală
Inima, îi pui pedală. (Qj

Cined chior şi cine are
Ochiul lui între picioare? (A)

— Dacă nu intervenea cîinele, vă povesteam cum am devenit profesor la doisprezece ani. . .

— Tot ce se poate, zise doamna Şileriu, care nu se mai mira de nimic.

Aşteptîndu*se la un răspuns uimit şi voind să dea o luptă documentată cu incredulitatea, Vin; tilă rămase în aer, cu două tonuri mai sus în pove* ştirea lui, şi scoborî cu greutate la nivel.

— E foarte adevărat, doamnă. . . răspunse bătrî* nei, care nu se îndoise că ar fi fost adevărat. Vor* besc de mine, dar vorbesc de mama. . . O duceam foarte greu, şi lucrul nostru era de natură să producă puţin. . . Coseam rufărie pentru soldaţi, pantaloni şi cămăşi. . . O societate da chembrica, nasturii şi aţa, şi noi puneam confecţionarea. . . Cîştiga şi societatea o diferenţă. . . Dar toate silin* ţele noastre erau de prisos. în douăzeci de ore de muncă scoteam cheltuiala pe o zi, şi, după patru ore, orele trebuiau reîncepute. Totuş, ne bucuram de o situaţie privilegiată: aveam o maşină de cu* sut. . .Familiile cu mîna nu ajungeau să cumpere pîine pentru toate gurile din casă, şi lucrul ie* şea şi prost. . . Dificultăţile se iveau la livrare. . . Doamnele din comitet puricau marfa, găseau o mînică mai lungă sau mai îngustă decît părechea ei, şi tighelurile, duse cu degetele adormite, pline de noduri şi pungi. Cea mai pretenţioasă dintre doamne era chiar prezidenta, o persoană venera*

bilă, ajutată de un secretar, care desfăcea teancurile de probă. Ea sfîşia cusăturile croielilor neizbutite şi totul trebuia refăcut.

— ***Laissez, madame...*** se interpunea secretarul. Cîte bucăţi ai de încasat, dumneata, femeie?

Secretarul voia să plătească umediat. Dar doamna prezidentă avea patriotismul pantalo* nului cazon şi nu înţelegea să acorde concesii. Ea zicea: «***nes soldats***» şi lăcrima. Pronumele posesiv, aplicat la oştire, o emoţiona ca o proprie* tate personală. Pe cînd, marfa noastră era din toate punctele de vedere atît de ireproşabilă şi luată atît de des ca pildă, încît femeile care **umi** pleau curtea şi biurourile instituţiei, concurate de maşina noastră, ne acuzau că stricăm preţurile şi că avem intenţia să acaparăm comenzile mili* tare...

Vintilă Voinea punea pasiune chiar în descrierea insignifiantă a nimicurilor trăite cu mama lui, şi entuziasm. Şi nasturii cazoni luau o însemnătate politică în amintirile sufleteşti. Cîţi intrau la o cămaşă şi cîţi la o păreche de pantaloni. Nici cuvîntul «izmene», din nomenclatura recepţiei, nu i se părea urît, pentru că fusese trăit. Odată alunecat întrmn episod, Vintilă nu se lăsa pînă ce nud epuiza riguros... Nasturii erau de sticlă, şi aţa, foarte slabă, era un bumbăcel. Ca să fie mai repede prinşi de locul lor, nasturii erau pre* văzuţi numai cu două găuri... Aveau un defect, că tăiau cusătura, însă erau şi cei mai ieftini... Armata avea nevoie de milioane de nasturi în toată ţara... Cît priveşte găurile de încheiat, ele trebuiau spintecate exact şi înconjurate cu împun* saturi dese, aşezate pe cheotoare ca nişte gene. învăţase să le lucreze şi el, şi pentru că le pungu* lise lîngă Sabina, avea satisfacţii disproporţionate

în raport cu obiectul. I se părea chiar că isprava cea mai meritorie şi mai complectă, realizată în toată viaţa lui de matematician, fusese, afară de alfabet, sau gaura de betelie a nasturelui cazon, sau răscroiala făcută cu economie a subsuo* rilor de la cămăşi.

într*adevăr, în epoca de imense dificultăţi, cînd clientela plătitoare lipsea şi Sabina s*a hotă* rît să se prezinte Societăţii cu comitet, între fe* meile de mahala disperate de foame, ca să capete de lucru, Tile atinsese vîrsta de unsprezece ani şi era elevul eminent al clasei, lăudat de profesori şi înjurat de colegi, ca unul care îi trădează inter* calîndu*se în stăpînire. Uşurinţa lui de pricepere şi dezlegare îl făcea să fie taxat ca un camarad fără caracter şi privit ca o lichea emancipată de solidarizarea cu corigenta. Dintre profesori unul singur era plictisit de prezenţa lui Vintilă în clasa lui, un profesor de matematici, un uriaş al abdomenului şi al bărbiei. O guşă decorativă cu trei falduri treptate, de o mare perfecţiune plastică a ondulării, se revărsa peste, cravată. Di* plomat dintr*o promoţie veche de absolvenţi ai unui curs provincial de procedură, care conferea titlul cu uşurinţa unui certificat de botez întemeiat pe garanţiile martorilor recrutaţi la uşa autorităţii, şi advocat fără clientelă, i se încredinţase, într*o epocă de penurie profesorală, o catedră de mate* matici, devenită, în virtutea timpului servit, un drept. Improvizatul pedagog nu învăţase însă nici tabla înmulţirii, ezitînd şi asupra celor patru operaţii elementare. Ivirea în clasă a copilului teafăr, curat şi atent, ba nemulţumit ca un control. Noul elev ştia tot ce trebuia şi mai ales ceea ce nu trebuia, stingherind intelectul greoi al dască* lului, asupra căruia studiul şi ora aveau un efect de mare căldură. Năduşind la rezultate, el era silit să*şi treacă batista pe broboanele pieilor groa*

se, modelate pe frunte, ca un ştergar automat. Vintilă reprezintă în şcoală tipul necunoscut şi inexperimental al copilului muncitor şi hotărît să ştie, turbura ritmul deprinderii şi formula. La matematici, absolvenţa era obţinută după tipic, cu două părechi de curcani, la greacă promova un kilogram de tutun fin cu o foiţă «Job», şi la geografie o damigeana plină pînă la dop şi o şuncă fiartă.

Profesorul de matematici trecu ostentativ de partea marilor repetenţi, şi Vintilă, fără să ştie, se lupta cu personagiul lui, biruit în taină de enervantele facilităţi de pricepere ale copilului. De mai multe ori dascălul a trebuit să închidă cu violenţă catalogul şi să*şi părăsească ora suffînd. Impertinenţa dea şti a şcolarului depăşea marginea permisă, şi profesorul care putuse jongla douăzeci de ani cu un surîs deşert şi cu o mojicie masivă, se simţi, dinaintea micului adversar, anulat, inu* til şi sterp în orgoliul de grăsime. Neturburat o viaţă întreagă, el se văzu contestat şi înlăturat de o forţă care venea de mai departe, înfăţişată de un băietan cu ciorapii lungi şi cu un zîmbet, în ochii lui, de înger. Conştiinţa făcîndu*se obsesie, profesorul trebuia să dezerteze sau să ia iniţia* tiva unei lupte de exterminare. în peizajul moral arena se arăta vastă: un monstru monumental, cu nările umflate, cu coarne, şi, dinaintea lui, la punctul opus al teritoriului circular, un minuscul jucător cu o minge trandafirie. Ca să cîştige, pro* fesorul şi*a cumpărat cărţi, preparînd seara, pînă la miezul nopţii, un material de atac. Intuiţiile însă ale copilului au rămas victorioase la toate întîlnirile cu el. începeau să nu mai aibă gust nici mîncările, nici băuturile, nici somnul, şi pe fruntea cu pielea grea şi cutată a dascălului de matematici se adîncea o brazdă de suferinţă con* centrată.

într*o dimineaţă, profesorul intră în clasă le* gănîndu*şi braţele şi trunchiul, ca un atlet în tricou, încruntat. O vijelie mare, stîrnită în rărun* chii lui, se vădea în figura turburată ca nişte geamuri prin faţa cărora trece uraganul de pulbere, amestecat cu petice şi surcele. Chinul unei nopţi muncite îi mînjea capul puhav, pătat ca de urmele labelor unei pisici care ar fi alergat prin păcură şi s*ar fi ascuns în patul şi în perinile lui. Clasa, de obicei terorizată, avu un sentiment de spaimă nou. în tăcerea ei căznită, dascălul **calcă** drumul de la uşă la catedră, ca întrmn cimitir străbătut de un rinocer. El nici n*a strigat catalogul. Piro* nindu*se întrmn cot pe catedră, căutătura lui mişcată peste şaizeci de şcolari, cared urmăreau cu groază, ca pe o fiară bolnavă, întîlni luminişul fragil al ochilor lui Vintilă. Scînteia lor ha pişcat, ca într*o carne interioară, şi cantităţile asudate ale dascălului fură circulate de un cutremur. Fiziono* mia lui placidă se caricaturizase ca de o agonie cu carbonizare.

S*a sculat din catedră. împiedicat^de marile lui obezităţi, el se îndreptă vînăt către bancă. Oprin* du*se în dreptul Iui, Vintilă se ridică în pi* cioare. Văzul însîngerat cu negru al profesorului îl murdări din creştet pînă*n tălpi, ca o lătură. Profesorul îi aruncă pe subt bărbie, de jos în sus, degetul gros, ca o labă: maxilarul lovit făcu să se ciocnească dinţii. Vintilă nu se dete în lături, ne* ştiind să se apere, şi îşi ridică interogativă privirea spre tubercula cu urechi a profesorului. Atunci, măciulia unui alt deget gros strîmbă obrazul copi* lului dintr*o latură într*alta. Apoi căzu o palmă în moalele capului, după care se lipi a doua palmă groasă.

— Jidane! zbieră dascălul de matematici, dema* gog. Lovind mereu, dar simţind în consternarea şi în geamătul mîrîit al clasei că pe toţi copiii îi

dureau palmele şi ofensa, el avea nevoie de o justificare de public.

— Nu e jidan, domnule! strigară cîţiva copii, aţîţaţi de mînie.

— E jidan! răcni profesorul printre palme. Măsa e jidoavcă. . .

— Nud adevărat! strigară mai mulţi copii, şi un zgomot ofensiv clătină băncile.

— Nu eşti nici jidan!?. . . zise dascălul de ma> tematici, — şi loviturile se aglomerară.

Vintilă le primi peste ochi, peste gură, peste obraji şi, alunecînd către scînduri, trebuia să mai primească o lovitură piezişă peste ceafă, dată cu toate puterile demenţii. Paiid şi umflat, profe* sorul fu antrenat de braţul lansat în gol şi se prăbuşi cu gura de piciorul de fontă al sobei, din care muş* cînd, gingiile lui artificiale, lepădate din resor* turi de sînge, săriră ca două rînjete lîngă lada cu lemne.

Dus acasă de colegi, Vintilă fu culcat în pat. Sabina îşi luă revolverul, hotărîtă să facă judecata rapidă, pe care o poruncea împrejurarea, şi ieşi. Dar după cîţiva paşi, ea îşi aduse aminte de datorie şi, gîndindu*se că va fi închisă şi că băiatul ei va rămîne pribeag, laşitatea mamei, aceea care împie* dică soluţiile şi dezlegările, care înneacă speram ţele în neantul continuităţii, acoperi instinctul. Totuş, descurajarea, simţită pînă atunci numai ca un preludiu imprecis, în timpul unei grele munci, izbucni. O sfîrşeală îi obosi deodată toate frăgezi» mile şi aşteptările, înnoite cu optimism atîta timp cît nu a putut să i se pară că eroismul ei a greşit. Sabina avea nevoie de un sprijin moral. Cine putea săd cheme inima şi încrederea mai bine decît prezidenta?

Doamna prezidenta o cunoştea ca pe cea mai iscusită lucrătoare a întreprinderii ei de binefaceri, şi cu toate că păstra distanţa şi rezerva necesară,

ca să nu se trădeze subt înfăţişarea de muncitoare cu acul, Sabina fusese remarcată cu menţiunea favorabilă că preferă vieţii uşoare munca pe un tarif derizoriu. Singurele particularităţi ce păreau săd displacă doamnei prezidente erau distincţia relativ jignitoare de cucoană a cusătoresei şi faptul constant că lucrătoarea nu saluta destul de cuviin» cios, cu legitimul sărut mîna. între o doamnă bogată care îşi acordă patronajul benevol operilor de milostenie şi o lucrătoare, sînt, bineînţeles, distanţe definitive, dar iniţiativa lor trebuie să pornească de la mare la mic, niciodată invers, căci şi distanţa se păstrează cu atît mai armonic cu cît marele refuzînd să*şi prostitueze surîsurile şi substantivele, micul se osteneşte să le merite, înmulţind metaniile, respectînd mersul obtuz şi ascultarea plecată. Cel mic se găseşte fericit prin definiţie şi atunci cînd i se întinde băţul pe spinare, această acţiune constituind în forma ei o atenţie personală, întrucît, ca săd ajungă băţul, însem» nează că cel mic a fost ales.

Sabina s*a dus să*şi găsească prezidenta acasă. Pînă la ora prînzului doamna primise cîteva vizite, care, cu toată neînsemnătatea nominală a titularilor, suprimă toate distanţele, intră în corn» punerea personalităţii şi a trupului însuş al gazdei aproape, căpătînd prin satelizare o fracţiune din autoritatea ei: vopsitorul şi arhitectul de zulufi, lustruitoarea celor douăzeci de unghii, netezi* toarea zbîrciturilor anatomiei şi, pentru duh, cititoarea în treizeci şi două de cărţi, amestecate de fiecare dată subt altă impulsiune astrală. Cu zîmbetul ei nou ca o ulcică zmălţuită, cu ochiul iluminat de un strop de otravă dintrmn flacon, cu făptura preparată şi rectificată, doamna prezi* dentă se arătă binevoitoare, după un ceas de aştep* tare, scoborînd scara ritmic, oprindu*se la cîte două trepte cîte puţin ca să aibă timpul fotografic

să*şi ducă la sprîncene o coadă cu două linguriţe de sticlă, spînzurată pe dinainte cu lanţ. Parcă intrigată şi parcă neputînd să*şi mai aducă aminte, doamna îşi strimta privirile, ca să zărească mai exact, apropiindu*şi pleoapele unele de altele, şi, astfel apropiate, strecurîndu*şi*le prin sticlele ovale şi măsurînd pe vizitatoare, care, anunţată pe nu*mele ei cunoscut, aştepta pe jumătate întoarsă pe un scaun.

Numeroasele poze cu lanţul sunat, cu piciorul ridicat din covor şi pus pe stejarul lustruit al scării, cu o simulare de tuse superficială, n*au putut să modifice atitudinea Sabinei şi să ridice lu*crătoarea în picioare cu douăzeci şi cinci de trepte mai devreme, pentru ca doamna prezidentă să se bucure de o scoborîre contemplată, asemenea Aurorei, a căreia emblemă de clasicism este repre*zintată printr*o divinitate feminină călcînd pe marmură înnourată, din zări spre pămînt. Cîteva efecte de prestigiu fuseseră pierdute pe scară, în jocuri de scenă neadmirate, şi cînd pogorî de tot, concepţia despre sine a doamnei prezidente se găsea iritată. Cu simplicitate, Sabina se sculă de pe scaun, şi, cuviincioasă, zise: « Doamnă prezi*dentă» cu o înclinare a pălăriei.

Nu era ceea ced trebuia prezidentei.

Ţinută la uşă atîta timp, Sabina nu mai simţea nevoia să ceară o consolare şi o intervenţie îm*potriva profesorului cared bătuse copilul, de la o individualitate atît de graţioasă cu sine şi de tîrzie cu ea, numeroasă ca un bagaj de vitrină. Dacă nu s*ar fi anunţat, ar fi plecat înnainte ca doamna prezidentă să binevoiască să*şi părăsească sofaua.

— Dacă ai venit cumva după ajutoare, sanc*ţionă prezidentă, trebuie să*ţi spun că s*a luat în comitet hotărîrea să nu mai dăm decît la infirme. . .

La palma meschină, pe care o primea în plină figură, după palmele dascălului de matematici, Sabina avu reacţiunea pedantă însă scurtă.

— Ţhaş răspunde, doamnă, pe englezeşte, pen*tru că ai, din întîmplare, aci în pərete, un ta*blou de Wilkie, a căruia valoare nu bănuiesc că ai putea s*o apreciezi, — dar n*o să mă înţelegi. Ţhaş răspunde pe franţuzeşte, pentru că te*am auzit de cîteva ori la societate bîlbîind un dialect siamez, şi tot n*ai să înţelegi. Te întreb pe roma*neşte: cu ce începe infirmitatea? Cu dinţii de cauciuc, cu peruca aurie, cu masca parafinată, sau cu amanţii plătiţi?

Sabina se întoarse ca un soldat, ieşi în vesti*bul şi trînti uşa, în vreme ce doamna prezidentă, ameţită, părăsită de puterile naturale şi adăogate, căzu fără joc de teatru pe scaunul ocupat un ceas de Sabina, cu ochii zgîiţi pe coperta unei reviste, care înfăţişa o femeie neagră cu buzele late, dan*sînd cu o verigă de nas.

în stradă, Sabina se opri o secundă să se recu*leagă. Rufăria cazonă se isprăvise. Trebuia să înceapă altceva şi numaidecît. A doua zi era de plătit laptele, peste cîteva zile chiria, încălţă*mintea lui Vintilă de scos de la cizmar. . . Nu e nimic! A voit să se pedepsească, muncind cu mîinile, ca o slugă. Nu s*a putut. Şi slugile şi stăpînii sînt la fel.

— Doamnă! am cinstea să vă salut. . .

Sabina întoarse capul. Secretarul prezidentei, Florescu, care lua de obicei în primire rufăria, se oprise în spatele ei.

— Veniţi de la doamna prezidentă?. . .

— Vă duceţi la doamna prezidentă? răspunse Sabina.

— Da. Am cîteva hîrtii de iscălit.

— Ştie şi să iscălească? zise Sabina. Unde se învaţă asta?

Surprins, Florescu rîse cu mulţumire.
— O găsiţi în sala de intrare. Ducețid un medic sau mat bine un bărbier. ham spus ceva şi ha venit rău.
— Atunci nu mă mai duc. . . IVhaţi scăpat de o plictiseală. Vă mulţumesc.
Florescu era unul din acei «băieţi buni», care pot să numere ideile curente pînă la zece şi să le confunde, paharnic înzestrat cu o limbă gustoasă şi cu un gîtlej aperitiv, povestitor de znoave şi anecdotist fără grăuntele de sare obligator, rîzînd cu poftă de o intenţie de spirit nerealizată şi cu inteligenţa măsurată. El avea, pentru începutul tîrcoalelor din jurul femeilor, o povestire cu un baston, bucata lui reuşită, operă proprie, probabil, construită pe un embrion de anecdotă auzită şi nedigerată. Un volum intim de buzunar, mânu» scris, cuprindea cele mai bune hazuri şi cîteva pagini secrete, şi întrmn compartiment al porto* foliului de la sîn Florescu ţinea ascunsă o duzină şi jumătate de fotografii speciale, pentru chef şi tovarăşi cherchelirţi.

Ceva bun îl făcea să spuie: « Nud aşa că are suc gastric ? », sucul gastric fiind sinonim cu spirit şt calitate. Un vin mijlociu era « băubil», unul deosebit de bun devenea «să bei şi să nu mai uiţi». Despre o mîncare sau băutură în plus, el spunea că « degonflează ». Genul lui umoristic consista în mutarea cuvîntului de pe un obiect pe altul, în crearea de diminutive, în intercalarea după fiecare silabă a unei silabe uniforme şi în citirea versurilor dublate succesiv de cuvintele « Pe dinainte » sau « Pe dindărăt ».

Povestirea cu un baston era din cele mai ino< cente. Un mare financiar din New York discutase în biurourile unei bănci o importantă afacere de petrol şi construirea unei fabrici de automobile, voind să lanseze maşina ieftină populară. «Aşa

a fost şi cu pantofii, remarca Florescu: îrttîi nu ha purtat nimeni fiindcă nu erau », — şi aştepta un efect. «Pe urmă hau purtat oamenii bogaţi, şi azi îi poartă toată lumea. » Cînd să plece, finan* ciarul şha luat pălăria, dar nu şha mai găsit basto* nul. « Unde era bastonul marelui financiar ame* rican?» punea întrebare Florescu. «L*a căutat în toate biurourile şi nu ha găsit nicăieri. » O versiune.

A doua versiune, perfecţionată: «L«a găsit lîngă maşina de scris a dactilografei». Versiune încă slabă.

A treia versiune a fost descoperită după şase luni de repeţire, inspirată de o caricatură dintrmn ziar umoristic, în douăsprezece scene. Unde era bastonul? Nu era nicăieri. Financiarul îl uitase acasă. . .

Ilaritatea finală a lui Florescu exploda cu aceeaş sinceritate virgină, repetată ori de cîte ori putea săsşi plaseze anecdota, ca şi atunci cînd i se răspun* dea: «Mhai mai spus<o de vreo patru ori». « Nu e nimic, răspundea autorul. Ţho mai spui o dată, ca să rîzi. » Auditoriul nu putea să rîdă, lăsîndud pe Florescu să se tăvălească singur.

El explica sensul acestei anecdote, rezervată «sexului frumos», cum avea Florescu nobleţea săd numească.

— Vezi, nu poţi şti cu cine vorbeşti. . . Cuconiţa îţi place, trebuie săd spui ceva. Ai nevoie să faci atmosferă, să te pui în ton. Nimic mai potrivit decît anecdota mea, cared în fond o istorioară.

Dezlegarea normală a lui Florescu urma inevh tabil dacă sexul frumos aparţinea unei trecătoare profesioniste. Ea rîdea odată cu el şi contractul era făcut. O apuca de braţ şi se duceau împreună, însă Florescu avea şi insuccese. Doamna se oprea în loc, imperativ, cu severitate, şid apostrofa:
— Idiotule! dă<te jos de pe trotuar.

Florescu nu putea să reziste la trei vocabule: idiot, cretin şi tîmpit. îşi întrerupea anecdota, tuşea ca să*şi eîtpească moralul, se roşea pînă la urechi şi dispărea înnapoi, părăsind partida, ca un pasager care sare din mersul tramvaiului. Cîtva timp rămînea zăpăcit dinaintea unei vitrine.

Mergînd în stînga Sabinei, Florescu îşi cercetă pe furiş, în oglinda unei prăvălii, frumuseţea. Mustaţa lui neagră, ajustată pe buză cu toate artificiile destinate săd promoveze carnaţia şi dinţii, zbura satisfăcător din vîrfuri galice învoalte; ochiul îi era senin, barba bine rasă şi pudrată catifelat. Dintr*odată el păşi fără pregătire, vor; bind de doamna prezidenta, în anecdotă.

— Asta îmi aduce aminte, zise Florescu, păţania unui bancher american, pe care o s*o povestesc imediat. Era la New York. . .

— Aş dori să credeţi că nu mă interesează, răspunse Sabina.

Secretarul prezidentei căzu de sus: tonul era eliminator. El nu văzuse niciodată bine pe Sabina pînă atunci, cu pălăria de pîslă trasă pe nas şi cu gulerul ridicat. Şi mo auzise rostindu*se propriu şi administrat. Limbajul croitoresei fusese: « Două* sprezece părechi. Daţi*mi un pachet de mosoare. . . Primit o sută de lei. . . Mulţumesc. . . Celelalte vor li gata sîmbătă. . . Bună ziua. » Nici cuvintele nici glasul din ele nu mai erau aceleaşi. Şi i se dezvălui lui Florescu pitorescul unui desen al gurii în mişcare, o rotunzime a bărbiei şi o scoică a urechii, care bau emoţionat. Sabina vorbind, i se părea că mănîncă bomboane şi bijuterii. S*a inti* midat şi totuş nu putea să renunţe la plăcerea de a o însoţi. Şi se văzu într*adevăr lîngă ea, situat ca un grăjdar cu tîrnul în mînă, lîngă o amazonă.

— Vă rog să mă iertaţi. . . N*am să mai spui nimic. . .

— Dacă poţi să uiţi că eşti un bărbat şi că eu sînt o femeie, îţi dau voie să umbli alături de mine. Dacă nu, îţi interzic. Să nu mai aud o vorbă.

— Sărut mîna. . . Am înţeles, răspunse cu o perfectă conştiinţă de vistavoi frumosul Florescu. Numai lăsaţi*mă. . .

— Ţbai închipuit, probabil, că eşti un bărbat irezistibil şi că eu sînt simţitoare la ridicula dumi* tale irezistenţă. . . Aş vrea să nu te mai gîndeşti că nu te*ai înşelat. Eu nu sînt în căutare de mascul, domnule Florescu. Ai priceput bine, nu este aşa? şi definitiv?

Florescu, meschin şi caraghios, fu cu atît mai mult săgetat în inimă, de Sabina. El observa cît îi sta de bine ironia, ca o spadă de aur în vîrf cu o perlă, şi nu se putu împiedica să vadă cu o tresă* rire cît de tînăr şi viu se împărechea părul ei negru, şi ruginiu în substanţa lui, cu paliditatea albă a cefei. Nătărăul avea intuiţia precisă şi stupefiantă că această femeie nu putea să fie de nasul lui. Stingherit de ghiozdanul de piele fină cu catarămi metalice, cu care cocheta pe liniile mari ale vieţii, Florescu ar fi voit săd ascundă, săd mototolească şi săd arunce, ca pe un certificat fals.

— Dacă ne*am înţeles, o să*ţi cer un sfat de camarad. . . zise Sabina.

Florescu tresări de fericire.

— La ordinul dumneavoastră, domnişoară. . .

— Nu domnişoară, doamnă. . . Mă dusesem la prezidenta dumitale, ca să o rog să*mi spuie ce trebuie să facă o mamă, dacă fără alt motiv decît că este un şcolar bun şi un copil binecrescut, copilul ei este brutalizat, bătut şi schilodit de un profesor.

— Despre ce copil este vorba, mă rog? întrebă Florescu.

— E vorba de copilul meu. Mi bau adus acasă pe sus şi acum zace la pat.

— Aveţi un copil?

— Nu vrei să te ţii de cuvînt!. . . Am venit de mai multe ori cu copilul meu la sediu.

— Nu ham văzut. . . Eraţi altcineva atunci. . . Nu*mi aduc aminte. . . De»abia îmi dau seama. . . Nu, nu! Nu vă supăraţi, nu ştiu ce vorbesc. . . Sînt un idiot. . . declară ameţit Florescu. Cînd s*a întîmplat ticăloşia de care vorbiţi?

— Azhdimineaţă.. . Profesorul de matematici. . .

— N*o fi vorba de Ştefaniu? întrerupse Florescu.

— Ba da! Aţi aflat?

— Nu mai e nimic de făcut, doamnă. . . A murit acum un ceas, de apoplexie. . .

Sabina rămase îngîndurată.

— Prea puţin! zise Sabina. Ar fi trebuit să sfîrşească încet şi să se chinuiască mult. . . Dacă s<a isprăvit nu mai am de cerut nimic. . . Bună ziua, domnule Florescu. Mulţumesc.

Florescu nu se mai putea despărţi atît de repede şi de uşor de Sabina.

— Aveţi un rest de încasat de la societate. . . Cînd trimiteţi după el?

— E adevărat, zise Sabina. După lichidarea cu prezidentă nici nu mă mai gîndeam. . . La ora asta ar fi, probabil, prea tîrziu?. . . N*aş mai putea să dau ochii cu această doamnă.

Propunerea Sabinei răspunse nu se putea mai precis dorinţei lui Florescu. El mai putea să meargă un drum alături de ea, să asculte zgomotul fermecat al pasului ei, săd vadă încă frumuseţile gestului şi ale mişcării, dezvăluită atenţiei cu care o urmărea, ca şi cum o fuma, încet şi aromată, într*o pipă lungă. Era iar să spuie o prostie: «Pentru dumneavoastră, doamnă, nici o oră nu e prea tîrzie », şi s<a temut.

Ceasornicul se apropia de i, cînd Sabina, cu gîndul la Vintilă, că putea săd cumpere cîteva prăjituri mai bune şi să i le ducă acasă, intră în biuroul gol al societăţii.

Văzîndu*se singur cu Florescu dinaintea casei de fier, i se păru regretabil. Creionul secretarului făcea o socoteală înfrigurată, care nu se mai sfîrsea, luată mereu de la cap.

- Nu mai ştiu nici să adun, zise Florescu.

«Două cazuri de matematică într*o singură zi, ar fi prea mult», îşi zise Sabina, aţintind deslh narea mişcărilor secretarului, paralizat, căruia îi scăpa creionul din mînă şid fugea registrul de pe masă.

El scoase cinci hîrtii de o mie lei şi, îndoindude de cîteva ori, se îndreptă către Sabina.

-O să ne socotim altă dată, zise el îngălbenind şi apropiindu*se. Luaţi deocamdată atît. . .

Scena masculului înfierbîntat se desină deodată.

— Nusţi este ruşine? Am de luat trei sute şi îmi dai cinci mii? Animalule!

Sabina aruncă ghemul de bancnote pe masă.

— Animal?. . .

Florescu se împletici, ducîndu*şi cotul labei la frunte, unded lovise insulta.

— Bine, sînt un animal, zbieră Flbrescu, repe« zindu<se. N<ai să pleci de aici pînă ce nu te sărută animalul. Cunoaştem genul. Peste o jumătate de oră o să te rog eu să pleci si mo să mai vrei tu. . .

El acoperea drumul la uşe cu spinarea lui vokw minoasă, şi braţele, deschise ca picioarele unui armăsar sculat pe copitele dinapoi, veneau s»o cuprindă şi să încătuşeze nimfa, lipită de trupul lui răzvrătit şi gemînd a nechez. Sabina îl văzu ca printrmn văl plumburiu umblînd să o prindă şi, înfricoşată, nu ştia dacă se mai poate bizui pe mijloacele ei de odinioară, ocolind strategic biu< roul ales ca o apărare. Se căuta pe sine cu grabă, ca un cuţit într*o ladă cu linguri. Scoase din po* setă revolverul. Ochi în masa animalului, gata să tragă. El şovăi puţin, legănat pe coapse şi nesigur: era vorba de dragoste dar şi de moarte. Sabina

se aruncă înnainte, cu pumnul întins, şi colţul degetului mijlociu lovi animalul la baza nasului, între sprîncene, ca o piatră. Animalul se răsturnă. Creştetul capului sfărîmă oglinda, corpul tamponat în părete se îndoi înnainte, se întoarse învîrtit pe un călcîi, căzu cu sunet întrmn genunchi. Durerea rotulei fu ca la giganţi, imensă. Animalul era însă puternic şi clădit pentru rezistenţă. Rînjit, el înna* inta din nou, cu o pată de sînge pe gulerul cămăşii. Sabina se regăsise. Dinţii asaltatorului se rupseră de ţeava revolverului, ţinut ca un box. Un urlet îl azvîrli înnapoi. Ridicîndu*şi braţele, secretarul se pregătea să dea năvală cu pumnii. Strechea gorilei trecea la asaltul orgoliului vexat. Pumnii se izbiră ca două maiuri de zidul masiv, unde îşi lăsară pielea oaselor jerpelită. Mustăţile murdare de sînge atîrnau pe o buză desfigurată, sîngera gingia, sîngerau labele şi capul. El încercă o lovitură în pîntecul gingaş, cu botul piciorului, încălţat greu, şi primi o lovitură finală de*a dreptul. . . Zvîrco* Undu*se ca un lup împuşcat, doborît pe duşumele şi contractat, el se strîngea cu mîinile în regiunea dureroasă.

— M*ai ucis! gemu secretarul, alegînd şi aci cu* vîntul. Dar te iubesc. . .

Clientela încetase. La comitet nu ar mai fi putut să ceară de lucru, şi speriată de ora care începea goală şi de toate orele viitoare goale, Sabina era totuş mulţumită că scăpase de corvezile lui, de discursurile şi nervii prezidentei, de blîn* deţea indiferentă a doamnelor, de mizeria sordidă a localurilor, de aspectul unei populaţii de femei îmbrobodite, sărace, murdare şi rele. între un capac de canal, cîteva lăzi cu gunoaie permanente şi două ghişeuri sparte, se petreceau şi binefacerea şi munca. Coridoarele păstrau de*a lungul păreţi*

lor de var şi pe scîndurile uzate şi grase de uleiuri minerale şi în aer, urmele contactului carităţii şi obedienţei, în schimburi de procedee, vămuind sufletele de sus sufletele de jos, la o graniţă de baricade. Dispăruseră pieptănătura artistică, roşul pe buze al doamnelor venerabile, care nu vor să cedeze timpului un fir de păr, un centimetru pătrat de piele, un ochi, o vînă sau un cartilaj, şi pentru care omul nevoiaş începe să existe aproxi* mativ după ce alunecă şi cade, între spital şi cimb tir. Pieriseră şi coarnele mustăţilor negre ostenta* tive ale secretarului general cu mirosul de turmă şi de porc al institutului de milostenii.

După o fixare patetică de principii, Sabina abia intra în materie. Lumea săracă nu avea nici generozitatea cu tocmeală a celeilalte. Material mizeră, mizeria sufletului era mai accentuată şi mai definitivă, şi caritatea — pe măsura ei. Nepu* tincioasă să inspire ură, ea trebuia să facă milă şi, neputînd să pretindă, ea trebuia să ceară şi să implore. Cînd s*a hotărît să îmbrăţişeze sărăcia şi chinul de bunăvoie, Sabina credea că săracii dispreţuiesc aurul şi bunurile şi că, ostili şi volun* tar concentraţi în dezmoştenire, se pregăteau, desfăcuţi de prejudecăţi şi de aderenţe, la o viaţă curată şi la o biruinţă curată. Ei treceau fiecare cu mîna întinsă şi cu picioarele tîrîş, chemînd cu o grimasă teatrală şi cu căutătura melodramatică pomana noastră cea de toate zilele, numele permis al dreptului cîştigat.

I se evocau Sabinei tablourile de infern urît, mediocru şi acceptat ale sărăciei. într*o gară din Europa văzuse cîndva un exod de populaţie evreia* scă prigonită, trecută prin două rînduri de baio* nete, baionetele care o trimiteau şi baionetele care o primeau, ca s*o trimită mai departe, din fruntarie în fruntarie, peste ocean. Ani de zile suferise obsesia unei femei mari şi groase, o văduvă,

care, surîzînd paturilor de puşti cu o gură fără dinţi, de sugaci, călca fruntaria cu şapte copii de mînă, mai avînd pe al optulea în pîntecul dizgra*ţios monumentalizat întrmn şorţ albastru şi într*o fustă crăpată. Şapte generaţii de prunci, la rînd, duceau fiecare subt încovoierea braţului un bagaj fără materie utilă. Cel mai mic dintre copii, legănat pe picioare nesigure şi mîzgălit pe toată faţa, pînă la scîrlionţii bălani ai frunţii, era dezechilibrat în împiedicata lui înnaintare de volumul gol al unei oale de noapte cu gaură în fund, astupată cu un cep de cîrpă.

Imaginea mizeriei caracteristice şi totale i*au dat*o totdeauna Sabinei evreii, care trăind în triburi şi grupuri, — în familii, — sporesc sărăcia individuală cu prezenţa unei sărăcii divizate şi împărtăşită, în toate lamentabileled resturi, colec*tiv. Un om singur îşi poate ascunde gaura de la haină: cîrdul lui rătăceşte laolaltă gol. « Ciudat popor! se gîndea Sabina. El dă bancherii cei mai puternici şi săracii cei mai slabi, dar de vreme ced dă necontenit şi paralel, tuturor Statelor din lume, însemnează că e frămîntat şi că în evreul sărac nu se poate stinge vocaţia şi înfrînge rîvna. Sărăcia mahalalelor mele e alta! Acceptată, sub; scrisă şi fără termen, sărăcie aşezată şi improprie*tărită, sărăcie cu dreptul la pomana sîmbetei, in*stituită pentru ei.

La urma urmei, Sabino! săracii trebuie să rămîie săraci şi cerşetori. Ei sînt vicioşi, ca şi bogaţii milostivi, cei înfricoşaţi de o viaţă viitoare, în care nu cred dar de care se tem, organizată de la început pentru trebuinţele averii şi acum întoarsă şi împotriva lor. Un ciocan de rachiu, un gologan, o păreche de încălţăminte tocite, hainele unui mort, întreţin neturburatele legături şi necesarele dependenţe. în această sărăcime există şi o înţelegere, Sabino, un contract: ea procură

glitei care te jigneşte desertul suplimentar de carne cu ochi frumoşi, cu gura sîngerie şi cu coapsele alunecoase. Tu vreai o gloată inocentă şi înfrigurată, ca aceea care însoţea pe Iisus, pe Ion Botezătorul şi pe Pavel. Mutărti gîndul, Sabină, şi caută*ţi neîntîrziat de lucru, dacă tine*reţea ta nu poate împrumuta zilelor şi nopţilor altceva decît osteneala braţelor şi un cuget senin.»

Lipsa ultimului pol din buzunar e revelatoare precis, ca un termometru. Polul trebuie recîştigat imediat. Indiferent dacă pentru menţinerea tem*peraturii pui pe foc scîndură, fag, stejar, cedru sau mobilier de muzeu, jarul trebuie alimentat. Doamnele din societatea bună recunoşteau că Sabina e o bună croitoreasă şi o femeie de gust, dar ele n*aveau ce căuta în atelierul ei fără oglinzi murale, în care clientela se poate vedea întreagă, şi mai ales fără spectacol uman. Preţurile ei erau într*adevăr cele mai mici, conştiinciozitatea croitoresei calculînd exclusiv timpul de lucru, după tariful necesităţii. Dar cine se opreşte la comicul considerat al ieftinătăţii? Cucoanelor le trebuia un ansamblu, o atmosferă, un salon cald, puţină muzică, poate că şi un bufet şi poate că şi mai mult, un pas de dans, un partener.

De a doua zi, Sabina şi*a găsit de lucru la clien*telă şi a parcurs*o cîtva timp. A îngenunchiat cu gura plină de ace, ca să prindă pe volanele clien*telor agitate un volan şi să încerce croiala provi*zorie a unei fuste însăilate. A primit confidenţe scabroase. A putut să*şi dea seama cîte anatomii strîmbe produce societatea bună, cîte infirmităţi morale, cîte disperări şi nuanţe de nebunie. A văzut efortul fiecăreia să evadeze din personali*tatea ei caricaturală şi preocuparea constantă şi universală de falsificare, orice femeie dorind să fie alta, alături de bărbatul care îşi fabrică şi el pentru priveliştea politică o mască. Grasele voiau

să slăbească şi slabele să se îngraşe, babele se voiau adolescente, brunele blonde şi ruchine, blondele oacheşe, îndreptate, după dorinţă, cu vopsele şi pudre. Sabina nu izbutea să asorteze persoana cu costumul şi culoarea. Picioarele groase doreau să fie văzute pînă la şale, şi umerii inegali şi dezechh libraţi ţineau să decolteze spinarea pînă la centură. Pielea scorojită şi pigmentată avea pasiunea să fie expusă pe toate întinderile ei.

Cîte o clientă o întreba:

— Sînt frumoasă, Aneto?. . .

Sabina era Aneta, Mărie, Mimi, Raşela, ca un căţel care trebuie să răspundă şi dacăd strigi ca pe o pisică, şi dacăd chemi ca pe o căţea sau ca pe un gîscan. Frumoasele erau hîdele, scă* lîmbele, schiloadele. De cîteva ori Sabina a fost scuturată de păr, pe cînd prindea o dantelă pe corsajul unei rochii de seară încercată dinaintea oglinzii.

— Aşa sînt eu, o informa clienta binecrescută, care îşi cerea scuze. Dar mhe inima bună. Să nu te superi. îmi trece iute. Numai dacă mă necă* jesc te rog să taci şi să numii răspunzi. . .

Cucoanele erau nervoase cu deosebire a doua zi după ce pierdeau la cărţi sau după ce îşi prindeau amanţii cu alte persoane măritate. în zece jurnale nu găseau nimic, rupeau foile, mototoleau mătăsus rile, le călcau în picioare. Apoi începeau destăinu* irile.

Sabina a suportat regimul, suind şi scoborînd toate gamele cu putinţă şi notîndusşi întrmn caiet, personal, acasă, bucată cu bucată, monstruozh tăţile variate ale vieţii mincinoase, trăită la domiciliu. A văzut copiii lăsaţi în seama slugilor şi Familia pînă în fundul ei. A fost asaltată de băr* baţii întorşi acasă în lipsa nevestei, frecată pe sîni, la cuier, de cîte un soţ galant care voia s*o ajute, hau fost propuse tîrguri şi rente, şi cîteodată, în

,>

căsnicia depravată peste măsură, unde soţul şi soţia, luaţi împreună pentru stabilirea unei simple firme conjugale, trăind fiecare cu stricăciunile şi abjecţiunile lui, a răbdat destăinuirea la masă în prezenţa ei a ultimilor isprăvi condamnabile, cu linişte şi cinism. Unii şhau dat în cap cu farfuriile în timpul fripturii. Singura putinţă de rezistenţă a găsit*o Sabina în nevoia documentării.

întno seară, sosind acasă, şha luat în braţe coph Iul şi a plîns pe obrajii lui, sărutaţi cu o frîngere a sufletului profundă. Copilul ei păzitşi sfînt trebuia să intre în lumea pe care o îmbrăca şi o dezbrăca Sabina, să refuze sau să lingă sudorile sufleteşti ale acestor creaturi, care nu se vor schimba nicio* dată, multiplicate unele cu altele, perpetuate şi stabilite la un nivel. Pentru această calitate de oameni pregătea Sabina un copil bun, un om întreg şi nevinovat, ca să fie prostituat sau strivit. Gîndul îi alerga de la ochii frumoşi ai lui Vintilă, fericiţi de sărutarea repetată a mamei, cu mîngîie* rile mici şi dulci ale limbajului de, leagăn, la revoh ver. Un minut de curaj ar fi terminat două vieţi cu neputinţă de împletit în viaţa celorlalţi. Ea voia să aşeze pe picioare un flăcău fără prihană şid da de fapt vieţii un copil nepregătit. Dar ca să curme apocalipsa prin care treceau cu maşina de cusut, cu manechinul şi acul, ea trebuia copilul să şid omoare! Trebuia săd asasineze ea, trebuia săd vadă mort. Nici o judecată nu putea săd acorde dreptul şi suferinţa acestui act. Bine, rău, ceea ce *s<a* făcut trebuie singur istovit.

Văzîndu*şi mama plîngînd, Vintilă plîngea laolaltă cu ea, simţind puterea motivului necunos* cut adevărată, plîngea ca atunci cînd, fiind mic de tot şi prunc în leagăn, îşi însuşea cîntecele ei de întristare, rostite lui ca nişte litanii şi mono* ton, pe cusătura străbătută cu acul.

Sabina se ridică de pe copil, cu pumnii strînşi.

— Nu se poate! Mergem înnainte!

- Ce nu se poate?. . . întrebă Vintilă cu o presimțire.

- Nu se poate să murim!

— De ce nu se poate?. . . întreba Vintilă, cu altă presimțire. Dacă vrei tu, mamă?

— Dragă Fănică, miam gîndit mult înnainte de*a te ruga să vii, dar nu mai puteam amîna.

Ștefan Șileriu intrase în odaia mamei lui cu o foaie de hîrtie în mînă.

— Trebuie să fie ceva foarte grav, dacă măicuța s*a hotărît să*mi trimită o scrisoare. . . zise surîzînd. Era de ajuns săd spui Caterinei. . . Știi că nu mifai mai scris niciodată, mamă?. . . Și ce termeni, mă rog! «Avînd ceva important a*ți vorbi, te rog fă<ți timpul să stai după amiază cu mine o jumă* tate de ceas. » Mă prăpădesc după_acest «avînd» de judecătorie. . . De ce te*ai mai ostenit să scrii și nu mi«i spus<o, ca să zic și eu așa, «verbal»? îți fac cel puțin cîte două vizite pe zi. . . Ce s<a întîmplat? Vrei să*mi vorbești, desigur, de căsătorie.

— De cînd ești logodit, nu*ți aduc nici o învinu* ire, stai tocmai atît la mine cît durează îmbrățișarea de plecare și de sosire. Ești așa de grăbit încît vii gata îmbrăcat, cu pălăria și bastonul în mînă. . .

— Știi cît sînt de ocupat, dragă mamă. . .

— Și mai ales ghicesc cît ești de îndrăgostit. . . Nu roși, băiatul mamei cel frumos. . . Așa trebuie să fie șbmi pare bine că este așa. . . Dacă dragostea nu începe cu dragoste, timp și tinerețe pierdute. . . îmi pare bine mai ales că Ioana te iubește la fel. . . Esențialul. Dar de ce ți*ai pus azi tocmai cravata asta pestriță?. . .

Ştefan îşi căuta o atitudine cu stîngăcie, şi pe cît era de uriaş, pe atît se pitise în sine.

— Dacă ţha spus ea că îţi şade bine, **iwam** nimic de zis, adaose doamna Şileriu, cu o tresărire adolescentă în căutătura obosită. Fetele se pricep mai bine. . .

Ştefan Şileriu avea înnălţimea puternică a unui get şi o nevinovăţie copilărească în chipul lui alb şi proaspăt trandafiriu, contrastante. O sevă îm* belşugată pulsa în marele lui trup viguros, scîn* teind în ochii liniştiţi şi adînci şi în substanţa părului negru, cu firul gros ca de ibrişim.

— Cînd te făcuşi atît de mare, maică, Fănică? Mai ieri, alaltăieri, te împiedicai de scăunel. . . Ia şezi colea niţel. . .

Ştefan îşi puse palma pe fruntea bolnavei şi ho scoborî lin pe figură. . .

— Parcă arzi puţin. . .

— Nu, **ruam** nimic. De multă vreme nu mram simţit atît de bine ca azi, maică. Dar stau subt influenţa celor ce vreau să*ţi spun. . . Nud chiar atît de lesnicios. . . O să afli lucruri atît de noi încît parcă m*aş teme să ţi le spui de*a dreptul şi dintr*odată. . . Ştii, în seara cînd te*am pus să*mi citeşti din cartea pe care mhai adus*o?. . . Vo* iam de*atunci să*ţi vorbesc. . . Mam codit. Mai aveam, poate, unele îndoieli. . . A fost să te între* rup de cîteva ori din lectură şi să*ţi spui: uite de fapt de ce te*am rugat să*mi citeşti. . . Mhai citit un ceas întreg şi pentru întîia oară n*am ascultat nimic, n*am auzit nimic, gîndul mhera într*altă parte. . . Pe lîngă teama de a mă destăh nui, ceea ce m*a făcut să mai aştept a fost şi teama de judecata ta, ca să nu greşeşti cumva. . .

— Mamă dragă. . . zise Ştefan. Se poate să bănui? Mama nu se discută şi nu se judecă. . . Şi mama lui Ştefan mai puţin decît oricare alta. . .

— în general, aşa este. . . Lucrurile, şi ştiute şi neştiute, sînt grupate în serii logice, de lucruri posibile. . . E mai greu cînd treci din seria ta şi te înfăţişezi într*alta. . . Cîteodată noi trăim în serii logice succesive şi contradictorii. . . Vor* besc de cei care au avut vreme să trăiască. Unii duc, nu e vorbă, o viaţă întreagă într*o singură serie nemaisfîrşită. . .

— Nu înţeleg decît generalitatea acestei idei, zise gigantul, aşezîndu*se cu băgare de seamă în fotoliu. Ştii că trebuie să fiu foarte atent cu scau* nele. Am rupt vreo cîteva. . . Sînt cel mai greu om din oraş. Nu e de mirare, dacă măicuţa lui e femeia cea mai inteligentă. Dar nu pricep unde vrei să ajungi. . .

— Cînd te*am născut pe tine, micul mamii uriaş, nu mai eram la prima tinereţe. . . Eram numai în dragostea mea cea dintîia. . . De aceea ai şi ieşit aşa de frumos. . . Cum crezi tu că ies copiii frumoşi? Aşa, fără motiv?. . .

Doamna Şileriu, întîrziindu*şi spovedania, căuta drumul cel mai de ocol şi se retrăia.

— Tu nu ştiai, nu este aşa? că am fost măritată de două ori. . . Vezi ce anacronic sună cuvintele. Asta însemnează în vorbe de tinereţe că am avut doi bărbaţi. . . Ştiai?. . .

— Mi se pare că da, n*aş putea să afirm. . . Am înnodat fără să vreau peticele, frînturile, între* ruperile.

— Dacă nu te*a surprins întrebarea, însemnează că ştiai. . . Primul meu bărbat nu era gelos ca un bărbat, ci ca o fiară — şi totuş totdeauna absent, absent din sufletul lui şi de acasă. Nu vreau săd bîrfesc, era ceea ce aş putea să numesc o personali* tate, dar de moravuri vulgare. L*am prins cu toate servitoarele şi tărăncile, în toate odăile, noaptea în curte, la grajduri. Era nestăpînit. Ajungea să zărească o femeie pe care n*o mai văzuse, trecînd

pe la ferestre. Se scula de la masă, brusc, şi se ducea după ea. O ajungea oriunde. Satele de pe moşie sînt pline de copiii lui. . . Au vrut săd omoare ţăranii de mai multe ori şi nu bau biruit. Avea cîinii lui ciobăneşti care îl ascultau ca nişte oameni. Străbătea cu ei noaptea satele călare: cine a vrut să se atingă de el a fost sfîşiat. Fugea noaptea din pat de lîngă mine şi se întorcea, cîteodată, a treia, a patra zi pe întuneric, plin de sînge. . . Lom ascultat şi bam urît, mizera frică de el. . . Mi s*a dus o bună parte din tinereţe în robia lui, cu gîndul la omul pe cared iubisem: tatăl tău. L*am întîlnit după mulţi ani de la prima mea căsătorie, faţă în faţă, în foaierul unui teatru. Bărbaţii s*au recunoscut. S*au măsurat, s*au insultat şi a doua zi s*au întîlnit, fără să fi ştiut, pe teren. Ce s*a întîmplat atunci mam putut afla niciodată. Barba* tul meu a cerut divorţul, şi*a luat bagajele, s*a despărţit de mine umilit şi s*a întors singur la ţară. Condiţia despărţirii a fost din partea lui să nu mai dau ochii cu moşia în care am trăit arestată o viaţă întreagă, să las să se creadă că am murit. A urmat căsătoria cu tatăl tău. . . Dragoste întîrziată.

- îti pare parcă rău, observă Ştefan.

— Nu trebuia să fac ce*am făcut. Trebuia să mă resemnez. . . Nu oricine are dreptul să aibă dreptate şi să şi*o caute. M*am iubit mai mult decît trebuia. Aveam o datorie mai mare şi am fugit de ea. . . Şi am fost pedepsită. Starea în care mă găsesc durează cu mult dinainte de moartea tatălui tău. M*a chinuit întîi un bărbat, şi după aceea, mai crîncen, urma lui. Sînt atît de nenoro* cită, Ştefane, cît nu se poate crede. Nenorocită fără nădejde, cu toate prilejurile de a nădăjdui isprăvite. . . Mă munceşte întunericul, un întu* neric rece şi gol. . . Şi vezi că nu pot măcar muri. Nu mi*am plătit încă păcatul. . .

Se isca o depărtare între mamă şi fiu, ca şi cum mama aparţinea unor lucruri şi fiul altora, şi Ştefan avu sensaţia că zboară de pe acoperişul lui, pe care s*ar fi odihnit, un cîrd de cocori veniţi dintr*o zare şi porniţi să străbată alta. . . Şi i se părea că mama lui exagerează totuş consecinţele unei păreri de rău de cămin.

— Cu tata nu ai avut nici o nemulţumire, zise Ştefan cu ochii în jos, ca şi cum voia săd apere fantoma.

— L*am iubit cu disperare, Fănică, şi m<a iubit şi el. Dar eu bam iubit aşa, crezînd că scap de obsesia mea. M*am lipit de el ca o cămaşă, ca să nu aud decît bătaia inimii lui. M*am luptat să uit şi nu am putut. Nu se poate uita orişice. . . Ascultă, dragă Fănică, o femeie trebuie săd rămîie credincioasă, cu toată jertfa, bărbatului cu care s*a căsătorit. Două căsătorii sînt prea multe pentru o femeie. E nobleţea ei, — şi viaţa trebuie trăită înnainte de toate cu nobleţe. Femeile noastre vechi au înţeles mai bine decît noi: ele se duceau la mînăstire. . .

— Nu ştiu ce sămţeleg, dragă mamă. . . răs* punse Ştefan Şileriu cu delicateţe.

— înţelege că din prima căsătorie am avut o fată. . .

— Nu ştiam! Nu mi*ai spus niciodată că am o surioară, zise Ştefan cu dulceaţă.

— Nu o mai ai, dragul maichii, şi nici maică*ta nu o mai are. . .

— A murit? zise Ştefan cu suspinul pe cared aduce această mare întrebare.

— Din nefericire, din mare nefericire. . . zise doamna Şileriu. întîi, mi*am făcut un alibi sufle* tesc. Sabina era mare. . .

— A chemat*o Sabina?. . . Ce mulţumit aş fi să am o soră, pe care să o cheme Sabina, cu care aş putea să ies la braţ în mijlocul lumii. . .

Trebuie să fi fost frumoasă Sabina, zise cu ino* cenţă Ştefan.

— Nu pot să tăgăduiesc. . . Dar mi s*a părut că Sabina îl iubeşte mai mult pe tatăl ei decît pe mine. . . Şi cred că nu m*am înşelat. Sabina avea un dispreţ sarcastic pentru toate femeile. Nu aş zice că era o copie de băiat, dar era aproape un bărbat, în plus cu acest mare dispreţ de scîrbă adevărată. Am surprins la ea atitudini care m*au jignit şi m*au îngenunchiat, şi aluzii care dove* deau cruzime de cuget. Mi s*a părut chiar că admite conduita tatălui ei, încurajat să o urmeze cu o indiferenţă faţă de mine, care m*a izolat. Avusesem o speranţă în fata mea şi pe ea am găsit*o întovără* **sită** cu tatăl ei. Poate că greşesc, dar aşa mi s*a părut atunci. . .

Doamna Şileriu încremeni cu vorba pe buze. Ştefan simpatiza cu această soră pe care nu o cunoscuse şi de care afla acum.

— Am şi în această secundă, zise bătrîna, senth mentul de atunci, că sînt izolată. . .

— Nu te supăra, măicuţă dragă, am avut şi eu odată o surioară, o surioară care a pierit chiar cînd am aflat c«am avut*o. . .

— Vream numai să mă explic, nădăjduind o achitare pentru viaţa mea toată, de la tine. . . Nu mai am alt judecător.

Ştefan întinse braţele şid sărută ochii, însă interesat de sora lui, căreia îi zîmbea cu amară» ciune.

— Tata, zise Ştefan, fără să*şi dea seama, căci el simpatiza şi cu acel tată care nu a fost şi al lui — tatăl Sabinei, vreau să zic, a iubit*o, desigur, mult. . .

•— Dragoste cruntă şi bolnăvicioasă, Fănică, groaznică! Fata lui era mai presus de viaţă, mai presus de mîndrie, mai presus de cinste. E adevă* rat că averea îi permitea să satisfacă tot ce putea

ea să dorească. Dar dacă n<ar fi avut nimic şi ar fi trebuit să fure, să prade, să devasteze, să dea foc, să asasineze ca săd procure fetei lui un eon* fort care har fi lipsit, el ar fi făcut*o. . . Ţham auzit adeseori severităţile de magistrat, Fănică. Bagă de seamă! să nu te înşeli măcar în aprecierile tale secrete: hoţii de rînd, bandiţii, escrocii, renegaţii, ticăloşii, au adeseori un motiv onest al isprăvilor pedepsite: o dragoste mai puternică decît scrupulul moralei organizate. . . Dacă fetei lui har fi trebuit un ochi şi amîndoi ochii ca să experimenteze în laboratorul ei, tatăl şi har fi scos întno eprubetă.

— Sabina nu era cu voi, cînd aţi venit de la moşie?

— Dacă ar fi fost cu noi, poate că nu s<ar fi schimbat nimic. Era în streinătate. . . Plecase într<o vacanţă şi nu s*a mai întors. Legăturile dintre mine şi tatăl ei se găseau slăbite mai ales din pricină că ea suprimase şi corespondenţa cu noi. Discuţiile noastre, tot mai "dese şi mai violente, veneau de la educaţia primită de Sabina şi pe care ne*o reproşam unul altuia şi ne acuzam. Bărbatul meu a parcurs toate ţările ca să dea de ea şi s*a întors la moşie demoralizat. Viciile lui au sporit monstruos. S*a apucat şi de băut. Cînd se*m» băta, ieşea cu biciul şi cu puşca la oameni, hotărît săd doboare dacă ar fi suflat. . . A murit şi el, fără să*şi vadă fata, cum n/am văzut*o nici eu. . . Am avut ştire de la un sanatoriu din Saconnex. Uite. Citeşte scrisoarea. . .

— A voit să moară în locul şi în odaia unde a stat fata lui acum douăzeci de ani. . . E cumplit!

— Ai văzut? ăsta era Costache Voinea. . .

Numele îl făcu să tresară pe Ştefan, izbit de o similitudine, şi doamna Şileriu a simţit. Ştefan, căutîndu*şi de lucru cu mîinile inactive atîrnate între genunchi, îşi învîrtea degetele mari.

— Dragul mamii, nu s*a terminat. Sîntem numai la început. Sabina are un copil. . .

— De unde ştii? unde e copilul? de ce nu mbai spus de la început?

— Linişteşte*te, maică, de asta vorbim şi de aceea te*am chemat. Mi*ai dat o jumătate de ceas.

— Mai încape vorbă, mamă! Toată noaptea, nu o jumătate de ceas.

— De unde ştiu, m*ai întrebat. A fost aici. . .

Nervozitatea lui Ştefan trecea peste margini.

— Aici, la tine? la noi? şi nu mbai spus nb mic?. . . Cum se poate asta?

— De ce te*am chemat, puiul mamii; nu ca să*ţi spui?. . .

— De ce mi*ai ascuns atîta timp?

— Acum am aflat şi eu, dragul mamii.

Faţa lui Ştefan se însenină deodată, ca la apro* pierea unui copil care i*ar fi venit de/a buşile în braţe, ca săd ridice de jos pînă la piept.

— E mic, mititel?. . . întrebă Şileriu, care pier* dea timpul din vedere. A venit cu cineva. . . Cine ba adus?

— Nud prea mic, dragul mamii, e de*o seamă cu tine. . . Şi bai adus tu. . .

Ştefan Şileriu păşi din fotoliu de*a dreptul în mijlocul odăii, cuprins ca de un cutremur de nebunie, alternat cu o veselie zgomotoasă, succesiv întunecat şi fulgerat de acelaş sentiment.

— Vintilă Voinea!. . . răcni Ştefan. El e!

— El, dragul mamii. . .

— Mă duc. . . sărut mîna mamă. . . Lasă«mă să te sărut de o sută de mii de ori, mamă dragă! mamă dragă! mamă dragă! N*a mai dat canalia de zece zile pe la noi. . . Nu mai pot să aştept. . . Mă duc săd aduc.

— Stai jos, dragă Fănică, încă nu s*a terminat. . . Vintilă nu ştie nimic. . . El nu mba spus nici cum a chemat*o pe maică*sa. Eu nu bam spus nimic...

— Atunci, de unde ştii că Vintilă e fiul Sabinei... Ai avut vreo dovadă?

— Mai multe... îl cheamă Voinea: Numele primului meu bărbat. Seamănă cu Sabina ca o picătură de apă. . . Are si aluniţa ei de la mînă. . . O parte din glasul ei. . . mişcările ei, piciorul ei, stilul ei de gîndire. . . măsa leit. Şi mi*a vorbit de Sabina, ca şi cum o aveam dinaintea mea. . . L*a recunoscut şi Caterina. Cînd ba văzut s*a împiedicat să cadă.

— Ai putut să te ţii?

— Mba venit de mai multe ori sfîrşeală, am leşinat, vorbind cu el. Am fost gata, gata săd spui. . . Nu i*am spus nimic. M*am gîndit să nu fac rău. Vintilă nu reacţionează ca toată lumea. M*am temut... Sabina a suferit cu el optsprezece ani de mizerie neagră. Fără nici o îndoială, ea şba aplicat sieş severităţile dispreţului ei de femei. . . Nu vreau săd pierdem tocmai acum cînd am pus mîna pe el. Să nu te pripeşti. Trebuie luat încet.

— Vreau săd văd numaidecît, mamă. Nu mai pot să trăiesc fără Vintilă.

— Puţintică răbdare, lasă*mă să sfîrşesc. începe rolul tău. . . Din lungile convorbiri cu Vintilă am căpătat dovada că băiatul ăsta care e al nostru, cărturar cum este şi profund onest, refuză lupta, dată de alţii cu o penibilă impetuozitate, ca o faptă trivială. El nud cere vieţii nimic, mulţumit cu puţin, cu o infimă fracţiune din acest puţin. Inaptitudinile lui se vor putea modifica: asta nu mă prea preocupă. Starea lui sufletească e îngrijoră* toare! . . . Pînă la vîrsta lui, nu s*a schiţat nici un roman.. . Romanul lui de dragoste e Sabina. . . Mama îi umple toate intervalele sufleteşti, care la un tînăr de anii lui aşteaptă, goale ca ramele unui stup, să fie împlinite cu fagurii reginei. Capacităţile lui sînt exclusiv locuite de ea. La el

viața, și bucuria, și întristarea, și geometria, și algebra, încep cu mama, nu cu o mamă regretată, dar cu o mamă prezentă, care îl covîrșește ca o logodnică și ca o soție. Sentimentul lui e taciturn și violent. Fără voia ei, printrmn sacrificiu de fiece secundă și prin consacrarea ei totală lui, ajutată și de o natură sensibilă extravagant, copila mea șha neutralizat copilul ei. . . El o vede cînd citește, cînd se bucură și cînd lăcrimează, gîndul ei ba sorbit întreg, și fizicul lui e inexistent. Și îmbucătura îi este împărțită în gură în două bucăți, din care una și cea dintîia este a ei. . . Ca și cum Sabina nici n»ar fi murit, ci s»ar afla vie în ființa lui vrăjită, el trăiește, topit în ceața ei, fericit cînd poate să se scufunde în singurătățile neturburate. Mhe frică de ceasul în care va înțelege că Sabina a murit într»adevăr și cînd va ieși din halucinarea lui.

Vintilă dispune de toată averea bunicului ador» mită: o avuție însemnată îl așteaptă. Descurcă»ho tu, pune un advocat săd organizeze proprietățile. Ele produc zilnic o bogăție necheltuită. Să i le dea în mînă, să simtă că sînt ale lui. Cred că, înțele» gînd gustul belșugurilor, el se va împăca și cu viața.

Să ne gîndim la un program de gospodărie pentru Vintilă. Du»te la el, caută șid mută la noi, scoated în orice caz dintr»o odaie care îl suge șid anemiază. Du»te cu el la un croitor, comandări cîteva costume, înnoieșted de sus pînă jos, cumpărăd lucruri multe, fine și scumpe, dăd bani, scoated, plimbăd, poartăd pe la teatre, restaurante și localuri de petrecere. Mutăd viața din loc. . . Și m»am mai gîndit la ceva. . . la sora logodnicei tale. . .

O bătaie în ușă opri vorba precipitată și însufle» țită a doamnei Șileriu, care se uită interogativ la fiul ei. Era bătaia cunoscută.

— Mai vorbim mai tîrziu. . . șopti bătrîna.

— Vintilă! strigă Ștefan, aruncîndu»se înnainte, dar întrerupt cu brațele întinse.

Vintilă saluta ca în Evanghelii.

— Pace vouă! zise Vintilă cu o voce stinsă și nouă. Accentul cuvintelor aparținea unei stra» nii sincerități. Bătrîna și fiul ei avură sensația de groază că o scară abia construită se cleatină și se deslînează.

Cîinele ieșindud înnainte, venea spre Vintilă cu șovăieli de atitudini sentimentale.

—Mi»a fost tare dor de tine, cîine. Nu mai știu cum îți zice. Bubi!

Doamna Șileriu îl lăsă săd cheme Bubi, impre» sionată de absența abstractă a lui Vintilă.

— O să stau nițel jos, zise Vintilă, chemînd cățelul, cu semnul obișnuit, pe genunchi. A! să» rut mîna, doamnă Șileriu. Bună ziua Ștefane: nici nu te vedeam.

Vintilă, abia răsturnat în fotoliul vechilor con» vorbiri cu bolnava, păru să»și aducă aminte ceva și sări din scaun.

— Nu înțeleg: ce caut la voi? cum am nimerit aci? Plecasem într»altă parte. . .

— Te aduce inima, Vintilă, zise Ștefan. Fă»ne plăcerea să stai jos. Tu aici ai vrut să vii, dar ai uitat.. .

— Crezi? zise Vintilă, uitîndu*se în oglinda dulapului, ca Ia un străin. își duse mîna la frunte, de la o tîmplă la cealaltă, lăsîndu»șho să alunece de»a lungul obrazului pînă jos. îi crescuse barba de două degete, paliditatea feței slăbite căpătase un ton alburiu, de tibișir, și ochii duși, în fundul orbitelor umbroase, goale, aveau o licărire mată, de plumb. Mîna lui lăsase în palmele lui Ștefan o sensație durabilă rece, unghiile aveau o gălbe» neală albăstruie, și gîtul, redus și subțiat în gulerul tare al cămășii, părea ocolit de un abajur.

— Ai fost bolnav? zise doamna Şileriu.
— Eu? răspunse Vintilă. De ce?
— Te găsesc obosit. . . Ţi*e cam obosită şi vocea.
— Am fost foarte ocupat, peste măsură de ocu*pat, zise Vintilă, ca un advocat cu multe procese şi continuîndu*şi fraza în minte, atent să încon*jure precis cu degetul mare al mîinii drepte o unghie pătată de cerneală.
Doamna Şileriu şi Ştefan simţeau că, dacă nu i*o întrerup, tăcerea lui Vintilă putea să fie definitivă.
— Nu vrei să ne spui şi nouă cum ai fost ocu*pat? zise Ştefan.
Vintilă răspunse cu placiditate, după reflexiune şi privindu*şi degetele fix:
— A fost pe la mine mama. . .
— Doamne, Dumnezeule! strigă nestăpînită doamna Şileriu.
- De ce vă miraţi aşa, doamnă Şileriu? Nu are voie mama să vie la mine? N*am aşteptat*o destul?
— E la tine acasă? întrebă Ştefan Şileriu, ur*mărindud în gîndirea lui, ca pe marginile unui precipiciu.
— N*aş fi putut să o las singură. . . A plecat. . . A venit de mai multe ori şi a plecat. Nu poate să vie decît noaptea. . .
— Ai vorbit cu mama ta?
— Nu mai vorbeşte. . . Sau, mai bine zis, vor*beşte fără să grăiască. . . Spune ceva şi o aud cu ochii. . . Aş vrea să vorbesc şi eu ca ea, cu gîndul. Ea vorbeşte şi cu mîinile.
— Trebuie să*ţi fi spus multe lucruri, zise Ştefan, palid, parcă oglindit într*o apă otrăvită.
— Nu prea multe. A venit să*mi spuie, răspunse, slăbindu*şi de tot şoaptele şi ridicînd un deget spre buze, tainic, că pot să desfac pachetul şi săd citesc. . .

— Ce pachet?
— Nu ştii? pachetul pe care mba spus să nud desfac zece ani. . . Era pecetluit. L*am desfăcut. . .
— Ai găsit scrisorile ?
— Care scrisori?. . . întrebă Vintilă. Nu era vorba de nici o scrisoare. Am găsit două caiete. Sînt la mine. . . Nu le mai las acasă.
Vîrîndu*şi mîinile pe gaura jiletcii, Vintilă scoase din sîn două carnete, legate în piele moale, vişiniu şi verde.
— Mba spus şi mama să nu le las acasă, că mi le poate fura cineva.
Vintilă se sculă cu greutate în picioare şi făcu o declaraţie solemnă:
— Nu mai mă cheamă Vintilă Voinea! zise Vintilă.
— Ce vrei să spui? întrebă cu sufletul ostenit Ştefan.
— Vreau să spui că mă cheamă Horst. . .
— Horst?! se uimi Ştefan, întinzînd mîna să pipăie caietele surorii lui.
— Am lămurit mai multe puncte foarte întune*cate, doamnă Şileriu. . . Tatăl meu a fost William Horst, căpitan în marina engleză, şi pot să vă mai spui că mama mea a fost Sabina Horst, soţia lui. . .
Cu toate că o confirmare verbală devenise de prisos, doamna Şileriu scoase iarăş un strigăt, mai potolit.
— Au fost căsătoriţi! zise satisfăcută în pre*ceptele ei bătrîna.
— Vezi bine! răspunse Vintilă. La pagina opt*zeci şi şapte e descrisă căsătoria.
Vintilă surîse.
— Era jurnalul ei, în care mama ta îşi făcea însemnările zilnice? Nu vrei să mid dai niţel? îl ceru Ştefan.
— Nu pot săd dau din mînă! Cel verde e al tatălui meu, adaose Vintilă cu un timbru ciudat

pe aceste ultime cuvinte, pe care nu le rostise niciodată. Şi ca în vis: Nu mai e nici mama, nu mai e nici tata. . . E numai Vintilă singur. . . 0 lacrimă lucidă îi umezi lumina ochilor.

— Taci, nu mai spune aşa. . . zise Ştefan. Vintilă nu e singur. . . Vintilă ne are pe noi.

— Pe voi. . . Dar cine sînteţi voi?. . . Azi sînteţi şi mîine nu mai sînteţi.

Ridicîndu*şho întinsă pînă în dreptul gurii, Vin* tilă suflă peste palmă, ca întrmn aşternut de praf care fuge.

— Ştii că o să iau căţelul îndărăt. Mham adus aminte cum îl cheamă: îl cheamă Mocăţun.

— Ce vorbă e asta?. . . Cum o săd iei îndărăt? zise Ştefan.

— La subsuoară. . . E mic, răspunse Vintilă. Vreau săd vadă şi mama. Cred că iar vine la noapte. Cît e ceasul? Ea vine pe la două. . . Mai e vreme, dacă nu cumva vine în lipsa mea. . . Ştii, dragă Ştefane, n*aş vrea să mă aştepte.

— Dacă nu veneai nici astă*seară, zise Ştefan, pusesem de gînd să viu eu la tine. . . Şi ştii ce mai vreau? Să te iau ca să te muţi la noi. . . Ţham pregătit o odaie frumoasă, sus.

— Să mă desparţi de mama? zise Vintilă, ascun* zîndu*şi albumele în sîn, ca de o ameninţare.

Doamna Şileriu îi zise pe neaşteptate:

— Nu vrei să*mi zici şi mie mamă, ca sărti zic şi eu Vintilă?

Propunerea îl tulbură. Vintilă tăcu intrînd ca întrmn zid.

— Zhmi atunci: mamă*mare, bunico. . . Mhar plăcea mult.

Vintilă tăcu împietrit. Preţul unui singur cuvînt avea valoarea unei convingeri, sau a unui ideal. 1 se părea că i se cere să se lepede şi să renege.

— Ce vrei să iei? întrebă doamna Şileriu, voind să schimbe atmosfera şi să derive, cu grije de slăbiciunea lui Vintilă. Să luăm împreună o felie de şuncă şi un ceai.

— M*am lăsat de mîncare, zise Vintilă, ca şi cum afirma că s*ar fi lăsat de tutun.

— Eşti extraordinar! Cred că glumeşti, zise Şte* fan, nu fi copil.

— Am vrut să văd dacă pot şi am putut. Mhera imposibil să citesc caietele mamii şi să mănînc. De o săptămînă am suprimat şi somnul. . . şi mă simt foarte bine. Am învins două dobitoace: unul cerea hrană şi celălalt odihnă.

— Dragă Vintilă, mă superi, zise Ştefan. Cu începere de acum ai să mănînci toate mesele la noi. Şi fă cum ţharn spus: mută*te aici.

Vintilă se sculă să plece, dar, părăsit de puteri, căzu pe scaun înnapoi.

— De ce nu mă lăsaţi să plec? zise Vintilă. Mhai făcut ceva. Nu mă mai ţiu pe picioare. Ce mhai făcut?

— Nu vezi că te*au slăbit foamea şi neodihna?

— Nu mhe niciodată foame, zise Vintilă. Nu mai îmi e nici somn.

— De post amceput să*ţi miroasă şi gura.

— Nud adevărat! răspunse Vintilă, adus la rea* litatea că poate să fie adevărat.

— Ia oleacă de şuncă şi un păhăruţ de vin, îi zise doamna Şileriu pe moldoveneşte, cu o diminu* tivare cordială.

O tavă plină fusese aşezată lîngă patul bolnavei, pe o masă uşoară.

— Mă faceţi să mănînc cadavru, zise Vintilă, servit în mînă cu o felie de pîine învelită cu o foaie de carne.

— Poţi să iei şi fructe. . . Trebuie neapărat să mănînci. Nu vezi că te prăpădeşti pe picioare? Ce, vrei să mori?

Vintilă înnălţă din pămînt o căutătură ilumh nată către Ştefan.

— Ce bine ar fi!. . . Dar cred că nu se va putea, zise Vintilă suspinat. îmi pare rău ori de cîte ori mănînc, şi mă revolt ori de cîte ori mă fură somnul. Robii blidului şi ai saltelei! E dezgustă» tor. O jumătate de viaţă putrezeşti lungit şi un sfert din ea te mîzgăleşti cu grăsime.

— Mai ia un pahar, zise Ştefan. E un vin din viile noastre. . .

— îl simt pînă în vîrful picioarelor, zise Vintilă, zîmbind cu naivitate. M*am îmbătat.

După al doilea pahar şi a treia porţie de şuncă, Vintilă aţipi, ca un copil adormit cu ţîţa pe buze.

— ba făcut bine. . . şopti foarte încet doamna Şileriu, mulţumită.

— Ai văzut cum vorbea cînd a venit? Aiurise. . .

— Ce,d puţin lucru să lupţi cu natura?. . . zise doamna Şileriu ştiinţific. Cum facem săd mutăm la noi?

— Mi se pare foarte greu, zise Ştefan.

— Vezi? Nu a fost ce crezusem eu. . . A fost măritată. Dar să nud spuie ea nimic, măcar lui tatăîsu? asta nu înţeleg.

Vintilă adormise mai bine de o jumătate de ceas, păzit de grija celor din odaie, fiecare desfă* cînd pentru el din tăcerea lui un fir personal de gîndire, bolborosit ca într*o cataractă zbuciumată în întuneric. Şi ar fi dormit încă mult dacă «javra », cum s*a răstit Ştefan la cîine, care dormea şi el în perina lui, nu ar fi visat poate o pisică şi n*ar fi lătrat din somn. Deşteptîndu*se, Vintilă, înfrico* şat că bau putut carnea şi oasele trăda şi totuş sperînd că nu a sforăit, întrebă:

— Ce*am făcut, doamnă Şileriu? Mi se pare că am dormit. . .

— Te*ai odihnit şi dumneata niţel, şi ţi*a făcut bine, zise surîzînd bătrîna. Nu e nici o ruşine. . .

De noi nici nu trebuie să*ţi fie ruşine, niciodată. . . Uite, ţi s*a mai înseninat faţa. . . Să nu mai faci aşa, să nu dormi şi să nu mănînci. . . Ai de trăit o tinereţe şi o viaţă şi noi avem cuvinte serioase să credem că ai să fii foarte mulţumit cînd ai să ştii mai mult. . . Eu o să*ţi spui dumitale într*o zi o poveste frumoasă, care o să*ţi placă.

Dinaintea atitudinii indiferente a lui Vintilă, plecat cu fruntea pe mîinile răzimate în coate pe genunchi, privirea doamnei Şileriu se strecură întrebătoare către fiul ei, dacă trebuia spus ceva mai mult deocamdată. Ştefan răspunse negativ, din sprîncene.

Vintilă părea că iese din halucinarea cu care venise.

— Nu ne mai spui nimic? întrebă doamna Şileriu.

— Ba da. M*am clarificat. Vreau să vă spui că nu sînt om ca toată lumea. . .

— Şi»ţi pare rău că faci excepţie prin originali* tate? E distincţia dumitale.

— Dacă ar fi originalitate şi distincţie!. . . Dar e altceva. . . cu mult mai rău. . .

— Tbam mai spus de cîteva ori să renunţi la această falsă analiză, zise Ştefan. Pe de o parte analizezi pînă la fierbinte, şi pe de alta primeşti tot ce*ţi trece prin minte ca un dar de suferinţă indiscutabil.

— Tocmai! zise Vintilă. E ceea ce mă tortu* rează şi mă suprimă: dezechilibrul meu.

— Mai născocişi un cuvînt. . .

— Cuvîntul pentru mine e vechi ca şi starea pe care o numeşte. . . Nu te amăgi, Ştefane, sînt mai preocupat de starea mea sufletească decît ţisai putea închipui. Am un suflet inegal şi şubred. Numai şi nevoia de a mă judeca, scruta şi cîntărl, ca principală activitate interioară, arată caducitate morală. . . Tinerii de vîrsta mea nu se împiedică

în rădăcinile şi buruienile sufleteşti. Ei trăiesc! Eu nu trăiesc. . .

— E criza morală a tinereţii. Toţi am avut»o sau o avem.

- Altă formă, Ştefane. . . Forma mea este a unei vieţi, trăită demult şi isprăvită demult. Ştiu gustul tuturor lucrurilor pe care nici nu le*am gustat şi sînt obsedat de finalităţi. Nu pot începe nimic pentru că ştiu dinainte sfîrşitul. în douăzeci de scheme se cuprinde toată existenţa: în mine, geometria lor e rezolvată mintal. Am toate rezuh tatele în parenteze, ca într*o carte de aritmetică elementară, pe care eu o citesc de*a*ndaratele.

— O să*ţi schimbi viaţa şi ţi se schimbă numai* decît şi schemele.

— Nu se poate, Ştefane: sînt definitive şi in* flexibile. N*ai văzut că nu*mi place nimic? şi mhar plăcea să*mi placă. Aş vrea să*mi pot duce viaţa pe dinafară, ca voi toţi: de ce crezi tu că trăiesc eu numai pe dinăuntru şi că descom* pun sufletul aparenţelor, inoculîndude caria rece a sensibilităţii mele? Sînt vătămat în substanţă, nu mă pot bucura de nimic. Auzi tu? de nimic. Cum socoteşti tu că aş putea să fiu viteaz, cînd sînt un fricos? Aş vrea să fiu obraznic şi sînt timid. Aş vrea să răcnesc şi să mă bat în piept, mărginit în ocolul unei idei sau al unei stupidităţi, în care să cred sau să mă pot preface a crede, şhmi este scîrbă: e facil. De ce mă scîrbesc eu, acolo unde ceilalţi sorb cu lăcomie? De ce vine la mine indigestia înnainte de a pune măcar furculiţa? Sînt meditativ şi parcurs de febră acolo unde toată lumea, lacomă şi brutală, e scelerată. Vreau să fiu şi eu un scelerat. Da, să mă tăvălesc cu ochii închişi în bucuriile amare, ca toată lumea. Nu pot. De ce nu pot? Am pus urechea la toate uşile la care ţi se răspunde prin gaura cheii: n*am primit răspuns. Şi acum, tîrziu, foarte tîrziu, m*am dumh

rit. Am aflat cared boala mea, dar identificarea ei serveşte numai la ştergerea schiţelor creionate în obscuritate şi care amestecau semnele topografice: am o hartă clară şi atîta tot: nu lecuieşte. Leacul e imposibil.

— Şi cared explicaţia ta la atîtea erori cîte cuvinte încîlceşti?

— Sînt un hibrid, Ştefane. . . Nu pot utiliza nici pe englezul aventurier din sîngele meu, nici puterile de hotărîre ale mamei. Sînt urzit din două materiale ce nu se urzesc între ele: beţe şi lînă. Nu merg împreună. Lemnul rămîne tărîţe şi firul moale scamă. Ridică vellnţa ţesută din ele: ţesătura e pulverizată: se risipeşte. Sînt un covor risipit, Ştefane. Vezi că nu se poate face nimic?

— Teorie şi cărturărie, zise Ştefan. Indemon* strabil.

— Un suflet şi o viaţă nu*ţi demonstrează ţie nimic? Uită*te la mine. Sînt de sus pînă jos, în tot sufletul meu, o corcitură! Pe mine nu mă impresionează absolut nimic din cîte te entuzias* mează pe tine, în viaţa pe bucăţi şi varietăţi. Dacă ne înţelegem în opiniile noastre abstracte, în judecăţile critice, ele sînt cerebrale şi nelocali» zate. Localul, şi fizic şi de simţire, mă lasă indife» rent. Tu, care crezi că ştii mai multe decît mine, dă*mi o explicaţie. . . Şi trebuie să*ţi adaog că educaţia mha fost sănătoasă şi că moralul mamei a fost de o duritate şi de o corectitudine de diamant. . .

Ca şi cum făcuse o sforţare peste rezistenţa lui şi urcase agăţat ca un păianjen un pårete de pră» pastie vertical numai cu mîinile pînă la gura ei şi s*a prăbuşit înnapoi, Vintilă, frînt din umeri, şha lăsat capul pe piept, sprijinit în bărbie. în patul doamnei Şileriu era ediţia lui Pascal. Vintilă o luă, întoarse cîteva foi, închise cartea şi citi cotorul cu litere de aur.

— Tovarăşe!. . . zise Vintilă, clătinînd din cap. Omul cu groapa după el. . . Omul trestiei gîndi* toare!. . . Vream de mult săd bag în sobă, zise Vintilă, îndreptîndu*se către cămin.

— Iar faci copilării, dragă Vintilă, zise Ştefan curmîndud drumul. Pascal nu se aruncă în foc. Dăd încoace.

— Fiindcă zici tu, Ştefane. . . Dar omul nu e o trestie, dragă, omul e un par; omul nu gîn* deşte, omul ţine gardul de la coteţ. . . Ce e omul, doamnă Şileriu? zise Vintilă reluîndu*şi locul şi mîngîind fruntea căţelului, cared da capul, culcîn* du*şi*l pe genunchii lui, cu o vădită intenţie de a*şi consola stăpînul. . . După mine, omul e un purice mare, care sare spre cer şi cade*ndărăt, fără săd ajungă. . . E plin de purici pămîntul, doamnă. . . Ori nu e purice?. . . Nu e purice, e schelet. . . Altădată vedeam şi carne pe el... Carnea nu se mai vede nici ca un albuş. Mă întîlnesc peste tot locul cu scheleţi... Fac treabă, aleargă, ca printr*un cimitir, şi noaptea se culcă. . . Scheleţi fără sex, neutri şi uniformi. . . Scheletul dumneavoastră, doamnă, şi scheletul lui Ştefan, sînt cu totul la fel, unul mai mare şi altul mai mic; atît. Gîn* deşte scheletul? Nu. Sună oasele, ca tacul în bile.

— Ati mai auzit voi, fetelor, de vre un băiat care să iubească numai pe măsa?

Batjocura, spusă cu necruţare şi cu un accent de parvenitism în carieră şi morală, venea din buzele de foarfecă, întinse ca două sfori paralele pe făb cile slabe între urechi, ale unei foste celebrităţi.

— Ce fel de întrebare e asta? întrebă cea mai autorizată. „

— Să vă explic. Nu e un sugaci. A trecut de patru ani, a trecut de douăzeci. . . E un gogeamite doctorul în matematici. . .

« Fetele » se puseră pe rîs. Aproape goale şi cu uşile date de părete pe coridorul îngust, ele se pregăteau de premieră, fardîndu*şi masca, încer* cînd perucile şi trecînd în dezordine prin cabinele cu cabotini, ca să ia un calîp de cacao sau să împruf mute un roşu mai aprins. O ceaţă de pudră, de parfume cu tării confundate şi de crud miros de cocă şi huşti acrea paradisul din dos al minusculu* lui teatru, asaltat pe scara de serviciu de imberbi cu apa la gură şi de admiratori zbîrciţi. în aştepta* rea rezultatelor de la casă şi a biletelor gratuite, ţinuţi în respect de valeţi şi pompieri, ei erau precipitaţi din cînd în cînd vabvîrtej înnapoi din călcîie, la trecerea cîte unui favorit cu blană, care îşi putea permite să pipăie bărbia cu gro* piţă a unei artiste şi săd puie, ca unui cal de curse, mînuşa pe şold.

După trecerea directorului de scenă, care înjura pe coridoare ca un surugiu, artistele s»au îmbubzit respectuos la cabina Tinei, lacome de noutăţi inutile.

— Spune croitoreasa!. . . zise Tina. Lucrează pentru o viitoare mireasă, care are o soră şi care ar fi voit să o mărite şi pe ea, cu un matematician îndrăgostit de măsa, nota bene, adaose în latineşte, de măsa lui. . . Toate insistenţele au rămas, nota bene, de prisos.

— Trebuie să fie vre unul din ăia care. . . ştii, îşi poartă dragostea în palmă, căuta să ocolească, şi nu izbuti, o persoană îmbrăcată în ***mauve*** li» liac. . . S»au mai văzut de ăştia. . . Astea vreai să ne spui?

— N*am vrut să spui nimic. . . se retracta Tina, indignată. Mha scăpat şi mie o vorbă: voi v»aţi adunat ca gîştele.

— Eu le»aş tăia ăstora degetele cu satirul pe pragul uşii. Atîtea fete drăguţe aşteaptă un băiat bun, şi poftim!. . . Şi tocmai de la matematici, soro?... ăştia păreau mai serioşi.

— Tocmai fiindcă sînt prea serioşi. . . Cu ăla însă e altceva, că trăieşte cu măsa, mha spus croi* toreasa. . .

— Eu n»am spus aşa, interveni croitoreasa ve» xată şi care isprăvise de ajustat un clin. Domni» şoara voia să ştie ce mai e pe la clientelă, ham povestit şi eu cîteva mofturi şi un caz foarte trist. Eu am spus că mama domnului profesor a murit...

Cuvîntul «a murit», în mijlocul forfotei anato» mice şi al veseliilor artificiale dintre cabine şi culise, făcu efectul unui pahar cu apă rece, arun» cat peste decolteuri şi fese.

— Aşa spune! Vezi?

— Nici n»am spus altfel, răspunse croitoreasa, v*aţi pripit dumneavoastră. Domnul profesor e altfel de om.

— Nu mhai spus tu, fă, că s»a ţinut cu măsa?. . . răcni Tina, ridicînd pumnul în vîrful braţului nud, ca un băţ.

— Ferească Dumnezeu! domnişoară. . . Şi altă dată să ţii pe ***tu*** şi pe ***fă*** pentru acasă la dumneata. Sînt femeie în vîrstă. . . N»am fost totdeauna croi» toreasă de teatru. . . Nu sînt nici fată de căruţaş.

— Arde»o!. . . înghite»o!. . . se auzi din cîrdul care se depărta al actriţelor pe jumătate goale.

— Acum o iau de păr şi mătur cu ea toată sala, zise interpreta principală, persoană uscată, vînătă şi veninoasă.

— N»a fost căruţaş ta'su. A fost măturător, zise croitoreasa, care trecuse într»altă cabină, să încerce alte costume.

— Ai spus, madam Amalia, că mama profeso» rului a murit, zise o fetişcană dintre artiste, decent, emoţionată. Profesorul nu poate să o uite.

— Adevărat, domnişoară. . . Lucrez în casa domnişoarei care se mărită, de cînd mha murit bărbatul, de zece ani, şi am cunoscut*o de mică. . . Domnişoara ia un magistrat, un tînăr din toate punctele de vedere, zise Amalia cu nobilă pedan* terie, foarte bine. . . Domnişoara mai are o soră, a doua domnişoară. . . Magistratul are şi el un prieten, ca un frate, pe profesor. . . Trebuia să se facă două căsătorii odată. . . Nu s»a putut. . . Profesorul îşi iubeşte mama atît de mult, că nu mai poate iubi nici o altă femeie. Punct. E totuna ce»am spus eu cu ce spune şteoalfa de dincolo? I»e necaz că»i ca o scîndură şi n»are şi ea un pic de ţîţe. Moare, plezneşte. . . Are şi ea nişte scîrbe de fleici. . . ca o căţea fătată. . . Dar cine»i de vină că nu i le»a făcut măsa cu ta'su căruţaşul?. . .

— Desigur că nu, răspunse domnişoara actriţă. Dar, să te»ntreb ceva, profesorul e ***tip ?. . .***

— E cît se poate de bine, domnişoară. O să»l vedeţi astă»seară la spectacol, în avanscenă. Se

mai face astăsseară o încercare: Vin părechile amîndouă. . . Domnul Şileriu, cum se numeşte judecătorul, ţine să se facă orişicum şi a doua căsătorie. . . Dacă bar fi tată şi tot nu s*ar ocupa atît de mult de prietenul lui cel mai bun. . . De trei luni de zile îl duce peste tot locul, ca să uite. . . Au fost amîndoi în streinătate şi a trebuit să se întoarcă repede: mormîntul mamei e aici. . . L*a purtat prin toată lumea, ba dus şi ba întors în fel şi chipuri, doar o uita. . . Nu poate să uite. . . Dragostea lui în loc să descrească, sporeşte şi, mi se pare chiar, Doamne iartă*mă, că profesorul s*a cam ţîcnit. . . Oamenii prea deştepţi, domni*şoară, nu trăiesc, şi copiii prea deştepţi nu se joacă.

— Tot n*am rol astă*seară... zise tînără artistă. Zici că vine în avanscenă? O săd caut.

Prin gaura cortinei se putea urmări interesanta distribuire treptată a publicului, adunat în staluri şi ranguri, în vederea unuia şi aceluiaş lucru, ţoale*tele, averile, categoriile, bijuteriile, ediţiile infinit variate ale oamenilor, hotărîţi să stea locului, timp de trei ore, atenţi la evoluţiile unui punct. Vintilă Voinea, încremenit întrmn colţ, număra fără să vrea cheliile din staluri, ocupate ca de nişte sfinţi în smoching, cu tonsură şi aureolă. Zicea în gînd: una, două, trei, patru, şi dacă la al şaptesprezecelea exemplar de craniu gol se producea o mişcare a stalurilor pentru trecerea unor persoane la mijlocul băncii, metalizate în structura demnităţii lor cu bijuterii, lanţuri şi catarămi, numărătoarea meca*nică reîncepea cu: una, două, trei. . . A numărat şi a trecut în revistă toate seriile unei unităţi de obiect, scaunele goale, capetele de îngeri din capiteluri, scoicile cu ramuri din ghirlanda circu*Iară decorativă a lojilor, şi, în sfîrşit, stalurile pline pînă la cel din urmă loc.

Lîngă Ştefan Şileriu, răzimată cu braţul gol pe umărul fotoliului ocupat de logodnic, viitoarea

soţie îi imobiliza căutătura la şoaptele ei, jucate pe giuvaerele dinţilor, asortaţi în catifeaua buzelor ca într*o cutie neîndestul închisă, şi privirea săă Iii întregi se îndrepta magnetizată către frumoasa păreche. Deopotrivă de atrăgătoare, sora îogodni*cei, împărtăşită din rămăşiţele surîsului şi şoaptei, contempla, ca să*şi găsească o îndeletnicire, prin lentilele ovale ale unui ochelar inutil şi cu atît mai în ton, cu coada de aur, pereţii care nu repre*zintau nimic, iar Vintilă, retranşat în ungherul cel mai depărtat de marginea lojei, îi punea o greutate pe grumaz, ca şi cum bar fi ţinut în cîrcă.

Vintilă Voinea, cu ochii focoşi, aprinşi de o stranie temperatură interioară, gingaş în apucă*turi, naiv, fantastic şi profund, nu putea să displacă unei fete, educată pentru o viaţă care adaogă virtu*ţilor rafinamentul. Agasată de a rămîne singuratecă între un bărbat mut şi o păreche care se ciuguleşte cu vorbe strecurate ca prin fulgi, şi fiind un sfert de oră gol dinaintea cortinei, ca un camarad decis ea îşi mută fotoliul, pivotat pe un picior, alături de fotoliul lui Vintilă.

— Nu ţi se mai urăşte în colţul dumitale, dom*nule Voinea?. . . La ce te tot gîndeşti?

— Am numărat, domnişoară, pîn*acum tot ce se putea număra şi am clasat una sută şaptespre*zece vertebrate, după conformaţia frunţii, a na*surilor şi a urechilor, întregul sector de la parter pînă la galerii, din raza mea vizuală. N*am găsit remarcabil nimic. . .

— Cunosc un mamifer remarcabil, la care se uită toată sala, şi dumneata nu te*ai uitat o sin*gură dată, nici din profil şi nici din spate. . . Ar fi simţit. . .

Vintilă gîfîi, deconcertat. Se gîndi că dacă fata asta frumoasă, cu carnaţia splendidă şi complicată, ar deveni proprietatea lui, el n*ar şti niciodată cum să înceapă şi ce ar face cu ea şi îşi aduse

aminte de crima, poate petrecută poate închipuită de el întrmn vis, — uitase, — a unui vînător. Acela şha urmărit idealul cu puşca, şi cînd ha doborît, a căzut în rîpă fata cared iubise şid urmărea fără să ştie el, cu o pană la pălărie, prin munţi.

Cu francheţea şi a dragostei şi a prieteniei, ea îi apucă o mînă, pe care el nu o putu trage înnapoi.

— De ce te fereşti de mine ? şopti Ana, fără săd rostească numele. Şi se uită ţintă în ochii lui, al căror tăiş scapără de o lumină nouă, ca la lupi.

— Nu mă feresc, răspunse Vntilă, ca un copil, cu o negaţiune de alternare.

— Strînge<mi mîna puţin cu mîna dumitale de manechin. . .

— Am strîns>o, răspunse Vintilă.

—• Nu mhai strîns*o, nici nu s*a mişcat. Ţha îngheţat. Simt în mîna mea. . . numai o mînă de sticlă. . . The frică de mine?. . .

— Nu. . . nu ştiu. . . nu ştiu, răspunse Vintilă îngrozit.

— Apropiere de mine, zise drăgăstos şi cast domnişoara Ana.

— Lasă*mă. . . lasă*mă. . . gemu Vintilă. Mă scobeşti cu ochii. . .

Sala teatrului se întuneca progresiv şi soneria şuiera pe culoare.

— începe! zise o voce groasă din sală.

— N*ai simţit că te iubesc, Vintilă?. . . şopti Ana în urechea lui. îmi eşti foarte drag. . . Şi credeam că ţhaş putea fi dragă şi eu. . .

— Ştefane! strigă cu glasul lui întreg Vintilă, pierzînd din vedere locul unde se găseşte. Ştefa* ne!. . . Ana vrea să omoare pe mama.

Un tropot numeros de panică izbucni la toate etajele teatrului, şi publicul, împiedicat în propria lui masă, apăsa ieşirile ca un singur bloc de carne îmbrăcată.

— Nu s*a întîmplat nimic! anunţa personalul. Onoratul public este rugat să stea liniştit. Repre* zintaţia începe.

Ştefan Şileriu şi femeile scoaseră repede afară pe Vintilă de braţe. Artista care nu juca şi care îl privi* se prin ochiul cortinei, le*a ieşit înnainte cu o camaradă.

•— Vezi? mama lui a murit dar nu a murit. . . A murit, însă trăieşte. . .

— Toată lumea ştie că mama nu a murit, zise Vintilă, culcat pe braţul lui Ştefan Şileriu.

A doua zi, Ştefan Şileriu n*a voit să se arate în oraş. Zvonul amplificînd monstruos scena din teatru, se găsea în plină viteză, şi vîrtejurile lui circulau tendenţios. Era prudent ca magistratul să nu apară la tribunal.

— Vrei să mai facem o excursie? zise Ştefan Şileriu, nădăjduind să*şi îmblînzească prietenul pînă la urmă. O sută douăzeci de kilometri îi străbatem în două ore, şi diseară sîntem înnapoi. Vreau să vezi şi o mînăstire. Mergem cu fetele. . .

— Bine, răspunse Vintilă, nesimţitor ca un buh găre de pămînt.

— însă făgăduieşte*mi că mai să mai faci nicio* dată ce*ai făcut aseară la teatru.

Vintilă se posomorî.

— Cred că pînă la urmă o să izbutim să*i scoa* tem din cap ideea lui fixă, zise Ştefan logodnicei lui. Aseară la teatru, ha fost teamă de influenţa Anei asupra lui. încă două«trei situaţii ca asta şid vindecăm pe Vintilă de tot. Pui rămăşag.

—• Ai băgat de seamă că, tot amestecîndu*se prin strigoii lui, Ana s*a îndrăgostit de el ? zise logodnica lui Ştefan. Nu m*aş fi aşteptat. Numai să iasă bine. . . Ana, cu atitudinea ei nepăsătoare, e o pasională. Nu mai poate da îndărăt cînd începe

ceva şi mi se pare că lucrul a început. Merge pînă*n pînzele albe. Mă tem. . .

— Mă plictiseşte ceva penibil la Vintilă, zise Ştefan. Cînd i se pare căd piere speranţa, se iscă în el un punct de demenţă. Va consimţi vreodată să renunţe? E toată problema. Dacă Ana ar şti cum săd ia, cred că băiatul scapă. Viaţa lui alu* necă pe un fir de păr.

— Bună dimineaţa, domnule Vintilă, îi zise Ana, în odaia doamnei Şileriu. Aseară m*ai făcut de ruşine. . . Ai ţipat în tăcerea teatrului plin de lume.

— Dar ce s*a întîmplat ? întrebă doamna Şileriu.

— Am plecat fără să putem vedea măcar în* ceputul piesei. Domnul s*a apucat să ţipe tocmai cînd se făcuse întuneric pentru ridicarea cortinei.

— Nu mbar veni să cred. . . spuse bătrîna.

— Ascultaţi ce vă spun, zise Ana. Piesa avea un subiect curios: dragostea dintre doi tineri care nu se cunosc dar se iubesc, de la o distanţă de o mie două sute kilometri. Se vor întîlni? Cred că su« bectul este că ei s*au întîlnit.

— Toată viaţa e*atîta tot, dragoste şi întîlnire, zise Vintilă. Altceva nu se mai poate petrece. Toată lumea umblă, aşa, unii după alţii, ca apele, numai ca să se întîlnească. . . Altă activitate nu se cunoaşte ?

— Asta le împlineşte pe toate celelalte, moşule, zise Ştefan. Dar asta merge fără interogator şi explicaţii, fără precuvîntare: este ori nu este. Am să te iau şbaşa, văd că altfel nu merge.

Cu dragoste, Ştefan îl mişcă încet de o ureche.

— De*aci înnainte o să*ţi trag în toate zilele cîte un toc de bătaie, pînă te*oi pune pe calea cea bună.

Doamna Şileriu asculta în pat relatările Anei, din teatru.

— Ce vă miraţi atîta, doamnă Şileriu? A voit să omoare pe mama. . . Trebuia, fiindcă eram la teatru, să accept, pentru motivul că se face scan* dai? De unde această regulă?

Ana se îndreptă cu Vintilă la dulapul cu cărţi.

— Nu m*am atins de mama dumitale. . . M*am apropiat doar de dumneata, zise Ana.

— Eu nu sînt al meu, domnişoară. . . Nicio* dată wam fost al meu. Dacă mă bucur, suferă mama. . . Nu vreau să rămîie singură. . . şi să plîngă. . .

— Mama dumitale nu mai suferă, şopti Ana.

— Plînge. . . O aud noaptea. O auzi plîngînd şi dumneata.

— Plînge vîntul. .. domnule Vintilă. Mama du* mitale e acum fericită, zise Ana cu un ton de confidenţă. . .

— De ce vrei să te lupţi cu mine, domnişoară ? Ce ţi*am făcut, că umbli în tainele mele ? Ce ai cu sufletul meu?. . . A murit mama, am murit cu ea. . . nu mai trăiesc. . . Toată strădania mea munceşte la visul să nu mai fiu deloc. . . înlătur dinaintea mea tot ce nu e mama... Sînt undelem* nul din candela ei, vreau să mă mistui în flacăra mică pînă la ultima picătură. . . Am iscălit cu sînge. . . Nu*mi pot şterge iscălitura cu scuipat.

— Să mă lupt cu viii, să mă lupt cu morţii ? răspunse Ana neputincioasă. Vreau să te scot din* tr*o groapă. . . Dă*mi cu încredere mîna.

— întoarce*ţi capul, domnişoară. .. Ochii du* mitale, ca fluturii de noapte, sînt grei şi muţi. Aripile lor bat încet. . . închide*ţi*le, fluture de cobe, cucuvaie mică de catifea. . . Nu vreau să uit pe mama! Cadă*mi limba din cerul gurii, braţele din umeri, picioarele din legături. . . — Şi rugător: Ai auzit, domnişoară Ana?. . . Nu te juca, te rog, cu şoaricele sufletului meu. . . Nu mă chinul. . .

— Ne aşteaptă maşina, copii! strigă, dînd uşa de părete, Ştefan. Sărută fiecare pe mama. Şi tu, Vintilă.

Vintilă îi sărută doamnei Şileriu mîna.

— Mamiid place săd săruţi obrazul, nu mîna. Uite aşa, zise Ştefan, ţinîndud pleoapele, ca o Evanghelie, la sărutarea lui.

în maşina închisă, Şileriu ocupa volanul, lîngă şofeur, şi logodnica, răzimată în spatele lui, un strapontin. Vintilă se văzu încă o dată lîngă Ana, închis cu ea ca într*o vitrină, alăturat de ea pe canapea, ca un bolnav. Mirosul ei curat, de scrin de rufărie, îl învăluia ca o batistă mare cu o boare de lavandă şi de chiciură de mătase. Femeie sănă» toasă şi îmbelşugată, pe trupul cast ca un arbore al Anei sta răstignită o măreţie simplă, sigură, împli* nită şi senină, şi gîndul ei şi sufletul ei, fără rever* suri, aveau precizia şi invariabilitatea unei ştamph le, care, pusă oriunde şi oricînd, tipăreşte acelaş monogram. Ea da certitudinea unui tovarăş de orice împrejurare, egal, stăpîn pe viaţă, brav şi bun. Ochii ei teferi, fără codiri şi strecurişuri, afirmau, nedespărţite, credinţă şi pază, şi persona* litatea ei temeinică amintea ţarina, pîinea şi cîinele dulău cu sensibilitatea graţioasă.

Simpatia Anei sporea cu repeziciunea norilor adunaţi pentru ploaie, se conglomera compact, nesimţitoare pînă atunci la buchia dragostei fără vocaţie şi har. Ea îl iubea pe Vintilă cu nenoro* cirea şi cu spaimele lui, ghicindu*se casnică şi maternă şi primindud ca pe un prunc dimpreună cu demonul lui, cared îndrăcise.

Drumul străbătut de maşină, cu priveliştile lui succesive de şes, de măguri şi de dealuri pieptoase, era ca poteca din mijloc a unei cărţi, deschisă cu foile mari, de o parte şi de alta. Scrisul mărunt al semănăturii şi al brazdei alterna cu paginile vaste ale zăpezii, ilustrate în albastru şi argint.

Au fugit, pe dinaintea cristalelor laterale, satele cu acoperişuri, şi ele ca nişte cărţi, dar întoarse, sculate pe scoarţe, cu creştetul cotoarelor în sus. S«au descărnat lanurile trestiei, gătite cu fumuri galbene de puf. Au alergat învîrtite pădurile goale, în hore spirale. S<au depărtat podurile, ca nişte scoabe prinse de maluri, peste cărări şi şosele de gheaţă. Fabricile şhau arătat, în orizont, coşu* rile, ca nişte columne, şi era şi cioacla de lemne animatoare, pe care o purtau tîrîş în zăpadă, pe tălpi, boii şi omul cu căciula lungă.

Ana îi arăta lui Vintilă un corb, un han, un car cu nuiele, porumbiştile aspre, un conac alb, o fîntînă, deasupra căreia se lăsa ciutura, ca din cîntar. Doi cai negri se fugăreau înhămaţi în curcu* beie, la o sanie uşoară, sprinteni în agerime, ca să li se audă clopoţeii. A salutat cineva. . . A văzut Vintilă? Nu a văzut. Ca un acid cristalizat într*o sticlă pecetluită, cu singurul spectacol împrejurul lui al rafturilor cu flacoane şi porţelanuri de farma* cie, era Vintilă. El nu putea să înţeleagă emoţiile de pămînteancă ale Anei şi tresăririle ei dinaintea feeriei. Ca să se sustragă climatului ei şi contactului torid al mantalei de lutră, prin care se distila temperatura suavă a sînului, unde somnolau şarpele inocent şi cald şi cuiburile rotunde ale brîului, Vintilă se lipise de fundul unghiului limu* zinei. El nu voia să vadă cum se desface gura transfigurată, cum licăreşte pleoapa. Nu voia să vadă urechea şi strugurele ei, împuns cu un mărgă* ritar, curba tînără a subsuorii obrazului, grumazul pudrat cu fulgul aşternutului impalpabil de păr pulverizat al scoicilor de măceş. Vintilă şha tras pălăria pînă mai jos de nas, fără să poată opri totuş invazia lină şi aromele de sănătate cernute prin sitele de dantelă ca un duh de iarbă*mare. Mîinile şi le*a înlemnit departe de atingere, şi în ungherul lui Vintilă, încremenit ca un dolmen,

se luau la trîntă două imagini, ca păpuşile de jucă* rie, mişcate de o aţă care le încaieră şi le separă.

El ştia că păcatul cu gîndul e mai mare chiar decît consecinţa lui şi, ca să nud comită, se muncea să*şi întunece pînza, în transparenţa căreia se desluşeau arabescuri de azur. El încenuşa lumina undelor irizate. Dacă i se părea că ba rămas o lucarnă, prin geamul căreia începea să se zărească, el lua o lopată de întuneric şi tencuia zarea cu acest nămol. Dacă voia să suspine îşi încîlcea suspb nul. Pe o tablă neagră de şcoală din încăperea sufletului de veşnic şcolar se iveau neîncetate litere de tibişir, şi copilul se înnălţa pe vîrful pantofilor, ca să le şteargă. Cînd sforţările secrete nu mai erau de ajuns, Vintilă se încrunta cu pumnii. Se scula violent. Turbura în oglindirile lui fatalităţile, reor* ganizate de la sine, numaidecît. Arunca în ele gîndul urît, ca un cui în roţile angrenate ale unei maşini, şi asculta în deşert să se rupă coherenţa.

Mînăstirea Sfintei Parascheva se ivi nemaiaştep* tată ochilor osteniţi ai lui Vintilă, dintr*o cotitură de drum. EI o căutase zeci de kilometri, răspi* cînd tumulturile de verdeaţă ale orizonturilor masive şi zările lucide, şi a renunţat. De la un timp, stăpîneau solemnităţile meteorologiei. Zăpe* zile înnecau conacele, culcate în tablouri albastre. Străjuia suliţa brazilor, înfăşuraţi ca nişte steaguri. Ca turmele unor dobitoace înghesuite cu miile, şolduri în şolduri, pădurile negre păşteau pămîn* tul de faianţă. La o mlaştină a cerului pură, cire* zile sorbeau în genunchi, cu boturile scufundate, răcoarea de argint, adormind în alcoolurile din azur. Corabia cu pînzele de văzduh a şesului încărcată, ancorase la o insulă de fum.

Panorama se dezvălui întreagă, şi Vintilă se pier* du ca un călăreţ în imensitatea ei ireală. Zări mînăstirea ca un oraş de clopotniţi şi turle, pe un platou de agată albastră întunecată. El nu*şi închipuia că lumea poate să fie atît de frumoasă şi să întreacă frumuseţea gîndului, rămas în drum ca un nasture de manta. El crezu că trecuse de lume şi că intra în basm. Nicăieri, pe unde călăto* rise el cu Ştefan, nu s*au găsit adunate laolaltă atîtea miracole, ca la o sută de kilometri de nasul lui vîrît în hîrtie, şi uimirea lua cunoştinţă de amănunte ca de cusăturile unui plocat adînc, ridicat pe lat. Se desluşeau din fuga maşinii, care

se apropia de lacul înghețat și de castelele îm* preunate ale mînăstirii, liniile, suprafețele, bolțile, stîlpii, cerdacurile înnalte și, pe o față a turnului celui mai înnalt, un cadran de ore.

— Ce zici? întrebă Ștefan Șileriu, întorcîndu*și fața de la volan. Dar unde te*ai băgat?. . .

Crucificat în colțul lui, Vintilă slăbise pe jumă* tate. O paloare verzuie îi spoia figura, scofîlcită de chinuri vehemente, și atitudinea lui, cu brațele încrucișate la piept și cu mîinile subsuoară, era demonstrativă.

— Așa ați călătorit tot timpul, Ana? zise Ștefan.

— Așa. . . Mai puteau să încapă trei persoane între noi, răspunse Ana. De cînd am pornit, pîn*acum nu s*a mișcat de un centimetru, bor fi înțepenit și picioarele.

Vintilă asculta o limbă parcă streină și, dacă nu i*ar fi rămas ochii, învăpăiați de o pîlpîire de jar, s*ar fi crezut că a murit.

— Ți*e frig? întrebă Ștefan. De ce nu te*ai învelit cu pledul? Să nu fi răcit. . . Cu tine vor* besc, Vintilă Voinea, zise Ștefan.

Nici un răspuns.

— îți place peizajul? E unul din cele mai admi* rabile din cîte cunosc, și mînăstirea nu are pare* che. . . A fost zidită acum patru sute de ani. Ai observat tu că toate mînăstirile sînt așezate pe o margine de apă?

Ștefan își înnăbușea stupefacția în date și in* formații.

Vintilă tăcu.

— Treci tu la volan și dăd Anei locul tău, zise Ștefan logodnicei lui, oprind mașina. Am ceva de vorbit cu Vintilă. Pe urmă, apuoo la dreapta.

Lîngă Vintilă, Ștefan Șileriu îl prinse de mînă, degajîndud din poziția lui de mumie și alăturîndud de el. întinse brațul peste spinarea lui Vintilă, își trase prietenul la piept, cu urechile subt buzele lui, ca un telefon.

— Vino*ți în fire, Vintilă. . . șopti Ștefan. Despletește*ți fibrele și ațele. . . Tu nu mă iubești deloc. . . Hai! mișcă buzele, clatină capul, zi ce* va. . .

Vintilă se uita țintă la ceva, ca la o cifră mobilă.

— Mi se pare că nu*ți place Ana deloc. . . E o fată unică, Vintilă, — și am impresia că ține la tine.

Vintilă își închise pleoapele, ca și cum un medic bar fi pipăit o coastă dureroasă.

— Ce*ai de gînd? Toate sforile cu care vreau să te leg de viață se desrăsucesc și s*au făcut cîlți. Spune ceva. . .

Vintilă își pierduse parcă vocea. Buzele lui păreau să îngăimeze o intenție, mișcate ca la pești.

— Cum, n*ai nimic de spus?

N*avea nimic de spus.

— Poate că te plictisește drumul și poate că vrei să te întorci. Mai avem pînă la mînăstire cîteva învîrtituri de roți. . . O să taci așa, toată vremea de*aci înnainte? Cel puțin mai vorbeai. . .

Vintilă tăcea ca o slugă proastă, și Ștefan, nemai* găsind nimic de spus, voia să citească în fața lui, așteptînd o inspirație deznădăjduită. Căutătura lui Vintilă zăcea și ea fixată pe Ștefan, rotundă și nemișcată ca un binoclu. Cînd mașina trecu peste podul primei curți a mînăstirii, — o vastă cîm* pie, — o lacrimă își pierdea conturul alunecînd pe obrazul mat al lui Vintilă.

— Era să ne răstorni! sări din locul lui Ștefan. De ce n*ai frînat?

în spatele automobilului, podețul clătinat al șanțului șoselei juca din bîrnele descheiate. O secundă, și zidul înnalt al clopotniței, boltită peste poarta rotundă, se puse de*a curmezișul cîmpiei, pînă la sfertul cerului, ca o catapeteasmă.

— Blagosloveşte, părinte! zise Ştefan, scoţînd capul din maşină.

Un călugăr şchiop, cu cîrja scurtă dedesubtul mînecii de şiac şi cu scufia moale de anahoret ieşise, sărind ca un pitic fabulos, pe poarta mică, deschisă din poarta mare. în barba sălbatecă, decolorată în tonul scurteicii, călugărul morfolea din gură mestecîndu*şi mustaţa.

— Dumnezeu! răspunse, cu glasul lui de cîine bătrîn, monahul, deschizînd porţile mari.

Interiorul din fund al lăcaşului, unde se edifica o a doua cetate cu altă clopotniţă, şi cu o a doua boltire, pe un rînd nou de porţi, se înfăţişa cu zidurile lui, complicate cu colţuri, ieşituri, firide şi ferestre înguste, pe sute de feţe, subt streaşini adînci şi acoperişuri de şindrilă neagră, ca o reşe*dinţa împărătească. Puţurile, ca nişte altare de piatră, adăpostite în biserici minuscule, păzeau sfinţenia apei, aghiasmă ridicată pe lanţuri din fundul pămîntului binecuvîntat. Un monah tînăr şi zvelt ciocănea toaca muzical în scîndura de frasin, purtată cu el şi cumpănită pe o mînă, cu o lulea de lemn noduros. De prin grădini cu zăbrele scurte, de prin pridvoare şi chilii, încuind uşa, plecau la slujbă cîrduri de cuvioşi, fraţi, diaconi, protosingheli şi arhimandriţi, întraripaţi cu ca*milavca, şi schivnicii bătrîni, cu carnea de chih*limbar şi fildeş, călcînd cu băgare de seamă alune*cuşul, păreau ieşiţi din mormintele domneşti din latura bisericii mari.

Frigul ha silit pe călători să se refugieze în arhondaric, însoţiţi de un călugăr cared pofti să suie scara cu treptele vechi adîncite, de stejar, şi să străbată coridorul îngust, cu camere de o parte şi alta pentru oaspeţi. Sala în care se isprăvea coridorul s*a desfăcut neaşteptată dinaintea lor, aducînd printr*un geamlîc cu mii de ochiuri toată lumina cîmpiilor, a zăpezilor şi a cerului

alb. Dedesubtul acestui cerdac de sticlă, Vintilă văzu de jurîmprejur lacul întins, albastru, cu luciuri de zmarald, ametist şi turchiză şi pardosit, pe marginile atinse de maluri, cu lespezi de cam*for. Bărci înţepenite, scobite în trunchiuri de plută, drumuri de sălcii şi răchiţi, peninsule de papură, teritorii de rogoz, în care colcăie şerpii, acum amorţiţi. în răsărit, lacul se învecina de*a dreptul cu Tăria, pentru trecerea, mai lesni*cioasă pe apă, cu luntrea, a monahilor, spre viaţa de veci.

Fetele şi bărbaţii rămaseră în contemplarea con*tinentului cuprins între zidurile numeroase ale stihiilor văzduhului apelor şi zăpezii, uitînd fiecare pentru ce venise şi părîndudhse tuturor că ei nu mai fac parte de pe pămînt şi că se găsesc ridicaţi într*o zonă, de unde încep îngerii mici cît vră*biile, cu aripile lipite de obraji, domeniile arhan*ghelilor, legea lui Dumnezeu şi drumurile uşoare ale sfinţilor, înveliţi în strai lucitor şi căciulaţi cu seceri de aur.

Vintilă se simţea scufundat ca într*o oglindă, care ar fi fost adîncă şi prin care ar fi putut să umble, ca printr*o apă nelichidă, deschizîndu*se înnainte şi închizîndu*se înnapoi cu lumină, într*o singurătate cenuşie. O bucurie, pe care nu o mai încercase din patul alb şi proaspăt al copilă*riei, se ivi în el, ca o lună, răsărită din suflet, tran*dafirie. Un pom cu ramurile de sticlă şi cu flori de nufăr în vîrfuri, de sidef, era sufletul lui, şi omizi de aur se grăbeau să urce pe acest policandru de frunze, ca săd scapere întreg cu giuvaere.

La masă, el asculta cu o mirare inocentă pove*ştirile călugărului care servea, şi pentru întîia oară i se păru că este mulţumit. Minunile şi vieţile povestite erau adevărate, îi deschideau o comoară nebănuită, o lume în care era bine, tihnită şi moale, cu mirodenii de vînt şi de ploaie nesfîrşite.

Lui Vintilă i se păru că tainele adevărate stau strînse în stoluri şi în cuiburi de lut, ca de rin* dunici. înnălţimi infinit treptate despart sufletele şi le izolează de teritoriul făpturilor isprăvite şi descompuse, viaţa divizîndu*se în părţi provizo* rii şi*n părţi inefabile eterne, cu legile animali* taţii suprimate. în parcul cerbilor cu coarnele de sticlă nimic nu poate muri, condiţionat de o stare de aromă. Nimic nu cade, uşurat de o facub tate de levitaţie şi de zbor. Nimic nu se uzează, din pricina sensului diamantin. Lumina ignoră umbra, perspectivele şi planurile ei sînt necuno* scute. Consistenţa unicei dimensiuni e diafană şi fiinţele din lumea ei mau nici atîta trup cît foaia de poleială tremurată, asemănîndu*se cu licărirea unui cristal în lacrima lui de apă. Pojghii şi fos* forescenţe, pe care le străbaţi şi care nu se rup. Irod a fugit cu sabia prin tot cuprinsul regatu* lui, după un fulg, şi nu a putut săd taie.

Iconografia este exactă. Cetele purtate prin văzduh de fecioarele şi de feciorii care s*au păzit de belşug şi de concupiscenţă şi au îmbrăţişat de bunăvoie sărăcia au trupul neted şi văzut de jur* împrejur pe o singură parte. în pribegia sfîntă lucrurile cîntă nestatornicite şi dezlegate, ca ste* lele, şi totuş neclătinate. . .

Călugărul din faţa lui Vintilă, cu obrajii surpaţi şi cu căutătura inegală a cuvioşilor, decoloraţi pe varul bolţilor clopotniţelor, ştia tot ce nu putuse să afle el, iniţiat la contemplarea lăuntrică a superficialelor aspecte. Călugărul avea virtutea care lipseşte cărturarului iscoditor, a credinţei; om nou, nerelevat de învăţătură şi mai presus de cercetare. Conformîndu*se unei reguli de asprime, el aducea o jertfă, jertfa vieţii, pe care refuza să o trăiască, dacă sfîrşeşte orişicum. «Atitudine admirabilă, de renegare fizică şi de dispreţ», se gîndea Vintilă.

— Cum ţbe numele, cuvioase? ba întrebat.

Silabisind cu pauze şi cu silinţe, călugărul răspunse:

— Isaiia.

Părea împiedicat întrmn vîrtej de sîrmă ghim* pată, de cared rămăsese agăţată şi limba. La interzis Dumnezeu să*şi dea gîndurile pe faţă. Aşa face Dumnezeu şi cu cei limpezi la grai: gîngăveala lor e mutată la minte. Căci nimeni nu trebuie să fie în stare să desluşească pe altul, fiecare fiind singuratec în sine, lăsat pe desluşirea lui, cîtă o poate duce la capăt, împiedicat, din* coace sau dincolo, de cuvinte.

La ora vecerniei, Ştefan îşi strînse prietenii, ca să facă înconjurul chinoviei. Vintilă trecuse de fază, era animat şi limbut, vorbind în realitatea aspectelor aparente şi în existenţa intrinsecă.

Stăreţia veche era zidită pe două niveluri de teren, uşa de la intrarea din curte găsindu*se pe un prag cu al treilea rînd de chilii suprapuse, din pridvor. Zarea sta deschisă peste heleşteul prelungit întrmn sfîrşit de privelişte şi ascuns pînă la marginile lumii în stuhuri. Petecele de vie povîrnite în apele vechi răspundeau cu alte stareţii pustii. Funiile de iederă, ca nişte pînze sfîşiate pe cordaje, le da un aer de corăbii părăsite, la o margine de mocirlă sărată, şi curţile pardosite cu piatră deasă, acoperită cu muşchi, purtau pecetluială neagră de sînge. O mîţă galbenă îşi alegea cărarea printre frunzele, an de an scutu* rate, ivindu*se ca din patru veacuri odată. Şi, la o fereastră vînătă în putregaiul ei, dintr*un cerdac, curăţa o săgeată lungă, parcă murdară, dintr*o creştinătate veche, de acelaş sînge, un diacon, îngrijitorul turlei. îi luase ceasornicului limba mare în chilie ca să o frece de rugină. Podul de jos, de subt deal, ducea drumul de sălcii al mînă* ştirii peste insula cimitirelor, pînă la biserica

hramului Sfîntului Dumitru, împresurată cu cas* tani. Ca nişte chinovii minuscule şi chivote, stupii dormeau înzăpeziţi.

Musafirii s*au dus să vadă tîrla, staulele şi rogojinăria, aşezate la periferia ogrăzilor şi slujite de ascultători bătrîni, care purtau, cu barba, cu chica şi cu scufia, brîul roşu înfăşurat de*a dreptul peste iţari, între găleţi şi cîini, răsturnînd mamă* liga şi crucindu*se călugăreşte, din pămînt pînă la comanac.

în biserica din cetate se citea slujba însera* rii. Intrînd, vizitatorii făcură pasul cu băgare de seamă şi stîngăcie. Călugării umpleau biserica, stranele, marginile şi mijlocul, înşiraţi cîte trei pe o latură şi alta şi lăsînd între tindă şi altar o trecere îngustă.

înmulţit cu îngerii, cu sfinţii, cu mucenicii şi cuvioşii zugrăviţi, de un chip şi o asemănare cu ei şi care înfăţişau pe înnaintaşi, pe străbuni, din sihăstrii şi schituri, plecaţi la timpul lor de la vecernii şi utrenii şi pogorîţi în chiliile de lut, numărul norodului de faţă la slujbă era nemăr* ginit, şi în glasurile cititorilor de stihuri cu slo* vă se amesteca, cu auzurile monahilor în viaţă, ascultarea mormintelor aşternute cu lespedea ghe* ţii. Mişcîndu*şi mînecile grele odată, călugării îşi duceau degetele la frunte cu fîlfîire, ca nişte vulturi împiedicaţi, care s*ar fi închinat cu penele aripii drepte. Oseminte în picioare, ochii li se rugau închişi.

Unul cîte unul, oaspeţii întîrziau pe la icono* stase, avînd fiecare un gînd şoptit şi o rugăciune a lui. Vintilă înnainta sfiios, cu capul plecat. Subt policandru, el se trezi în mijlocul unui gol, ocolit în înconjorul mare. Bătrînii pravilei şedeau în strănile rotunde: toate autorităţile mînăstirii. Un canonarh citea la pupitrul hexagonal, însoţit de isonul fraţilor copilandri. Vintilă mai făcu un

pas. . . Din icoana Maicii Domnului se uita la el şi zîmbea Sabina. . . Ochihi erau tot atît de fru* moşi ca mai înnainte şi faţa tot atît de proaspătă îi era. Şi părul şid pieptănase de curînd, subt o broboadă de caşmir albastru.

Vintilă se duse cu mîinile întinse şi alunecă pe genunchi, cu privirile ridicate la Născătoarea de Dumnezeu.

— Mamă dragă! şopti Vintilă.

— Tile, puiul mamei, îi spuse Sabina cu zîmbe* tul, înfiorîndu*se ca o porumbiţă ascunsă întrmn măslin. Grumazul îi era împovărat cu salbe de aur, mărgăritare şi multe podoabe noi.

— Tu eşti! zise Vintilă.

— Sînt eu! răspunse Maica Domnului.

— Nu ţi*a fost dor de mine. . . Te*am aşteptat atît amar de timp.

— Ştiam că ai să vii. . .

— M*am închis într*o odaie şi te*am aşteptat să te întorci. Ai şi venit de două ori, şi pe urmă nu ai mai venit. . . Tu erai, nud aşa?

Maica Domnului clipi din pleoape.

— Şi să mă ierţi că nu te*am ascultat: am rupt sigiliile caietelor şi le*am citit.

Maica Domnului nu auzise.

— Caietul verde şi caietul roşu. Ai uitat?. . .

Vintilă simţea că se schimbase ceva. Sabina nu mai era aceeaş, amintirea nu mai era aceeaş.

— William Horst! rosti, ceva mai tare şi ridi* cui, Vintilă. Tata!

Numele nud mai aducea aminte Maicii Dom* nului nimic, şi Vintilă urmărea mişcările feţei Sa* binei. Făcîndu*se icoană, ea se putea să*şi fi schim* bat şi punctul de vedere. El îşi aduse aminte că mai vorbise cu ea odată, într*o seară, la nişte cunoscuţi, care ştiau să cheme sufletele acasă. La multe din întrebările lui tăcuse sau răspundea cu un răspuns

neîntrebat. Sufletele îşi pierd pămîntul ca nişte sămînţă neîncolţită.

— Tu eşti mama mea, Sabina, cu toate acestea, zise Vintilă.

— Puiul meu, răspunse Maica Domnului.

Era vocea cared dezmierdase în copilărie, înve*lită totuş cu o glazură argintie stelară.

— Nu mai plec de lîngă tine, zise Vintilă. O să stau aci, la picioarele tale, toată ziua, toată noaptea, toată viaţa. .. Şi nu o să mai murim. Şi nu o să ne mai despărţim.

— Ai să te porţi ca îngerii, zise Maica Domnului.

Sufletul lui Vintilă tresări.

«Şi o să*mi spuie măicuţa multe lucruri, pe care nu mi le*a spus, fiindcă eram prea mic. Nu trecusem încă pe lîngă moarte», zise în gînd Vintilă.

— Aşteaptă*mă niţel, mai zise Vintilă. Mă duc să le spui ceva tovarăşilor mei de drum şi mă întorc.

Costumul în care era îmbrăcat îi păru lui Vintilă stupid şi nepermis. El trebuie neîntîrziat să*şi lepede braţele şi picioarele, înveştmîritat în scutecul de renaştere al călugăriei.

îmbătarea lui sufletească era imensă. Trase deoparte pe Ştefan, către uşă. îi mulţumi că ha dat prilejul să vadă mînăstirea şid făcu mărturisirea hotărîrii lui.

— Vreau să mă călugăresc, zise Vintilă.

— Eşti copil? zise Ştefan, Lauziţi, fetelor, Vintilă vrea să se călugărească, şi aşa, numai*decît. . . Mai suferi şi de acest defect, băiete, te aprinzi repede şi iei foc dintr*odată.

— îţi place viaţa asta? întrebă Ana.

— Dar cînd ai avut vreme să te hotărăşti? zise Ioana, logodnica lui Ştefan.

— Un lucru e sigur, răspunse Vintilă. Nu mă întorc cu voi si nu mai ies din mînăstire. Drumu*

rile ni s*au despărţit. Dacă mă iubiţi cu adevărat, nu mă turburaţi.

Gestul, accentul, lumina neobişnuită a feţii lui Vintilă, înconjurată de o difuză reverberare matinală interioară, nu mai permiteau argumen*tare şi sfat şi paralizau intenţia de împotrivire. Surorile erau grave ca femeile din convoiul înmor*mîntării după ce a fost desprins trupul lui Iisus de pe cruce, şi fruntea îngreuia mintea lui Ştefan ca un coif de bronz. împrejurarea nu mai putea să fie măsurată cu judecăţi.

— Bine, dar şi pentru ce ai vrea tu să faci e nevoie de forme, de introduceri, de aprobări. . . zise Ştefan. O viaţă nouă nu se croieşte cu trăzne*tul. Vino acasă, o să facem demersuri. . . Poate că ai să te răzgîndeşti. . .

— Noaptea asta o petrec aici, orice s*ar în*tîmpla, răspunse Vintilă.

— Să vedem. . . Să vorbim şi cu stareţul. El trebuie în orice caz întrebat, zise Ştefan.

Călugării se strecuraseră cu toţii din biserică spre chilii, impresionaţi de fierbinţeala cu care se rugase străinul la icoanele împărăteşti. Vizi*tatorii nu erau nişte oameni de rînd, şoferul informase exact urechea mînăstirii, şi părintele stareţ aflase cel dintîi, încă din strană, ceea ce era de datoria lui să ştie.

După un sfert de oră Ştefan Şileriu reapăru însoţit de stareţul Dionisie, un călugăr înnalt, a căruia figură diafană, înfrumuseţată de barba albă risipită pe tot pieptul, exprima blîndeţe şi nevinovăţie.

— Ce*am auzit? că vrei să rămîi între noi, domnule profesor, zise arhimandritul Dionisie. Facă*se voia lui Dumnezeu şi fii binevenit. Biserica are nevoie de oameni ca dumneata, că de*alde noi are, slavă Domnului, destui, zise stareţul cu modestie. Fiindcă se înserează, şi familia dumitale

vrea să plece, să«ţi arăt chilia pe care mă gîndesc să ţi*o dau, în stăreţia veche.

— Nu se putea loc mai bine ales. . . zise Vintilă.

— Dar nu e nevoie, ştii, să te grăbeşti. . . Stai cîtva timp la noi, mai pleci, te mai întorci, mai te gîndeşti. . . Viaţa e orişiunde cu durerea ei. . .

Vintilă cuprinse mîna lungă, palidă, a stareţu* lui, voi să o sărute, i*ar fi dus*o în sîn. Stareţul îl sărută părinteşte pe frunte. . .

Chilia destinată neofitului era o cameră mare, albă, cu un pat alb, cu o masă albă. Un jar frumos o îndulcea, într*o sobă de zid.

— Ce bine mă simt! zise Vintilă. Nu **miam** simţit aşa de cînd eram mic.

— Să*ţi las ceasul meu. . . zise Ştefan, sfîşiat.

— Am ieşit din timp, dragă Ştefane. Nu*mi trebuie ceas. Afară de lucrurile mele de acasă, nu mai am nevoie de nimic. . . Punede într*o maşină. Cărţile opreştede tu. Am ieşit şi din cărţi, dragă Ştefane.

— O să venim din cînd în cînd să te mai ve* dem, zise Ana, care se luptase cu o tăcere cum» plită.

— Nu, domnişoară Ana, nu! La mine, de azi încolo, nu mai vine nimeni. . .

— De felul lui e cam exagerat, preacuvioşia ta, zise Ştefan Şileriu.

— Ştiu eu? Poate că ştie el ceva mai mult decît dumneavoastră, zise stareţul cu acel sens de gin* gâşă îndoială şi subtilitate, caracteristică gîndirii călugăreşti.

— Bine, dar asta ar însemna să nu ne mai ve« dem niciodată. . . Călugării rămîn în legătură cu familia, cu prietenii. . . Apoi, necesităţile inte» Iectuale, părinte. . . Şi mai trebuiesc regulate drepturile lui succesorale. . . Băiatul ăsta are o avere, cum **viam** mai spus, imensă, şopti Ştefan Şileriu, fără să înţeleagă Vintilă despre ce vor* bea, preocupat de colţurile unei psaltiri, aşezată pe un analog de chilie.

— Este după cum vrea monahul, dar monahul nu mai are nici familie, nici prieteni, nici avere, zise stareţul.

Un ciob roşu de soare aprinse chiciura din pomi.

— Ce să*ţi mai trimitem? întrebau surorile, necutezînd să privească în ochii de piatră ai lui Vintilă.

— Lucrurile mele. . .

Ana îşi desprinsese o bijuterie de la sîn, spînzu* rată de un lanţ de aur, şi voi să o strecoare în mîna lui Vintilă.

— O amintire de la Ana, zise Ana.

Ca şi cum ar fi primit pe degete o bucată de jar, Vintilă lepădă giuvaerul.

— Nu, domnişoară Ana, nu! Nu trebuie să rămîie la mine, de la dumneata, nimic.

Fetele nu ştiau cum să se despartă de Vintilă. Maşina bătea din cilindri la scara stăreţiei. . .

— O să ne apuce noaptea pe drum, conaşule, zise şofeurul.

— Noapte bună! zise Ana, voind să strîngă mîna lui Vintilă şi ameţind.

— Nu, domnişoară Ana, nu! zise Vintilă, refu* zîndud mîna.

— Noapte bună, zise Ioana.

— Noapte bună! zise Ştefan Şileriu, voind săd îmbrăţişeze.

— Nu, Ştefane, nu! zise Vintilă, interzicîndu*şi ultimul contact. Dar să nu uiţi din lucrurile mele manechinul şi ursul, zise Vintilă către Ştefan, care ieşise.

Ca să nu mai audă nimic, şi să nu fie răscolit, el închise lin, fără zgomot, după Ştefan, uşa stăreţiei.

Redactor responsabil: Gheorghe Pienescu
Tehnoredactor: Ida Marcus

Dat la cules: 09.02.1965. Bun de tipar: 08.05.1965. Apărut: 1965. Tiraj: 12.180 ex. 'li legate. Hîrtie specială, cu filigran, de 90 **fi/m'. Format;** *800* **X 920 32.** *Coli ed.*: **J0.22.** *Coli tipar: 7,25. A. nr. 645J1965. C.Z. pentru bibliotecile mari: 8R. C.Z.* **pentru** *bibliotecile mici: 8R*—**31.**

Hîrtia executată la fabrica « Steaua Roşie » — Bacău
întreprinderea Poligrafica « Arta Grafică »
Calea Şerban Vodă 133,
^ **Bucureşti — R.P.R.**